

ПОСІБНИК ЗВ'ЯЗКОВОГО

ПОСІБНИК ЗВ'ЯЗКОВОГО

**ДЛЯ ВИХОВНОЇ ПРАЦІ
В
УЛАДІ ПЛАСТУНІВ ЮНАКІВ**

Видано при допомозі Пластового Вишкільного Фонду ім. Дрота
Торонто — Нью-Йорк

1970

ВИДАННЯ ГОЛОВНОЇ ПЛАСТОВОЇ БУЛАВИ

Автори розділів — пластові сеньйори:

Олександр Бережницький, Осип Е. Бойчук, Іван
Головінський, Антоніна Горохович, Євген Кульчицький-Гут,
Юрій Даревич, Зенон Дуда, Андрій Коморовський, Роман
Копач, Павло Лимаренко, Ярослав Лучкань, Василь Палієнко,
Павло Палієнко, Богдан Пендзей, Мирослав Раковський,
Роман Сенчук, Володимир Соханівський, Ігор Старак, Юрій
Старосольський, Данило Струк, Андрій Харак, Богдан Яців.

Головний редактор і координатор праці:

пл. сен. В. Палієнко

Відповідальні за мовну редакцію:

пл. сен. І. В. Манастирський

С. Ковальський

Ілюстратор:

пл. сен. Гарпун, Чорноморець

Технічний редактор:

пл. сен. О. Тарнавський

"Всі права застережені"

Copyright 1970

PLAST UKRAINIAN YOUTH ASSOCIATION
of CANADA

Ліно-склад друкарні „Гомін України”, Торонто, Онт., Канада

"Офсет"—Друк. "Прут", 241 Niagara St., Toronto 3, Ont. Can.

Присвячуємо
Основоположникові Пласту
проф. д-рові Олександрові Тисовському

"Пласт — це організація української молоді для патріотичного всебічного самовиховання."

(Дрот)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
I. Юрій Стросольський МЕТА ПЛАСТУ	6
II. Сенчук Роман ЮНАК.....	10
III. Василь Палієнко ВИХОВНИК	13
ЧАСТИНА ПЕРША. ПЕРШЕ ЗАВДАННЯ ЗВ'ЯЗКОВОГО: ДОПОМАГАТИ ГУРТКОВИМ ВЕСТИ КУРІНЬ ГУРТКОВОЮ СИСТЕМОЮ	16
I. Андрій Коморовський ГУРТКОВА СИСТЕМА	16
II. Василь Палієнко ПРОГРАМА І ПЛЯНУВАННЯ КУРЕННЯ.....	25
ЧАСТИНА ДРУГА. ДРУГЕ ЗАВДАННЯ ЗВ'ЯЗКОВОГО: ДОПОМАГАТИ КОЖНОМУ ЮНАКОВІ РОСТИ	37
I. Зенон Дуда ХЛОПЕЦЬ СТАЄ ПЛАСТУНОМ.....	37
II. Зенон Дуда ЮНАК ЛИШАЄТЬСЯ У ПЛАСТІ	40
III. Зенон Дуда ЮНАК ПЛАСТУЄ І РОСТЕ	44
ЧАСТИНА ТРЕТЯ. НАПРЯМНІ ТА ЗАСОБИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ	48
I. Іван Головінський ФІЗИЧНИЙ І ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ЮНАКА	48
II. Володимир Соханівський. ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕКА	52
III. Антоніна Горохович НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ.....	60
IV. Євген Гут-Кульчицький СПІВПРАЦЯ З РОДИНОЮ, ЦЕРКВОЮ, ШКОЛОЮ, ГРОМАДОЮ	64
V. Павло Палієнко ГУТІРКИ	73
VI. Павло Лимаренко ІГРИ ТА ЗАБАВИ.....	76
VII. Богдан Яців. МАНДРІВНИЦТВО	97
VIII. Богдан Пендзей ТАБРІНИЦТВО	108
IX. Мирослав Раковський КНИГОВЕДЕННЯ.....	126
X. Андрій Харак БІБЛІОТЕКА	134
XI. Василь Палієнко ГОСПОДАРСТВО І ВИРЯД.....	136
XII. Роман Копач ДОМІВКА.....	138
XIII. Данило Струк ОДНОСТРІЙ І ВПОРЯД.....	141
XIV. Осип Е. Бойчук ПРАВИЛА ПЛАСТОВОЇ ГРИ	144
XV. Олександр Бережницький МОРСЬКЕ ПЛАСТУВАННЯ.....	161
XVI. Ярослав Лучкань ЛЕТУНСЬКЕ ПЛАСТУВАННЯ.....	166
XVII. Олександр Бережницький ІНШІ УЛАДИ.....	170

ВСТУП

I. Юрій Стросольський МЕТА ПЛАСТУ

Можемо легко уявити собі, що для молодого людини, юнака, який приєднується до пластового гурту, запланована мета Пласту не є свідомим мотивом його постанови. Навпаки, юнак бачить мету у самому пластуванні, у його привабливому змісті, в активностях, пригодах, романтиці тощо. Він не думає про те, що через пластування і в його висліді він стає кращим, кориснішим, може, — щасливішим. Він думає про те, що саме пластування вже тепер дасть йому вдоволення, заспокоїть цікавість, дасть щасливі переживання.

Тож так і повинно бути. Це саме суть пластової методи, що *самовиховання* як *мета* Пласту приховане за його атрактивністю. Можна сказати, що юнак, пластуючи, „самовиховується" підсвідомо.

Натомість свідомість мети Пласту має інше значення для пластових виховників, які керують юнацьким пластуванням як виховним середовищем. Для пластового виховника, тут зокрема — зв'язкового, усвідомлення мети Пласту, визнання її вартості і відчуття, що для неї він повинен і варто йому працювати, буде першим фактором у мотивуванні свого бажання стати виховником.

А пізніше зустріне пластовий виховник незліченно багато ситуацій та проблем, які йому доведеться оцінювати, і багато постанов, які йому доведеться зробити, і він побачить, що саме знання пластових приписів і засад методики не дасть йому для цього достатньої підстави. Тоді мета Пласту, як головна напрямна, як свого роду „генеральна лінія", допоможе йому оцінити ситуацію чи проблему, перевірити її доцільність із перспективи тієї віддаленої мети його провідницької праці і прийняти відповідну постанову, спрямовану до неї.

Одним словом: усвідомлення мети Пласту — це для зв'язкового не тільки ідейний принцип, але й практичний, провідний і контрольний чинник у його діяльності. Він муситиме мати перед очима різні аспекти тієї мети і конфронтувати їх із різними аспектами своєї праці.

Ми можемо сприймати мету Пласту як філософічну, абстрактну ідею і бачити вимірний „світ Добра і Краси", у якому наш вільний народ зможе „підняти у небо" свій зір ... І ми, пластові провідники, не можемо забувати цих уявлень. Вони, неначе маяк у порті призначення, дають нашій плавбі добрий напрям. Це наша пластова мрія, наша цінність. Вона близька нашому ідеалізму, нашому бажанню великого, нашому пластовому романтизму (чи не тому вона так часто снується при блиску полум'я пластової ватри); вона дає інспірацію, надхнення, порив.

Але наш сучасний світ, такий сповнений матеріалізму, не сприяє мрійництву — собі на шкоду. І ми починаємо замало мріяти, замало шукати насаги у мрії. Бо хоч мрійництво може бути небезпечне, коли стає цілком в собі, то воно є великою силою, коли бажання здійснити мрію міцне, коли шлях до цього здійснення реалістичний і посилений практичною підготовкою. Скільки то великих діл починалось від великої мрії!

Так, отже, і мрія про високі цілі Пласту є свого роду методичним засобом виховання. Пластовий виховник не повинен цього забувати. Але це, сказати б, „на свято": так як і пластова ватра є виховним чинником „на свято".

Натомість пластовий будень, отже, поточна праця пластового виховника змагає до конкретніших, реально уловних цілей. Це вимагає сконкретизувати мету Пласту і представити її у формі понять, зближених до життєвих ситуацій, які як реальність стоять перед нами, у яких ми живемо і змагаємося, які переживаємо й розуміємо, до яких маємо певне виразне, позитивне чи негативне, моральне чи матеріальне ставлення.

Те реальне ставлення до конкретних цілей таке виразне, що воно мусить мати не тільки **суб'єктивне** забарвлення, бо і не може бути зовсім вільне від суб'єктивного розуміння й відчуття живої людини, пластового виховника; але воно мусить і **об'єктивно** віддзеркалитись у конкретних виховних прицілах пластової організації в даних обставинах. Наприклад, те, що ми називаємо збереженням ідентичності, мало б інше уявлення на Рідних Землях, а мусить бути відмінне у країнах нашого поселення.

Мету Пласту можна висловити трьома словами: **виховати доброго громадянина.**

Це коротке визначення обіймає засіб, об'єкт і його кваліфікацію.

***

Ми інколи говоримо, що метою Пласту є *виховувати*: адже це виховна організація. Насправді ж мета, до якої прямуємо, це — добрий громадянин. Виховання — це засіб, який веде до мети; це функція,

система діяння, сперта на певній методі. Це радше завдання на час пластування, ніж ціль, і ніколи ціль для себе. Це так, як у школі: там учать, але не навчання с ціллю, а знання, до якого веде навчання.

Виховувати в нашій методичній системі значить радше дати змогу, відповідне середовище і відповідні засоби для цілеспрямованого **самовиховання**.

Отже, це означає, що все у Пласті в засаді виховує: дещо — прямо, інше — посередньо. Його організаційні форми — гурток, курінь, кіщ, станиця — це прототипи громадських організаційних форм. Його старшина, тобто позиції у пластовій ієрархії від „звичайного” пластуна через усі гурткові чи курінні становища — це зразок громадської провідницької системи. Очевидно, його активність за певною методою с прямим виховним засобом. Усі вони — форма, засоби, активність — мотивовані у своїй основі і керовані у своїй дії метою Пласту.

Пластовий закон дає вказівку, які прикмети слід виховати у пластуна. Закон каже, що пластун є словний, сумлінний, точний тощо. Але — очевидно, коли юнак приступає до Пласту, коли навіть здає одну чи другу пробу і знає напам'ять усі точки закону, то ми не сподіваємося, що він справді є словний, сумлінний і т. ін. Адже він тому пішов у Пласт (із погляду виховника), щоб таким стати. Але він від початку має дотримувати раз даного слова, виконувати кожне діло по змозі якнайліпше, дотримуватись реченців, почувати себе братом усіх пластунів.

Покищо він **поводиться** так тому, що так наказує пластовий закон. Виховна ж ціль Пласту така, щоб пластун поведився у визначений спосіб тому, що він такий є, тому, що, напр., точність, веселість або любов природи стали його прикметою. Виховний шлях Пласту веде від початкового джерела поведінки, яким є вимога закону, до того кінцевого джерела, яким є вироблена прикмета людини.

Треба тут пригадати, що пластовий закон не є єдиною вказівкою виховного ідеалу пластуна-громадянина. Ось **характер**, така важлива прикмета, без якої усі інші мали б малу силу, не названий, а проте, є одною з основних виховних цілей чи радше виховним завданням.

Крім того, у понятті „доброгo” громадянина міститься чимало прикмет, які набирають важливості через особливі умовини часу. Керуючись вказівкою пластового проводу, власною обсервацією і власною участю у громадському житті, пластовий виховник повинен включити їх відповідно у пластову виховну програму, доповнюючи, але ніколи не перекреслюючи основних пластових прикмет, висловлених у трьох головних обов'язках і в пластовому законі.

І, вкінці, пластовий виховник мусить розуміти, що пластовий закон, даючи ряд прикмет пластуна-громадянина, хоче, щоб ці прикмети творили *гармонійну цілість* і давали у висліді *певний стиль життя*, у якому окремі прикмети грають свою роллю, витискають своє знамено і дають синтезу. Таке збалансоване виховання пластового стилю життя повинно бути завданням Пласту.

***

Наше розуміння „громадянина” включає два ствердження: перше — що він *належить* до якоїсь суспільної спільноти, а друге — що він є *активний* учасник життя тієї спільноти, а не тільки її пасивний член. Мета Пласту — приготувати його до тієї активної участі в житті спільноти так, щоб була вона якнайкраща в нашому пластовому розумінні.

Ми всі живемо у трьох могутніх людських спільнотах, які неначе „конкурують” між собою у змаганні за наше місце в них. Ці спільноти — це **людство, держава** нашого поселення і **нація** як органічна спільнота.

Чи хочемо ми, чи ні, ми і наше життя є в певному ставленні до цих спільнот, такому чи іншому. У пластуна-громадянина це ставлення позитивне: це значить, що він не тільки визнає факт своєї приналежності, але теж і своє зобов'язання, яке, згідно з його світоглядом, випливає з факту приналежності. Пластун хоче, щоб його ставлення до людства, держави і нації було не пасивною приналежністю, але активною участю, повною цінного змісту.

Отже, пластун-громадянин почуває себе повноправним громадянином **вселюдської спільноти**. Його ідеї Добра, Краси, Справедливості, Волі — це вселюдські ідеї, і, прямуючи до них, він змагається за краще завтра цілого людства. Він як пластун (7-а точка пл.закону) почувается братом усіх пластунів (скавтів) світу, а його обов'язок допомагати іншим обіймає всіх людей. Він бачить долю своєї батьківщини і волю, яка їй справедливо належить, на тлі ідеї справедливості й волі, що повинні панувати у світі. Він бачить у вселюдській спільноті те „народів вольних коло”, у якому — як мріяв Франко — його народ повинен „засісти, як господар домовитий”. Пластун-громадянин не замикається своєю активністю, ідеями чи зацікавленням у вузьких межах національної або державної спільноти; він вірить, що на те, щоб досягнути щось у великому світі, треба бути і почуватися повноправною частиною того великого світу.

Беручи практично, вселюдська спільнота не є тепер зорганізована. Приналежність до неї є радше психологічна, у почуваннях і в ідеях. Але все більше організацій з уселюдськими ідеями і завданнями дають нагоду до активності на тому полі.

Куди реальнішою є приналежність до **держави поселення** пластуна-громадянина. Ця його приналежність висловлена або формальним громадянством, або фактичним підляганням державним законам. Влада тієї країни є його легальною владою, якій він підкоряється. Із цією державою він зв'язаний своїм-щоденним життям, школою, відпочинком, довіллям, працею, званням, кар'єрою. В ній він має права і зобов'язання, конкретно з'ясовані в законах і практично викональні. Держава поселення — це теж середовище, у якому — і через яке — він буде старатися працювати для добра своєї національної української спільноти.

Пластуна-громадянина зобов'язує *льоальність* до країни його поселення. Це — очевидно — було і буде інакше в тому випадку, коли чужа держава силою і проти волі українського народу зайняла його територію і на ній установила свою державну владу.

Пластун-громадянин буде старатися бути *активним громадянином* своєї держави чи країни поселення; він повинен брати жваву участь у її житті, спричинятися до її добра, цікавитися її проблемами, ширити в ній свої ідеї, здобувати позиції і впливати на її життя, політику, культуру тощо. Така жвава і всебічна участь у житті держави виховує державотворчий світогляд, якого наша нація не могла набути, живучи в поневоленні і в постійній опозиції до накиненої чужої державної влади.

І вкінці наше найближче середовище — *українська національна спільнота*. Це у ній і для неї постав Пласт і для неї він діє. Ми називаємо націю органічною спільнотою, бо вона є природним збірним тілом усіх людей, що з'єднані спільними прикметами походження, історії, культури, спільним почуванням приналежності і спільним історичним бажанням жити свобідним, повним життям живого організму. Ця спільнота не створена людським розумом для якоїсь розумом визначеної цілі, як, напр., держава. Вона не має форм, складених практичними міркуваннями, не має конституції чи інших людськи створених законів. Приналежність до неї, тобто її „громадянство“, не спирається на формальних документах чи приписах законів, чи навіть на наших бажаннях. Ми приходимо на світ як діти батьків, що є членами нації, і через них ми — можна сказати — „вроджуємося“ у націю з усіма її прикметами, традиціями, змаганнями і зобов'язаннями.

І тут також пластун-громадянин приймає свою приналежність до нації як факт життя, ставиться до нього іпозитивно, з ясным чолом, відкритими очима і відкритим серцем.

Мета Пласту і завдання пластового виховника — це виробити те почуття приналежності до національної спільноти і зробити його твердою складовою частиною світогляду пластуна.

І пластун-виховник мусить старатися, щоб у світогляді пластуна почуття всесвітнього, державного і національного громадянства укладалося гармонійно і конструктивно.

***

Пласт має виховати „доброго“ громадянина і має своє уявлення тієї доброї якості. Три головні обов'язки пластуна і точки пластового закону вичисляють основні прикмети „доброго“ громадянина. Ми згадували вже, що ці прикмети разом, коли вони вже стали прикметами пластуна, творять певний характеристичний стиль життя.

Громадська функція Пласту полягає в тому, щоб через громадян, вихованих у Пласті, які живуть пластовим стилем життя, діяти так, щоб найвищі ідеали Пласту були визнані громадою, щоб служіння тим ідеалам було прийнятою вимогою, а способи цього служіння були згідні з моральними, етичними і практичними стандартами, які визнає і виховує Пласт.

В назві „пластун“, як теж „скавт“, висловлена ідея Бейден-Пауелла, що юнак повинен вести інших до певної великої мети, тому що він знає дорогу до неї і має моральні, фізичні і практичні прикмети такого провідника. Він не обов'язково мусить мати формальну провідницьку позицію в громаді: він виконує ролю провідника у кожному місці, де він є, у кожній громадській, професійній чи навіть товариській позиції — прикладом, сказати б, „пориваючим прикладом“ свого життєвого стилю.

Я бачу такі *три основні прикмети* пластового життєвого стилю: **ідеалізм, суспільний глузд і характер**. Ці прикмети основні; вони панують над усіма іншими або ж їх виключають. Вони керують життям, думками, амбіціями, мріями і діями пластуна.

Ідеалізм каже пластунові-громадянинові вірити в Найвище Єство, яке панує над усім і законам та волі якого треба коритися. Він каже вірити в ірраціональну суть нації, її історичне призначення і її змагання, незалежно від практичних видних її ознак чи, користей із неї. Він учить любити свою національну громаду.

Суспільний глузд призвичаює пласту на-громадянина відчувати і признавати свою приналежність до спільноти. Він виробляє в нього почуття свого місця в громаді і свого обов'язку працювати для неї. Суспільний глузд каже пластунові-громадянинові ставити суспільство понад особисті чи групові інтереси або амбіції. Глузд цей каже хотіти бути корисним у громаді і для цього приготуватись духово, фізично і практично.

Характер — в розумінні „міцного характеру" — допомагає в житті реалізувати ідеалізм і суспільний глузд. Він дозволяє і помагає прийняти факт приналежності до спільноти — особливо до національної спільноти — як самозрозумілий факт і стояти твердо при ньому, при ідеях, традиціях і звичаях. Через те характер допомагає виробити громадську чи національну гідність і гордість (не зарозумілість), допомагає не схилитися в покорі перед сильнішими, багатшими чи просто щасливішими націями.

Наприкінці слід згадати одну людську прикмету, яку ще Бейден-Пауелл використовував у своїй „грі" з юнаками і яку він доручає використовувати у виховній роботі. Кожна нормальна людина хоче *бути щасливою*, шукає вдоволення, сатисфакції, заспокоєння цікавості тощо. Пласт використовує це природне бажання спершу для того, щоб притягнути молоду людину до Пласту, бо пластування дає їй нагоду бути щасливою. Але ми теж віримо, що щаслива людина, успішна особисто, вдоволена, здібна тішитись життям — краще пристосована бути корисним, добрим громадянином. Ми хочемо, щоб активна приналежність до громади була не тільки обов'язком — інколи важким, — але щоб вона була теж джерелом особистого щастя, задоволення та сатисфакції.

Тому пластовий провідник-виховник старається, щоб його пластуни були щасливі, пластуючи у виховних уладах, і через те вчилися бути щасливими у своєму активному житті тоді, коли стануть громадянами.

***

Керуючи пластовою діяльністю в курені і впливаючи на форму та зміст пластування, пластовий виховний мусить мати постійно перед очима образ доброго громадянина як виховну мету Пласту. І було б корисно для нього самого і для його пластунів, якби він перевіряв себе, питаючись, чи постанова, яку він прийняв, — наказ, який він дав, — засіб, який він застосував, — його поведінка, яку бачать його пластуни, і їх поведінка, якої він від них вимагає, спричиняються прямо або хоч посередньо до виховання доброго громадянина.

II. Сенчук Роман

ЮНАК

ЮНАК — ЦЕ ВЕЛИКА ЗАГАДКА

Він, при вступі до пластового юнацтва, має одинадцять років, що дає йому право не вважати вже себе дитиною, але теж і не управне його називати себе мужчиною. Перед ним довгий і складний процес дозрівання, сповнений, з одного боку, поривами, відвагою і недосяжними мріями, а з другого — позначений непевністю, побоюваннями, гіркими розчаруваннями, а навіть і почуттям вини, зокрема тоді, коли причиною для цього є його бунтівлива вдача. Він часом веселий, життєрадісний і товариський, а часом зовсім інший: замкнений у собі, химерний, перечулено вразливий і тяжкий до співжиття. Ці, притаманні юнацькому вікові, прикмети саме й роблять юнака таким нерозгаданим, ускладненим і часто-густо тяжким до ведення.

ФІЗИЧНА СИЛЬВЕТКА ЮНАКА

Із зовнішнього вигляду цей юнак — деколи дивовижна істота. Усе в нього якимось непропорційне, він незграбно рухається, йому все на заваді: тут він спіткнеться, там щось потрутить, а то й випустить з рук. Із цього приводу він аж надто часто буває в незручній, клопітливій ситуації. Упімнення і картання його бентежать і роблять ще більше непевним і безпорадним. У тому віці цілий організм юнака працює понад звичайну норму і стимулює ріст. Він зуживає багато енергії юнака, і тому юнак часто відчуває втому і потребує багато спочинку. Тому й проявів тієї втоми не треба приймати як доказів лінивства або ознак браку зацікавлення.

В загальному, в ранньому віці дозрівання юнак потребує багато вирозуміння і теплої співчуття та моральної підтримки. Насміхи, кпини й догани пригноблюють юнака і часто боляче ранять його уявлення про себе самого та підважують його довіру до себе та до інших.

ЮНАК АКТИВНИЙ

Фізичний ріст сповнює юнака припливом енергії. Із цієї причини він непосидючий і наставлений шукати всіх можливих нагод для вияву призбираної енергії. Тому, бачачи цю майже постійну рухливість, із якою в парі звичайно йде і слабка спроможність юнака зосередити на чомунебудь свою увагу упродовж довшого часу, не приймайте це як ненормальність. Ви самі доволі швидко зауважите, що довга гутірка мучить юнака, що сидіння без руху при столі в часі сходи стає для нього нестерпним, а довше стояння в лаві він сприймає як муку. Ті помічення повинні бути для вас помічними в укладанні програми зайнять, серед яких рухові ігри, упоряд, спів і ручні роботи виявляються корисними засобами для зужиття турботливого надміру енергії.

Юнак ставить дію вище навчання, для нього рух і нагода для виявлення себе важливіші, ніж пасивне слухання. Тому й не прив'язуйте забагато уваги до непорушних і закріплених форм і надто тісної, майже касарняної, атмосфери. Вони створюють томливу і шкідливу рутину, у якій звичайно холодне ентузіазм, губиться ініціатива і зроджується нудота та байдужність. Юнак у віці дозрівання — це грудка живого життя, тому й треба йому всього того, що спонукує, збагачує і приспішує те життя.

ЮНАК ЛЕГКО ЗАХОПЛЮЄТЬСЯ

Захоплюватися — це прикмета передусім юнацького віку. У щирому захопленні юнак часто затрачує почуття дійсності і дозволяє уяві вести себе. Він бачить нове, привабливе й цікаве навіть у малій дрібниці, що звичайно нічим і непомітна. Принагідно знайдений на березі озера колірний камінчик, зустрівте на шляху мандрівки, вітром збите з дерева, майстерно вироблене гніздечко пташки чи навіть зустріч на фермі з домашніми тваринами, яких він не бачить у місті, те все вводить юнака в подив і щире захоплення. Часто його захоплення новим відкриттям виростає до розмірів великої пригоди, а тоді питання поваги, опанованої поведінки чи навіть і безпеки сходить у нього на другий план.

У парі із здібністю захоплюватися юнак зраджує нахил до буйної уяви й фантазування. Це часто ставить його у клопітливу ситуацію. Переповідаючи нещодавно пережиті враження, він перебирає мірку і тоді дає іншим підставу сумніватися у правдивості його слів, він легко може стати в їхніх очах брехуном.

Здібність захоплюватися — це ознака багатства людської душі. При її допомозі молода людина легко може відкрити подив для краси всесвіту, віднайти обожання для її Творця та вкінці зрозуміти й відчути призначення людини в житті.

ГУМОР

Юнак із природи веселий і життєрадісний, тому сміх і охота до дурощів і жартування — це нормальні прояви його віку. Деколи веселість, сміх і дотепи в гурті юнаків виникають без ніякої дійсної причини, але це вже своєрідний дар та привілей юнацького віку бачити і втішатися смішним і веселим навіть і там, де старші не бачать ніякої позначки цього. Юнаки сміються таки найбільше із себе самих. Однак деколи люблять вони „конспірувати” проти старших і поставити їх віч-на-віч із якоюсь їхньою вихваткою чи дотепом. Не будьте заскочені, коли й вам колись щось попаде від ваших юнаків. Цього можуть вони поспробувати не так, щоб вами забавитися, але просто випробувати вас, перевірити, чи ви справді один з них, чи ви з ними справді ведете гру. Старайтеся використати це здорове й щире наставлення юнаків до сміху, жартів і невинних вихваток для витворення свobodної, близької і дружньої атмосфери для праці з юнаками.

ЮНАК ХОЧЕ ВІЯВИТИ СЕБЕ

Хлопці у віці дозрівання є самовпевнені, повні ініціативи та охочі себе виявити. Це довір'я у власні спроможності й сили хоча і є здоровою ознакою росту, доволі перебільшене. Робити, пробувати й виявляти ініціативу — це прояви, які мають доводити, що він, юнак, уже не дитина. Невдачі його не відстрашують, бо вони приносять йому досвід, хоч неприємний і деколи болючий, але все таки досвід, який виявляє його браки й недосконалості. Для нього „кожна пригода — до мудрости дорога”, і він цю мудрість зберігає, хоч назовні не все це, може, виявляє. Коли юнак шукає чи просить нагоди для себевияву, він хоче, щоб йому довіряли. Вияв довір'я додає йому самовпевнення і бадьорости, а то й більше: приносить йому вдовolenня, що до нього ставляться як до зрілого. Утішатися довір'ям інших і вмiти його виправдати — це в уяві юнака найцінніша риса характеру зрілої людини, тому й так жагуче він хоче те довір'я інших для себе здобути.

ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ГУРТУ РОВЕСНИКІВ

У процесі свого дозрівання юнак часто входить у непорозуміння, а то й відкриті конфлікти із своїм батьківським домом. Це звичайно трапляється, коли він передчасно починає усамостійнюватися від батьківської опіки та боротися за своє право уважати себе дозрілим і поводитися як зрілий.

Чим разючіші розходження з батьками, тим міцніші стають його взаємини з гуртом ровесників, у якому юнак шукає схвалення для своєї поведінки та моральної допомоги в конфлікті із світом старших. Цю залежність юнака від гурту — „генгу” — однолітків годиться завжди мати на увазі. Сучасна генерація підлітків має свій окремий світ вартостей, свій власний кодекс поступовання, окремий стиль одягу, вислову й поведінки. Кожний, що хоче бути членом групи, мусить дотримуватися тих устійнених форм, і ця льояльність до них — це своєрідна ціна, яку юнак платить за можливість бути прийнятим до гурту. Тому суворі, мертво-непорухні, а часто у своїй суті маловажні вимоги, щоб юнак був іншим від гурту ровесників, (напр. ігнорував загально прийнятий між малолітніми стиль одягу, не вживав популярних між ними солодких напоїв і різних видів сухих перекусок) часто ставлять його в незручну й клопітливу ситуацію, де він зустрічається із кпинами й насмішками інших. Якщо є потреба виправити щонебудь у поведінці юнака чи внести щось нове вартісне у стиль його життя, мабуть, краще робити це з цілим гуртком, ніж вибирати для цього лише одного юнака. Юнак може послабити свої зв'язки з ровесниками й постановити бути іншим від них лише в пізніших роках свого дозрівання, коли стане свідомим своїх власних сил і відчує відвагу більше самостійно та по-своєму крокувати в життя.

ЮНАК ШУКАЄ ЖИВИХ ПРИКЛАДІВ ДО НАСЛІДУВАННЯ

У шуканні прикладів до наслідування юнак бажає порівняти себе з іншими, збагнути себе самого та знайти чітко визначені дороговкази у своїй ранній мандрівці в життя. Він цікавиться життям, досягненнями та подвигами національних героїв, визначних провідників, знаних дослідників та популярних спортових зірок, з деякими підсвідоме себе ідентифікує і в їхній наполегливій, глибинній і відданій праці та блискучих і корисних осягах знаходить відповідь на багато своїх пекучих питань.

Не будьте здивовані, а навпаки — будьте того свідомі, що у вас будуть юнаки теж шукати того живого прикладу до наслідування, зокрема коли мова про їхні проблеми у відношенні до звичайного сірого будня. Увесь ваш зовнішній вигляд, ваша поведінка і всі вияви вашого характеру, зокрема в безпосередніх взаєминах з ними, будуть предметом пильної уваги юнаків. Від вас самих буде залежати, скільки вони знайдуть із того, чого так пристрасно шукають, у своєму ототожнюванні з вами.

Ставити перед юнаками сильні, характерні та віддані потребам спільноти постаті до наслідування конечно саме в нашій дійсності, де молодь майже кожного дня зустрічається з приманливими, але в дійсності плитками й фальшивими „героями”. Вони — це ніякі індивідуальності, а звичайний переходовий продукт великого бізнесу і всесильної телевізії, радія та дешевих журналів. Вирвати юнацтво із полону тих ефемеридних героїв — це одна з передумов успіху всієї виховної праці.

ЮНАК ВРАЗЛИВИЙ НА ГІПОКРИЗІЮ

У своїх взаєминах із старшими юнак дуже вразливий на справедливість, об'єктивність, послідовність і все те, що міститься в понятті „чесної гри”. Усі розчарування, а зокрема відчуття заподіяної кривди у відношенні до цих чеснот глибоко залягає в душі юнака і надовго залишається для нього турботливим сумнівом і насторожливим недовір'ям до світу дорослих, у якому йому доводиться віднаходити своє місце. Тому всі виховники повинні вистерігатися облуди, нестійкості й фальшивого моралізування, бо юнаки мають тонкий вроджений дар їх відчуті і правильно по-своєму оцінити тих, що ними послуговуються. Відчуті всю глибоку правду сказаного колись дуже влучного ствердження: „Твої вчинки так голосно кричать, що я не чую, що ти говориш” — здатні не лише дорослі, але й молодь.

ЮНАК ХОЧЕ СЕБЕ ПРОВІРИТИ

Віддаляючися від батьківського дому і вступаючи в нові взаємини із своїм довкіллям, підростаючий юнак шукає не тільки нових вражень, приємностей і пригод, але теж і можливостей пізнати і перевірити себе шляхом порівняння з іншими в нових для нього ситуаціях. З батьківського дому він звичайно виносить деяке розуміння добра і зла, знання минулого своїх батьків та їхні поучення на мандрівку в життя. Те все він бажає перевірити, випробувати його вартість і переконатися, що досягнення ключа до успішного й щасливого життя лежить у межах його спроможностей. На шляху цієї тяжкої проби він зустрічає багато розчарувань, сумнівів і гірких поразок. І тут перед вами, як його виховниками, відповідальне завдання — допомогти йому перейти цю важливу конфронтацію із життєвою дійсністю успішно. Зрозумілі і приятельські вияснення, будуючі приклади і постійний відклик до добрих засновків його молодій душі раніше чи пізніше відкриють йому очі на правду життя та сповнять його довір'ям у його спроможність стати корисною, шляхетною і відповідальною людиною.

Зокрема старші віко-І юнаки люблять дискусії на теми вартості і суспільного призначення людини, їх цікавить етика й мораль, вони теж зацікавлені в різних актуальних суспільних питаннях. Це повинні ви мати на увазі. В живій, морально здоровій і свободній для вислову, шукань і праці атмосфері, — при вмілому й дискретному веденні з боку впорядника, — юнак відчує потребу чітко визначеного світогляду та прийме його як безпомилковий дороговказ у життя.

ЯКИМИ Є ЮНАКИ?

Звичайно кожний юнак є втіленням низки прикмет у різних комбінаціях. Тож не можемо точно визначити типу юнака, а проте, маємо певні його характеристики, а саме ось такі:

Несміливий — він тихий, мовчазний; добрий мислитель і льояльний супроти свого гурту. Його не треба надто насильно „розрухувати”, якщо він залишиться у Пласті, то сам розвинеться.

Небажаний — у своїй уяві. Завжди, має претенсії до цілого світу. Усюди впихається, де щось діється, але почувається, що його там не бажають. Треба намагатися показати йому, що його „хочуть”.

Спортовець — добрий в іграх. Пласт для нього другорядний, часто занедає шкільні і пластові обов'язки; Треба над ним попрацювати.

Всезнайко — вічно хоче щось показати, чимсь заімпонувати. Перешкоджає у зайняттях. Потребує дисциплінування.

Інтелектуаліст — багато читає, уміє говорити на різні теми на рівні дорослих. У практичному пластуванні недописує. Треба його у тому заохочувати.

Лінивий — якщо справді ні у чому незацікавлений, то треба перевірити, чи не хворий. Треба намагатися зацікавити якоюсь ділянкою.

Неправдомовний — цьому можуть бути різні причини: Навмисне говорить неправду? Звичка? Чи дуже жвава уява? А, може, комплекс меншевартості? Треба йому показати, що не віримо у його брехні.

Революціонер — завжди хоче чогось інакшого. Не визнає правил. Але має провідницький хист. Добре дати йому відповідальний пост.

Неохайний — супроти нього треба бути твердим і послідовним, тоді легко його опанувати.

Виховникові треба зживатися із своїми юнаками, ближче їх пізнати, щоб, пізнавши вдачу юнака, вроджені його прикмети і хиби, вміти добре покерувати його самовихованням.

III. Василь Палієнко

ВИХОВНИК

„Немає більше божественної цілі в житті людини, як та, щоб правильно виховати не тільки своїх власних дітей, але й дітей інших людей”. Арістотель

Виховник — це найважливіша особа у Пласті. Успішність вишколу та виховання, що його дістав юнак, залежить виключно від виховника, який ним керував. Найбільший вплив не тільки на поодиноких пластунів, але й на цілу пластову організацію має виховник. Успіх виховника — це успіх Пласту і навпаки. Ентузіязм, енергія і особистий добрий приклад виховника — це основні рушії пластової праці.

Подорожуючи по світі, бачимо всюди різні пам'ятники: людської витривалості, героїзму та служби батьківщині. Але поруч них є також пам'ятники егоїзмові і пустоті, так як статуя Нерона в Римі. Це все — видимі пам'ятники, а пластовий виховник будує пам'ятник невидимий; пам'ятник індивідуальної сили, витривалості й відваги, віри та служби Богові і батьківщині в серцях своїх вихованків.

Пам'ятник даної людини — чи буде це пам'ятник служби іншим, громадським чеснотам, сильному характерові, фізичній управності; чи буде це пам'ятник егоїзмові, гордості і пустотам — це залежить від волі виховника. Так, як він його збудує, таким він і буде.

Виховник повинен пам'ятати, що юнак приходить до Пласту для приємності і дружби — він шукає розваги й добрих друзів. Тому виховник має зробити пластування приємною, щасливою грою. Ця гра повинна бути проста й цікава. Цілий успіх виховника залежить від того, як він сам розуміє пластування, а тому важливо, щоб він розумів пластування правильно.

Виховник повинен мати такі прикмети:

- * організаційний хист і деякий досвід у групових зайняттях,
- * провідницький хист, уміння плямувати і розділювати відповідальність,
- * любити своїх вихованків та мати здібність з'єднати собі їхню прихильність,
- * любити життя у природі як основу пластування,
- * мати гідну особисту поставу та давати добрий приклад, щоб з'єднати собі прихильну опінію як батьків, так і вихованків,
- * присвятити достатню кількість часу на пластові зайняття,
- * мати безоглядну віру у пластові правила гри (пластовий закон і пластова присяга).

Виховник мусить теж подумати над таким:

- * чи зможе він опанувати групу своїх юнаків так, щоб не втратити панування над собою, бо інакше співжиття з ними стане неприємним,
- * чи має він почуття гумору, щоб могли посміятися із жартів своїх юнаків та ще й від себе щось додати,
- * чи не розчарує він сподівань своїх юнаків та зуміє повести їх через „велику гру” до великої мети,
- * чи буде він мати досить часу й охоти вглибитися в індивідуальні проблеми своїх юнаків, якщо вони виникнуть,
- * чи дотримає він слова, навіть у найменших дрібничках,
- * чи постоїть за своїх хлопців у потребі, так як вони сподіваються на нього?

Це все дуже прості вимоги, але і як просто на тій дорозі впасти.

Порозуміння між виховником і вихованцями конечно, а також гармонійне співжиття. Віра в юнака — це перша основа, на якій виховник спирає свою співпрацю з юнаками. Кожний виховник мусить бути свідомий того, що юнак є у процесі фізичного росту і психічного дозрівання. Це дає запоруку, що юнак може змінитися і без сумніву стати кращим. Однак, не можна відразу вимагати всього. Пам'ятаймо, що перед ним ще довгі роки юнацтва, з якими прийдуть нормальні етапи інтелектуального, емоційного і соціального дозрівання, а виховник матиме ще не одну нагоду внести свій вклад у збагачення його особовості. Знаючи пластування в усіх його виявах і користаючи із свого багатого досвіду, виховник зможе допомогти юнакам вирости на вдумливих і відповідальних молодих мужчин, здібних обстоювати в житті засвоєні принципи, сміливих робити постанови і готових нести відповідальність за свої вчинки.

В УПЮ за виховників уважаємо: 1) зв'язкового, 2) упорядників гуртків та 3) інструкторів. Окрім того, важливу роль у праці куреня юнаків відіграють ще й інші дорослі люди, які виконують такі

функції: 4) опікун куреня УПЮ та 5) екзамінатори іспитів умілостей. Тож розгляньмо працю всіх цих дорослих людей.

1. Зв'язковий

Кожний курінь юнаків мусить мати свого зв'язкового, який унапрямує всю виховну дію в даному курені та відповідає за неї. Зв'язковий має до помочі інших виховників та членів Пластприяту, однак все, що вони не робили б, вони виконують в імені зв'язкового.

Подрібний опис прав та обов'язків зв'язкового поданий у Правильнику УПЮ, частина I. Тут хочемо тільки підкреслити декілька головніших завдань. Зв'язковий має:

- а) дораджувати курінному та потверджувати або відкликати всі постанови ради гурткових;
- б) вишколювати всіх гурткових і особистим прикладом показувати їм, як мають вести свої гуртки;
- в) слідити за тим, щоб усі юнаки робили поступки у Пласті, здобуваючи вищі проби та іспити вмілостей;
- г) призначити впорядників для таких гуртків, які самі ще не можуть себе вести;
- г) переводити регулярно відправи із упорядниками гуртків свого куреня;
- д) тримати зв'язок із батьками своїх юнаків через опікуна куреня;
- е) служити порадами поодиноким юнакам.

Після відповідного вишколу кандидат на зв'язкового підписує заяву, на підставі якої крайова пластова старшина іменує кандидата зв'язковим. Дальше знання зв'язковий поповнює на сходинах кадри виховників, де також є дуже добра нагода вимінюватися своїм досвідом з іншими зв'язковими. Зв'язковий має носити пластовий однострій та відзнаки, як подає правильник про пл. однострій.

Побажано швидко призначити котрогось із упорядників заступником зв'язкового. Це доцільно зробити не тільки на випадок, коли зв'язковий не може прибути на сходи, але також на те, щоб заступник уважніше приглядався до способу ведення куреня, а коли йому доведеться перебрати курінь, то щоб не мусів змінювати стиль ведення його.

2. Упорядник

Упорядник потрібний новому та молодому гурткові. Він має не тільки доповнювати мале знання гурткового, але також своєю присутністю, а як і цього буде потрібно — безпосередньою інтервенцією допомогти гуртковому утримати порядок під час сходин. Тому, що члени одного гуртка — це однолітки, і в перших двох роках у юнацтві гуртковий ще може мати труднощі у веденні свого гуртка, зв'язковий мусить докладно розглянутися, заки вирішить, що гурток уже може самостійно працювати.

Основне завдання упорядника — довести якнайшвидше до того, щоб гуртковий міг сам вести свій гурток. Тому він повинен перш за все навчити всіх членів гуртка, як вести різні діловодства в гуртку, а далі привчити їх до правильного стилю гурткових сходин.

Гуртковий вишколюється та дістає вказівки, як вести свій гурток, на раді гурткових і на дошколі гурткових, який веде зв'язковий. Тому упорядник мусить пам'ятати, що він помагає зв'язковому і доповнює його на сходинах свого гуртка. Зв'язковий координує та унапрямує всю виховну працю на відправах із упорядниками.

Подрібний опис прав та обов'язків упорядника подано у Правильнику УПЮ, частина I. Усі впорядники мусять відбути відповідний вишкіл згідно з правильником КВ та мусять подати заяву на прийняття в члени КВ.

3. Інструктори

Якщо в курені всі гуртки вже такі вироблені, що можуть працювати самостійно, без упорядників, зв'язковий може призначити колишніх упорядників інструкторами із ділянок, які вони найкраще знають та можуть у них допомогти зв'язковому чи то на дошколі гурткових, чи в підготовці юнаків до іспитів умілостей.

Побажано мати принаймні одного інструктора на кожних два гуртки. Інструктори є також пластовими виховниками та членами КВ і тому мають носити пластові однострої і відповідні відзнаки.

4. Опікун куреня

Опікуна куреня УПЮ призначає станична старшина на підставі правильника Пластприяту. Права та обов'язки опікуна описані в правильнику.

Зв'язковий повинен докладно ознайомитися із завданнями опікуна та намагатися показати йому, що поміч та працю батьків радо приймають усі виховники. Однак пам'ятаймо, що якщо хочемо праці та допомоги опікуна, то мусимо також дати йому і певні права, а зокрема ми повинні прислуховуватися до його порад і побажань та брати їх на увагу.

5. Екзамінатори іспитів умілостей

Екзамінаторів покликає зв'язковий або кошовий звичайно з-поміж фахівців даної ділянки знання. Зв'язковий мусить познайомити кандидата не тільки із вимогами до даного іспиту вмілости, але також із пластовим підходом до іспитів умілостей і формою їх підготовки та перевірки. Тільки коли кандидат ознайомився із тими вимогами і на них погодився, можна його призначити екзамінатором.

ЧАСТИНА ПЕРША

ПЕРШЕ ЗАВДАННЯ ЗВ'ЯЗКОВОГО: ДОПОМАГАТИ ГУРТКОВИМ ВЕСТИ КУРІНЬ ГУРТКОВОЮ СИСТЕМОЮ

І. Андрій Коморовський ГУРТКОВА СИСТЕМА

Що це гурткова система?

Гурткова система — це одна з основних складових частин особливої методи для організування пластового куреня і виховання пластунів у ньому. У гуртковій системі беремо на увагу особливості юнацького віку, співжиття у гурті і використовуємо їх у практичних зайняттях. У гуртковій системі важливим засобом є накладення реальних відповідальностей на якнайбільше число юнаків у гуртку. У ній самі юнаки керують своїми справами, а поодинокі члени гуртка працюють більше для загального добра цілого гурту, ніж для своєї власної користі. Серед таких умовин гурткова система розвиває характер, самодовір'я та провідницькі якості юнака.

Гурткова система спирається на застосуванні у практиці демократичних принципів співжиття. Кожний гурток несе відповідальність перед куренем, курінь — перед кошем, а кіш — перед пластовим уладом. Пластовий гурток — це школа шліфування характеру одиниці; він — перша і найважливіша клітина у Пласті.

Організація гуртка

ФОРМУВАННЯ ГУРТКА

Як треба формувати пластовий гурток, докладно подано в розділі третьому цієї частини. По змозі пластовий гурток повинен формуватися як природний гурток юнаків з-поміж кола приятелів, що бажали б займатися спільно іграми.

ПОСТУПЛЕННЯ ДО ГУРТКА

Гурток повинен нараховувати не менше шістьох і не більше вісьмох членів. Після прийняття юнака до куреня йому дозволяємо самому вибирати для себе гурток. Його прохання про прийняття до гуртка розглядає і затверджує збір даного гуртка та рада гурткових куреня. Якщо гурток не бажає прийняти юнака до себе або рада гурткових не погоджується на вибір даного гуртка, тоді у відкритому обговоренні із зв'язковим рада гурткових мусить знайти найкращу розв'язку як для юнака, так і для куреня. Юнак, що його справу обговорює рада гурткових, не повинен бути присутній під час обговорення, а повинен перебувати десь поблизу для евентуальної консультації з ним. При прийнятті треба брати на увагу те, що гурткові легше пристосуватися до одного хлопця, ніж одному хлопцеві до кількох юнаків у гуртку. Непопулярного юнака можуть відкинути всі гуртки і так позбавити його можливостей пластовувати та покращувати свою вдачу. Такий випадок треба представити гурткові як виклик для них і як нагоду у практиці застосувати пластовий закон „братерства”. І хоч кожний курінь має право відмовити будь-якому юнакові прийняти його до себе, проте, це право не слід стосувати тільки з причини непопулярності юнака, бо пластовий курінь чи гурток не сміє перетворитися на „ексклюзивний клуб”.

Якби пізніше юнак побачив, що вибраний гурток йому не відповідає, при першій нагоді треба подбати, щоб він міг змінити гурток.

ГУРТКОВИЙ

Гурткового обирають усі члени гуртка явним голосуванням. Найкраще обирати його з-поміж юнаків гуртка, але в деяких випадках можна допустити вибір з-поміж членів цілого куреня, не враховуючи діючих гурткових. Юнак, який одержить найбільше голосів, стає гуртковим.

Вибір гурткового затверджують рада гурткових куреня і зв'язковий. Тільки в крайніх випадках, якби обраний гуртковий міг мати негативний вплив на проваджений ним гурток, повинен зв'язковий

уневажнити вибір. При цьому зв'язковий мусить спершу обговорити справу з обраним юнаком і аж опісля повідомити гурток про свою постанову. Очевидно, що при цьому зв'язковий мусить діяти з виrozumінням і тактом.

ПРОВІД ГУРТКА

Разом із гуртковим гурток ще обирає з-поміж себе провід гуртка в такому складі:

- а) заступник гурткового,
- б) гуртковий писар,
- в) гуртковий скарбник і господар.

Вибір цих трьох членів проводу гуртка затверджує або впорядник, або зв'язковий.

Провід гуртка під керівництвом гурткового кермує цілою діяльністю гуртка, а зокрема полагоджує всі адміністраційні справи.

Подрібним опис прав та обов'язків усіх членів проводу гуртка поданий у Правильнику УПЮ, частина I.

ВПОРЯДНИК ПЛАСТОВОГО ГУРТКА

У молодших віком юнаків виховний процес може здійснюватися з користю тільки з допомогою впорядника, старшого віком пластуна, який допомагає гуртковому утримати авторитет провідника і також доповнює його знання та заводить пластовий стиль життя гуртка. Упорядник — це дорадник гурткового, а не провідник гуртка, і його основним завданням є вишколити гурткового і збудити в ньому самопевність та довір'я до своїх провідницьких здібностей. Це дуже важлива і zarazом тяжка функція, до якої не всі молоді люди надаються. Вона вимагає зрілості, виробленого почуття відповідальності, тонкого відчуття та розуміння людей, а також бажання допомогти молодшим.

Докладніший опис функції впорядника пластового гуртка поданий у Правильнику УПЮ. частина I.

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ ГУРТКА

Усі інші члени гуртка, навіть наймолодший за ступенем, мають поодинокі обов'язки і виконують завдання в середині гуртка. Про це вирішується по обговоренні на нараді гуртка. Цим способом кожний юнак почуватиметься корисним членом гуртка та матиме нагоду провадити гуртком.

ДЕЯКІ ФУНКЦІЇ У ГУРТКУ

Сигналізатор — відає гуртковим приладдям для сигналізації, дораджує гуртковому при передаванні знаків чи відшифруванні сигналів.

Санітар — відає засобами першої допомоги, несе першу допомогу членам гуртка і дораджує гуртковому у справах першої допомоги.

Теренознавець — відає мапами й компасами, дораджує гуртковому при плянуванні мандрівок.

Головний кухар — дораджує при виборі меню і наглядає за куховарством у таборах.

Піонер — дораджує при будові мостів чи інших засобів переправи, завідує піонерським знаряддям. Він — знавець в'язання вузлів.

Інші функції: фотограф, природознавець, гуморист.

Поодинокі функції не повинні бути виключним зацікавленням одного юнака; наприклад, головний кухар не може бути постійним кухарем, а кожний юнак має куховарити по черзі. Головний кухар дає тільки поради, а при змагу куховарства поміж гуртками він переймає на той час відповідальність.

Розподіл функцій допомагає гурткові стати організованою одиницею, в якій кожний юнак завжди знає, що і як йому треба робити. Одну функцію не повинен виконувати той сам член постійно, але змінити її на своє бажання.

НАРАДИ ГУРТКА

Наради гуртка — це звичайні, не формальні, сходи́ни всіх членів гуртка для обговорення деяких справ. Наради гуртка слід скликати для вияву думки поодиноких членів у справах програми, пляну табору, поступу в навчанні тощо. Також під час зайнять, коли виникає якась справа до вирішення, гурток повинен відбутися імпровізовані наради на місці. Такі наради дають можливість кожному членові гуртка виявити свою власну думку і, правдоподібно, знайти найкращу розв'язку даного питання.

Такими нарадами гуртковий мусить дуже вміло провадити, щоб не відійти від теми чи не перетворити їх на звичайну балаканину.

СХОДИНИ ГУРТКА

У гуртковій системі дуже важливу роллю відіграють сходи́ни гуртка під проводом гурткового. Такі сходи́ни нормально повинні тривати від однієї до півтори години.

Так як зв'язковий зустрічається з усіма гуртковими куреня, щоб виховувати й навчати їх, так гурткові у свою чергу передають набутий досвід усім членам свого гуртка.

Сходини гуртка повинні відбуватися раз у тиждень. Якщо з якихось причин не можна проводити тижневі сходи гуртка, тоді можна:

- а) проводити сходи гуртка на зміну із сходами куреня;
- б) проводити сходи гуртка три тижні, а на четвертий — сходи куреня;
- в) проводити сходи гуртка, хоч по півгодини, під час кожних тижневих сходин куреня. Такими сходами мусить керувати гуртковий.

Зв'язковий мусить заохочувати до сходин гуртка, бо вони дуже важливі для виховання юнаків. У загальному зайнятті гуртка можна поділити на сім наступних категорій:

- а) підготовка до пластових проб;
- б) підготовка до вправ у межах куреня;
- в) плекання діяльності самого гуртка, як: мандрівки, моделярство, спів тощо;
- г) розвиток особистих прикмет юнаків;
- г) розвагові зайняття, як: тихі ігри, розв'язування загадок;
- д) спортові зайняття, як: легка атлетика, гокей, плавання тощо;
- е) роблення добрих діл.

Звичайно, справа не суттєва, *що* гурток робить. Важливе те, щоб гурток вів спільні зайняття та щоб була різноманітність зайнять. Тільки з дуже слабких сходин гуртка чи куреня юнак повертається додому, не навчившись нічого та не досягнувши нічого.

Завдання зв'язкового — дати, через пластові зайняття і власний добрий приклад, ціль пластунам, спрямувати їх на певний шлях і виробити в них почуття вартостей, які провадитимуть їх під час молодости і пізніше стануть їхнім стилем життя у старшому віці.

ПРИМІЩЕННЯ І КУТКИ ДЛЯ ГУРТКА.

Кожний гурток повинен мати своє приміщення, де його члени могли б зустрічатися і переховувати своє майно. Приміщення для гуртка може бути в якомусь гаражі, на піддашші чи у підвалі, або один куток у приміщенні для куреня. Важливе при цьому те, щоб гурток міг у своєму приміщенні сходитися, коли потрібно, і міг його прикрасити та влаштувати за своєю вподобою. Гуртковий куток — це ядро, довкола якого твориться дух і традиція гуртка.

Гуртковий куток треба прикрасити пам'ятками і трофеями, здобутими поодинокими членами і цілим гуртком. В ньому приміщуємо гуртковий виряд, бібліотеку, знімки, спортове приладдя, шнури, сокири, засоби першої допомоги тощо. Це те місце, у якому гурток виявляє свою ідентичність.

Утримування і прикрашування приміщення може стати дуже важливим засобом у вихованні юнаків і може перетворитися на змагання поміж гуртками.

Організація куреня

Два, три або чотири пластові гуртки творять пластовий курінь Уладу Пластунів Юнаків. Кожний пластовий гурток у курені має своє порядкове число і свій символ.

Пластовий курінь УПЮ-ів є організаційною одиницею і має своє чергове число, свого курінного патрона, курінне знамено і курінний прапор.

Членами пластового куреня є ті пластуни, що склали першу пластову пробу та пластову присягу. Пластуни-прихильники є тільки кандидатами на членів куреня.

Діяльністю куреня проводить рада гурткових, яка є проводом куреня УПЮ-ів. У склад ради гурткових увіходять:

1. курінний,
2. курінний суддя,
3. курінний писар,
4. провідники всіх гуртків.

Курінного, курінного суддю й курінного писаря обирають на курінній раді явним голосуванням члени куреня на протяг одного року, а вибір затверджує в імені крайової пластової старшини зв'язковий куреня.

Провідники гуртків увіходять автоматично до складу гурткових із хвилиною обрання їх на сходах гуртка.

Обов'язки і права курінних діловодів описані у Правильнику УПЮ, частина I.

Курінний — це провідник куреня, який координує зайняття гуртків на курінних сходах, головує на раді гурткових і в загальному допомагає у праці виховникам. Його оцінка справ, з погляду юнака, може виявитися дуже корисною для зв'язкового. Курінний мусить моти провідницькі прикмети. Він

повинен мати досвід як провідник гуртка впродовж принаймні шістьох місяців і повинен здати другу пробу. Тому новоствореному куреневі часом доведеться чекати рік або два на кандидата на курінного з відповідними прикметами.

СХОДИНИ КУРЕНЯ

Сходини куреня – це сходини всіх гуртків під проводом зв'язкового або призначеного юнака, звичайно курінного. Під час сходин гуртки діють як окремі одиниці під проводом своїх гурткових. Зайняттями керує зв'язковий чи курінний за наперед узгодненим пляном із радою гурткових. Гурткові одержують потрібні інструкції для зайнять і згідно з ними кермують своїми гуртками.

В разі потреби гуртки можуть творити більші спільні „команди”, особливо для спортових ігор. У таких випадках гуртки повинні забути про гурткові інтереси.

ДИЖУРНИЙ ГУРТOK

Виконання обов'язків дижурним гуртком — це честь для гуртка, бо він виконує службу, яка не входить у програму гуртка, для добра цілого куреня, наприклад: приготування приміщення для курінних сходин, прибрання приміщення після сходин, піднесення і зняття прапору, спеціальні доручення виховників (службу під час таборів описано в іншому розділі). Після автобусової подорожі дижурний гурток перевіряє, чи в автобусі не залишено яких предметів, чи його залишено незасміченим.

Службу дижурного гуртка виконують поодинокі гуртки по черзі, чи то на кожних курінних сходинах, чи щодня під час таборування. Гурток повинен уважати службу дижурного за привілей, бо під час неї він має можливість виконати добре діло для куреня.

ЗМАГАННЯ ПОМІЖ ГУРТКАМИ

Здорові змагання між гуртками спричинюють більші зусилля та приносять кращі успіхи в курені. У кожному разі не можна допустити, щоб змагання довели до ворожнечі чи стали метою гуртка. Такі змагання повинні знайти свій вияв у програмі куреня.

Змагання у курені можуть прибрати дві форми, які доповняються взаємно, а саме: змагання для досягнення певного устійненого рівня та змагання між гуртками.

Змагання до устійнення рівня

Певний рівень (стандарт чи норму) устійнюємо для різних зайнять, і гуртки намагаються цей рівень досягнути чи перевищити. Поза самим задоволенням, яке такі змагання приносять, вони ще можуть стати показником справжнього поступу гуртка в його осягах. Ця форма важливіша від змагань між гуртками.

Змагання між гуртками

У цього роду змаганнях гуртки намагаються перемогти один одного. Ця форма може легко висковзнутися з-під контролю. Однак, вона корисна для вироблення почуття вартостей. Вона теж навчає уміння вигравати з грацією і програвати з усмішкою — без витворення ворожнечі між супротивниками.

Точкування

Точками нагороджуємо за присутність на зайняттях, точність, зовнішній вигляд, дисципліну, ігри та інші якості. Однак, треба дуже уважати при нагороджуванні точками за службові обов'язки чи добрі діла, за які не даємо жадних нагород. Точки теж не можуть стати засобом підкупства чи єдиною спонукою для діяльності юнака.

Кількість точок повинна стояти у прямому відношенні до важливості зайняття. Нагороджування точками не повинно переходити певних меж. Наприклад, якщо гурток одержить при інспекції 10 точок, а за якусь звичайну гру 20 точок, тоді інспекція в очах юнака впаде до дуже низького рівня, що спричинить неправильну оцінку вартостей. Теж нагороджування великою кількістю точок за проведені зайняття приведе до накопичення такої великої кількості точок, що їхню правдиву вартість годі буде правильно оцінити.

Рада гурткових спільно із зв'язковим повинні визначити певну скалю точкування за певні нормальні зайняття. Прийнята система точкування мусить бути нескладна, бо вона може утратити зовсім будь-яке значення.

Одночасно треба призначити реченець, у якому такі змагання мають закінчитися. Вони можуть тривати місяць, два чи рік, але з кінцем означеного періоду треба всі точки підрахувати й проголосити вислід. Практика виявила, що тримісячний період має найкращі можливості успіху.

Незалежно від того, як довго змагання тривають, точки треба підрахувати і проголошувати вислід на кожних курінних змаганнях. Гурток на першому місці, чи гуртки, що осягнули визначену норму, можна відзначувати прапорцем або якимось іншим способом.

Якщо змагання тривають довший час, тоді можна точкувати місця, зайняті поодинокими гуртками на кожних сходинах, різницею одної точки. Така метода точкування вигідна тим, що в ній нема великої різниці точок і нема небезпеки, що один гурток опиниться далеко спереду, а якийсь інший - далеко позаду.

Нагороджування точками мусить бути дуже справедливе, і зв'язковому треба подбати, щоб жадний гурток не залишився далеко позаду або щоб не займав завжди останнього місця, часто незаслужено. Такий стан може привести до зневіри, і загальний успіх може знизитися, а деякі юнаки можуть відійти від гуртка. При тому нагороджування не тільки за осяги, але теж за зусилля дуже важливе, а дуже часто через добір зайняття можна різницю в здобутих точках вирівняти. Не рекомендується теж давати точок за кожний деталь, бо тоді зайняття задуже загострюються і втрачають свою первісну мету. У таких випадках гурток під час зайняття треба розділити на дві дружини.

Нагорода гуртка, який стоїть на першому місці, повинна бути дуже звичайна, наприклад: палиця, яку гурток розмалює своїми кольорами, щит, на якому гурток намалює свій знак, і т. п. Гурткові на першому місці можна теж призначати почесне місце в установці куреня доти, доки першого місця не перейме інший гурток.

Рада гурткових

Рада гурткових складається з курінного, судді, писаря та гурткових. Зв'язковий бере участь у раді в характері дорадника без права голосу. У куренях, які складаються з трьох або двох гуртків, теж заступники гурткових можуть бути допущені у члени ради. Помічники зв'язкового — упорядники теж можуть брати участь у раді, але цього не рекомендуємо практикувати, бо присутність забагато старших осіб може пошкодити у вільному виявленні думки гурткових. Очевидно, що до обов'язку заступника зв'язкового належить брати участь у нарадах ради гурткових, коли зв'язковий неprisутній, або якщо його рада запросить спеціально як дорадника. Сходини ради завжди офіційні, і тому на них обирають президента, якщо нема курінного.

В новозформованім курені становище президента займає тимчасово зв'язковий (приблизно впродовж трьох місяців), щоб показати гуртковим, як треба проводити сходини ради.

Писар веде книгу протоколів і всю кореспонденцію ради й куреня. На початку він потребуватиме великої допомоги від зв'язкового у приготуванні порядку нарад і записуванні протоколів.

Скарбник веде касову книгу і збирає вкладки. Він інформує раду про приходи, розходи і стан каси. На початку цю функцію може виконувати заступник зв'язкового, аж поки скарбник навчиться правильно її виконувати.

В разі потреби функції можна давати гуртковим по черзі, щоб рівномірно розділити працю в раді. Із розвитком куреня та набуттям досвіду гуртковими всією діяльністю ради повинні керувати самі гурткові. Зв'язковий бере участь у всіх сходинах, але майже не приймає участі в дискусіях. Він служить порадою тільки тоді, коли його просять, і часом пропонує розв'язку у поважніших справах. Проте, в більшості випадків краще залишити юнакам свободу винесення власної постанови. Зв'язковому ще прислуговує право „вето”, тобто скасування ухвали ради, але цього права треба вживати тільки у крайніх випадках. Часом доцільно дати можливість юнакам навчитися теж із власних помилок. А проте, і короткі натяки можуть навести раду на правильний хід думання у деяких випадках.

Зв'язковий повинен намагатися, щоб рада виносила сама правильні постанови, а не накидати їй свою власну волю. Добрий приклад і навчання кожного юнака думати самостійно, а не загальний вплив на цілий колектив, принесуть позитивні висліди. Однак, це не значить, що зв'язковий має за кожну ціну оминати висловлювання своїх думок та давання пропозицій раді.

Усамостійнення ради залежить у великій мірі від навчання та досвіду гурткових. Гурткові потребують не менше допомоги й навчання у їхній праці в раді, як у практичному пластуванні. Досвідчений зв'язковий збуджує уяву юнаків піддаванням різних ідей та задумів (зв'язковий збуджує гурткових до дії, але сам не бере участі в їхній діяльності). Рада гурткових — це вихідна точка для всіх дій куреня у гуртковій системі. Із цього ясно, що курінь може бути настільки успішним, наскільки доброю виявиться його рада гурткових.

СХОДИНИ РАДИ ГУРТКОВИХ

Сходини ради гурткових повинні відбуватись регулярно. Багато куренів практикує короткі сходини ради після кожних сходин куреня та одні окремі місячні сходини.

Часом заступники гурткових перебирають провід над гуртками, а гурткові відбувають у тому часі свої сходи. При цьому добре застосовувати правило „коротко, але часто”. Якщо порядок нарад завеликий і затяжний, юнаки швидко втомлюються і їхні постанови не завжди бувають найкращі.

ЗАВДАННЯ РАДИ ГУРТКОВИХ

Рада гурткових — це тіло, яке керує куренем. Вона несе відповідальність за:

1. *Утримання честі куреня.* Це — її перше й найважливіше завдання. Уже від самого початку зв'язковий мусить упокувати в гурткових почуття відповідальності — як особисте, так і групове — за плекання традиції та утримання честі куреня. Без почуття честі і відповідальності курінь не матиме жадного позитивного впливу на індивідуальний розвиток юнаків у курені і залишиться без жадної вартості для цілої пластової організації.

Через своїх гурткових, з яких вона складена, рада мусить устійнити якнайвищий в даних обставинах стандарт щодо зовнішнього вигляду, ввічливості і загальної гідності юнаків. Приклад гурткових має вирішальне значення для створення доброї курінної атмосфери. Якщо гурткові носитимуть свої однострої як слід, юнаки будуть їх наслідувати. Якщо члени ради поважно будуть виконувати взяті на себе завдання, тоді в курені не буде багато клопоту з уживанням вульгаризмів, ламанням дисципліни, куренням цигарок чи хуліганством. Своім прикладом гурткові устійнять певний стандарт поведінки, яка буде прийнята як у курені, так і поза ним.

Усі нові кандидати у члени куреня повинні відбутися побачення з радою, щоб докладно ознайомитися із традиціями куреня та завданнями ради, їм треба дати знати, чого від них сподіваються в заміну за привілей належати до куреня, їм треба ясно сказати, що бути доорим пластуном — це не легка справа.

На кожний іспит умілости юнак має одержати від ради дозвіл. Щоб одержати відзнаку, треба від юнака вимагати більше, ніж звичайного знання технічних вимог. Через гурткового рада повинна установити, чи той юнак дійсно готовий до проби (а не тільки йде пробувати щастя), чи виявляє вірну настанову, чи солідно до неї підготувався. Наприклад, деякі юнаки можуть працювати у своєму самолюбстві тільки над своїми вміlostями, одночасно нехтуючи обов'язки супроти цілого гуртка. Може бути теж, що юнак готовий до другої проби, але не живе згідно з пластовим обітом. У кожному разі, якщо заяву юнака на пробу відкинуть, тоді його треба про це повідомити і подати причину. Опісля треба йому дати можливість позбутися своїх недомагань і здобути відзнаку.

Гуртковий повинен сам полагоджувати більшість справ, зв'язаних з порушенням дисципліни, очевидно, у порозумінні із зв'язковим. Наприклад, юнакові, що робить збитки після нічної тиші, можна на другий день заборонити брати участь у плаванні. Часами бувають поважніші справи, і тоді рада гурткових мусить прийняти відповідну постанову. Але перед тим треба дати можливість юнакові з'ясувати його справу перед радою. У таких випадках на зв'язкового припадає важливе завдання бути справедливим і обережним, бо юнаки часам стають дуже безоглядними і приймають скрайні заходи. Вони присвячують більше уваги самій карі, ніж прийманню заходів для виправлення юнака. Зв'язковому треба пам'ятати, що він особисто відповідає за дії ради і тому не може виправдуватися її ухвалами. Найвідповідніша кара — це пересторога юнака, що він утратить право на виправлення себе у майбутньому. Фізичні кари чи змушування до важкої праці, як копання, не мають місця у пластовій організації.

2. *Плянуння курінної діяльності.* Юнаки обговорюють свої побажання на зборі гуртка і через свого гурткового передають їх на раду гурткових, де після обговорення і голосування рада приймає окремі точки програми. Це й стає основою для випрацювання програми зайнять куреня виховниками, згідно із побажаннями ради гурткових.

Ця метода дає можливість юнакам вивчити демократичні основи керування. Гуртковий репрезентує свій гурток і передає до ради гурткових його постанови і пропозиції, навіть, якщо вони суперечать його особистій думці. У свою чергу гурток мусить лояльно ставитися до постанов ради, навіть якщо вони йдуть усупереч побажанням гуртка. Уже тепер юнак звикає до спокійного сприймання успіхів і невдач.

Рада гурткових не розробляє програми сходи у подробицях. Вона тільки загально подає побажання, що, наприклад, на наступних сходах треба найбільше часу присвятити на вивчення правил першої допомоги, особливо при різних поламаваннях костей, а менше часу — на перегляд, при чому пропонує, щоб кожний гурток провів свій перегляд окремо, і т. п. Усі ці постанови виховник бере на увагу при випрацюванні пляну діяльності куреня.

Одночасно гурткові заправляються в керуванні сходами куреня. Тоді нема потреби боятися, що на випадок неприсутності зв'язкового не буде кому покерувати сходами. Під час курінних сходи (не конче кожних) поодинокі гурткові проводять по одній точці програми, яку вони самостійно підготовляють. Час-до-часу гуртковий повинен сам провести цілі сходи.

3. *Адміністрація*. Рада гурткових несе відповідальність за постанови, що відносяться до куреня, за адміністрацію курінних фондів (вирішує про витрати) та за добре господарювання курінним майном.

ПРАВИЛА РАДИ ГУРТКОВИХ

Для установлення і плекання традицій дуже побажано, щоб кожний курінь склав свій кодекс правил. Виразно написаний кодекс повинен стояти на видному місці на кожних сходинах ради гурткових, а крім цього, добре було б його дати кожному гуртковому в мініатюрній формі. Тоді він буде служити гуртковому за вказівник і буде нагадувати йому про відповідальність, що він її взяв на себе.

Нижче подаємо зразок такого кодексу, який можна прийняти з цілості або частково. Важливе, щоб кодекс був ясний та поданий у точках.

КОДЕКС РАДИ ГУРТКОВИХ

Обов'язки кожного члена ради гурткових:

1. давати добрий приклад, живучи згідно з пластовою присягою і пластовим законом,
2. плекати честь і традиції куреня,
3. ставити побажання гуртка вище своїх власних,
4. бути справедливим у всіх оцінках та осудах,
5. спокійно приймати ухвали більшості,
6. зберігати таємниці із нарад ради,
7. вірно допомагати зв'язковому у керуванні куренем.

Вишкіл і дошкіл гурткових

ВИШКІЛ ГУРТКОВИХ

Після вибору юнака на гурткового чи заступника гурткового зв'язковий повинен подбати, щоб той юнак якнайшвидше пройшов вишкіл гурткових. Завдання вишколу гурткових це — ознайомити провідників-юнаків із засадами провідництва, правилами ведення праці в юнацькому гуртку, плануванням праці і методом самовиховання.

Вишкіл гурткових може відбуватися поза куренем і може бути зорганізований чи проведений:

1. булавою кошового — для всіх юнацьких частин коша,
2. булавою крайового коменданта пластунів — для даної країни,
3. булавою УПЮ, головного булавного пластунів — для кількох чи всіх країн, де діють пластові частини.

У всіх тих випадках організатори укладають програму та підготовляють матеріали згідно з обов'язуючими правильниками і прийнятою методою праці в юнацьких гуртках і куренях.

Такі вишколи полегшують працю зв'язкового, і він не мусить залишати курінь на когось іншого, щоб вишколювати своїх гурткових.

Деколи, одначе, доведеться зв'язковому самому провести вишкіл своїх гурткових. До цього можуть бути різні причини, як от — вибір нових юнаків на гурткових у всіх гуртках разом, надовго перед усталеними реченнями вишколів у коші чи в країні, або завелика віддаль пластового осередку від місця вишколу.

ВИШКІЛ ГУРТКОВИХ У КУРЕНІ

Вишкіл плянує та проводить зв'язковий, якщо треба — при допомозі впорядників. Під час вишколу всі інструктори й учасники повинні бути звільнені від інших пластових зайнять.

Форма та місце проведення вишколу можуть бути різні. Це може бути кількденний табір серед природи або чотири двогодинні сходи в домівці. Метод проведення має бути юнацька, отже — усі мають брати активну участь у навчанні інших. Зв'язковий розділить матеріал поміж усіх інструкторів та учасників. Інструктажі повинні бути проведені спільним читанням, гутіркою чи дискусією, а не у формі доповіді.

У програму вишколу повинно входити таке:

1. організація гуртка і куреня — права й обов'язки діловодів (дивись Правильник УПЮ, частина I);
2. рада гурткових — форма праці, кодекс ради, засяг діяльності (дивись про раду в цьому розділі);
3. сходи гуртка — як проводити, елементи сходин, обрядовість (дивись „Життя в Пласті”, стор. 36-74);
4. плянування сходин гуртка — хто, коли і як плянує, підготовка сходин, розподіл праці (дивись другий розділ „Програма і плянування”);
5. гурткові книжки — хто, як та яку веде книжку (дивись у третій частині цієї книжки під „Книговедення”);

6. пластові заняття — інструктаж у пластових знаннях, ігри і забави, самодіяльність, спів — і як їх проводити;

7. пластовий однострій і відзнаки — правильник відзнак, правильний однострій (проверити, чи всі його мають);

8. пластовий упоряд — як подавати команду, основні команди в закритих лавах (дивись „Життя в Пласті”, стор. 226);

9. пластова постава — система відзначень і пересторог (дивись Правильник УПЮ, частина І).

ДОШКІЛ ГУРТКОВИХ

Коли вишкіл можна проводити поза куренем або в курені, то дошкіл проводимо виключно в курені. Дошкіл — це чи не найважливіша частина гурткової системи. Це старший віком друг навчає та своїм особистим прикладом показує, як гурткові мають вести свої гуртки. Він дає їм те потрібне знання, яке гурткові мусять мати, щоб могли дати своїм товаришам у гуртку щось нове, корисне та цікаве.

Дошкіл конче потрібний, бо юнацький вік такий змінний, що не можемо очікувати від юнака сталого та систематичного навчання із книжок, такого потрібного для вправного ведення гуртка. Тому то дошколом ми заповнюємо цю прогалину, показуючи і даючи пережити гуртковим усе те, що вони мають робити у своїх гуртках.

Дошкіл у курені провадить зв'язковий, він веде дошкіл так, мов би це був гурток, а він був гуртковий. Учасниками дошколу є всі гурткові, курінний, заступник курінного і курінний писар. Правдоподібно, що один раз у місяць повинно вистачити, щоб дошколити гурткових могли задовільно вести свої гуртки.

У програму дошколу повинно входити все те, чого б ви хотіли, щоб гурткові навчили в наступному місяці свої гуртки. Тому програма дошколу мусить бути складена на підставі місячних плянів куреня і гуртків; дивіться за пов'язанням програми дошколу із плянами в наступному розділі „Програма і плянування”.

Кожний зв'язковий різно розподілить навчальний матеріал — на той, що він сам чи його впорядники будуть показувати та навчати безпосередньо юнаків на курінних чи гурткових сходинах, і на той, який гурткові будуть самі передавати на своїх гурткових сходинах.

Однак, без огляду на те, який буде розподіл матеріалу, на сходинах дошколу зв'язковий повинен також навчати своїх гурткових всього того, чого потрібно, щоб довести всіх своїх гурткових до наступної пластової проби.

Наша порада щодо розподілу матеріалу така, щоб ви дали гуртковим якнайбільше можливості навчати своїх товаришів, бо це піднесе їх престиж та дасть їм змогу вирости на кращих провідників. Тому добре, якщо зв'язковий затримає за собою пластову ідеологію, гутірки про характер чи національне виховання, а всі інші пластові вмілості, як от:

1. піонерство,
2. картографія,
3. перша допомога,
4. сигналізація,
5. природознавство,
6. упоряд,
7. табірництво

передасть гуртковим, подаючи їм основне знання та показуючи їм відповідні ігри, щоб це знання застосувати і краще запам'ятати.

Початкові роки

Для справного функціонування гурткової системи, тобто для перебрання всіх функцій керівництва гуртковими, треба підготовки яких два-три роки. Ці перші роки чи не найважливіші для формування куреня та його характеру. Саме упродовж цього періоду народжуються традиції куреня та збуджується дух, який формуватиме курінь у майбутньому.

Обов'язки зв'язкового дуже важкі. Вони вимагають багато зрозуміння і терпеливості. Старанне й фахове провідництво в цих початкових роках принесе овочі шойно пізніше. Напочатку він мусить допильнувати майже кожну подробицю, піддавати більшість ідей, збуджувати ініціативу (при допомозі помічників). Ступнево відповідальність перейде на юнаків, які матимуть свої задуми та почнуть спиратися на власні сили. Проте, гурткові ще не матимуть доволі досвіду, а курінь — традицій для успішного керування всієї діяльності. Гурткові робитимуть помилки. Не раз їхня поведінка драгуватиме і зневірюватиме зв'язкового, який, однак, мусить допомагати й підбадьорювати свій курінь. Правдоподібно, зв'язковий переживатиме такі хвилини розчарування, що почне тратити всяку надію на

успішне завершення виховання пластуна у цій системі. Не раз до цього доводять такі проблеми, про які не написано в жадній книжці.

Часто зв'язковий ставить собі запитання: „Чи ми колинебудь будемо мати відповідальних гурткових? Чи Івась здасть другу пробу?” Можливо, що зв'язковий, повертаючись із якихось неуспішних сходин, роздумуватиме, чи варто це все робити. Чи не було б краще покинути оцю гурткову систему, бож вона може функціонувати хіба тільки в теорії? Чи не краще керувати юнаками самому? З такими питаннями зустрічаються майже всі зв'язкові. Але їм треба добре зрозуміти принципи гурткової системи і не піддатися зневірі, а взяти свої завдання за виклик особистої амбіції. Треба виявити віру й витривалість, бо вже завтра зв'язковий почує від батька Петра: „Як мій син виправився упродовж останнього табору!” А наступні сходини пройдуть дуже успішно, і зв'язковий знову дістане самовпевненість.

Основна мета гурткової системи — це допомога юнакові у вихованні його характеру через навчання брати на себе відповідальність і стати на власні ноги. Співпраця в гурті для спільної мети — це далші завдання цієї системи. У гуртковій системі індивідуальний розвиток юнака найважливіший і стоїть перед загальними успіхами цілого куреня.

Стосування гурткової системи дасть зв'язковому багато задоволення і приємности, коли він переживатиме з юнаками гарні хвилини пригод та успіхів і своїм прикладом та провідництвом допоможе їм краще зрозуміти й достосуватися до вимог життя.

II. Василь Палієнко ПРОГРАМА І ПЛАНУВАННЯ КУРЕННЯ

Річний плян

Коли ми вже познайомилися з метою Пласту та поставили її собі як головну напрямну в нашій праці, то кожного року, укладаючи наші пляни, мусимо подумати, *що* маємо зробити, щоб ті цілі досягнути.

Поручаємо починати пластовий рік із вересня, так щоб цілорічний вишкіл був завершений літнім табором, на якому юнаки могли б на практиці випробувати все те, чого навчилися, і побачити його застосування.

Тому найкращий час на річне планування є серпень. Одначе, коли ви такого пляну в серпні не зробили, то це не означає, що ви не можете його зробити в інший час, маючи на увазі закінчення праці літнім табором. Звичайно кожний курінь знайде для себе найбільше відповідний час на планування, яке дасть юнакам найбільше задовільну програму зайнять та найкращі поступи.

Через кожний плян має проходити нитка доцільности, послідовности та корисности, і в цьому розділі хочемо її вам показати. Отже, охопіть її.

ВАШІ ІДЕЇ

Передовсім ви мусите подумати, що ви хочете досягнути як зв'язковий у цьому році. Звичайно ви хотіли б, щоб ваші юнаки скористали якнайбільше, щоб стати добрими громадянами.

Одначе, „добрий громадянин” — це дуже широке поняття. У Пласті юнаки розвивають ось такі вартості та прикмети, що творять доброго громадянина: характер, здоров'я, зарадність і спроможність ума й рук, допомога ближньому — і це є ті чотири ділянки вашої уваги і праці.

Розгляньмо ці чотири ділянки кожно зокрема:

Характер — ясно, коротко визначений пластовою присягою і пластовим законом, а також вашим прикладом. Юнак засвоює його собі не деклямуванням пластового закону, але поступаючи та живучи за ним, за його приписами. У пластовому гуртку юнак привчається співжити з іншими, разом у гурті плямувати, виконувати свою частину праці для гурту, нести відповідальність, брати участь у групових іграх та вдержати рівновагу духа при виграші чи програші. Під час перебування серед природи думки юнака повинні його навести на усвідомлення наявности Бога через пізнання Його творів.

Здоров'я — ви дасте нагоду юнакам розвивати своє здоров'я та зміцнювати свої м'язи на всіх гурткових і курінних зайняттях у

РІЧНІ ЗАЙНЯТТЯ

Гурткові зайняття:

Звичайні зайняття:

гурткові сходи — тижнево
гурткові прогулянки — місячно
підготовки до пластових проб

} упродовж
цілого року

Спеціальні зайняття:

улаштування домівки,
моделі, стінна газетка

Курінні зайняття:

Звичайні зайняття:

курінні сходи — місячно
курінні мандрівки — квартално
міжгурткові змагання — до січня
рада гурткових — що два місяці

} упродовж
цілого року

Спеціальні зайняття:

літній табір — останні два тижні в липні
свято патрона куреня — 15-го лютого

За кошовим пляном:

участь у коляді — 7 січня
свято державности — 22 січня
збірка грошей на Суспільну Службу — 20 травня
свято молоді — 15 вересня

Вишкіл провідників:

сходи гурткових для вишколу — місячно
курс гурткових — від 22 червня до 4 липня

полі. Отжеж, мандрівки, таборування, теренові ігри, плавання, веслування та всі інші зайняття на вільному повітрі спричиняються до цього. Навіть певні — рухливі ігри в домівці мають подібний вплив.

Зарадність і спроможність ума й рук — таборування: найкраща нагода для юнака випробувати себе, що він може зробити. Тут треба самому все улаштувати, поставити шатро в найбільше відповідному місці, збудувати кухню, улаштуватися в середині і коло шатра. Велике число іспитів

умілостей заохочує до вироблення зручності рук. Подібно влаштування домівки дає нагоду юнакам самим собі все зробити. „Учімося — роблячи” є пластовим способом вишколу юнацтва.

Поміч ближньому — щоденне добре діло є постійною пригадкою юнакові у його поступованні як пластуна. Виховник повинен заохочувати юнаків набувати таких умінь, які краще приготували б їх для помочі іншим — як перша допомога, пожежництво, рятування з води і т. п., а також запроваджуючи у програму зайнять куреня працю для громади. Одначе, найкраще, коли юнаки відчують, що ви сподіваєтеся, що вони будуть жити за пластовим ідеалом помочі іншим та що звикнуть помагати одне одному передовсім у курені. Тут також ваш особистий приклад дуже важливий.

До чого це все зводиться? —

- а) оцінка поодиноких юнаків та куреня як цілоти;
- б) кого та до яких проб заохочувати;
- в) служба громаді — скільки та яка;
- г) сходи́ни, вишкіл у зарадності в житті, у полі;
- г) світоглядів та ідеологічні гутірки;
- д) прогулянки і мандрівки — як часто і куди;
- е) літній табір та його програма;

е) співпраця і поміч Пластприятю.

Це вже й є перший загальний рамовий напрямок. А тепер ідіть далі: довідайтеся, що інші плянують та як хочуть вам помогти осягнути намічені вами цілі.

КОШОВИЙ ПЛЯН

Уся діяльність коша спрямована на те, щоб помогти зв'язковим осягнути більші успіхи у праці із своїми куренями, а також щоб зробити всі зайняття більше цікавими та різноманітними для юнаків.

Кошовий плян складений на підставі потреб більшости куренів коша. Тому кошовий буде і вас питатися, чого вам потрібно:

- а) коли та які вишколи провести для виховників;
- б) коли та як часто відбувати сходи́ни кадри виховників;
- в) коли провести вишкіл гурткових;
- г) скільки та які спільні виступи всіх куренів;
- г) чи завести міжкурінні змагання та на які зайняття.

У тісній співпраці з кошовим та іншими зв'язковими ви вирішите на нараді зв'язкових, який плян на поточний рік найкраще підходить для цілого коша.

Добре, якщо такий плян укладено на початку літа, тоді ви зможете взяти його на увагу при укладенні пляну для свого куреня.

Деякі нові зв'язкові можуть мати тенденції перенаголошувати вартість виключно курінних зайнять і недобачувати користи з великих спільних зайнять цілого коша. Одначе раз або два рази на рік конечно звести всіх пластунів у коші, щоб вони не тільки побачили, скільки їх усіх є, але щоб і могли себе порівняти із іншими куренями як під оглядом зовнішнього вигляду (однострої і відзнаки), так і під оглядом пластової постави чи діяльності.

ІСТОРИЧНО-ТРАДИЦІЙНИЙ КАЛЕНДАР		
Вересень	1. 9. 1722	народився Григорій Сковорода
	2. 9. 1709	помер гетьман Іван Мазепа
	23. 9. 1648	перемога В. Хмельницького над поляками під Пилявцями
Жовтень	1. 10. 1665	Петра Дорошенка обрано гетьманом
	5. 10. 1657	Івана Виговського обрано гетьманом
	14. 10.	Свято Покрови
Листопад	1. 11. 1918	Листопадовий зрив
	20. 11. 1917	проголошення III Універсалу
	21. 11. 1921	Базар — II зимовий похід
Грудень	13. 12.	св. Андрія — Андріївський вечір
	19. 12.	св. Миколая — Миколайки
	23. 12. 1873	основано Наукове Тов. ім. Шевченка
Січень	6. 1.	Свят-вечір
	14. 1.	новий рік за старим стилем
	22. 1. 1918	проголошення IV Універсалу У. Ц. Ради
	29. 1. 1918 30. 1. 1962	бій під Крутами помер I Начальний Пластун Северин Левицький
Лютий	20. 2. 1054	номер князь Ярослав Мудрий народилася Леся Українка
	24. 2. 1872	
Березень	5. 3. 1950	згинув головний командир УПА, Т. Чупринка
	9. 3. 1814	народився Тарас Шевченко
	15. 3. 1939	проголошення самостійности Карпатської України
	23. 3. 1842	народився Микола Лисенко
	27. 3. 1111	князь Володимир Мономах розбиває половців
29. 3. 1968	помер основоположник Пласту л-в О. Тисовський	
Квітень	29. 4. 1918	Чорноморська фльота підняла український прапор
Травень	2. 5. 1648	Богдана Хмельницького обрано гетьманом
	6. 5.	Свято Юрія — патрона Пласту
	—	Свято Матері — друга неділя
	14. 5. 1648	перемога Богдана Хмельницького над поляками під Жовтими Водами
23. 5. 1938	згинув Є. Коновалець	
25. 5. 1926	згинув головний отаман С. Петлюра	
Червень		Зелені Свята — 7 тижнів після Великодніх Свят — ушанування героїв, що полягли за волю України
Липень	8. 7. 1659	гетьман І. Виговський розбив москалів під Конотопом
	27. 7. 1649	перемога Богдана Хмельницького під Збаражем
Серпень	14. 8. 988	хрищення України
	31. 8. 1919	здобуття Києва з'єднаними українськими арміями

Ми певні, що якщо ви ще не мали нагоди, то хутко переконаєтеся, що добре підготовані спільні зайняття, особливо коли ваш курінь мав нагоду чимось пописатися перед іншими, дуже підбадьорюють юнаків та додають їм охоти до дальшої праці.

ІДЕЇ ПЛАСТ-ПРИЯТУ

Від вас залежить, чи будете все самі робити, чи дістанете ще поміч у праці від батьків ваших юнаків. Батьки під проводом опікуна куреня готові вам допомогти, але ініціатива мусить вийти від вас. Ви мусите попросити у них допомоги.

Найкраще це зробите вже на початку року при укладанні річного пляну. Підійть на збори батьків та розкажіть, що плянуєте, а також послухайте ідей батьків. Якщо між батьками знайдеться кількох енергійних людей, то вони вам допоможуть не тільки добути фонди на весь конечний курінний виряд чи набути курінний прапор, але також підшукають цікаве місце на літній табір та зорганізують транспорт на всі курінні прогулянки.

Людам цікавіше робити те, що самі запланували. Тому дайте можливість батькам самим заплямувати, що та як вони вам мають допомогти.

ІДЕЇ ЮНАКІВ

Дотепер ви вишукали, *що* можна зробити, а за тим приходить, *що* буде зроблене.

Цю постанову виносять самі юнаки на курінній раді. Звичайно ми хотіли б задержати юнаків якнайдовше в курені, щоб вони були якнайдовше під пластовим впливом та щоб ми могли допомогти їм вирости на повноцінних громадян. Єдиний спосіб, щоб це досягнути — це утримати їх зацікавлення. А що їх цікавить? Найпростіш їх самих про це запитати.

Однак, не сподівайтесь, що на курінній раді юнаки виголосять вам цілий плян праці куреня. Ви мусите зручними питаннями спонукати їх до впорядкованих та вичерпних відповідей.

Тому кожний зв'язковий повинен сам добре підготуватися до кожної курінної ради та написати собі всі питання, на які хотів би дістати постанову своїх юнаків.

Для прикладу подаємо декілька питань:

- а) Коли проводити курінні сходи: день, година, місце.
- б) Як часто організувати прогулянки за місто.
- в) Коли та як часто відбувати гурткові сходи і гурткові прогулянки.
- г) В який час зорганізувати літній табір та з якою тематикою.
- г) Які збірні добрі діла гуртки та курінь мали б зробити.
- д) Як заохочувати членів куреня здобувати дальші пластові проби та іспити вмілостей.
- е) Що курінь підготує на кошовий базар чи спільний виступ цілого коша перед батьками.

Наприкінці порадьте юнакам продискутувати дальші подробиці праці куреня на своїх гурткових сходах, а гурткові передадуть їх від своїх гуртків на раді гурткових до дальшого опрацювання та вирішення.

РАДА ГУРТКОВИХ

Провід — рада гурткових є відповідальною за проведення цілої програми в курені, тому вона повинна мати вирішальний голос щодо оформлення та подробиць річного пляну. Зв'язковий тільки має допомогти цим юнакам вести свій курінь.

Раді гурткових забере багато часу, щоб передумати та укласти річний плян на підставі постанов курінної ради та думок поодиноких гуртків. Однак це запорука живої участі всіх членів куреня протягом цілого року, а також цей вклад праці упростить цілорічну діяльність.

Основне у цьому плянуванні — це мати на увазі, що літній табір — це є завершення цілорічної праці, а кожні сходи чи прогулянки є підготовкою до цього завершення.

Коли рада гурткових уже почалася, тоді перше записується ті всі зайняття, на які всі присутні погоджуються.

Також треба мати на увазі всі свята із рокового циклу наших традицій. Очевидно, що ваш курінь не може відсвятковувати всі свята кожного року, однак добре вибрати кожного року кілька інших свят на зміну і так привчити ваших юнаків до наших традицій.

Річний план нашого куреня на 1969 р.					
Місячне гасло	Атракція місяця	Мандрівки і табори	курінні сходи	гурткові сходи	добре діло
Вересень — Молодь — батьківщині	Прийняття нових членів, Свято Молоді	Пізнай істинні гриби	Вичищення та складення вираду; однострій і відзнаки	Прикрашення домівки, зроблення моделів для першої проби	Збірка та висилка українських книжок до Бразилії
Жовтень — Перегляд куреня	Свято Покрови	Відвідини побоевищ або музею	Нагорода гурткові за найкраще прибрання домівки. Змагання в сигналізації	Військові формациї під час ІІ війни, картографія, теренознавство	Листування з воєнними інвалідами
Листопад — Марш	Заприсяження прихильників	Марш за компасом	Зимове таборування. Підготовка до другої проби із піонерства	Вишкіл з компасом, варення в зм'ї, ватри, м'яно, будова схоронища	Відвідини дому для старших та згортання листя
Грудень — Різдвяні звичаї	Миколайки	—	Пакування подарунків, підготовка до колядування і віншування	Роблення прикрас на ялинку, вибір та підготовка до іспитів умілостей	Листування з пластунами в іншій країні
Січень — Українська держава	Виставка збірок, марок та карток з українською тематикою	Коляда, бій під Крутами	—	Вишкіл у сигналізаційних знаках руками та індійськими знаками	Коляда на пластовий дім
Лютий — Курінне свято	Вечірка з батьками	Лещетарський біг; слідження звірів	Підготовка програми на вечірку з батьками	Вправи з першої допомоги. Підготовка скечів та стінної газетки	Гурткові добрі діла
Березень — Слово	Змагання у промовництві	—	Міжгуртковий змаг у першій допомочі, українська музика та М. Лисенко	Пакування наплечників, будова моделів Чорноморської флотії, народні музичні інструменти	Порядкова служба на залі у шкільному святкуванні Т. Шевченка
Квітень — Чорне море	Відвідини сусіднього куреня УПЮ	Індійським слідом	Підготовка Чорноморської програми та відвідини, перевірка одностроїв	Вправи з семафором, радієм, роблення таблиць, альбомів	Стійка при Христовім гробі
Травень — Св. Юрій	Ширення пластової ідеї	Один тиждень в одностроях у школі, церкві з відповідною поведінкою	Пластовий закон і головні обов'язки. Безпека і поведінка в полі, мандрівництво	Піонерський виряд, вузли, моделі веж, мостів	Збірка грошей на суспільну службу
Червень — Зелені свята	Дводенний табір	Піонерські заправи — будова моста	Перегляд моделів та призначення нагород, змаг у в'язанні вузлів	Таборові улаштування, будова кухонь, укладання меню	Прикрашення могил кол. вояків
Липень — Літній табір	Курінний табір	Красзнавча прогулянка	Перевірка вираду, пакування, придбання нового	Приготування до табору	Таборове добре діло
Серпень — Наша преса	гуртки дописують свої спогади із табору до „Юнака“				

однобічної людини.

У старших куренях деякі гасла вже стали традиціями і повторюються з року в рік. Укладання річного плану в таких куренях стає багато легшим. Затримайте ті самі гасла з року в рік, мінняйте тільки зайняття — прогулянки можна заступити виставками, пописами перед батьками чи зустріччю з іншим куренем.

Місячний план

Подробиці місячного плану розпрацьовується в половині попереднього місяця на раді гурткових. На таких сходах провідники куреня вирішують та встановлюють всі точки курінних сходів, мандрівок чи таборів, які відбудуться в наступному місяці, а також установлюють, хто яку частину програми підготує та проведе.

Деколи крайова пластова старшина чи Головна Пластова Булава подають річні гасла. Мета річного гасла — надати всій діяльності протягом цілого року певну тему, якою хочемо підкреслити якусь важливу подію, а також познайомити з нею не тільки пластову молодь, але і все громадянство.

Тому так важливо, щоб усі пластові частини при укладанні своїх річних плянів уписали річні гасла і старалися їх проводити не тільки на своїх власних зайняттях, але також на різних виступах та пописах перед громадянством. Така зосереджена праця усіх частин зокрема та спільні виступи цілих станиць будуть мати більший вплив і дадуть ті висліди, яких очікує пластовий провід.

Маючи списані всі зайняття, які рада гурткових хоче провести протягом поточного року, другим кроком у цьому плянуванні є розподілити ці всі зайняття на поодинокі місяці.

Так укладений радою гурткових річний план стає тим кістяком, на якому розбудовують усі свої пляни всі гуртки. Треба тут підкреслити, що заведення місячних гасел та атракаї є дуже корисним, бо, з одного боку, дає змогу означити, що хочемо зробити, а з другого — залишає можливість розробити подробиці пізніше, відповідно до змоги та часу.

У нових куренях звичайно найголовнішим вашим гаслом буде довести курінь до першої проби. Однак, пам'ятаймо, що пластова програма є багатогранна та що ми мусимо сприяти розвиткові повноцінного громадянина, а не тільки

Розпрацьований плян на місяць червень: „Зелені Свята”					
половина попереднього місяця	Рада гурткових — випрацювання подробиць місячного пляну, розподіл підготовної роботи та придбання потрібного в'язу. Розподілення відповідальності між гуртковими.				
кінець попереднього місяця	Дошкіл гурткових — навчання, як уживати сокири, повторення різних родів вузлів, гурткові зроблять дома модель ливнового моста				
	Домівка		Терен		Інші заняття
	Гурткові сходи	Курінні сходи	Гурткова прогулянка	Курінний табір	
I тиждень	Повторення вузлів, змагання у швидкості, в'язати із закритими очима. Уживання сокири				
II тиждень	Навчання в'язати ливновий міст, розглядання родів мостів, гострення сокири, запланування недільної прогулянки		Збирання матеріалу на модель, зробіти найпростіший міст		Курінь із прапором бере участь у Панакхиді на цвинтарі
Половина місяця	Рада гурткових — подробиці місячного пляну на другий місяць				
III тиждень	Вудова модель моста. Дальші вправи та ігри з вузлами	Перегляд гурт. моделів. Змагання у в'язанні вузлів. Гутірка про Зелені Свята			Прибрання могил колишніх воєнків
IV тиждень	Плянуння меню, в'язу, улаштування в середині та коло шатра. Перевірка списку осіб в'язу			Похід під „Жовті Води”, розтаборення, будова моста, битва	
Кінець місяця	Дошкіл гурткових — навчання гурткових на теми занять на другий місяць				

основ.

Наскільки ж простіше укласти пляни на місяць „Чорного моря” чи „Святого Юрія”, ніж на місяць квітень чи травень. Саме слово „березень” піддає дуже мало ідей, натомість „слово” відразу наведе на реторику, деклямації, списки прочитаної літератури, працю у пластовій бібліотеці, дописи до журналу „Юнак” і таке інше.

ПОДРОБИЦІ ПЛЯНУ

Розгляньмо, як із місячного гасла розвивається ціла програма занять у курені. Скажімо, що ми плянуємо на червень на наших сходах ради гурткових у половині травня.

Після відкриття сходів курінний пропонує провести дводенний табір при кінці червня.

Один гуртковий радить, щоб у таборі збудувати ливновий міст. Інший гуртковий заявляє, що юнаки найкраще згадують теренові ігри з підходженням, маскуванням і „вбиванням ворога”.

Тоді курінний каже, щоб табір назвати походом гетьмана Хмельницького під Жовті Води, де після отаборення козаки збудують ливновий міст, а на другий день відбудеться битва — теренова гра — козаків із поляками.

Коли всі погодилися на це основне заняття, тоді підбирається заняття для підготовки юнаків, щоби вправно провести будову моста, а також саму теренову гру.

Розпрацьований плян виглядає, як подано нижче в таблиці місячного пляну на червень.

УЧАСТЬ ВИХОВНИКІВ

Головне завдання зв'язкового під час шшнування це слідкувати, щоб укладений плян був всебічним, і, якщо треба, дискретно пригадати курінному або про добре діло, або про національне виховання. Поза тим зв'язковий запевняє успіху. запланованих занять проведенням дошколу гурткових та показуючи їм, як навчати юнаків.

Упорядники молодших гуртків допомагають гуртковим у навчанні своїх гуртків та служать порадами у гуртковому плянуванні.

Гурткові сходи

Одночасно кожний гуртковий під час плянування курінних занять бачить цілий образ курінних занять у майбутньому і може краще підібрати програму на сходи свого гуртка так, щоби підготувати своїх юнаків до змагань, групових ігор чи спільної дії цілого куреня.

Кожночасно, як котрийсь із гурткових на раді гурткових зголошує, що його гурток підготує якусь точку на курінні сходи, він тим самим бере на себе обов'язок докладно підготувати ту точку, а також провести її на курінних сходах разом із своїм гуртком.

Отже, кожне курінне заняття повинно викликати та заохочувати поодинокі гуртки, а то й поодинокі пластуни до дальшого пластування в часі поміж курінними сходами.

МІСЯЧНЕ ГАСЛО

Місячні гасла ми вже встановили під час укладання річного пляну. Тепер маємо вибрати та розпрацювати заняття, що відповідали б цій темі.

Ви швидко переконаєтеся, що творити програму занять довкола гасла та головної атракції на багато простіше для ради гурткових, ніж починати все з

ПЛЯН СХОДИН

Гурткові сходи можуть бути різно заплановані, або вони складаються із кількох частин:

- а) Підготовка до пластових проб,
- б) підготовка до наступних курінних сходин,
- в) розваги,
- г) гурткові самодільності, або цілі сходи призначені одній із тих ділянок.

Поза підготовкою до курінних сходин, яку плянує рада гурткових та подає гурткам до відома у формі місячного пляну, все інше кожний гурток плянує за своїм уподобанням. Тому то доцільно, щоб кожний гурток зробив свій річний плян праці і так мав кращий перегляд, що саме він хоче досягнути протягом цілого року.

ХТО ТА ЯК ПЛЯНУЄ

Річний плян праці укладає цілий гурток спільно на своїй гуртковій нараді.

На підставі цього пляну, а також на підставі курінного місячного пляну гуртковий укладає свій подрібним плян на кожні сходи гуртка. Подрібний плян сходин гуртка мусить бути укладений два тижні перед сходами, щоб на попередніх сходах можна було дати доручення різним членам гуртка, що мають принести на сходи, а також розділити відповідальність за підготонку та проведення поодиноких точок сходин. Заки гуртковий набере вправи в укладанні пляну сходин, він повинен порадитися та дістати потвердження свого пляну або від зв'язкового, або від упорядника свого гуртка.

ЕЛЕМЕНТИ ГУРТКОВИХ СХОДИН

Кожні гурткові сходи повинні складатися із таких елементів:

- а) відкриття сходин,
- б) організаційні справи, перевірка присутніх, збірка членських внесків і т. п.
- в) гутірка на ідеологічно-світоглядovu тему,
- г) інструктаж та навчання нових умілоостей,
- г) ігри і забави,
- д) спів,
- е) спільна праця гуртка,
- е) закриття сходин.

Програма сходин повинна проходити жваво, а поодинокі точки не можуть протягатися задовго, щоб не занудити юнаків. Добре, коли рухливі зайняття чергуються із спокійними, сидячими. Інструктаж — це коротке пояснення, а опісля показ, як щось нового робити, закінчений вправлінням усіх юнаків. У жадному випадку це не повинна бути доповідь. Сходи гуртка ми плануємо на одну до півтори години.

Приклад пляну гурткових сходин:

ГУРТКОК РИСЬ

План сходин на четвер 16-го червня 1968 р. у домівці

- 7:00 Збірка, відкриття сходин — гуртковий
7:05 Організаційні справи — заступник і скарбник
7:10 Гра: в'язання одною рукою — Іван
7:25 Пісня: Гей, не дивуйтесь — Павло
7:35 Інструктаж — будова моста — гуртковий
7:45 Будова моделю моста
8:25 Закриття сходин, доручення що принести та підготувати на дальші сходи гуртковий

ГУРТКОК ОЛЕНЬ

Плян сходин на понеділок 10 жовтня 1967 р. у домівці

- 6:30 Збірка, відкриття сходин, гурткова пісня — гуртковий
6:35 Організаційні справи, приязність, внески — заст., скарбник
6:45 Гра: боротьба півнів — Юрко
6:55 Спільне читання „Юнака” — Орест
7:10 Гра: надавання телеграми азбукою Морза — Гриць
7:25 Інструктаж — бандажування голови, ліктя, коліна, долоні — упорядник
7:50 Пісня — „А в таборі на Соколі” — Петро
7:55 Плянування на наступні сходи — гуртковий
8:00 Закриття сходин гуртковий
- Якщо гурток хоче зійтися разом, щоб щось спільно зробити, як от:

- а) гурткове добре діло,
- б) гуртковий заробіток,
- в) написати чи оформити за один вечір стінну газетку,
- г) піти разом на ковзанку чи у кіно — то це збірка.

Тому, що такі заняття будуть мати тільки один елемент у своїй програмі, їх не називаємо сходами, а тільки збіркою.

ДОШКІЛ ГУРТКОВОГО

Таблиця місячного пляну праці наочно показує, коли та в яких ділянках зв'язковий має дошколити гуртових та підготувати їх до ведення і навчання гуртків протягом наступного місяця.

Обов'язком кожного гурткового є подати зв'язковому із свого річного пляну ті ділянки, яких він буде навчати свій гурток у даному місяці, а в яких він сам не є дуже певний.

Отже у програму дошколу гурткових має ввійти все те, що буде плянувати та проводити курінь, а також поодинокі гуртки, що готуються до пластової проби у наступному місяці.

У деяких випадках, а зокрема з молодими гуртками, які підготовляються до першої проби, велику частину дошколу гурткового може перебрати на себе впорядник гуртка і тим відтяжить зв'язкового. Однак, впорядник може тільки доповнити брак знання гурткового і, якщо потрібно, може дещо пояснити на сходах гуртка і своєю приязністю дати моральну підтримку гуртковому. Але це ніяк не може заступити сталого дошколу гурткових, який таки сам зв'язковий мусить щомісяця проводити.

Курінні сходи

Курінні сходи, які проводимо систематично кожного місяця, мають кілька цілей, які стараємося ними досягнути. Зайняття на курінних сходах зміцнює поодинокі гуртки, розвиває гурткову лояльність на тлі вірності куреня. Зокрема до цього спричиняються всі ігри чи міжгурткові змагання. А від духу гуртків залежить, чи юнаки живуть Пластом, чи тільки учащують на сходи. Із програми сходин користає теж кожний поодинокий юнак, коли він навчиться чи довідається чогось нового.

Наприкінці курінні сходи — це дуже добре місце для поалагодження багатьох різних організаційних справ: іменування, відзначення, заприсяження, звільнення, зібрання внесків тощо.

ДЕ, КОЛИ І ЯК ЧАСТО?

Курінні сходи проводимо звичайно в домівці, хоч так само добре можна їх провести в терені, у парку чи в лісі.

Кожний курінь може виробити свою систему занять, щодругий тиждень сходи куреня на переміну із гуртковими сходами. Однак, найбільше прийнято мати раз у місяць курінні сходи, які тривають приблизно півтори години.

ХТО ТА ЯК ПЛЯНУЄ

Рада гурткових, устінюючи місячний плян занять куреня, одночасно призначила головніші напрямні програми сходин.

Тепер на підставі цього пляну та на підставі адміністративно-організаційних потреб курінний розробляє подробиці пляну курінних сходин.

При укладі свого пляну курінний порозумівається із зв'язковим та устінює, хто яку частину сходин підготує і проведе.

ЕЛЕМЕНТИ КУРІННИХ СХОДИН

Подібно, як гурткові сходи, так само курінні сходи складаються з відповідних елементів:

- а) відкриття сходин,
- б) організаційні справи,
- в) розповідь зв'язкового на ідеологічно-світоглядіві теми,
- г) інструктаж та навчання нових умілоостей,
- д) ігри і забави,
- е) міжгурткові змаги,
- є) спів,
- є) пописи, жарти, скечі,
- ж) закриття сходин.

Більшість із тих елементів є ті самі, що і в гурткових сходах, але хоч і мають ту саму назву, то всеж таки змістом і формою будуть різнитися.

Курінні сходи плянуємо так, щоб точно означити час тривання кожної точки нашої програми, а також, хто її підготує і проведе.

Добре, якщо можна укласти програму так, щоб та сама людина не мусіла проводити дві точки підряд. Це дає їй змогу підготувитися до своєї точки, а тим самим виелімінується непотрібне чекання юнаків на дальше зайняття.

Приклад пляну курінних сходин:

15 КУРІНЬ УПЮ ім. гетьм. Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Плян сходин куреня на 20 червня 1968 р. у домівці

7:00 Збірка, відкриття сходин, наказ	— курінний, писар
7:10 Організаційні справи, перегляд одностроїв	— заст. курінного
7:20 Гра — міжгурткові змаги у в'язанні вузлів	— зв'язковий, курінний
7:40 Оглядини моделей мостів і нагороди — міжтим курінь співає упорядник	
7:50 Розповідь — Зелені Свята	— зв'язковий
7:55 Вірш — Зелені Свята	— Мирослав
8:00 Упоряд — святкова уставка, прапор, похід	— упорядник
8:15 Гра — пластовий закон	— зв'язковий
8:25 Закриття сходин	— курінний

Так само, як і в гуртку, курінь може мати збірку замість сходин. Наприклад, коли курінь має взяти участь у Панахиді на цвинтарі на Зелені Свята, то це буде збірка на цвинтарі для участі в Панахиді. Отже, кожне зайняття куреня, яке має тільки один елемент, називаємо збіркою у відміну до сходин, які є відносно досить різnorodні.

УЧАСТЬ ЗВ'ЯЗКОВОГО

Зв'язковий мусить дуже близько співпрацювати з курінним при складанні подрібних плянів курінних сходин. Точно розмежувати, хто саме ініціює, а хто доповняє плян сходин, дуже тяжко, бо в великій мірі це залежить від виробленості курінного, його особистості та організаційних здібностей.

Однаке, плянування є основною частиною доброго провідника, і тому зв'язковий мусить допомогти курінному навчитися цієї важливої функції.

Уліпшувати плян сходин найкраще безпосередньо по сходинах; курінний сам добре бачив, що було не в порядку, і якщо дасте йому нагоду про те поговорити, то напевно вже тої самої помилки другий раз не зробить.

Декілька порад

Повище описаний як приклад плян праці є тільки прикладом і не означає, що ви мусите мати місячні гасла і тематичні зайняття. Таке плямування є правдоподібно дуже доцільне для вже добре веденого куреня. Однаке, для новоствореного куреня, який підготовляється до першої проби, вистачить, якщо ціла увага та всі зайняття будуть спрямовані на підготовку до пластової проби.

Без огляду, що ми не плямували б, завжди пам'ятаймо:

- Почнімо і кінчаймо точно.
- Рецепта добрих сходин —
  - а) дещо старого — (повтори улюблену гру)
  - б) дещо нового — (навчи нових уміlostей)
- в) якась несподіванка — (відвідини, фільм)
- г) щось із правди — (життєпис героя, оповідання, сперті на пл. законі)
- Рух, різnorodність, доцільність — це три основні прикмети всіх пластових зайнять.
- Кожна хвилина сходин має бути виповнена. На цікавих та зайнятих сходинах юнаки не нудяться і тому немає з ними проблем.
- Юнаки довго не всидять спокійно на одному місці.
- В основному не робіть жадного зайняття під час сходин довшим, ніж 20 хвилин.
- Змініть зайняття на інше, заки юнакам воно надокучить.
- Якщо заплянована програма не йде, чи йде в розріз із настроєм юнаків, будьте гнучкі і змініть її.
- Майте завжди в запасі кілька зайнять, які можна швидко провести. Ніколи не питайте: А що ще нам сьогодні робити?
- Відвідувачі звичайно приходять, щоб побачити, що ви робите, тому не переривайте зайнять, а представте відвідувача своїм юнакам під час зміни зайнять.

III. Юрій Даревич

ПОЧИНАЙМО ПРАЦЮ

Організування нового куреня

ФОРМАЛЬНОСТІ

Нові пластові курені можуть постати в нових середовищах, де ще не було пластових куренів, або в осередках, де вже є один чи більше куренів, які не можуть чи не хочуть приймати більше членів у свої ряди. Творення нового куреня слід проводити в порозумінню із проводом станиці чи групи, на терені якої курінь мав би існувати, і з крайовою пластовою старшиною. Точніше, формальне доручення творити новий пластовий курінь подає референт УПЮ-ів при КПС на рекомендацію кошового чи провідника групи.

Новостворений курінь юнаків прибирає назву „підготовний курінь УПЮ-ів” аж до часу надання йому порядкового числа. У цьому уступі ми не будемо спинятися над формальностями, зв’язаними із цим (вони подані у Правильнику УПЮ-ів, частина I). Радше цей уступ має на меті подати напрямні про спосіб організування нового куреня та його початкову діяльність, зокрема ролю зв’язкового в цьому.

ТВОРЕННЯ НОВОГО КУРЕНЯ

Трохи з часом, коли гурток „стане на ноги” й викаже певну здібність проводити діяльність самостійно під проводом свого гурткового, можна приступати до організування другого гуртка, а з тим і підготовного куреня. Досвід доводить, що перший гурток найкраще організувати з молодших хлопців — 11 до 13 років життя —, якщо є вибір. Це тому, що з новоствореним гуртком діяльність треба починати із підстав, значить рівня проби Скобиного крила (I), а цей рівень не відповідає зацікавленням старших хлопців.

Може бути й так, що перший гурток доведеться створити із „мішанини” — хлопців від 11 до 16 років включно. У таких випадках гурток найкраще провадити „пірамідною” системою, де старші члени гуртка провадили б діяльність на рівні проби Скобиного хвату і відповідали б за вишкіл молодших. Коли з часом зорганізується другий гурток, тоді членів можна поділити за віком.

КОЛИ ТВОРИТИ НОВИЙ КУРІНЬ?

Часом буває, що кандидатів до УПЮ є стільки, що можна відразу створити два або й більше гуртків. У такому випадку зв’язковому необхідно підняти помічників, упорядників, які займалися б вишколом поодиноких гуртків. Рідко буває так, що до помочі зв’язковому нового куреня стануть вишколені чи досвідчені виховники. Звичайно зв’язковому доведеться вишколювати не лише гурткових, але й упорядників і їм допомагати в праці. Для успіху в організуванні і вишколенні куреня зв’язковому необхідно не набирати на себе жадних інших діловодств та обов’язків.

ПІДГОТОВА ЗВ’ЯЗКОВОГО

Особа, яка вперше перебирає на себе обов’язки зв’язкового, мусить ознайомитися із пластовою методою самовиховання. Це значить: прочитати підставові пластові підручники („Життя в Пласті”, „Скавтінг для хлопців”, „Посібник зв’язкового” тощо) та правильники, обов’язкові в УПЮ. Це все зв’язковий мусить зробити ще перед тим, як пічне організувати пластовий гурток. Самозрозуміло, що зв’язковий повинен постійно цікавитися пластовою літературою. У першу чергу це відноситься до періодичних пластових видань і до неперіодичної пластової літератури та літератури пов’язаної з вихованням молоді, як і літератури про життя в природі, ігри тощо. Тут зокрема варто звернути увагу на іншомовні підручники скавтських організацій.

КОНТАКТ ІЗ БАТЬКАМИ

При організуванні нових пластових гуртків дуже важливо, щоб зв’язковий нав’язав тісні зв’язки з батьками. Якщо це можливе, зв’язковий повинен відвідати всіх батьків окремо або принаймні стрінутися окремо з малими групами батьків. Це дасть змогу зв’язковому пізнати батьків, розповісти їм про Пласт і про свої пляни та довідатися про домашні відносини у поодиноких юнаків. Ці відносини можуть бути в деяких випадках досить особливі (брак батька або матері, матеріальний недостаток тощо), і їх часто доведеться зв’язковому брати на увагу у відношенні до даного юнака. Добре налаштований контакт між зв’язковим і батьками часто стане йому у пригоді, зокрема коли йому буде потрібно помочі у проведенні різних аспектів пластової програми. Наприклад, батьки можуть чергуватися в організуванні

транспорту для юнаків на мандрівки, табори тощо. Коли вже буде кілька гуртків зв'язковому доведеться zorganizувати батьків більш формально у допоміжні клітини під проводом опікуна. Це повинно відбуватися у порозумінню з проводом станиці чи групи і КПС.

РАДА ГУРТКОВИХ

При організуванні нового куреня треба в першій мірі звернути увагу на створення і діяльність ради гурткових. Дуже важливо зацепити хлопцям від самого початку ідею, що діяльність куреня плянують і провадять члени куреня і ними вибраний провід при допомозі зв'язкового і впорядників. У початковій стадії існування ради гурткових у зв'язкового природно буде тенденція не лише помагати, але й плянувати і навіть виконувати роботу, яка належить раді гурткових. Тому то зв'язковий повинен стерегтися цих тенденцій та не допускати до ситуації, де рада гурткових — це лише виконавці плянів і доручень зв'язкового. Досвід виказує, що спосіб діяльності ради гурткових, її авторитет і відношення до членів куреня має тенденції закріплюватися, немов своєрідна традиція, тому конечно подбати, щоб ця „традиція” була правильною і не шкодила дальшому розвиткові куреня. Найважливіші прикмети, які зв'язковий повинен зацепити раді гурткових, включають поперше ініціативу, обов'язковість і послідовність у плянуванні та виконувannya діяльності. Коротко кажучи, першим обов'язком проводу (ради гурткових) є **провадити**, і це повинно віддзеркалюватися в ініціативі ради гурткових. У початковій стадії існування ради гурткових зв'язковому треба вплинути на те, щоб плянування було реальне і не включало надто амбітних проєктів, бо це часто кінчається невиконанням або безконечним відкладанням поважної частини заплямованої діяльності. Це негативна і дуже погана практика, яка легко може стати дуже від'ємним „нормальним явищем” у курені. У зв'язку з вищезгаданим зв'язковий мусить присвятити багато уваги вишколові гурткових і тютенціяльних членів курінного проводу, ще перед формальним створенням куреня і ради гурткових. До речі, у початкових стадіях рада гурткових може складатися виключно з гурткових і не включати членів курінного проводу.

Часто трапляється так, що „природний провідник” групи юнаків, з якої має створитися курінь, не надається на курінного. Це трудна проблема до розв'язання, і зв'язковому може бути тяжко, якщо не неможливо, вплинути на юнаків так, щоб першим провідником куреня вибрано юнака, який в опінії зв'язкового найкраще до цього надається. У таких випадках зв'язковому краще на початковий час одверто назначити курінного, аніж старатися „перекфорсувати” свого кандидата на першій раді куреня. Хлопці відразу відчують, якщо зв'язковий старатиметься їм накидати свою волю, а це від'ємне відіб'ється на відношенні між ними і зв'язковим та „обраним” курінним.

ПЕРША ЧИ ЗАСНОВНА РАДА КУРЕНЯ

Це прекрасна нагода започаткувати у курені традицію урочистого відбуття деяких курінних імпрез чи свят. Перша курінна рада повинна відбутися вже після кількамісячної діяльності гуртків і після належної підготовки членів куреня до першої ради. Головне тут з'ясування членам значення першої ради: формального ухвалення заснування куреня, вибір патрона і барв куреня, вибір членів курінного проводу. Звіти із відбутої ради курінний пересилає через зв'язкового до КПС, а копію кошовому чи провідникові групи. Дуже важливо пояснити заздалегідь членам куреня обов'язки і відповідальність проводу куреня, щоб уможливити їм пропонувати відповідних кандидатів на курінних діловодів.

У проведенню першої ради можна започаткувати традиційний спосіб відбування курінних рад, як, наприклад, при ватрі на кількадедній мандрівці куреня. Церемоніял, зв'язаний із проведенням ради, може укласти курінь довільно. Не тільки можна, але й побажано, щоб курінь виробив своєрідний, особливий спосіб проведення ради. До програми першої ради повинні входити наступні точки: читання трьох головних обов'язків пластуна і цілей Пласту (або коротка гутірка на цю тему), вибір патрона та барв куреня, з'ясування обов'язків членів курінного проводу, вибір цього проводу, привітання новообраного проводу і час на питання та пропозиції членів, зокрема щодо діяльності куреня протягом першого року існування. Радою може проводити зв'язковий, запрошений на раду пластун-гість, напр., кошовий чи о. капелян, або обраний для цього член куреня. У кожному випадку предсідник, хто б він не був, мусить заздалегідь бути ознайомлений із програмою ради та зв'язаним з нею церемоніялом.

Програма ради не повинна складатися лише з вище згаданих „парламентарних” точок, навіть якщо перша рада не відбувається з особливими урочистостями чи у зв'язку з мандрівкою. Конечно включити до програми точки, які вказали б присутнім на особливість цих зборів. Наприклад, кожний гурток чи окремі члени могли б відспівати проєкти курінної пісні згідно з наперед визначеним конкурсом. Присутність батьків чи гостей на першій раді, якщо це взагалі вказане, повинна бути обмежена лише до окремих частин програми. Формальна частина ради — зокрема вибір проводу — повинна відбуватися лише у присутності членів куреня, зв'язкового, впорядників і евентуально запрошеного предсідника чи провідника пл. станиці чи групи.

Перебрання діючого куреня

Новопризначеному зв'язковому доведеться значно частіше перебирати існуючий курінь, аніж організувати новий. Початкова праця з існуючим куренем може бути куди трудніша, ніж організування нового куреня, але й може бути багато легша. Трудніша, коли існуючий курінь з якоїсь причини занедбаний і не відбуває належної пластової діяльності, легша, — коли з курені „шафа грає”. Ці дві різні ситуації, що виникають перед зв'язковим, потребують особливого та інакшого підходу.

ПРАЦЯ З ДОБРИМ КУРЕНЕМ

У випадку перебрання доброго куреня зв'язковому доведеться здебільша продовжувати працю свого попередника. Головною засадою нового зв'язкового, у початковій стадії праці з куренем, мусить бути „не творити революції”. Самозрозуміле, що кожний зв'язковий має свої особливості, зацікавлення, пляни і методи, свою „філософію” діяльності куреня, але їх найкраще запроваджувати поволі й обережно. Активний та добре зорганізований курінь матиме напевно добре узгоджений провід. Тому зв'язковому спочатку найкраще обмежуватися до обсервування праці ради гурткових. До речі, роль зв'язкового й так не повинна виходити поза дорадчі межі, бо інакше з доброго куреня швидко виникне проблематичний. Особливо треба уникати тенденцій надмірного патерналізму чи „диктаторства” і залишати ініціативу раді гурткових, хібащо рада чи окремі її члени замало тієї ініціативи виказують. Проте, не можна зв'язковому вдатися до другої крайності — невтручання в діяльність куреня майже до занедбання своїх обов'язків. Зв'язковому треба пам'ятати, що добрий стан куреня — це майже певно результат зразкової діяльності попередника, який здобув собі любов і пошану членів куреня. Тому новий зв'язковий має за одне із завдань виробити й собі подібний респект і приязнь з боку хлопців та їх батьків, щоб не розмножилася опінія, „як то було добре за попереднього зв'язкового”.

ПРАЦЯ ІЗ ЗАНЕДБАНИМ КУРЕНЕМ

Не рідко трапляється, що зв'язковому доведеться перебрати занедбаний курінь. Повернути такий курінь „на правильний шлях” — це чи не найскладніше завдання, яке може припасти зв'язковому. У такому випадку підхід залежить від того, до якої міри курінь занедбаний і які причини того занедбання. В основному причини є дві: довгочасна недостатня діяльність попередніх зв'язкових і впорядників або велика кількість членів куреня, які не надаються до Пласту і не повинні були стати членами куреня, або й обидві причини разом. Котра з причин відноситься до даного куреня, зв'язковий зможе розпізнати аж після кількатижневої діяльності з куренем.

Рідко буває так, що причиною занедбання куреня є виключно невідповідний виховний склад, але якщо це головна причина незадовільної діяльності в курені, то її відносно легко направити. Зв'язковий мусить почати діяти так, щоб курінь і його провід зокрема відчули ініціативу та енергійність зв'язкового. Звичайно курінний провід швидко „заразиться” таким запалом. Якщо за кілька тижнів так не станеться, це правдоподібно означатиме, що провід куреня занадто звик до летаргії і його слід чимшвидше змінити, або що брак діяльності попереднього виховного складу не є головною причиною невідповідного стану.

Як властиво повинен поступати зв'язковий у цім випадку? Без сумніву, зв'язковий мусить звернути особливу увагу на порядок у курені і сувору консеквентність у виконванні запланованої праці. Однією з ознак слабкопоставленого куреня є велика розбіжність між плануванням (якщо воно взагалі існує) і виконанням цих плянів, значить — брак послідовності. Направлення цього — це перша справа зв'язкового. Дальший крок — це повільне, але постійне піднесення рівня діяльності до стану передбаченого пластовими посібниками. Зв'язковий мусить привернути у курені переконання, що пластова програма та цілі, подані у пластових підручниках та приписах, можливі до виконання і що досягнення їх вимагатиметься від усіх членів куреня.

Багато трудніше новому зв'язковому вилікувати „хворий” курінь, коли причиною „хвороби” є невідповідність великої частини членів куреня належати до УПЮ. Якщо це так, то ніяка кількість труду з боку зв'язкового та впорядників не змінить його. Можуть бути періоди хвилих успіхів, але досвід виказує, що остаточно ситуація не покращає і вислідом буде звичайно знеохота тих членів куреня, які відповідають вимогам Пласту, а то й знеохота самого зв'язкового та впорядників.

Тут можна б згадати деякі причини, чому декотрі хлопці не надаються до Пласту. Перевалено це хлопці не зацікавлені пластовою ідеєю з одної чи другої причини до тієї міри, що не ознайомлені з нею (скажімо, не можуть оповісти про головні обов'язки та про пластовий закон), які мають замало здібности або охоти до провадження пластової програми, і вкінці ті, які не володіють українською мовою.

У таких випадках є єдиний спосіб — віддалення їх із рядів Пласту. Надто часто трапляється, що зв'язкові стараються вийти із ситуації так, що пристосовують пластову програму, а то й ідеологію та цілі більш до смаку тих членів, яких це не цікавить, а то ще й упроваджують у більшій чи меншій мірі неукраїнську мову. Це доводить до звихнення пластової системи і цілей до непізнання. Такий підхід

зовсім протилежний усім пластовим засадам, і зв'язкові не повинні його застосовувати у жадних випадках. Пласт — це організація, що гуртує молодь із точно визначеними цілями й способом їх досягнення, тому всі, яким це не підхоже (без огляду на причину), мусять покинути ряди Пласту.

Коли зв'язковий, у порозумінню із проводом коша, станиці чи групи, вирішив, що велике число членів куреня не надається до Пласту, то повинен, без відкладання, запропонувати даним членам виступити з УПЮ-ів, повідомивши про свою постанову батьків тих членів. Якщо такий добровільний відхід виявиться непрактичним, тоді зв'язковий повинен викреслити невідповідних членів, при тім точно дотримуючись правильника УПЮ. Може, найбільш практичний спосіб — це розв'язати курінь і приступити до творення нового, приймаючи до нього лише тих, які надаються до Пласту. Звичайно буває так, що колишні члени куреня, які не були зацікавлені Пластом, не роблять старань знову вступити в його ряди. Рідше трапляється, що невідповідні члени куреня згуртовані майже виключно в одному чи двох складових гуртках. У тому випадку вистачить розв'язати лише ті гуртки.

Перші завдання зв'язкового

До перших завдань зв'язкового належить підшукати помічників-впорядників. Коли курінь має більше ніж два гуртки, зв'язковому неможливо охопити цілком пластової діяльності куреня і гуртків. Тоді зв'язковому доведеться знайти відповідних упорядників, і на це зв'язковий не повинен жалувати ні часу, ні труду. Прикмети доброго впорядника і його роля в курені описані в окремій уступі цього посібника. В основному вони подібні до прикмет та ролі зв'язкового. Упорядників краще шукати серед старшого пластування, ніж серед сеньйорів, бо перші віком, зацікавленням, поставою та загально „молодим запалом” більш наближені до юнацького віку і можуть краще послужити юнацтву як приклад особи, яка засвоїла собі багато із прикмет ідеального пластового характеру. Упорядник старшопластунського віку звичайно теж буде менше зайнятий позапластовою громадською працею та домашніми обов'язками. Він швидше матиме змогу побувати з юнаками на мандрівках і таборах, брати участь у спортових та теренових іграх тощо. Ідеально, кандидати на впорядників повинні відбутися відповідний вишкіл, але в практиці це не завжди вдається. Тоді зв'язковому припадає ще додатковий обов'язок проводити вишкіл впорядників „на практиці” і допомагати їм у перших кроках.

У місцевостях, де немає кандидатів на виховників з-поміж старшого пластування, зв'язковому доведеться звернутися до сеньйорату, а то й до зацікавлених непластунів, як, наприклад, батьків пластової молоді. В усякому разі упорядниками повинні ставати лише особи справді зацікавлені допомогти юнацтву в пластуванні і які відповідають вимогам пластового виховника. Якщо ролі упорядника має виконувати незацікавлена, необов'язкова чи інакше невідповідна особа, то краще вживати старших членів куреня до помочі із молодшими гуртками.

У випадках перебрання існуючого куреня, при якому вже працюють упорядники, зв'язковому треба чим швидше добре познайомитися з ними, з'ясувати їм точно свої пляни та особливості свого підходу до юнацтва і послухати їх опінії та порад. Проте, зв'язковий повинен спочатку дати до зрозуміння чи пригадати впорядникам, що їхня ролі — це допомагати зв'язковому, а не провадити „свої” гуртки як окремі „князівства”, до яких зв'язковому зась. Прихід нового зв'язкового не повинен бути однозначним з раптовим переворотом у складі упорядників. Зміни, якщо вони бажані, повинні наступати нормально, без будь-якого тертя чи неприємностей. У виняткових випадках, де наявний склад упорядників зовсім невідповідний, можна застосувати „радикальний” підхід — замінити всіх упорядників новими людьми.

Передумови успіху

Успіх у праці зв'язкового може наступити лише після сумлінного та постійного виконання обов'язків протягом кількох років. Кожний пластун, який бере на себе обов'язки зв'язкового, мусить бути приготований виконувати їх не менше одного року, а побажано два або три. Особи непевні своєї спроможності виконати це не повинні за це діло братися. Зв'язковий мусить усвідомити собі, що на ньому майже вповні лежить відповідальність за курінь і що до цього він зобов'язаний формальною заявою перед КПС, яку підписує, коли стає зв'язковим (дивись правильник УПЮ ч. 1). Зв'язковий у початках своєї діяльності з куренем не може сподіватися наглих успіхів чи змін, але повинен пам'ятати, що ця початкова його праця, перші його дії та кроки — це дороговказ на майбутнє та підстави дальших успіхів чи невдач.

ЧАСТИНА ДРУГА

ДРУГЕ ЗАВДАННЯ ЗВ'ЯЗКОВОГО: ДОПОМАГАТИ КОЖНОМУ ЮНАКОВІ РОСТИ

I. Зенон Дуда ХЛОПЕЦЬ СТАЄ ПЛАСТУНОМ

*„Перед нами сходить сонце золоте,
Променисте, чисте, вічно молоде ...
Низько поклонилось, вдарило чолом:
— Гей, дозвольте стати з вами пластуном ...”*

НА ПЕРШИХ СХОДИНАХ

Двері домівки відчиняються. У них стоїть новий юнак. Він довго чекав на цей момент, — це могло бути кілька тижнів або цілі місяці, або й цілий рік. Хлопець хоче стати справжнім пластуном; у його уяві чудові переживання та великі пригоди, які чекають на нього.

Зв'язковий, побачивши хлопця, підходить до дверей:

— „Добрий день. Це ти будеш Юрко Коваль? Данило Гонтар багато дечого розповів мені про тебе і сказав, що ти хочеш стати пластуном. Прошу, заходь та познайомимось. Я зв'язковий цього куреня, Степан Дужий.”

Це перше враження, яке молодець винесе із цієї безпосередньої зустрічі із Пластом, дуже важливе і матиме вирішальний вплив на його даліше ставлення до Пласту та на його успіхи в пластуванні. Зв'язковий мусить це завжди мати на увазі, без огляду, чи приходить один новий юнак, чи цілий новацький рій. Зв'язковий має використати цей перший момент і здобути довір'я юнака, а також захопити його пластуванням.

Після привітання нового хлопця поданням правої руки зв'язковий познайомить його з курінним і гуртковим гуртка, який хоче його прийняти.

Далі курінні сходи повинні відбуватися нормальним ходом, тільки програма має бути підібрана так, щоб недосвідчений юнак-початківець міг брати вже активну участь у зайняттях. Гуртковий повинен зайнятися новим юнаком, познайомити його з усіма членами гуртка, а в відповідний момент разом із заступником мають записати у своїх книжках всі потрібні дані.

По закінченні сходин зв'язковий залишиться з юнаком на кілька хвилин, щоб познайомити його з діяльністю куреня, правами та обов'язками членів, а також, що він може досягнути, коли постановить стати членом Пласту.

Прощаючися з юнаком, зв'язковий каже: „До побачення. Сподіваюся, що побачимось на другий тиждень.” Добре, коли на юнака почекав хтось із його нового гуртка, тоді новий юнак вертається додому із своїх перших пластових сходин у товаристві.

Після доброго й уважного прийняття на перших сходинах новий юнак відчуває, що його хочуть і радо бачать у новому гурті. У його душі зростає постанова, щоб себе виправдати і щоб так себе повести, щоб нові друзі могли бути горді з нього.

ЗВІДКІЛЯ ВІН ПРИЙШОВ

Хлопці приходять до уладу пластунів юнаків різними дорогами, з різних причин і з різного середовища.

1. Новак у 11-ому році життя переходить до юнацтва — це звичайно стається цілим роєм. Такі хлопці вже мають деякий пластовий досвід, набутий у новацтві. Важливо, щоб їм дати доброго впорядника, нову програму та не повторяти вже їм відомих із новацтва речей.

2. Деякі хлопці, які з різних причин не були в новацтві, самі забажають або їх батьки намовлять вступити в ряди пластунів — ними треба особливо зайнятися. Це і буде першим обов'язком зв'язкового та впорядника допомогти їм побороти перші перешкоди.

3. Деколи курінь вирішить збільшити число своїх членів, і він може зробити це різними способами. Однак, найкращий спосіб — це через особисті знайомства, коли кожний член куреня приведе одного або й більше нових кандидатів.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПЛАСТОМ

Без огляду на те, чи це тільки один юнак, чи цілий гурток щойно прийшов до уладу пластунів юнаків, упорядник гуртка зобов'язаний познайомити його із звичаями в УПЮ та підготувати до того, щоб він міг внести заяву вступу.

Програма такої підготовки докладно описана в „Житті в Пласті” на сторінках 36-74, і доручаємо всім упорядникам за нею іти. Вам, виховникам, звертаємо тільки увагу, що це дуже важливий період у житті юнаків. Важливий він передусім через те, що юнаки приглядаються до того, як ви самі поступаєте. Якщо ви самі будете приходити п'ять хвилин перед початком сходин і почнете кожні сходини в означеному часі, то згодом, коли ви прийдете до обговорення пластового закону, точність буде мати якесь значення. Також якщо ви дотримаєте ваших обіцянок і все зробите, що передтим казали, то ваші юнаки звикнуть вам вірити і будуть вас слухати.

Отже найважливіше — це привчити юнаків до пластового стилю ведення зайняття та до пластової форми, прийнятої в УПЮ.

СКЛАДЕННЯ ЗАЯВИ ВСТУПУ

Прийшовши до УПЮ, хлопець хоче швидко стати дійсним пластуном — таким самим, як усі інші юнаки. Але в житті ніщо легко не приходить і треба призвичаїтися, що все треба собі запрацювати чи заслужити. Дійсними членами куреня УПЮ стають тільки записані по першій пробі юнаки. Для здобуття першої проби потрібно від одного до півтора року служби в УПЮ. На те, щоб трохи скоротити цей час і щоб юнаки мали все таки почуття приналежності до гурту, запроваджено заяву вступу. Юнак мав приблизно два до три місяці часу, щоб пізнати, що робиться в Пласті, і остаточно вирішити, чи це йому підходить, а з другого боку, упорядник міг теж заобсервувати, чи даний юнак підходить до гурту.

Сам обряд складання заяви вступу описаний в „Житті в Пласті” на стор. 60. Доцільно було б, щоб упорядник при цій нагоді, якщо юнаки вже мають пластові однострїї, причепив кожному юнакові на правому рукаві відзнаку куреня — його порядкове число. Це означало б, що юнак став членом гурту.

ПЛАСТОВИЙ ОДНОСТРІЙ

Про пластовий однострій більше написано в тринадцятому розділі третьої частини цієї книжки, а окремих правильник описує, як він повинен виглядати. Юнаки доповнюють свій однострій ступнево. Перший раз хлопець може одягнути юнацький однострій у день переходу з новацтва до юнацтва. Тоді символом прийняття хлопця до юнацтва є почеПЛення зв'язковим юнацької хустки на його шию. Далі, при складанні заяви вступу упорядник гуртка причепляє юнакові прихильникові курінну відзнаку. Гурткову відзнаку юнаки почеПлять собі з попереднього дозволу свого впорядника та ради гурткових, яка затвердить вибраний символ гуртка і його відзнаку. Усі інші відзнаки юнаки мусять собі здобути і одержать їх з відповідним обрядом.

Кожний юнак сам собі купує свій однострій і всі відзнаки. Вийняток становлять відзнаки відзначень, які може купити тільки пластова частина, яка ті відзначення дає.

УПОРЯДНИК ПІДГОТОВЛЯЄ ДО ПЕРШОЇ ПРОБИ

Про доцільність перевести юнаків прихильників через першу пробу в найкоротшому часі можна сказати дуже багато, однак найбільше суттєвим є, щоб не довести юнаків до байдужості і знеохоти змагатися. Якщо юнак не здав першої проби до півтора року — це означає, що або упорядник невідповідний, або юнак повинен відійти з Пласту, бо Пласт йому не відповідає.

Добрий упорядник розпланує працю в гуртку так, щоб юнаки частину вимог до проби перейшли самі дома, а решту допоможе їм завчити, проводячи відповідні зайняття на гурткових сходинах. Для заохоти юнаків добре зробити таблицю поступу і на ній зазначувати, які точки з вимог до проби перейдено.

Коли переглядаєте вимоги до першої проби, зверніть увагу на слова „знає і вміє” і відповідно до того або пояснюйте, або показуйте, як і що треба робити.

У той час, як упорядник помагає поодиноким юнакам засвоїти основне пластова знання, яке становить вимоги першої проби, зв'язковий вишколює гурткових, та показує їм, як вводити пластовий закон у життя. Гуртковий у свою чергу спонукає юнаків, членів свого гуртка, щоб поводитися і на пластових зайняттях, і поза ними згідно з пластовим законом. Завести це не є легко, і часто один чи другий юнак буде подавати найрізноманітніші виправдування на своє поступовання. Тут упорядник мусить допомогти недосвідченому гуртковому витримати і ще кілька разів звертати увагу членам на їх недотягнення та вимагати більшого старання.

Дружнє відношення між собою, весела, повна доброго дотепу атмосфера, зайняття у формі ігор, а також нагода завжди чогось нового та цікавого навчитися — оце пластовий стиль ведення праці в гуртку та курені. Упорядник і зв'язковий мають докласти всіх старань, щоб до першої проби юнаки були не тільки підо впливом, але щоб були вповні свідомі цього пластового стилю.

ПЕРЕВІРКА ПЕРШОЇ ПРОБИ

Після піврічної служби в УПЮ юнак вносить до ради гурткових прохання допустити його до пластової проби. Це означає, що протягом наступних кількох місяців при кожній нагоді він буде виконувати різні доручення, щоб показати своє пластове вміння. Коли вже прихильник виконає всі вимоги, тоді провірна комісія перевірить його участь на пластових зайняттях та сходинах, успіхи у шкільній науці і в обов'язковому навчанні українознавства, а також перевірить його знання та розуміння пластової ідеології. Хочемо звернути увагу виховників, що пластова проба не є шкільним іспитом, під час якого перевіряємо все, чого передтим юнак навчився. Це радше доказ для виховника, що юнак уже знає та вмє зробити те, що той йому показував чи пояснював. Тому така перевірка може відбутися майже безпосередньо після навчання, а також тому так довго триває ціла проба.

Коли вже юнак закінчив цілу пробу та одержав відповідні підписи, що потверджують закінчення, тоді він готовий скласти пластову присягу та стати пластуном учасником.

ІМЕНУВАННЯ ТА ПЛАСТОВА ПРИСЯГА

Іменування на пластуна-учасника і пластова присяга має бути одним з найважливіших моментів у цілому пластуванні. До цього треба юнаків відповідно підготувати і провести присягу, щоб це було емоційне переживання і щоб воно лишилося довго в пам'яті хлопця.

Різні частини витворили свої традиції, як проводити присягу. Одні проводять її на великих святах у присутності всього пластуна цілої станиці та запрошених гостей. Інші складають присягу тільки в присутності членів куреня та батьків. Однак на юнака правдоподібно найбільше враження зробить, коли це буде виключно курінне свято, а сама присяга буде проведена увечорі при ватрі. Цілий обряд іменування описаний в „Житті в Пласті”, стор. 337.

Після складення присяги та з хвилиною іменування пластуном учасником юнак стає дійсним членом куреня і повноправним членом учасником Пласту.

II. Зенон Дуда ЮНАК ЛИШАЄТЬСЯ У ПЛАСТІ

*„Я працю й невдачі, всі злидні й недолю
Прийму як завдання великої гри,
З життям, поборюсь, як з трудами у полі,
Мину обережно зрадливі яри.”...*

Захопити хлопця пластовою ідеєю не є аж так важко, але утримати його і зробити з нього доброго пластуна — це вже тяжче завдання і вимагає багато зусиль. Хлопець стає пластуном, тому що зацікавився чимось. Він радо продовжує пластувати, бо його сподівання та очікування здійснилися, а також він може завжди знаходити нові зацікавлення.

Якщо його зацікавлення завмирають, він або кидає Пласт, або стає так званим „недобрим пластуном” — і він напевно кинув би Пласт, якби не зовнішній вплив або зусилля його батьків. Часто в різних станицях, якби хтось зацікавився та прослідив і продискутував із юнаками, чому вони втратили зацікавлення Пластом, то переконався б, що вони утратили зацікавлення в тому, що їм було *подано* як пластування. А насправді вони відійшли тому, що дійсного пластування ніколи не мали.

У доброму і міцному курені під керівництвом умілого зв'язкового таких випадків, щоб юнаки тратили зацікавлення Пластом, немає, а якщо трапиться один чи два, то це виняток, який може бути спричинений спеціальними обставинами юнака.

Якщо дасте юнакам те, що вони сподіваються знайти в Пласті, вони залишаться. І тільки тоді, коли вони є членами Пласту, ви маєте нагоду допомогти їм вирости на повновартісних громадян. Яким способом ви можете перевірити, чи ваші юнаки дістають те, що вони сподіваються знайти, і що праця вашого куреня задовільна?

Ви про це довідаєтеся із двох джерел: з участі юнаків у пластових зайняттях і від самих юнаків,

Перевірка присутності

Активна участь юнаків у сходинах і їхня постава — це найліпший показник їхнього зацікавлення Пластом. Тому зв'язковий має полягати на акуратне ведення виказу присутності, а також занотовує собі активність поодиноких юнаків.

Присутність на сходинах є немов барометер. Якщо висока — це означає, що все в порядку. Однак якщо присутність починає спадати, зупиніться, перевірте і встановіть новий напрям дії.

Очевидно, що крім втрати зацікавлення можуть бути й інші причини, чому юнак пропустить навіть кілька сходин підряд. У такому випадку треба негайно поцікавитися причиною несприятливості юнака, а також звернути увагу гурткового і подбати, щоб він відповідно реагував.

Деколи буває, що юнак може призабути або помішати час сходин, а також не бути на час повідомлений про зміну речення сходин. Система повідомлень про сходини може бути різною, тільки треба подбати, щоб кожний юнак був учасно повідомлений. З молодшими віком юнаками доцільно також завести або систему прозорки, або пригадок. Жаден юнак не сміє мати такого виправдання, що не був повідомлений або що не знав про сходини.

Дуже багато, особливо із пригадуванням про сходини, можуть допомогти батьки юнаків. Тому постарайтеся через Пластприят забезпечити собі співпрацю батьків, інформуючи їх докладно про конечність регулярної участі у сходинах, а також коли ті сходини відбуваються. Найкраще на початку пластового року вислати до батьків лист із коротким річним пляном праці, де показано, у який день тижня є гурткові сходини, а в яких курінні, як також дати всіх мандрівок.

Спитайтеся юнаків

Якщо зв'язковий зауважить загальне явище апатії, невдоволення чи втрати зацікавлення, що рідко трапляється, найкраще в таких випадках звернутися до самих юнаків.

Звичайно, коли він їх спитає: „Що вам не подобається в курені? Я стараюся, а ви з усього невдоволені” — таке питання нічого не дасть, юнаки тільки мовчки переглянуться.

Але є інші способи „дістати язика”, а тут ми поручаємо таке:

1. На курінних сходинах заявіть юнакам: „Ми всі хотіли б, щоб наш курінь був найкращий. Що ви думаєте ми повинні зробити, щоб його поліпшити? Обговоріть цю справу на гурткових сходинах на другий тиждень так, щоб за два тижні гурткові на раді гурткових могли внести всі ваші пропозиції для

поправлення нашого пляну праці.” Тоді на раді гурткових дайте дійсно змогу гуртковим свobodно обговорити всі проблеми та ставити внески, як їх розв’язати.

2. Обговорюйте цю справу поодиноким з якнайбільшою кількістю членів куреня. Ці обговорення мають бути принагідні та мають заохочувати юнаків до участі в гурткових дискусіях. Використовуйте на це або мандрівки, або коли хтось залишиться після курінних сходин чи спеціально до вас прийде.

3. Можете також скласти окремий запитник, на якому питання складені так, щоб показати вам, чого саме ваші юнаки хочуть. На курінних сходинах можете роздати такі листки, і юнаки виповнять їх без підпису, це запевнить більше свobodну та невираховану відповідь, а підсумки всіх відповідей покажуть недостачі у праці куреня і як їх направили.

Сьогодні передбачити, що ви знайдете в таких запитних листках, неможливо. Але, може, вам буде цікаво знати, чого довідалися ваші попередники, шукаючи подібних відповідей від юнаків. У загальному всі такі відповіді зводяться до такого:

ХЛОПЦІ ХОЧУТЬ ТОВАРИСТВА

Явище, що юнаки хочуть товариства, використане в організаційній побудові Пласту. Передумовою корисності цього явища є відповідний добір товариства-групи, як також добір відповідного провідника-гурткового.

Що хлопцям подобалося з товариського життя в Пласті?

— „В нашому гуртку всім нам дуже приємно, бо ми разом робимо всякі речі.”

— „Мені подобаються гурткові сходини — це щось у роді спеціального клубу, де члени між собою дуже дружні та зжиті.”

— „Юрко є добрий товариш і він найкращий гуртковий у цілому курені.”

А ось те, що їм не подобалося:

— „Я завжди хотів мати малу групку близьких приятелів, на жаль, мій гурток такою не був.”

— „Ми мали замало гурткових сходин.”

— „Ми мали сходини що другий тиждень та й досі не всі приходили, бо мешкали далеко один від одного. Це був гурток тільки з назви, в дійсності жадної діяльності не було, хіба тільки на сходинах куреня.”

— „Наш гуртковий не вмів вести гуртка, усе, що він робив на сходинах гуртка, це тільки виглуплювався.”

ХЛОПЦІ ХОЧУТЬ МАНДРУВАТИ І ТАБОРУВАТИ

Ось це, чому дехто залишився:

— „Вправи в таборванні — це найкраще, що може бути.”

— „Я міг би таборувати кожного дня.”

— „Наш курінь мав дводенні табори кожного місяця.”

— „Мені найбільше подобається життя серед природи.”

А ось те, чому дехто покинув:

— „Ми замало ходили на мандрівки, а як і йшли, то завжди в те саме місце. Це мені дуже надокучило.”

— „Ми завжди збиралися на мандрівки, але ніколи не вибралися.”

— „Ми поїхали два чи три рази за цілий рік, але ніколи досить далеко від міста, щоб дійсно бути серед природи.”

— „Наш зв’язковий багато разів обіцяв нам узяти курінь на мандрівку, але ніколи обіцянки не дотримав.”

ХЛОПЦІ ХОЧУТЬ НАВЧИТИСЯ ЧОГОСЬ ЦІКАВОГО

Ті, що залишилися, мали багато добрих думок, як поправити курінні сходини:

— „Ми забагато бавимося в різні ігри на сходинах, а мені здається, що ми повинні більше пластувати.”

— „Мені подобаються ігри, зрештою як і всім іншим моїм товаришам. Однак, я думаю, що є багато більше важливіших речей, наприклад, навчитися дечого нового.”

— „Я думаю, що мусять бути ще й інші, більш цікаві ігри, гра в козаків і татар вже дуже надокучила.”

— „Члени наших старшин задовго говорять при всяких нагодах, і це дуже нудить хлопців.”

— „Є багато дечого, що не цікавить хлопців. Вони не хочуть бездільно довго сидіти чи іти кудись без спеціальної мети, тільки для самого ходження. Можливо, що деколи воно і є кінцевим, але хлопці так не думають.”

А ось деякі думки тих, що відійшли:

— „На наших сходинах повторялися завжди ті самі старі зайняття.”
— „Наш зв’язковий ніколи не мав написаного заздалегідь пляну праці.”
— „Усі сходи́ни завжди були імпровізовані в останній хвилині.”
— „У курені завжди всі тільки дуріли, а ніколи нічого не зроблено.”
— „Я вступив до іншого клубу, який мені більше подобається, тут ми маємо більше та цікавіші зайняття.”

ХЛОПЦІ ХОЧУТЬ САМОУПРАВИ

Ті, що залишаються, хочуть мати почуття, що це вони плянують та себе ведуть:

— „Юнаки люблять зв’язкового, який уміє слухати їх порад.”
— „Наш зв’язковий дає раді гурткових вести курінь. Якщо він має якусь пропозицію, він її ставить для прийняття її більшістю голосів.”
— „Ідеальний зв’язковий — це той, який дозволяє юнакам самим плянувати сходи́ни і їх тільки затверджує.”
Хлопці, які відійшли, таке говорили:
— „Наш зв’язковий сам плянував. Колись він дозволив старшим юнакам провадити сходи́ни протягом кількох місяців, але опісля вирішив, що то не було досить добре.”
— „Хлопці хочуть самі вирішувати, що робити, а не щоб їм завжди хтось казав, що та як робити. У нашому курені нам казали.”
— „У нас усе вічно плянувалося, але ніколи нічого з того не виходило.”
— „Хлопцям це не до вподоби, коли зв’язковий набирає на курінь усякі зобов’язання без того, щоб перше спитати курінь, чи він хоче це робити.”

ХЛОПЦІ ХОЧУТЬ ВИХОВНИКА, ЯКИЙ ЇМ ПОДОБАЄТЬСЯ

Юнакам подобається зв’язковий, якого вони хотіли б наслідувати, який є справедливий, не занадто суворий, але й не зам’який, який має почуття гумору, який їх розуміє і їх любить:
— „Найкращий зв’язковий — це той, який поводить без претенсій, як звичайний товариш. Таким є наш зв’язковий.”
— „Ми не маємо доброго зв’язкового. Він ніколи не жартує ані не засміється, а завжди ходить нахмурений.”
— „Виховник протегував декого, а це ж несправедливість.”
— „Ви не можете бути суворі та гострі у Пласті. Хлопці хочуть мати когось, до кого могли б підійти та поговорити. Дисциплінарні проблеми виникають тільки тоді, коли програма є нецікава.”
— „Наш зв’язковий був зам’який, він дозволяв на все.”
— „Нам не подобався зв’язковий, бо він безупинно нам докоряв без огляду на те, що ми не робили б.”
— „Якби він був такий добрий зв’язковий, то він мусів би знати пластування, а чому ж він ніколи не ходив з нами на мандрівки?”

Даймо хлопцям те, чого вони хочуть

Висновки з повищого цілком прості: Робімо Пласт таким, яким собі його уявляють юнаки. Це є найпростіша рецепта, яка завжди має успіхи, і юнаки затримуються в Пласті, отже:

1. Привітаймо юнака, коли він приходить до куеня. Зробімо його вступ до куреня настільки важливим для нього, щоб він назавжди залишився в його пам’яті. Зокрема це означає дружнє привітання юнака зв’язковим, поміч гурткового у підготовці до першої проби та врочисте запряження.

2. Даймо йому нагоду вибрати собі гурток, до якого він найкраще підходить, де він має приятелів із подібними зацікавленнями, провідника, за яким він радо піде, програму, яку він може планувати в користь цілого гуртка. Юнак так легко не порве зносин із добре зжитим гуртком. Його ціле єство вимагає від нього підпорядкування та бути частиною групи.

3. Виведімо його у природу, на мандрівку чи в табір, уже в першому тижні або хоч у першому місяці, коли він приступить до куреня. Запізнаймо його якнайшвидше із пластовим умінням — орієнтацією в терені, куховаренням, рубанням сокирою, улаштуванням нічлігу тощо. Введімо його в романтику пластової ватри.

4. Даймо йому сходи́ни, що є чогось варті. Є дуже велика різниця між звичайною приємністю і приємністю робити щось важливе. Добре було б, якби наші сходи́ни давали ці обидві приємності. Поставте себе на місце юнака та спитайте себе: „Що я дістаю на цих сходи́нах? Чи я щонебудь утратив би, якби я на них не був?”

5. Даймо юнакам можливість висловитися про плян праці через своїх гурткових чи безпосередньо до зв'язкового під час розмов по сходинах. Не вирішуймо всього самі, а слідкуймо уважно за ідеями юнаків.

6. Будьмо такими виховниками для цих юнаків, яких ми хотіли мати, коли ми самі були юнаками. Вони мусять нам дуже подобатися, щоб ми могли бути такими виховниками. Ми мусимо бути терпеливі, приятельські, але разом і рішучі. Ми мусимо знати пластування і бути ним захоплені. Ми самі мусимо бути добрими пластунами, щоб зробити добрих пластунів із наших юнаків.

А як це все досягнути? Просто, тільки ідіть за всіма тими порадами, які вам даємо у цій книжці.

III. Зенон Дуда

ЮНАК ПЛАСТУЄ І РОСТЕ

*„Плекатиму силу і тіла і духа,
Щоб нарід мій вольним, могутнім зростає,
Щоб в думках журливих невольнича туга
Замовкла, а гордо щоб спів наш лунав”...*

У своїй присязі юнак обіцяє плекати силу тіла, силу духа та любов до свого народу. Ці всі три завдання між собою дуже пов'язані, і властиво ми ніколи про них окремо не говоримо. Одначе, тут зробимо виняток та обговоримо ті поодинокі аспекти присязи на те, щоб зв'язкові краще побачили, як вони можуть допомогти поодиноким юнакам досягнути ті цілі.

Сила тіла

Плекати фізичну силу чи інакше — мати фізичну заправу не означає, що пластун має розвивати свої м'язи на зразок професійних борців. Радше він повинен старатися утримати ціле своє тіло в найкращій формі так, щоб міг завжди стрінати всі виклики життя.

Кожний пластун знає, що літак чи авто треба вживати з розсудком, їх треба стало доглядати, регулярно перевірювати і час від часу дещо поправити, щоб утримати їх довго в ужитковому стані. Коли ж юнак застосує цей самий підхід до себе, чи точніше — до свого тіла, то він буде з нього користати довгий час. Хлопці знають, що вони будуть мати кращі успіхи в житті, коли вже стануть дорослими, якщо будуть здоровими та фізично заправленими. Чи ж вони не зустрічали людей, які через свої фізичні вади мали менші успіхи — деколи вади, які могли бути легко виправлені в ранній молодості?

Одначе, хлопці думають не тільки про майбутнє. Вони хочуть бути добре заправленими сьогодні, щоб вибиватися в іграх чи спорті, у яких крім уміння потрібно й сили, де переможцем виходить той, хто є в найкращій фізичній заправі. Як допомогти юнакам?

У Пласті маємо багато різних способів, як могли б ми допомогти поодиноким юнакам досягнути кращу фізичну справність. Нижче — кілька прикладів:

а) Андрій був худий, виснажений. Лікарський перегляд виказав, що він має запалення мигдалків, а також кілька зіпсутих зубів. Після обговорення вислідів перегляду з лікарем зв'язковий відвідав батьків юнака. Вони вже з оглядин у школі знали про загальний стан здоров'я сина, одначе, це вперше хтось особисто звернув їм увагу, що добре було б щось із тим зробити. Батьки пішли за порадою зв'язкового, і швидко здоров'я юнака помітно поправилось.

б) Богдан ще дитиною був слабовитий і потребував постійного догляду матері. Коли ж він став пластуном і поїхав у перший табір, попав під кількадекний дощ. Його мати стало телефонувала до зв'язкового та просила перевірити, чи її син ходить у гумових чоботах, чи носить дощовик, чи уважає, щоб не замочитися, і взагалі, може, краще було б, коли б вона забрала хлопця додому. Зв'язковий цього всього не казав юнакові, але покликав його до себе і сказав:

— „Я знаю, що малою дитиною ти завжди хворів, але лікарський перегляд перед табором виказав, що це вже за тобою. Ми обоє зацікавлені в тому, щоб ти у таборі був здоровий та щоб поїхав додому сильнішим, ніж приїхав. Я вірю, що ти вже досить великий і зумієш на себе вважати.”

Юнак прийняв виклик і перший раз у житті ціле літо не захворів, ані не мусів лежати ні одного дня в ліжку.

в) Володимир завжди був спокійний, тримався збоку інших і рідко коли бавився в гурті. Тому він і не навчився плавати, як це звичайно буває з іншими хлопцями, що разом бавляться. Довго його всі намовляли і вкінці він поїхав у пластовий табір. Один терпеливий виховник присвятив свою увагу цьому одному юнакові і до тижня допоміг йому навчитися втримуватися на воді. Захоплений хлопець зосередив усю свою увагу на плаванні і ще за тиждень він задовільно плавав. Додому вернувся юнак не тільки гарно опалений, але з піднесеною головою і стрункою поставою.

ЛІКАРСЬКИЙ ПЕРЕГЛЯД

Маємо дві причини, чому в Пласті заведено лікарські перегляди перед кожним літнім табором:

а) Щоб установити, чи юнак може брати участь у всіх таборових зайняттях, як мандрівки, біги, плавання. Слабке серце можна на постійно пошкодити завеликим для нього фізичним зусиллям.

б) Щоб юнак чи його батьки могли щось зробити із меншими чи більшими вадами, якщо їх знайдено.

Коли думаємо проводити лікарський перегляд, то перш усього треба порозумітися з батьками юнаків та пояснити їм мету оглядин. Деякі батьки можуть хотіти, щоб їх дітей оглядав їх постійний лікар. Одначе, часто управа Пластприятю може попросити одного лікаря, щоб він виконував обов'язки курінного лікаря та провів перегляд усіх учасників табору за згодою їх батьків.

Перед від'їздом до табору зв'язковий мусить прочитати завваження лікаря щодо кожного учасника і, якщо потрібно, дістати додаткові усні інформації. Це допоможе зв'язковому звернути увагу на слабших юнаків і в міру змоги допомогти їм поправити свої фізичні вади.

ВПРАВИ

Кожна жива істота потребує вправ. З природи юнак має вроджений гін до руху та дії. Тому хоч ми і поручаємо в Пласті поодинокі вправляти дома руханку, то в дійсності спеціальних вправ під час наших зайнять ми не робимо. Натомість ми даємо юнакам нагоду брати участь в іграх, мандрівках, таборах і взагалі перебувати на свіжому повітрі й сонці. Ми заохочуємо юнаків такі вправляти спорти, як плавання, веслування, їзду на лещатах і багато інших.

Беручи пильну участь у всіх вправах гуртка й куреня, хлопець мимо волі стає щораз то більше заправленим.

Хлопець є завжди в русі і може себе виснажувати. Ми маємо його пильнувати. Тож дозво льмо йому втомитися на курінній мандрівці, але не допустімо до того, щоб він цілковито вичерпався.

ЗДОРОВІ НАВИЧКИ

На курінних сходах, а також на мандрівках юнак навчиться багато про безпеку. Одначе, тільки в таборі, перебуваючи у цілком іншому середовищі протягом двадцятьох чотирьох годин, він під впливом зв'язкового зможе привчитися до правильних звичок.

Багато юнаків щойно в таборі усвідомлюють собі, що то є правильне харчування, вправи, сонце й свіже повітря, докладна чистота, достатній відпочинок та сон. Щоб мати такий вплив на хлопців, ваш табір мусить стояти на високому рівні в усіх аспектах здоров'я.

„Роби сам те, що хочеш, щоб юнаки робили”. Виховник, який закликає своїх пластунів утримувати чистоту, а сам її не втримує, не буде мати успіху. Який дасте приклад, так юнаки підуть за вами.

Подібно з іншими навичками, що стосуються до здоров'я. Знаємо, що курення дуже шкідливе для доростаючої молоді, а так само й пиття. Виховники абсолютно не сміють ні пити, ні курити під час пластових зайнять чи у таборах. Найкраще, якщо взагалі не курять, але якщо вже набули цю лиху звичку, то не повинні закривати від своїх юнаків, що курять, бо вони раніше чи пізніше і так це побачать, і тоді виховники смішно виглядатимуть; натомість мусять ясно їм з'ясувати, чому вони не повинні курити, доки не стануть повнолітніми.

Сила духа

Юнак не може бути активним пластуном, якщо він до цього не є психічно приготований та наставлений. Ціла пластова програма побудована так, щоб допомогти юнакові в його духовому рості. Хлопці вчать думати, судити, вирішати, обчислювати, бути бистрими і спостережливими, розвивати пам'ять і здібності та провідницькі прикмети. Зв'язковий повинен використовувати кожну нагоду, щоб допомогти їм рости і в цій ділянці. Для прикладу, що можна зробити, подаємо декілька правдивих випадків:

а) Гурток „Яструб” дістав доручення підготовити показ в'язання вузлів на курінних сходах. Перед призначеними сходами розгублений гуртковий „Яструба” зголосив зв'язковому, що гурток забув принести шнур для показу. Одначе замість відкликати показ, зв'язковий тільки посміхнувся і сказав: — „Ця дрібничка хіба вам не перешкодить у показі, який почнеться за десять хвилин.” І дійсно, після деякої умової акробатії гурток провів свій показ. Він вийшов багато цікавішим, ніж якби його проводили із шнуром, бо було показано, як у наглих випадках зав'язувати хусткою, ремінцем, панчохами, шнурівками і електричним дротом.

б) Гриць був не надто кмітливий, він слабо вчився, і всі завжди вважали, що він нічого ніколи не осягне. Одинокий зв'язковий завжди трактував його нарівні з усіма іншими, і це дало йому завзяття здобути ступінь розвідувача. Він виконав усі вимоги, тільки мав труднощі із сигналізацією. Одного вечора він ставився перед комісію проби і вив'язався з усього включно із сигналізацією. Тільки пізніше зв'язковий довідався, що Гриць три дні під ряд вправлявся, його мати із книжкою в руках перевіряла, аж доки не навчився цілої азбуки перфектно. Це був перший посмак успіху в його житті.

в) Під час однієї мандрівки зв'язковий зауважив, що Данило цілковито зайнятий спостереженням птахів. Він без кінця питав та шукав за дальшими відомостями про них. Зв'язковий говорив усе, що знав, а на другі сходи приніс велику книжку про різних птахів. З того часу птахи стали предметом

Данилових дослідів та навчання, яке вкінці дало йому становище завідувача відділом птахів з одному великому музеї.

Подібних випадків було дуже багато, коли хлопці через пізнання якоїсь ділянки в Пласті поширювали своє знання її, аж доки це не стало чи то їх званням, чи тільки улюбленою розвагою.

ПОСТУП У ПЛАСТУВАННІ

Поступ у пластуванні полягає на здобуванні пластових проб, які означають, що пластун набуває щораз то більше знання, його поширює та поглиблює, а також що його навички наближуються до тих прикмет, які визначає пластовий закон.

Поступ у Пласті наскрізь індивідуальний. Кожний юнак відповідно до своїх здібностей та свого зацікавлення підготовляється до проб і у свій час їх здає. Тут немає того, що цілий гурток мусить здавати пробу разом. Сьогодні вже навіть у школах діти можуть іти своїм власним темпом у сприйманні навчального матеріалу, а тим більше в Пласті ми не сміємо затримувати більше розвинутих чи більше метких юнаків. Навпаки, ми повинні їх заохочувати пробувати поширювати засяг свого знання, здобуваючи різні іспити вмілостей.

Поступ у юнацтві йде для кожного юнака у трьох напрямках:

- а) здобування пластових проб — учасника, розвідувача, скоба, гетьманського скоба;
- б) ширення свого знання і зацікавлення, набуваючи найрізномірніші іспити вмілостей, яких є понад сотня;
- в) докладности, наполегливості та відданості у виконуванні пластових обов'язків, щоб заслужити на спеціальні відзначення.

Кожний виховник має тут перед собою виклик, як допомогти своїм юнакам зайти якнайдалі в набуванні знання в Пласті. Однак пам'ятайте, не зробіть проб залежними, бо тоді юнаки утратять усяке зацікавлення ними. Проба є викликом для юнака, він мусить потрудитися, щоб її здобути, інакше вона перестає мати якунебудь вартість для нього.

Також: доцільно, щоб юнаків підготувати до проби в певному часі, а коли вони не здають проб, то це означає, що вони Пластом не цікавляться. Найкраще було б, якби юнак здав першу пробу по одному році після вступу до юнацтва, другу пробу около двох і пів років, а третю після чотирьох років. Це означає, що в більшості випадків пластун у 15-ому році здобув усі проби і йому залишилося ще два роки в юнацтві на те, щоб здобути різні іспити вмілостей і докласти спеціального зусилля, щоб заслужити собі гетьманського скоба.

Є ще інша причина, чому доцільно закінчити пластові проби на п'ятнадцятому році: деякі юнаки в цей час переходять більше маркантно фізичну та духову зміну і виявляють тенденції зменшувати коло своїх приятелів. Тому декому із старших юнаків треба дозволити відійти до окремої старшо-юнацької частини, у якій менші гуртки (3 до 5 юнаків) можуть займатися спеціалізаційним пластуванням, як морське, літунське тощо.

Проведення всіх проб та іспитів вмілостей складається із чотирьох частин:

Підготовка — юнак знайомиться з вимогами і опісля набуває потрібного знання чи вправи. Виховник багато може допомогти не тільки заохотою, але й практичним своїм знанням та підсуненням відповідної книжки.

Проба — юнак доводить перед комісією чи екзамінатором, що має набуте потрібне знання та виконав усі практичні роботи.

Потвердження — на підставі постанови комісії чи екзамінатора, які оцінили знання юнака, із даної ділянки, рада гурткових вирішує, чи даний член куреня своєю пластовою поставою та працею у своєму гуртку і в курені заслужив собі, щоб йому признати пробу чи вмілість.

Іменування — юнака в імені пластового проводу іменує на кожний вищий ступінь його зв'язковий. Церемоніял кожного іменування поданий у „Житті в Пласті”. Кожне іменування у присутності цілого куреня має подвійний ефект: це заслужена нагорода для юнака, який працював, щоб здобути ту пробу чи іспит вмілості, і це виклик для всіх інших членів куреня робити те саме.

Нарід мій

Фізичний ріст та набування пластового знання юнаком не є ще ні суттю, ні метою Пласту і не вияснює, чому так багато дорослих людей посвячує свій час та енергію для цих молодих людей.

Основоположник Пласту, Дрот, передав нам свою візію завдання Пласту у пластовій присязі. Він очікував, що вишколені в Пласті юнаки виростуть на характерних, ідейних, підприємливих та агресивних мужчин, які внесуть у наше суспільно-громадське життя нового духа, а своєю працею та посвятою доведуть до того, „щоб нарід мій вольним, могутнім зростав”.

Правильного, вишколювання юнаків у Пласті для виконання цього завдання очікують від нас також батьки всіх наших пластунів. Тому плекання характеру, ідейности, підприємливости та агресивности висувається на перше місце, і зв'язковий мусить оцінювати кожного юнака індивідуально та допомогти йому в набуванні цих прикмет.

Під час вирішування, чи даний юнак повинен дістати чергову пластову пробу, зв'язковий передусім старасться оцінити, наскільки той юнак поправив свої звички та свою поведінку, щоб наблизитися до визначення, поданого в пластовому законі. Чи він дійсно точно приходить на всі зайняття, чи його шкільні осяги — це вислід сумлінної праці, яку він виконав якнайкраще.

Переходячи цілий пластовий закон та розглядаючи кожну його точку, зв'язковий повинен вирішити, як іще допомогти кожному юнакові поправити свої прикмети. Доцільно такі підсумки робити або перед іменуванням на кожну пластову пробу, або на початку кожного пластового року.

Друга важлива прикмета, про яку часто забуваємо — це ввічливість та поміч ближньому. Добрим ділом уважаємо не тільки те, коли юнак щось зробив безкорисно для старших від себе віком, але також, коли він допоміг своєму товаришеві поправити свої оцінки, або коли один гурток допоможе другому в іншій країні здобути пластовий виряд, або довшим листуванням поправити знання української мови.

На те, щоб стати частиною громади чи народу, треба не тільки трохи знати про нього, але й треба з ним жити та для нього працювати. Добре заплямована праця куреня мусить не тільки включати перевірку успіхів юнаків у курсах українознавства, але й має дати нагоду юнакам для громади зробити щось:

- чи збірку на суспільну опіку,
- чи коляду на добродійні цілі,
- чи відвідини та розраду мешканців дому для старших,
- чи порядкову службу на загальногромадській імпрезі тощо.

Ваш приклад діяльного християнина, активного члена громади і безкорисного виховника матиме найбільший вплив на виховання та формування характеру ваших юнаків.

А ваша нагорода — це свідомість, що під вашим керівництвом виростають щасливі люди, повновартісні громадяни.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

НАПРЯМНІ ТА ЗАСОБИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

I. Іван Головінський

ФІЗИЧНИЙ І ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ЮНАКА

Говорячи про фізичний та психічний розвиток юнака, вважаю за відповідне звернути увагу зв'язкових на численну наукову літературу в цій ділянці, головню чужими мовами.

Ще перед першою світовою війною Біне (Binet) у співпраці із Сімоном (Simon) опрацювали у Франції цілу методу дослідів інтелектуально-психічного розвитку людини. А ще раніше, бо в 1896 р., Вітмер (Witmer), учень Вундта (Wundt), zorganizував першу психологічну клініку в США на Пенсільванському університеті у Філадельфії. У Відні по першій світовій війні Адлер (Adler) zorganizував кілька психологічних клінік для молоді.

У теперішній час у ділянці інтелектуально-психологічного розвитку найбільш відомі є праці П'яже (Piaget).

До виховних проблем треба підходити під кутом зрозуміння, що маємо до діла з фізичним організмом, який реагує психологічним способом у суспільному доквіллі.

Тема цього розділу стосується до фізичного і психічного розвитку юнака. Одначе, щоб зрозуміти, що діється в юнацькому віці, треба звернути увагу на загальні засади закономірності росту й розвитку.

У першу чергу панує загальне переконання у психологічній літературі, що розвиток є вислідом співдії організму та доквілля. Під організмом розуміються також спадкові нахили. В рамках цієї теми не є можливим заторкнути всі проблеми, зв'язані з фізичним та психічним розвитком з погляду індивідуальних різниць. Говорячи про фізично-психічний розвиток, будемо розуміти під тим питанням розвиток фізично здорового, пересічного юнака.

Фізичний розвиток юнака

Юнацький вік позначається основними переминами у сферах фізичного розвитку. Це час ступневого фізичного дозрівання, і тому його часто називають часом заволоду та неспокою. Звичайно прийнято вважати юнацьким віком час від 12-го до 18-го року життя, себто до закінчення середньої освіти. Одначе, слід звернути увагу, що є індивідуальні різниці і в деяких випадках час юнацтва може тривати від 10-го до 24-го року життя. У загальному, фізичний розвиток у тому часі позначається біологічними переминами організму, які сприяють статевому розвитку. Основним біологічним механізмом статевого розвитку є так звані чоловічі і жіночі гормони, які до дев'ятого року життя знаходяться в однаковій кількості в організмах хлопців і дівчат. Приблизно від дев'ятого року життя у хлопців позначається прискішене діяння чоловічих гормонів і зв'язані із тим фізичні перемини. Початок статевого дозрівання буває у хлопців, залежно від індивідуальних різниць, від 10-го до 16-го року життя. Пересічно прийнято вважати 13-тий рік життя як початок статевого дозрівання у хлопців.

У зв'язку з біологічно-статевими переминами наступають фізичні зміни, які часто позначаються нерівномірним ростом. Найшвидше юнак росте у височінь, а щойно згодом набирає сили м'язів. На ті два чинники, індивідуальні різниці та фізичний ріст, слід пластовому виховникові звернути особливу увагу. Треба завжди пам'ятати, що організм потребує багато свіжого повітря і відпочинку, щоб могли розвиватися. Молодий юнак, приблизно до 16-го року життя, потребує найменше вісім до дев'ять годин нічного відпочинку. Треба також пам'ятати, що фізична заправа дає найкращі наслідки тоді, коли вона сполучена з відповідним відпочинком. Тому добре уникати багато непотрібних фізичних „заправ”, які не мають нічого спільного з пластуванням. Слід також пам'ятати, що з фізичним розвитком пов'язані перемини у сфері психічного розвитку.

Психічний розвиток юнака

Під психічним розвитком, у широкому значенні, можна розуміти як інтелектуальні, так і почувальні аспекти. Під оглядом інтелектуального розвитку в юнацькому віці завершується спосіб формального або абстрактного думання. Людина у своєму інтелектуальному розвитку, себто у способі думання, переходить крізь різні стадії від дитинства до зрілого віку. Першою стадією розумового розвитку є так звана стадія зорово-механічного способу думання. По ній приходить так звана стадія передконкретна, відтак — конкретна, а вкінці стадія формального або абстрактного способу думання.

Погляд, що в юнацькому віці завершується абстрактний спосіб думання, поділяє багато відомих теоретиків розумового розвитку. З більш відомих слід згадати прізвища П'яже (Piaget), Термена (Terman), Мерріла (Merrill) та Векслера (Wechsler). Є різниці в поглядах щодо року життя, в якому завершується абстрактний спосіб думання. Однак, всі згодні, що цей час припадає поміж 15-тим і 20-тим роком життя.

Загально відомо, що спосіб думання юнака відрізняється від способу думання новака, який ще думає конкретним способом і тому у сфері вартостей уживає двох категорій: „біле — чорне”, „добро — зло”. Юнак, який починає думати абстрактно, починає також розуміти, що у сферах вартостей існує багато категорій, тому, як ми кажемо, юнаки люблять „філософувати”. Для юнацького виховника не вистачає лише давати добрий приклад, він мусить також уміти зрозуміти юнака та заімпонувати йому своїм знанням.

Під почувальним (емоційним) оглядом, як уже було згадано раніше, наступають далекосяжні переми. Часто юнак, який досі був рухливим, починає бути надмірно вдумливим, спокійним, не може знайти собі місця, а деякі починають писати „поезії”. Такі почувальні настрої є часто вислідом душевних конфліктів, які юнак переживає у відношенні до себе самого чи свого довкілля. У відношенні до довкілля конфлікти часто постають тоді, коли поведінка виховників не є згідною із пластовими засадами поведінки. Що так воно, на жаль, є, можна підтвердити багатьма прикладами. Юнак, який починає думати абстрактними категоріями, приходять часто до переконання, що ті, яких він ідеалізував, мають також свої слабкі сторони.

Почувальні конфлікти постають часто у тих юнаків, які не мають сильної волі і не можуть утримати рівноваги поміж природними гонами та етично-моральними засадами. Часто поступування незгідне з етично-моральними засадами може довести до затрати почуття будь-яких позитивних вартостей. Такий юнак поволі починає затрачувати вартість пластових законів, і для нього єдиною метою пластування є товариство.

Юнацький вік характеристичний також тим, що тоді помітно зростає прив'язаність і лояльність до ровесників. У той сам час зменшується прив'язання до старших осіб. Це явище само собою є позитивним, бо воно є проявом суспільного дозрівання. Однак, це природне бажання бути самостійним може мати небажані наслідки тоді, коли юнаки цілковито визволяться від впливу старших, а підпадуть під вплив своїх ровесників-непластунів.

Ігор Старак, Ідентичність

Бажання юнака бути самостійним виявляється відокремленням від старших і прив'язанням до ровесників. Щоб краще розуміти і позитивно використати це явище, зв'язковий мусить глибше розглянути справу ідентичності, явища дуже важливого у вихованні. Що це ідентичність? Це психологічний процес, який починається при першому контакті матері з дитиною, а кінчається, коли перестає діяти мозок. Це спосіб порівнювати себе з іншими, а в той же час відчувати, як інші нас бачать і розуміють, хто ми є. Це процес, що поширюється від розуміння самого себе як особливості до розуміння себе в гурті подібних до себе істот. Крім того – це теж знання своєї приналежності до певної національної групи, до країни чи частини світу.

Хоч саме поняття ідентичності тепер для нас настільки близьке, як особисте „я”, воно одночасно таке далеке, як саме людство для окремої людини (поняття приналежності до людського роду); „кризу ідентичності” переживає людина особливо гостро у юнацькому віці. Формування ідентичності в юнака починається з боротьби з авторитетом, що ним є батьки, школа, традиції тощо.

Технологічні поступи модерної доби спричинилися до великої прірви між доростаючим юнацтвом (підлітки) і дорослими. Юний вік чим раз то довший, а відповідальності батьків за юнака щораз то менші. При тому фізично-статевий розвиток спонукає його створити свою власну псевдокультуру.

Псевдокультура юнацького доросту набирає форми ідеалу. Шукаючи ідеалу, юнак спонтанно старається бути таким, як його ровесники, вбиратися так, як вони, робити те, що вони роблять, визнавати своїх власних героїв-божків та їх наслідувати. У понятті юнака все, що роблять і визнають його ровесники, що є їх „культурою”, - це добре, а все те, що роблять дорослі, є зле.

Шукання ідеалу свого власного, відмінного від ідеалу старших, - це доказ, що юнак шукає своєї власної ідентичності з молодих літ великий вплив на формування основної бази ідентичності мали особи близькі юнакові – мати, батько, брати, сестри, школа, церква та інші інституції. У їх середовищах юнак ще малою дитиною брав приклад із тих „моделів”, яких часто наслідував.

Ставши юнаком, він починає випробовувати по-своєму ті зразки, що їх так часто наслідував. А маючи фізичну спроможність та свободу абстрактного думання, юнак може критично поглянути на ті вартості і які йому підходять, прийняти, а ті, що не підходять, відкинути. Отак він знаходить свою ідентичність.

Довкілля має величезний вплив на вибір прикмет остаточної ідентичності юнака. Суспільство мусить дати юнакові підтримку і дороговказ у формі організаційної структури і добрих виховників як зразків, щоб наслідувати. Юнак буде випробовувати виховника багато разів – часто йому дошкулить, а може й вивести з рівноваги, але вкінці добрий виховник стане ідеалом, до якого юнак буде прямувати.

Пласт у діяспорі має особливо тяжке завдання. Пластова організація мусить не тільки допомогти юнакові перейти його кризу особистої ідентичності, але й допомогти йому вийти із конфлікту двох суспільств. З одного боку на юнака впливає загальне суспільство країни, в якій він живе, а з другого боку тисне українське суспільство.

Пл.сен. Е.Грималек пише у своїй доповіді „Пластова метода”, що „церква, преса, організації – це є моральна будуюча допомога молоді, без якої тяжко приходиться їй ідентифікувати себе з українським світом, відчувати своє наскрізь позитивне відношення до нього”.

Пластова організація є однією з тих структурних цілостей, у якій юнак повинен знайти свій ідеал. У пластовій грі юнак повинен знайти дороговказ до створення свого „я” і до вироблення української ідентичності. Найкращим засобом довершити ті цілі є пластова гурткова система.

Пластовий гурток

Гурток – це найважливіша клітина у Пласті. Гурт запевнює одиницям можливості розвитку фізичного та розумового. Бути в гурті ровесників – це значить знайти себе, заспокоїти пекучі потреби свого віку. Бути в гурті – значить мати нагоду виявити себе і здобути признання інших, а це має глибоке значення для скріплення ідентичності (особистої і гурткової) і забезпечення здорового духового розвитку. Бути в гурті — значить мати нагоду брати участь у самовихованні, здобути рівновагу між почуттям самостійності і відповідальності.

„У психічному розвитку людини” — пише далі пл.сен. Е.Грималек — „повинні б ми керуватися психологічними методами, які мають завдання дослідити структуру психічної діяльності людини, основні форми її прояву, їх взаємний зв'язок”.

Гурткова система власне має вбудовані в собі психологічні методи досліду, наприклад — мету, програму, плян, динамічну структуру тощо. Гурток дає змогу самовиховуватися. Юнак вдивляється в своїх ровесників, а в них пізнає свої якості та наслідує поведінку, що проявляється у грі життя. Методом цієї „гри” є, очевидно, переживання в таборі, іграх та в усіх інших діяльностях у пластовім середовищі.

Зв'язковий мусить подумати над двома ключевими прикметами гурткової системи:

1. Як постає і діє гурток?
2. Роля виховника.

1. Гурток як цілість

Гурток діє як жива, динамічна клітина. Гурток має свій початок, ріст, дію і кінець. Дію гуртка можна загально поділити на п'ять стадій:

а) *Перша стадія* — початок, прихід без уключення; коли твориться гурток нових юнаків, завважуємо, що члени є непевні себе, але згодом починають одні одних пізнавати. Цілість гуртка ще не існує. Юнаки зближуються взаємно, але в тому часі затримують певну віддасть поміж собою. Формальна програма сходить покищо тримає їх разом. Нею керує впорядник.

б) *Друга стадія* — боротьба за контролі; коли члени переконалися, що програма сходить і зайняття в гурті подобаються їм, тоді вони стають почуватися певніше і готові віддати себе для загалу. Але й тут починають виникати проблеми провідництва над гуртом (хто сильніший, мудріший тощо). Конфлікти у виборі особистих близьких товаришів доводять до поділу гуртка на менші згуртовання. Також іде тоді змагання, щоб здобути собі довір'я впорядника. Із цих причин вибір проводу гуртка не повинен відбуватися на перших сходах.

в) *Третя стадія* — інтимність. У цій стадії гурток уявляє собою справжню цілість. Провід вже обраний, відчувається велика посвята одиниць задля добра гуртка, створюються гурткові традиції. Починається правдива праця гуртка і повне задоволення із праці в гурті.

г) *Четверта стадія* — завершення стабілізації одиниць у гурті; члени гуртка в цій стадії здобувають особисті досягнення (проби, умілості, відзначення тощо). Гурток бачить свою працю з упорядником як унікальну. Пригоди гуртка стають давнесподіваними переживаннями і спогадами на довгі роки. Члени гуртка тепер почувуються свobodно у своєму середовищі. Тут формується ідентичність кожного члена і також гуртка як суспільної клітини в курені, коші і в станиці. Самовиховання стає важливим чинником, а впорядник щораз то менше потрібним.

г) *П'ята стадія* — відокремлення, кінець; коли життя в гурті вповні задовольнило кожного члена, тоді гурт довершив своє завдання і члени помалу розходяться. У Пласті це часто буває тоді, коли юнаки звільняються з УПЮ та переходять до УСП або відходять у ширше громадське життя. Гурток, як

клітина, перестає існувати. Це зовсім нормальне явище. Але часто пластовий провід тривожиться цим явищем і старається всіма силами затримати гурт разом, не дозволяючи закінчитись процесові. Зв'язковий повинен знати, що коли життя в гурті було справді вартісне для його членів, тоді вони напевне знайдуть себе в інших угрупованнях, і тим чином їх пережиття в гуртку стануть прикладом і прототипом поведінки та сатисфакцією в гуртах - суспільних, в установах, у праці, у громаді чи в родині.

2. Роля виховника

Роля виховника дуже важлива в гуртку, а його ставлення до гуртка таке:

а) він керівник групи і як такий має вплив на цю групу;

б) він сам є також під впливом цієї групи та її дії;

в) він є обсерватором (і керівником) акції та інтеракції в групі (вплив одного члена на іншого — незалежно від виховника).

Отже, взаємне ставлення виховника до гуртка чи групи і навпаки є динамічним напняттям чи напруженням, яке надає цій групі напрямні до повного розвитку та доброго чи поганого закінчення.

Спочатку виховник є ініціатором праці в групі, а потім стає лише координатором починів групи. Праця ведеться за певним пляном. Плян праці має бути відповідним до віку та потреб членів гуртка. Плян і програму спочатку виготовляє впорядник, а згодом він лише схвалює працю гуртка, коли той стає самовиховною одиницею.

II. Володимир Соханівський. ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕКА

При головному вході до школи гігієни університету в Торонті вириті в камені стіни такі слова:

„ ... Та людина мала всебічне виховання, яка так була вивчена в молодості, що її тіло є готовим слугою її волі і виконує з легкістю та приємністю всю працю, на яку її тіло-механізм є здібний, інтелект якої є рушієм-машиною чистої та холодної логіки, усі частини якої є у рівновазі сил та у працездатному стані, в розумі якої нагромаджене знання великих і фундаментальних правд природи і законів її дій, людина, яка не є знидлим аспектом, а повна життєвого вогню, пристрасті якої здібні скоритися суворій волі — слугі ніжного сумління, людина, яка навчилася любити всю красу природи та мистецтва і ненавидіти негідне та огидне, поважати інших, як себе самого.”

Світова організація здоров'я при Об'єднаних Націях подає таку дефініцію: „Здоров'я — це стан повного фізичного, духового та товарисько-суспільного добробочут-тя, а не тільки відсутність хвороби чи немічності.” „Здоров'я — це свобода, вона є першою з усіх свобод”. Безсумнівно, що здоров'я — це щось таке, що його не можна купити, випросити, позичити чи вкрати. Це особиста відповідальність. Однією з важливих цілей Пласту, особливо в юначому віці, коли тіло і розум, характер і емоції найбільше формуються та розвиваються, це — допомагати Івсеціло розвинутися сзично, розумово, чут-тево і морально, щоб пластуни стали повноцінними і корисними людьми своєї спільноти та могли передати цей гарний і здоровий пластовий спосіб життя прийдешнім поколінням.

Оправа правильного розвитку і стану здоров'я, особливо тепер, є важливою через загальний стан добробочуту вільних західніх країн і через цивілізацію: життя людини стає легшим і легшим, всього є подостатком і не потрібно багато труду, фізичної праці, турбот, без яких минулі покоління не могли обходитися.

Державні установи затривожені сьгоднішнім станом духових та фізичних сил населення і роблять різні заходи, щоб запобігти лихові. Є загально прийнятою правдою, що сили тіла і розуму нидіють, коли їх не вживати і ступнево не вправляти. Природа застою не любить. Людина з низькою фізичною справністю зуживає двічі або тричі більше своєї енергії, виконуючи певну працю, у порівнянні з людиною високої фізичної справ-ности. Статистики виказують, що 88% усіх нещасливих випадків трапляються через людську несправність, за-повільні рефлексії та заповільну бистрість. Стверджено також:, що ступінь фізичної справности сприяє і допомагає доброму душевному станові, збільшує фізичні та духові здібності і допомагає успішніше вчитися та більш продуктивно працювати. Якщо ми злегковажимо цю справу, то сьгоднішнє молоде покоління виросте на слабосилих і слабодухих людей, і вони в майбутньому захочуть знати, чому вони такі, чи це наслідок успадкування від слабких батьків, чи вплив сьгоднішнього довкілля, способу життя тощо. Вони мотимуть нас за це колись оскаржувати.

Емоційно-душевне здоров'я

Душевне здоров'я є щось більше і глибше, ніж відсутність душевної чи розумової недуги. Воно означає — вміти правильно, добре і щасливо жити. Щасливо із собою, а також із іншими. Це означає здібність мати задоволення з успіхів чи плодів своєї праці, це означає також не піддаватися і не падати у безнадійність при неуспіхах, клопотах, невдачах. Це означає навчитися бути зрілою людиною та вміти стояти на власних ногах серед найневигідніших і найтяжчих обставин. Не диво, що останніми роками постала навіть нова ділянка медицини, т. зв. психосоматична медицина, яка стверджує, що постійна і задовга духова напруга („стрес”) може спричинити фізичні недуги, як біль голови, Івтому, болі крижів, підвищення тиску крові, прискішене биття серця, виразки кишок, запалення шкіри, навіть астму тощо. І навпаки, можна ствердити випадки швидкоого видужування в деяких недугах, коли людина навчена бути витривалою, приготованою та загартованою духово і емоційно, коли вона має міцну віру в себе і охоту жити, змагатися та взагалі здобувати.

Відомо, що юначий вік є фізично та емоційно тяжким переходовим віком. Це в першу чергу непевний стан між дитинством і зрілістю. Це змаг бути самостійним від своїх батьків чи інших зверхників. Це боротьба межи впливом батьків, школи і Церкви, з одного боку, та ровесників, добрих чи лихих, із другого. Юнаки справді починають усвідомляти собі, що життя, люди і світ не є такими простими і зрозумілими, як це на перший погляд виглядає. Хоч майбутність у наші часи така неясна, але вона одночасно дає так багато можливостей до добробго, як і до лихого.

Тяжко сьгодні знайти собі місце в житті. Пласт так добре допомагає молоді це осягнути, даючи в першу чергу шляхетні візії чи взагалі цілі для молодих одиниць, допомагає формувати здоровий світогляд і подає дороги, як дійти до визначеної мети. Він вщеплює почуття вар-гостей, чесної гри,

самопошани і віри в себе і в свої цілі, сили волі, братерства і льюальности та послідовности у змагу до виконання намічених цілей — особистих та спільних.

Фізичне здоров'я

В основному є чотири головні умовини до здорового фізичного розвитку: чисте повітря, здорова пожива, відповідні прорухи-руханка та відповідний відпочинок.

ПОВІТРЯ ТА ВІДДИХАННЯ

Перше, що новонароджена дитинка нормально робить, а чого лікар нетерпляче очікує — це перше вдих-нення повітря. Останнє у житті — це останній видих. До речі, вдихування і видихування відбуваються приблизно 20 разів на хвилину або 10 мільйонів разів на рік. Тому то чисте повітря, кисень, є тим життєво важливим Іпервнем, який наша насичена кров розносить із легенів до кожної частинки чи клітини тіла і який разом із 'перетравленим у кишках харчем дає нам енергію жити, розвиватися та діяти. Тому то таким важливим є побувати яко мога більше на свіжому і чистому повітрі, на сонці та взагалі у природі. Коли перебуваємо в будинку, то хай там буде досить повітря та добра вентиляція. Це особливо важливе під час відпочинку і снання, коли наше віддихання є плитке. Побажане також, щоб у шатрах було двоє дверей чи отворів, відкритих навпроти один одному. Тому також є так корисно звикнути робити регулярно по декілька хвилин на день віддихові вправи.

ПОЖИВА

Другою важливою умовиною доброго здоров'я є добрий та збалансований, регулярно споживаний у відповідній кількості і якості та відповідно приготований харч. Від харчу залежатиме матеріал будови нашого тіла та утримання його в здоровому стані і одночасно запас енергії для життя і праці. Пересічно харч повинен нам дати 3 до 4 тисячі калорій, залежно від активно-сти, і складатися з 10% до 15% білковин (молоко, яйця, м'ясо, печінка), 25% товщів та 65% вуглеводнів (крохмалі — цукор, борошно, хліб, каші тощо). Крім того, по достатком мінералів і вітамін, які є в молоці, свіжій садовині^ городині і т. ін.

Найчастішою причиною розладу здоров'я через харч є його замало, або забагато, або харч невідповідний. За-товщення власне так поширене сьогодні через надмірне споживання та зменшену активність. Через це є більша схильність до занедужань на цукровицю, до наглих випадків атак серця та взагалі хворіб кровоносних судин (напр., мозкові кровотечі). Уряди західніх країн намагаються всіма засобами освідомити населення про ці небезпеки.РУХ

Щоб тіло розвивалося та було здорове і працездатне, його треба прорухувати і вправляти. Ціллю руханий не є тільки розвинути великі м'язи, щоб стати сильним і здібним „спеціалістом" робити надзвичайні речі в одній ділянці та вигравати нагороди. Ціллю руханки є в першу чергу розвинути бистрість і здібність реагувати, діяти чи виконувати спритно і з легкістю накази розуму. Далі — збільшувати силу, спритність, мотивацію, а також фізичну здібність витримувати велику нестачу кисня і здібність тіла транспортувати кисень з атмосфери до діючих тканин тіла. До цього потрібно добрих м'язів, здорового віддихового апарату, зокрема легенів, міцного серця, конечної якості і кількості крові та її розподілення. Хвороба одного із цих механізмів обмежуватиме згадані фізичні успіхи.

Фізичну справність можна також визначити як здібність одиниці діяти на її найкращому рівні продуктив-ности, спроможности, щоб вона могла ефективно виконувати щоденні обов'язки і працю та могла зустріти різні непередбачені зусилля, якщо такі постають, і мати ще подостатком енергії на розвагу під час дозвілля. Така одиниця повинна мати вагу тіла пропорційну до висоти та типу її будови.

Фізично справні люди можуть довше витримувати тяжку працю, вони легше переносять непередбачені і тяжкі обов'язки, їхній розум є свіжіший, чуйніший, вони не попадають швидко у нервозність, вони навіть відважніші та вміють краще робити добрі постанови. Це ті, що будують і творять культуру і цивілізацію. Від цієї справ-ности залежатиме справність суспільства, його культурних та економічних осягів.

Щоб краще зрозуміти фізично справну людину, варто подумати над фізично несправною. Зовні вона товста, більшої Іваги, ніж треба, її м'язи слабкі, обвислі, погана постава тіла — згорблена, незграбна, рідко коли з усмішкою на обличчі. Внутрішні ознаки навіть важливіші і поважніші, як от погана циркуляція крові і слабкість судинно-кровоносної системи, тому не кожна частина тіла дістає досить крові, а через це брак витривалости, утома, незмога реагувати нормально на духову напругу та життєві труднощі і трохи збільшена схильність до недуг. Як це стається?

Наше серце, хоч приблизно величини нашого п'я-стука, здатне помпувати за 24 години 8000 гальонів крові. Щоб серце виконувало це справно, воно потребує регулярного фізичного зусилля. Брак фізичного зусилля спричинює м'якість, обвислість, слабкість серцевого м'яза. Таке серце мучиться

швидше, слабше помпує кров, у наслідок цього вся циркуляція крові слабне. Потім товщ навідає на волокна м'язів, а це збільшує та утруднює працю серця. Відтак стінки кровоносних судин грубнуть, тверднуть, вапніють, редукуючи цим здібність розносити кров. При тому загальна кількість крові зменшується через погану поставу та неактивність.

Висновок із цього зрозумілий. Замість здорових та еластичних кровоносних судин ми маємо звапнілі. Після цього приходить підвищення тиску крові. Серце слабшає, однак, мусить тяжче працювати, щоб перемогти відпорність звапнілих кровоносних судин. Остаточні наслідки надто ясні та болючі, бо тепер так багато навіть молодих людей нагло вмирає на атаки серця чи мозкові кровотечі-удари. Як цьому запобігати? Через утримування певного рівня фізичної справності, через рухан-ку, активність і правильний та у відповідній кількості харч. Нещодавно канадський уряд опублікував книжечку для хлопців і дівчат, т. зв. „5БХ", яку опрацьовано на підставі наукових дослідів руханки. Її варто б розпро-пагувати та закликати до її використовування не тільки молодь, але й дорослих. Ніколи не запізно вести своє життя мудро і з відповідною активністю та прорухами.

ВІДПОЧИНОК

Добрий відпочинок є передумовою доброго здоров'я.

Кожне висловлене слово чи думка, емоція, рух чи праця зуживає енергію тіла. Потрібно певного часу, щоб тіло після праці та трудів відпочило, усунуло із себе зужиті речовини, відбудувало нові, підсилило наявні і змагази-нувало запаси енергії. Для цього потрібно відпочинку, снання. У юначому віці потрібно приблизно 8 до 10 годин сну на добу і трохи відпочинку після їжі. Під час таборування серед природи та після довших зайнять ю-нацтво втомлюється швидше.

Брак довшого відпочинку і снання спричинює нервозність, почуття втоми, лінивість та знеохоту до зайнять і співпраці, плаксивість та нездібність бути уважливим. Завдання виховників чи опікунів припилювати, щоб усі зайняття були виконані на час без спізнень, і переконати юнаків, яким дуже важливим для їхнього розвитку та доброго почуття є відпочинок і сон.

Щоб сон був справді добрим, відсвіжливим та корисним, тіло мусить бути у вигідному місці і позиції, мати подостатком свіжого повітря, не затяжке чи за-тепле накривало та спокійне довкілля. Ліпше бути не заситим і засипляти з приємними думками.

КУРЕННЯ

Варто коротко згадати про проблему курення. Медичні та державні чинники опіки над здоров'ям ним також занепокоєні. Статистика вказує, що найчастіше звичка курити починається тут між 12 і 14 роками життя. Одна третина дівчат курить у 17 році життя.

На питання, чому так багато молоді курить у ранньому віці, є найчастіше такі відповіді: що приємно і для нервового відпруження, що курення наближує їх до „дорослих" — це шукачі статусу, що вони мають подостатком грошей, що їх батьки чи товариші курять, а також уміла пропаганда тютюневих компаній у пресі і телевізії. Куренням деякі молодці висловлюють ребелію проти дорослих чи заховують ним брак самодовір'я до себе самих.

Найкращі аргументи проти курення: воно небезпечне для здоров'я, бо курці частіше хворіють на рака (пістряка) легенів, недуги серця та інші. Курці є звичайно погані спортсменці, менше успішні у школі і взагалі раніше вмирають від некурців. Деякі речовини із цигарок спричинюють у лябораторіях пістряка у тварин; взагалі занечищене димом повітря робить легені більше вражливими й податливими на інші захворювання, а також вигляд, зуби та шкіра стають завчасно старими, пожовклими та зморщеними. Безсумнівно, що непотрібна витрата грошей на шкідливі речі може також багатьох переконати.

ЛСД

Нещодавно тому у Швайцарії знайдено на хвилях ріки мертве тіло 21-річної дівчини. В її нотатнику було записано, що вона приймала ЛСД. Подібно на хвилях океану коло Каліфорнії знайдено тіло молодого хлопця, а інший лежав мертвий на бульварі в Льос Анджелес — він хотів спинити весь рух під впливом ЛСД. Одній жінці хтось кинув таблетку ЛСД до кави без її відома. Вона пізніше виконала самогубство. Нещодавно молодий студент музики в Торонті скочив з мосту та згинув на місці під впливом ЛСД. Чи не досить прикладів?

Що це таке — ЛСД? Це хемічна речовина, що походить від грибка, який росте на колосках жита. Його відкрив дослідник, який випадково спожив цю хеміка-лію та зазнав психічних змін, подібних до недуги схізофренії. Як ця хемікалія діє, ніхто ще точно не знає. Тепер продукують її синтетичне та вживають у психіатрії для спроб лікування певних проблем чи недуг. В останніх роках, крім приймання знаних наркотиків і алькоголю, значно поширилося серед несерйозної молоді у відносно молодому віці (нижче 20 років), часто з доброю освітою та походженням із середніх чи навіть вищих клас населення,

приймання цієї отрути, яка, як деякі науковці твердять, може навіть змінити докорінно ядро людського роду та zdeформувати новонароджених.

Деякі особи, які ковтали ці пілюлі ЛСД, описують, що їхнє пережиття було страшне, вони переходили немов живе пекло, розривну деперсоналізацію, розпучливу депресію, параною. Вони попадали в панічний страх, терор, психотичні епізоди, вони не могли розрізняти свого тіла від стільця чи взагалі довкілля, або ж вони відчували немов з'єднання тіла з довкіллям, їм здавалося, що вони можуть здобути цілий світ, і часто кінчали смертю через різні іраціональні дивачні вчинки. Дехто твердив, що почувався в новому фіктивному чи уявному стані, зазнаючи „поширення та поглиблення сві-домости, самозрозуміння, збільшення об'єктивного доказу про речі і події, які не існують." Однак, ніхто ще досі не висловив чогось такого геніального, що не могло б бути висловлене без ЛСД, а до того ті особи взагалі не могли розказати докладно про свої почуття, заживши тих пілюль. Дослідники твердять, що ці змінені та спотворені ідеї вже були в особистостях, які приймають ЛСД та інші наркотики, замість припущення, що ЛСД — це стимул, який викликає нові підсвідомі чи несвідомі думки чи уявлення.

Чому деякі одиниці приймають ЛСД? Найчастіше це приємності, товариські чи містичні причини у шуканні штучних способів для здобуття приємностей та успіху в житті без особливих старань, праці і змагу. Містики століттями вживали різних способів, щоб викликати різні візії. Теперішні „високі жреці" ЛСД також називають цю трійливу та до глибини шкідливу манію „ною релігією". Беруть і споживають ці пілюлі також ті, що мають життєві труднощі і не можуть собі з ними дати реально ради і тому бажають утекти від них, приймаючи ЛСД чи інші наркотики. Це означає, що вони частинно вже мають психічні ненормальності. Іншою причиною також деколи є пов'язаність цієї тупоумної манії з „науковістю", бо ж і почав це доктор психології, також пов'язаність із „мистецтвом", бо, мовляв, ці таблетки „поширюють обрії візій" і т. ін.

Суб'єктивні звітування нещасних жертв ЛСД, які говорять, що вони почувалися „краще" та зазнавали „найважливішого почуття в житті", не сміють бути заклик до користування цією отруєю для розсудливих молодих чи дорослих ідейних людей. Треба уживати всіх можливих зусиль, щоб наша молодь знала про це і поборювала цю отруту та уникала навіть людей, зближених до цієї огидної манії.

Оце я навмисне навів декілька думок різних авторів з різної літератури і преси, дослідників і знавців цієї ділянки для загальної орієнтації, а також для орієнтації про наше довкілля.

Здоровельні проблеми в таборах

Таборування є важливою частиною пластування, бо дає великі можливості розвитку і плекання фізичних, духових і товариських прикмет і вмілостей. Воно також є великою нагодою до проб умілостей та розвинення почуття відповідальності™ в юнаків за своє здоров'я і безпеку.

Виховник повинен своєю поведінкою і вирозумінням викликати довір'я своїх юнаків до себе. Годі підкреслювати важливість порядку, чистоти, дисципліни, усіх правил гігієни, як миття рук перед їдженнєм чи після відвідування лятрин, чистоти нігтів, зубів, волосся, одягу тощо, бо це речі надто відомі і зрозумілі, як от — щоб таборовики мали практичне і вигідне взуття, щоб запобігти мозолям на ногах, та вигідний одяг. Натомість провідник повинен знати і бути вирозумілим для таких проблем деяких таборовиків", як от — зажуреність, страх перед темрявою ночі, перед комарями чи якимись речами, незгідність, перешкоджування чи влізливість декого під час відпочинку чи снання, прозивання один одного образливими словами, перебірливість у харчах, а особливо туга за домом.

Коли таборовик скаржитися, що він недобре відчувається, що його нудить чи болить животик або голова, що він дуже втомлений і т. п., тоді слід уважно і приязно довідатися про це докладніше, розпитати про все, де болить, що, коли, чи йому перед тим так боліло. Коли натякнути про дим, а його очі засльозяться, чи він і заплаче — це дасть зрозуміти, що він тужить за домом. Найкращою допомогою є звичайно щира увага, зрозуміння: треба пожалувати, потішити і одночасно заохотити відразу до якоїсь нетяжкої і приємної активності, яку він любить. Треба також докладно довідатися про інші причини незлюблення табору чи деяких таборовиків і по змозі усунути ті причини. Остаточо такий молодий таборовик мусить навчитися колись у житті жити самостійно без матеріної опіки. Корисно також: поінформувати батьків ще перед таборуванням, щоб не писали плаксивих листів до таборовиків.

До відповідальности організаторів чи провідників таборування, особливо мандрівного, належить також знайдення безпечного місця, вільного від небезпечних ьод, боліт, трясовиння, прірв, отруйних рослин („пойзон айві") і т. ін., а також придбання засобів прохарчування, чистої питної води (її переварення) і лятрин, відпочинок, організація першої допомоги: треба заздалегідь довідатися про можливості вчасної лікарської допомоги у випадку потреби, телефон лікаря або найближчого амбулянсу чи поліції.

ДЕЯКІ ЗАНЕДУЖАННЯ В ТАБОРІ

1. Простуда

Це, можливо, найбільша проблема під час таборування. Простуда звичайно починається дрижаками, гарячкою, болем голови, утомою, катаром носа і т. п.

Корисно покласти хворого таборовика до ліжка, дати одну аспіріну та багато пити; якщо ніс „забитий” чи тече з нього, то можна дати висушувальні краплі до носа чи одну з багатьох таблеток (новагістин, корисідін, трід-мінік чи інші), про які таборова медсестра, звичайно, поінформована заздалегідь. Якщо простуда не зникне до двох чи трьох днів, юнак починає сильно кашляти, гарячка росте, болить горло, тоді треба звернутися до лікаря. Він звичайно дає антибіотики, бо простуда може закінчитися запаленням легень, уха чи горла. Корисним є старатися запобігати простуді відповідним одягом; особливо в мокрій й дощові холодні дні негайно змінити мокрий одяг чи взуття, не дозволяти купатися, коли вода зазимна чи віє зимний вітер, одягатися відповідно по купанні, особливо тим, хто хутко простуджується.

2. „Затвердіння”

Воно може бути частим явищем через зміну харчів, нерегулярність, духову напругу чи нервозність та недостатню кількість плинів, а також через брак часу піти до лятрини. Слід поінформувати господаря кухні, щоб мав подостатком приготованих відповідних напоїв: овочевого соку, 'компотів і т. п., бо юнак потребує у гарячі дні приблизно 2 літри напоїв денно. Звичайно 2 чайні ложечки „молока магnezії” денно вистачать, щоб регулювати шлунок.

3. „Розвільнення” — бігунка.

Це недомагання є також важливою та інколи небезпечною проблемою. Звичайно допомагає відпочинок, подостатком плинів, овочевих соків, чаю, інколи чорна кава, грінка без масла, варене яйце, і слід уникати упродовж 12-18 годин тяжких, товстих страв, як от — м'ясо, різні товщі, молоко, а також свіжі овочі. Можна пробувати дати 2-4 чайні ложечки „каопектичного” плину 4 рази денно. Якщо є сильні болі, звертання чи висока гарячка, тоді треба просити лікарської поради, бо є можливість серйозної недуги, наприклад, запалення сліпої кишки.

4. НЕСТРАВНІСТЬ

Причинами нестравности є звичайно переїдження, не добре приготована страва, забагато цукерків, овочів або напоїв. Нормально вистачає „дати шлункові відпочинок”, себто не їсти декілька годин взагалі або споживати тільки рідку, не товсту юшку, чай, грінки. Ліпше не давати нічого на очищення, бо це може бути початком якоїсь недуги.

5. Болі голови

Болі трапляються досить часто через задовге перебування на сонці, брак відпочинку, утому, нервозність чи нестравність тощо. Звичайно одна аспіріна та трохи відпочинку вистачає. Коли аспіріна що 4 години не помагає, треба лікарської поради.

6. Укушення комарами

Декому укушення спричиняють багато клопоту через свербіння, біль, а пізніше драння та інфекційні рани, напухи, чиряки. Звичайно вистачає намазати аль-коголем, каломіном чи прикласти зимний компрес із водою і сіллю (одна літра води і велика ложка соли), а навіть лід.

7. Контакт із трійливими рослинами

Це більш серйозні й тяжкі запалення шкіри, спричинені контактом із „пойзон айві”, „оак” і „сумак”. Вони є характеристичні дуже сверблячими міхурцями, ранками по тілі, які можуть переноситись із місця на місце. Важливо знати ті рослини і запобігати контактові з ними. Якщо контакт трапиться, то негайно треба змити шкіру милом і водою. Якщо шкіра починає свербіти, то тимчасово можна уживати плини проти свербіння, зимні компреси і при найближчій можливості просити лікарської допомоги. Треба також пам'ятати, що одяг чи взуття можуть на собі мати олійок цих трійливих рослин, тому треба їх добре випрати та вичистити перед уживанням.

8. „Чуже тіло в оці” — „щось упало мені до ока”

Це може бути власний волосок, порох, пісок, мушка чи інше. Воно спричинює біль, прикре печення в оці, сльози. Якщо така чужа частинка є заглибоко в оці, то може спричинити серйозне пошкодження і навіть сліпоту. Важливо не терти ока, бо це може більше й глибше впихати чуже тіло. Заки починаєте витягати, треба вимити руки; поступати ніжно, делікатно та обережно. Не вживати гострих речей до витягання, як патичка до чищення зубів, шпильки до волосся, сірника чи інших подібних речей. Якщо дана річ є заглибоко, треба попросити лікарської допомоги.

Як витягати? Коли око заплющене, треба схопити за вії горішньої повіки, потягнути й покласти на долішню повіку. Сльози звичайно можуть сполоскати. Якщо це не pomoже, то треба докладно

розглянути, де дана частинка знаходиться 'В оці, під долішньою чи горішньою повікою. Натиснути на долішню повіку Пальцем униз; треба дивитися догори, і якщо там є чужа частинка, її можна витягнути кінчиком чистої хустинки чи серветки.

Щоб подивитися під горішню повіку, треба мати трохи практики, а саме: злови пальцями середню частину вій горішньої повіки, коли хворий дивиться вниз, відтак треба потягнути їх униз і назовні пальцями лівої руки. Пальцями правої руки покласти гладкий сірник чи іншу делікатну річ чи патичок із ваткою на повіку приблизно пів інча вище кінця повіки, потягнути ніжно вниз і одночасно завернути віями догори, доки вона не зігнеться цілковито на сірнику. Так можна подивитися під горішню повіку та горішню частину ока, коли людина дивиться вниз, і по змозі витягнути чужу частинку; якщо не можна, тоді треба звернутися до лікаря.

9. „Підбите око”

Звичайно вистачає прикласти зимний компрес чи лід до підбитого й посинілого місця (рушник намочений у зимній воді) — це зменшує біль і спухлину. Якби біль не переставав чи зір був трохи невиразний, або хворий був навіть хвилинку непритомний після удару, тоді треба негайно звернутися до лікаря.

10. Біль вуха

Кожний, навіть найкоротший, біль вуха треба зго-лосити лікареві. Тимчасово можна дати аспірину чи теплий компрес. Там може бути інфекція і запалення, а злегковажити цього не можна, тому потрібно фахової поради й лікування. Інколи трапляється, що до вуха залізе якась комаха чи муха. Це буває надзвичайно прикре й болюче. Звичайно вистачає дати оливи чи теплої води, і та комашка згине та й перестане лазити в усі. Пізніше треба звернутися до лікаря, який усуне її виполікуван-ням. Ніколи не можна пробувати витягати її гострим інструментом, шпилькою від волосся чи іншими речами, бо дуже легко можна серйозно пошкодити чи пробити вушну оболонку.

11. Кровотеча з носа

Кровотечі з носа дуже часто трапляються під час таборувань чи вдома. Причин є багато, як от удар, подразнення, деколи перед чи під час простуди тощо.

Що робити? Хай пацієнт сяде, похилить голову трохи назад, хай дихає устами та розіпне комір. Найкращий і найбільш ефективний спосіб, щоб спинити кровотечу носа — це притиснути 10 - 15 хвилин долішню частину носа з обох сторін великим і вказівним пальцем. Це часто вистачає при звичайній кровотечі. Інколи зимний компрес на ніс і обличчя також допомагає. Інший спосіб: покласти кусень газу чи платнику під горішню губу та натискати на неї пальцем безпосередньо під носом. Коли і це не помагає, то треба вкласти подовгастий кусень Газу з вазеліною у ніс не глибше аніж мізинний палець може упхати, та тримати 6 годин або й довше.

Чого не робити? Не видувати носа кілька годин після того, як кровотеча спинена. Коли кровотечу не можливо спинити або вона повторяється, тоді треба лікарської допомоги.

СКРИНЬКА ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ

Добре, щоб один юнак, обізнаний із першою допомогою, завжди опікувався нею. Є також побажаним, щоб тієї скриньки не вживати для показів першої допомоги, а тільки у потребі. На скриньці повинно бути написано, *що* це є і телефони лікаря та амбулянсу.

Звичайно скринька першої допомоги повинна мати такі речі;

1. Плястри „бэнд ейд” — різної величини по одному пуделкові
2. Рольку пів інча широкого плястру „адгезів тейл”
3. Бандажі: 2 і 3 інчі широкі — 6 штук кожного
4. Рольки стерильної вати
5. Стерильну газу 2 і 3 інчі широку
6. Елястичний бандаж
7. Ножиці, шпильки („приятельки”), пінсету для очей
8. Алькоголь до натирання і алькоголь для змивання плястра
9. Зелене мило, або „Деттол” для змивання ран.
10. Трикутні хустини

АПТЕЧКА ДЛЯ МАНДРІВНОГО ТАБОРУ

1. Елястичний бандаж для перев'язки ніг чи рук при звихненні чи спухлині
2. Трикутні хустини
3. Проти розвільнення — „Каопектате”
4. Проти констипації (затвердіння) „молоко магnezії” — в плинні, або таблетки

5. На свербіння шкіри чи соняшне попечення — слоїк крему „Нокзема" чи „Нівеа"
6. Аспірина (100 штук)
7. На попечення чи попарення пуделко масти „Софра-тулл" або „Джелонет"8. Для очей мазь „Неоспорін" або „Офтальмік"
9. Термометри
10. На свербіння шкіри плин „Каламін" або „Каладрін" Крім цього казан до варення води і паперові горнятка.

ПОСТІЙНІ ТАБОРИ, крім скриньки першої допомоги, повинні мати і ппиталик, а в ньому такий інвентар: ліжко одне або більше із постіллям, теплим накриттям, стільці, смітник (закритий), кухонку та посудину до варення води, посудину з питною водою, паперові горнятка, ложечки до ліків.

Безпека

„Безпека людей є найважливішим законом"

(Із старого римського права)

Безпека — це особиста річ, і її правила кожний мусить собі усвідомити та завжди пам'ятати. Більшість нещасливих випадків стаються через легковажність, неухажність, самолюбство, самопевність, нетерпеливість і взагалі брак глузду.

Безпека — це особиста відповідальність, від якої ніхто не втече. Секунда неуважності маленької пташинки може коштувати їй життя, де чигає на неї звичайний собі котик. З людьми трапляється те саме, відколи існують люди на землі. Сторожем нашої безпеки повинно бути наше повсякчасне думання, контроль молодечих спокус і спонук до бравурних, але безглузких ризиків. Почуття меншевартості не хоче дозволити комусь обминути нас на швидкісних шляхах. Тому здоровий і розумний острах є корисний для нас перед якоюсь небезпекою. Ми сповільняємо дію, щоб роздумати про неї та зважитись, що далі робити. Треба навчитися брати різні ризики під холоднокровне міркування та взагалі навчитися бути обережним. Одночасно ми не можемо дозволити, щоб страх паралізував наші дії, бо тоді ми взагалі не змогли б рушитися з місця. Звичайно здоровий глузд-розсудок вистачає, бо вщеплення почуття безпеки близько пов'язане з почуттям відповідальності за своє власне життя та життя інших доручених одиниць. Замало бо зупинитися, подивитися і наслухувати, потрібно ще й подумати.

Добра школа безпеки починається вже вдома і в таборах через звичку утримувати чистоту, порядок, де всі речі мають своє місце, сталі і власні. Де нічого непотрібного немає на сходах, ніщо не висить, що вдарити могло б нас по голові, мокра долівка чи підлога є висušена, слизькі килими усунені, бо можна впасти та зламати собі ногу чи розбити голову. Неупорядковані чи непевні електричні проводи направлені, радіо не повинно стояти близько води чи ванни, бо електрика може когось убити. Темні коридори повинні бути освітлені. Ліки та інші небезпечні хемікалії повинні бути заховані у спеціальних замкнених місцях. Це стосується також до різних інструментів, сокир і лопат та посуду під час мандрівок і таборування. Гострі речі повинні бути закриті у відповідні піхви. Нещасливі випадки трапляються частіше з тупими, ніж: гострими та упорядкованими інструментами. Не стріляй з лука чи рушниць без попереднього вивчення та засвоєння правил, де, коли і як стріляти. Навіть невинними іграшками інколи можна спричинити поважні пошкодження.

ПЛАВАННЯ

Тому, що таборування і мандрівництво є важливою та улюбленою ділянкою пластування і рідко коли можна обійтися без уміння добре і безпечно плавати, то правила безпеки на воді кожний член Пласту повинен собі добре усвідомити і практикувати. Із статистик видно, що топляться частіше ті, хто добре вміє плавати, ніж ті, хто не плаває. Це тому, що добрі плавці є інколи запевні себе, запевні своїх здібностей і витривалості та хочуть „показатися", тому роблять непотрібні та великі ризики.

Деякі правила безпеки можна сконденсовано подати у кількох точках:

1. „Не ліз у воду, не спитавши броду". Тому варто приглянутися ближче написам, якщо такі є, про безпеку води, занечищення, ґрунт, розпитати також місцевих людей про безпеку даної води, про різні небезпечні течії, струми, які можуть бути часом скриті. Нехай добрі плавці випробують дно, щоб довідатися про різні ями, старі бляшанки чи скло і т. п.

2. Дуже важливим є позначити відповідними знаками чи видним шнурком дозволена межу для плавання. Ніхто з юнаків не сміє її переходити.

3. Ніколи не треба плавати самітньо, а слід мати із собою другу особу, яка вміє плавати. Коли одна особа йде на берег, друга повинна робити те саме без жадних виправдувань.

4. Коли здібність до плавання даного юнака не певна, йому не можна дозволяти плавати, аж коли хтось того докладно не дослідить і не упевниться, що він направ-ду може і вміє плавати і на яку віддаль.

5. Корисно мати окремо означені місця для тих, що вміють плавати, і окремо для тих, що не вміють.

6. Юнаки повинні знати про небезпеку вдавання, що вони є в небезпеці. Коли ж хтось удає і кричить, що він у небезпеці, то його насправду треба негайно забрати з води.

7. Не дозволяти йти плавати зараз після їжі, а приблизно годину пізніше.

8. Нормально вистачає півгодини перебувати у воді. Коли холодно чи вода зимна — час плавання треба від-по'відно скоротити. Коли гаряче і сонце сильно нагріває — є небезпека соняшного удару у воді, якщо голова не накрита.

9. Треба бути особливо обережним чи просто уникати різних приладів чи віддихових рурок, якими молоді юнаки залюбки користуються під водою. Вони інколи дають фальшиву безпеку та є досить часто причиною утоплень.

Подібна справа із плаванням човном. Поперше треба знати воду, течії, небезпеку бурі та хвиль. Той, хто пливе човном, повинен уміти плавати та бути здібним перепливати не менше 50 ярдів, одягнений у сорочку, штани і шкарпетки. Кожна людина на човні повинна мати рятувничий пояс („лайф джекет“). Заки взагалі всідати до човна, треба переконатися, чи він міцний, не дірявий та може утриматися на поверхні наповнений водою. Коли вживаєш мотор — то треба знати, чи він надасться до даного човна, чи не є засильний або зтяжкий до величини човна.

Перша допомога

Тут варто б бодай згадати про головні передумови першої допомоги.

1. Будь зрівноваженим і холонокровним. Інколи у поспіху і паніці, не подумавши та втративши рівновагу, можна зробити більше шкоди, ніж добра.

2. Оглянь добре жертву і довкілля. Це допоможе пізнати причину пошкодження.

3. Якщо людина не дихає — звільни комір і пасок, заглянь, чи рот не затканий, та давай штучне віддихання „устами до уст“ відразу, бо по трьох мінутах може бути запізно. Це найчастіше трапляється при утепленні, за-троєннях, електричному шоці, вогні та експлозіях тощо. Продовжуй це навіть до 4-ох годин.

4. Дій швидко, коли людина кривавить, щоб запобігти шоківі чи непритомності. Поклади її на долівку, щоб не зомліла ні не впала, і найчистішу річ, яку маєш при собі (неживана випрасована хустинка, паперова серветка, рушник тощо), приклади до рани та досить сильно тисни цілою рукою, щоб стримати кровотечу.

5. Організація акції. Надзвичайно важлива дія першої допомоги — це вмти вчасно зорганізувати фахову медичну опіку, амбулянс, поліцію, вогневу сторожу (яку з них тільки можливо), які мають особливий вишкіл та швидко транспортацію, а міжтим давати поміч пошкодженому. Якщо це неможливе, треба намагатися самому перетранспортувати жертву до найближчого медичного центру чи лікарні. Довідайся від свідків, що точно сталося.

6. Не рухай людину пошкоджену в автовій катастрофі чи таку, що була сильно вдарена або впала з висоти, хіба що їй загрожує якась небезпека (вогнь, ек-опльозія). бо вона може мати пошкоджений чи зламаний хребет або інші кістки, і непотрібний рух може вбити чи спаралізувати жертву. Якщо конечно перенести, то треба обережно підсунути коц, плащ або дошку під жертву і так перенести у безпечне місце. Не можна ніяким способом згинати людини.

7. Якщо людина вомітує і хребет не є пошкоджений, то голову треба схилити на бік, щоб не захлинулася.

8. Прикрий жертву легко, щоб було тепло, потіш, запевни, що все є під контролем.

9. Чого не робити? Ліпше нічого не робити, ніж зробити неправильно. Не давай нічого пити непоитомній жертві і коли вона вомітує, бо може захлинутися та вдушитися. Не давай також алкогольних напоїв чи інших стимулюючих засобів.

10. Не давай штучного вщдихання жертві, коли вона сама дихає нормально, хочби вона була навіть непритомна. Не залишай пошкоджену жертву саму, шукаючи допомоги.

(Про те, як давати першу допомогу, дивися у книжці „Життя в Пласті“, стор 310 - 314 і 426 - 436).

III. Антоніна Горохович

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Ми свідомі, що національне виховання у Пласті в наших обставинах набрало куди більшої ваги, ніж це було в Україні. Не тільки з огляду на те, що, живучи поза Україною, ми втратили основний чинник національного виховання — українське середовище і рідну землю з усіма її скарбами, але й у великій мірі тому, що з національністю тепер у нас пов'язані численні інші важливі чинники, які формують характер. До них у першу чергу належать: а) усвідомлення життєвої мети, б) розвиток особовості, в) виховання волі, а з тим і стійкості характеру, г) поменшування конфлікту двох поколінь (старі і молоді), а з тим затримання психічної рівноваги і здоров'я.

Нашу життєву мету визначають три головні обов'язки. Вони так тісно сплетені, що висловлені навіть одним реченням. Усвідомлення життєвої мети здійснюється тоді, коли виховники допомагають молоді правильно оцінювати життєві явища і вартості, коли вона здобуває освіту, має нагоди зустрічати події, до яких мусить виявити своє ставлення. А все це допомагає здобути **світогляд**. Наше завдання у Пласті — формувати в молоді український світогляд, давати їй нагоди поглиблювати знання та емоційні переживання при застосуванні знання у житті.

Світогляд юнацтва твориться у Пласті тоді, коли ми перестерігаємо обов'язку молоді здобувати українську освіту, користуватися у житті українською мовою, виконувати пластову програму (проби, сходи, табори), коли улаштовуємо святкування та акції, які дають юнацтву нагоду для національних переживань.

Навчання українознавства відкриває перед дітьми цілий український світ. Це наочне особливо при зустрічі з Україною, її культурою чи хоча б вибраними проблемами України. Коли це все незнане дітям, вони не можуть мати жадного відношення до України при реальній зустрічі з нею, до неї як поняття чи як окремої проблеми. Немає тоді емоцій, ні фантазії-поняття, які в'язали б духовість із Україною.

Мова — це перша передумова можливості засвоїти національний світогляд. Без знання мови свого народу неможливо набути тих духових сил, які формують нас національно. Навіть якби склалося так, що вся українська література стала б доступна дітям через переклад її зрозумілою мовою, навіть за таких умовин сприйняти цілком українську духову спадщину неможливо. Бо рідна мова — це душа народу. „Рідної мови не може людина покинути без скалічення своєї душі — так само, як не може замінитися з ким іншим своєю шкірою.” (І. Франко: Літературно-Науковий Вісник, VIII, т. 30, стор.238, стаття: „Двоязычність і дволичність”). Мова необхідна, щоб могли користатися з першого і найбільшого джерела національної свідомості та духовості, яким є культура.

Тому зв'язкові, пам'ятаючи про цю основну мету пластового виховання — плекання національної свідомості, тримаються засади: **у Пласті мають місце діти і молодь**, що ходять до українських шкіл, що розвивають свої українські знання постійно, що розмовляють українською мовою. Така вимога є передумовою до того, щоб могли проводити в життя пластову програму.

Проведення пластової програми — це відбування правильних щотижневих сходи, звітування з діяльності, складання **проб** та іспитів **вмілостей**, участь у таборах, уживання однострою тощо.

Чому виконання пластової програми таке важливе для національного виховання?

1. Регулярні зустрічі на сходах дають юнацтву змогу частіше стикатися з українською проблематикою і атмосферою.

2. У вимогах проб — велика частина української проблематики, а коли її актуалізуємо на сходах, коли лучимо її із шляхетними прагненнями юнацтва — поліпшити себе, здобувши пробу, — то це в сумі дає велику психічну основу для виплекання національних почувань.

3. Іспити вмілостей поруч із пробами розвивають здібності молоді, дають їй нагоду творчого вияву, а з тим пов'язані можливості засвоєння багатьох елементів української культури (улаштовування пластових ярмарків, виставок ручних праць, покази народного одягу, конкурси вишивок, кераміки, малюнків з українською тематикою, різьба тощо).

4. Звітування з діяльності — це конечна вимога користуватися українською мовою, нагода для роздуму про відбуту діяльність, оцінка її. Ведення книговодства приготує юнацтво до майбутньої громадської праці.

5. Таборування — один з найуспішніших засобів національного виховання, якщо програма та її проведення на відповідній висоті. Це можливість ізолювати юнацтво від впливу міста і дати йому наскрізь українську атмосферу. Таборування з усіма його чарами, ми знаємо з досвіду, наче тепло для воску, дає змогу виховникам нагинати молодь до бажаних виховних цілей.

6. Однострій, на який кожний звертає увагу, сприяє юнацтву виробляти почуття відрубності, гордості за свою національну і пластову окремішність.

Це все у сумі діє, виплекує духові зацікавлення, прищеплює моральні засади і добрі навички, виплекує здоров'я молоді. А це ніщо інше, як розвиток **особовости** у ширшому розумінні.

Розвиток особовости

Психологи кажуть, що щастя людини в ній самій. Вона щаслива тоді, коли духом багата, коли морально чиста, фізично досконала. Цілі Пласту саме зосереджуються на цих завданнях. Розвиваючи духове багатство юнацтва, користуємося вартостями української культури. Щастя українських дітей зв'язане з українством. Саме слово „культура” вказує на цю шляхетну функцію культури, бож визначення поняття „культура” за Енциклопедією Українознавства — це „досконалення світу довкола нас і світу в нас самих, творення і плекання цінностей духового і матеріального характеру”, а це ж і є ідеали виховання. Творець культури, а ним є кожна людина, що має духові потреби, вносить суб'єктивні елементи у світову скарбницю. Свідомість цього приносить їй психічне задоволення, витворює духа спільноти, оберігає її від почуття самотності, зроджує почуття гордості, а все це робить людину життєрадісною, позитивно наставленою до людей і світу та життя, тобто робить її духово багатою, щасливою.

Людина, що прагне допомогти своєму народові, що зв'язана з ним духово, вона й сама духово багатшає. І чим міцніше розвинені в людині національні почування, тим вона краще розуміє вселюдські етичні почування, які ведуть людство до духового досконалення. Саме це мав на увазі І. Франко, коли висловився: „Чим вища, тонша, субтельніша організація чоловіка — тим тяжче дається і страшніше карасться йому така переміна”, тобто зрада своєї національності. Бо служити людству можна лишень через свою національність, тож і розвиток особовости може здійснюватися найефектовніше і найповніше тоді, коли людина черпає соки з рідного ґрунту.

Виховання волі, стійности характеру

Щоб людина могла здійснювати свої життєві цілі на шляху до мети, треба їй витривалости, стійкости характеру. Нам відомі часті настроєві реакції молодих на події життя. А нестійкість характеру і спонтанні вияви збунтованої молоді набирають нераз прямо загрозливих виявів і розмірів. Коли хтось хоче працювати для України, чи „жити в Пласті”, чи прямувати до визначеної мети, чи боротися із злом — для цього треба міцних переконань, віри в ідею, витривалости. Бо всяка ідея, щоб стати рушійною силою, мусить мати своїх вірних і послідовних визнавців. „Моральне виховання — каже Вайтгед — неможливе без цієї віри-візії”. Важливим є, щоб віра в успіх, оцінка вартостей, подій давала силу юнацтву зокрема через те, що, живучи в різних середовищах, воно наражене на сильні спонуки змінити і свою основну життєву мету (відхід від Пласту, від українського середовища, одруження з чужонаціональними особами, зміна мови, обряду, а часто і переконань).

У Пласті є багато можливостей, щоб плекати в собі риси характеру. Зберігання закону, вимога участі у зайняттях, точність у виконванні обов'язків, велика кількість обов'язків, узятих на себе добровільно, стеження за мовою, обов'язок ходити до української школи, зарадність у самообслуговуванні, таборування — це все збагачує особовість і плекає стійкість характеру, гартує волю.

Поменшування конфлікту двох поколінь

У виховному процесі, зокрема, коли йдеться про національне виховання, дуже важливу ролью відіграє духовий зв'язок батьків з дітьми. Можна сказати, що це передумова вироблення бажаного національного світогляду і доброго характеру. У нашому сторіччі витворилася прірва поміж поколіннями батьків і дітей. І, мабуть, тому тепер так багато нещасливих, звихнених молодих людей. Зв'язок дітей з батьками охороняє їх не тільки перед асиміляцією, але дає почуття безпеки, дитячої приналежности до батьків, що його ніхто крім батьків їм дати не може. Говорячи про цю єдність батьків з дітьми, маємо на увазі переємництво ідеї, безперервність поколінь, а це зовсім щось інше, як залежність дітей від батьків під психологічним, економічним чи емоційним оглядом.

Серед нас особливо актуальним є Шевченкове „Послання” до померлих, живих і майбутніх поколінь. Шевченко, пишучи до „мертвих, живих і ненароджених, в Україні і поза нею суцхих”, мав на увазі і нас. У його наукову концепцію нації входимо і ми, говорячи про безперервність поколінь. А це вирішуватиме в майбутньому, чи ми збережемо себе поза межами України, чи розпливемось у чужому морі. Гармонійне ж поєднання ідей трьох головних пластових обов'язків забезпечує тривалість поколінь, стійкість характеру, психічну рівновагу і здоров'я пластуна.

Що робити, щоб здійснювалось національне виховання

Подавши дещо з теорії про основи національного виховання, зупинімося над засобами, що ведуть до здійснювання національного виховання.

Ми згадували вже про такі передумови приналежності до Пласту: розмовна українська мова, здобування української освіти, обов'язок ходити на щотижневі пластові сходи та інші форми пластових зайнять, виконання пластової програми (своєчасне здобування пластових проб), участь у таборах.

РОЗМОВНА УКРАЇНЬСЬКА МОВА

Щоб її утримати в Пласті, треба зусиль не тільки пластових виховників, але й учителів, батьків і цілого середовища. Але те, що в компетенції пластового проводу, ми можемо здійснювати консеквентними вимогами до юнацтва засобом проб і приписів, на сторожі яких треба мобілізувати весь пластовий загаль.

Українські школи мусять бути для пластової молоді за всяку ціну. Коли їх не організують інші середовища, тоді обов'язок сеньйорату про них подбати. Шкільництво — це найкращий відтинок, на якому могли б себе виявити сеньйори, що вже не працюють активно у Пласті як виховники.

ВИКОНУВАННЯ ПЛАСТОВОЇ ПРОГРАМИ

Сходи, проби, умілості, табори, однострої — це все дуже важливе у національному вихованні. Складаючи пляни праці, треба крім цього мати на увазі ще й такі форми пластових зайнять: конкурси для пізнання творчості письменників, пізнання української землі, наголошування певних ідей роковими гаслами праці, як от — мова, Шевченко, Франко, Леся Українка, українознавство (знаменита „Орликіяда” у США — раз у році юнацтво змагається у знанні українознавства). У Канаді, наприклад, праця від 1955 року відбувалася за гаслами: „Київ — столиця України”, „Мандрівка землями України” — теренова гра під час Ювілейної Зустрічі 1957 р., „Пізнаймо добу Мазепи”, „Пізнай край свого поселення і вклад українців у його культуру”, „Моліться Богу, згадуйте один одного, свою Україну любіть”, „Шануй минуле, працюй для майбутнього”, „Дивися вгору, — на тебе ждуть верх”, „З минулим у майбутнє — до нових завдань”, „ У світ кличе вас Україна та інші.

Участь у загальногромадських імпрезах, щоб емоційно пережити святкові моменти (тому важливим є, щоб ці переживання були сильними і небуденними), збирає скарб на ціле життя, який допомагає постійно усвідомлювати краще свою життєву мету. Проби треба солідно підготовляти і докладно проводити. Усі вимоги треба виконати, зокрема вимоги щодо українознавства. Складати проби треба своєчасно. Щодо українознавства — треба утримувати контакт з українськими школами. Перевірка успішності, стимули до навчання у формі матури — все це повинно бути проведене у повнім порозумінні між пластовим проводом і школами.

Готуючись до проби, треба обов'язково обговорювати матеріал з „Юнака”, зокрема „Гутірки з юними друзями”, бо він є про наші національні справи. Також треба використовувати літературний матеріал, знайомство з яким було зроблене вже у школі за навчання літератури. Такий літературний матеріал, як „Олеся” Грінченка, „Дмитрик”, „Степовий гість” Вовчка, „Каменярі” Франка, Стефаникові „Сини”, Шевченкова „Розрита могила” і „Суботів”, як „Грішниця”, „Оргія”, „Бояриня”, „На руїнах” Лесі Українки та багато інших творів нашої класики — мусять мати місце у зайняттях пластуна. Із цими творами треба обов'язково познайомитись юнацтву, пережити їх красу як не у школі, тоді на літературних вечорах, улаштованих у світлицях, спеціально організованих для товариського співжиття юнацтва.

Національні почування плачуться під час розмов старших з молодшими: Розмови батьків із дітьми мають своє велике виховне значення. У Пласті таких розмов є багато: на сходинах у гутірках, (але їх треба уточнювати, щоб враження з основної теми не затиралось), при нагоді принагідних зустрічей, за перебування у таборах (ватри, сходи, дощова погода); співпраця з батьками дає нагоду відвідувати батьківські дома, відбувати телефонічні розмови виховникам з юнацтвом та з їх батьками — це все вносить багато елементів пластового життя у життя вихованків.

Дитина не будує своїх уявлень про світ і людей з порожнечі. Найбільше впливають на дітей поведінка людей з її довкілля, людей у фільмах, які вона оглядає, персонажі в книжках. Тому дуже важливим є те, щоб юнацтво могло співжити з такими людьми, які можуть йому імпонувати та бути прикладом для наслідування. Тому й не можна дозволяти молоді ходити на всі фільми, дивитися безконтрольно на всі речі, що їх подають телевізійні програми. Зате можна і треба дбати, щоб юнацтво могло користати із спеціальних зустрічей з визначними українцями, щоб обов'язково оглянуло корисні фільми, театр, імпрези, щоб прочитало вказані книжки, послухало добрих радіоавдицій. Багато із цього

треба зорганізувати в домівці і при допомозі запрошених спеціалістів чи пластових інструкторів проводити чи то на курінних сходинах, чи у світлиці для юнацтва.

ВИДАННЯ МОЛОДІ І ДЛЯ МОЛОДІ

„Юнак” треба читати на сходинах і спонукувати читати його вдома. Перевірку прочитаного матеріалу з „Юнака” добре відбувати на сходинах, запланувавши гутірку на тему заторкнену однією із вибраних статей журналу.

Велику роллю у національному вихованні відіграють також і видання, що їх приготують самі юнацькі гуртки, курені. Це спонукує їх користуватись українською мовою, стимулює думати над проблематикою, оформлювати її образами, вживаючи української поетичної мови. Таких юнацьких видань стає щораз то більше, і треба цю форму діяльності плекати та поширювати. Це творча праця, вона дає радість, а творча радість пов’язана з українською проблемою — це і є національне виховання.

ПЛЕКАННЯ ТРАДИЦІЇ

Наука каже, що наймогутнішим з усіх чинників, які формують націю, є гін до безсмертя, до традиції, тобто до зберігання спогадів, утривалених у пісні, легенді, в іменах великих людей, в назвах шанованих місць тощо, які є наче втіленням ідеалів нації.

Плекання краси наших традицій, пов’язаних із релігійними святкуваннями, національні традиції, пластові — це важливі чинники національного виховання. Співпрацюючи з батьками в гуртках Пластприятю, треба постійно наголошувати вагу їх співпраці на відтинку плекання традицій у домашньому житті, а в Пласті слідкувати за чистотою обрядовості пластових форм життя та національної питоменности нашого життя в загальному.

IV. Євген Гут-Кульчицький СПІВПРАЦЯ З РОДИНОЮ, ЦЕРКВОЮ, ШКОЛОЮ, ГРОМАДОЮ¹

Вступ

Пласт не є і не може бути відірваний, ізольований від довкілля. Воно має величезне виховне значення і вплив на молодь. Життя, — практичне, реальне життя, — є найкращим виховником, найкращою школою. Пласт займає тільки малу частину часу юнака, решту забирає в нього довкілля, яке його виховує інформусе.

Ці впливи довкілля, на жаль, не завжди бувають позитивні; в наших теперішніх ненормальних умовах вони переважно негативні. Тому завданням Пласту: 1. запопадливо використовувати всі додатні виховні впливи довкілля та, 2 старатися, щоб впливи довкілля тратили свій негативний характер — і ставали позитивними. Тут для Пласту відкривається дуже широке поле діяння, бо ні сьогоднішня сім'я, ні школа, ні громадське і політичне життя — не сповняють як слід своїх великих виховних завдань.

Особливо пекучими стають ці завдання на чужині, головно при великому розпорощенні. Життя на еміграції несе із собою «великі небезпеки»:

1. Охолодження національних почувань, затрату розуміння національних пекучих потреб, повільну затрату відчуття споріднення з рештою нації і її долею. Цій небезпеці підпадають і національно свідомі, інтелігентні одиниці — нерез досить швидко — коли втратять зв'язок з рідним краєм, коли з безпосереднього фронту боротьби перейдуть у більш нормальні і спокійні умовини життя.

2. Під тиском боротьби за існування наступає самочинно зворот до матеріалізму: гроші, заробіток, матеріальні блага — стають ціллю життя. Затрачується розуміння до потреби безкорисної суспільно-громадської праці, затрачується національна жертвенність і відчуття обов'язку помагати своїм землякам. Ця небезпека загрожує особливо нашій теперішній еміграції — при перспективах повної деклясації і великого розпорощення,

3. У висліді зникає національно-суспільницький гін, занепадає громадське й культурне життя. І врешті настає

4. повна денационалізація. Цілий процес денационалізації триває звичайно довгі роки, але були випадки, особливо у менше свідомого елементу, повного винародовлення у кількох коротких роках. Найбільш виставлена на всі ці небезпеки молодь, яка не має де набратись національної свідомости, не пам'ятає рідного краю, виховується у чужій школі і чужому середовищі.

Якщо Пласт хоче виконати свій великий обов'язок перед Батьківщиною, то — ідучи на дальшу еміграцію — мусить поставити на перше місце у програму своєї праці: боротьбу з денационалізацією. Це вдасться нам виконати тільки тоді, коли створимо всюди там, де буде жити наша молодь, — своє власне українське середовище, «сурогат України» — як це дехто називає.

Таким сурогатом України є тепер для нас табори з їх культурним, громадським життям. Окремі установи дбають про піддержання цього життя. Інакше буде при нашому дальшому розпорощенні. Дуже часто не буде кому творити таких установ для створення і вдержання українського середовища. Обов'язком Пласту мусить бути в такому випадку — активно включитися в розбудову й вдержування при житті суспільно-громадського сектора. Пластові провідники мусять якнайшвидше познайомитися з цими своїми майбутніми обов'язками.

В Пласті маємо тепер два сектори праці: виховні одиниці з виховним провідником (гурток, курінь, зв'язковий) й адміністративні одиниці з адміністративним провідником (станція, станичний).

Перший підходить до молоді як виховник і Пласт трактує як виховну організацію. Він звичайно веде свою працю з віково обмеженою групою молоді.

Другий трактує Пласт як рух. Він мусить мати певного роду вихідної праці для цілої молоді 7-24 років і для старших: УСП і УПС. Він займається організаційними проблемами й адміністрацією Пласту. Його завданням саме зв'язок з довкіллям, чи, як ми кажемо, «пластова політика».

Це два різні типи людей. Перший наближається до педагога і геройського взору для молоді, другий є скоріше суспільно-громадський діяч і дипломат.

---

¹ У посібнику 1970 р. передруковано скорочений варіант статті – Інж. Євген Кульчицький-Гут, скаутмайстер. НАШЕ ДОВКІЛЛЯ ПІД ЧАС МАНДРІВКИ (Відношення Пласту до зовнішнього світу: дому школи, церкви, громадського життя, політики, чужих і міжнародних організацій). Записки Українського Пластуна ч. 17. Матеріали Пластового Конгресу. Пластове видавництво «Молоде Життя», Авгсбург, 1948. 16 с.

Зокрема у посібнику 1970 р. було цілком вилучено два останні розділи – відносини з політичними структурами та іншими скаутськими організаціями світу. У даному варіанті подаємо поний текст статті.

При розпорошенні обидві функції будуть в одних руках. Тому пластовий провідник, крім своєї виховної праці, мусітиме вміти проаналізувати впливи середовища, розбудувати і вести різні ділянки громадського життя, зацікавитися приватним життям своїх пластунів, їх домашніми умовами, осягами в школі, відношенням до церкви, до політичних суспільних течій, тощо. Не менше валеними є контакт і співпраця з чужими скавтськими організаціями в країні, де будемо жити. Згідно з резолюціями XI. Скавтової Конференції це нам уможливить і улепнить працю.

Було б дуже побажаним, щоб наші пластові провідники одержали перед своїм виїздом відповідний вишкіл у згаданому напрямі.

Дім, батьки і життя в сім'ї

З усіх чинників, що впливають на молодь, найбільше виховне значення мають: дім, батьки і життя в сім'ї.

Родинне життя заціплює в дитини найглибші почування: віру в Бога, любов батьків і своєї рідні та ближніх, любов батьківщини, почуття чести й особистої гідності. Через плекання родинної традиції виробляється суспільницький гін. Це життя дає також дитині перші основи правопорядку, організованості, дає засновки майбутнього характеру і світогляду. Виховання в домі батьків тяжко чимнебудь заступити; його пізніше тільки доповняють впливи школи, церкви, Пласту і громадянства.

Від ствердження цього мусить виходити також пластовий провідник. Він знає, що ніхто так не бажає дитині щастя й успіху в житті, як саме батьки. І в тому вони: батьки і пластовий провідник сходяться разом. І разом вони мусять прямувати да спільної мети.

Пластовий провідник має використати всі доступні йому засоби, щоб збільшити добрий виховний вплив батьків і дому. Він старається на коленому кроці піднести авторитет батьків і значення сім'ї і дому. Пластові зайняття повинні бути; обмежені до найконечніших. Провідник ясно ставить справу, що є пластовою роботою, а що ні. Інколи добре повідомити батьків наперед, на які сходи, мандрівки, тощо, їх дитина повинна прийти, зокрема тоді, коли, діти використовували б Пласт, як покривку для своїх приватних, не-пластових, забав й екскурсій.

З батьками треба бути часто в контакті, щоб можна було контролювати поведінку пластуна дома і його відношення до решти сім'ї. Треба пильно вислухувати побажань і скарг батьків і, в міру можливості, йти їм назустріч. Треба переконати батьків, що ми не хочемо їм відбирати дітей, тільки хочемо допомогти їм у виховній праці для досягнення високої мети: виховання доброго громадянина, щасливого у своєму успішному житті.

Але батьки не завжди мають педагогічний хист, не завжди мають зрозуміння для виховних потреб і проблем, не завжди усвідомляють собі ясно мету, що до неї треба прямувати і, вкінці, не завжди мають терпеливість і час займатися вихованням дітей. Наше теперішнє таборове життя дає нам безліч крикливих прикладів повного нерозуміння виховних справ зі сторони навіть інтелігентних батьків. Нашим обов'язком старатися, щоб батьки зацікавилися і ближче познайомилися з основними завданнями пластової виховної праці, її методами і засобами.

Успішність нашої праці в тому, щоб переконати батьків, що в їх власному Інтересі і в інтересі їх улюблених дітей, вони повинні помагати нам з усіх сил. Добрим прикладом може нам бути американський скавтінг. Там батьки творять комітети, які дають почин до створення скавтових частин, вишукують провідників для них, дбають про домівку і весь виряд і на кожному кроці стараються піддержати виховне зусилля скавтіngu.

Щоб притягнути і зацікавити батьків, ми повинні час-до-часу влаштовувати дискусійні вечори з батьками. Курінь може деколи влаштувати чайний вечір, чи щось подібне, для своїх батьків (день матері, спільне національне свято, річниця застпння, вясвяткування іменувань чи відзначень, тощо). Добра розв'язка цієї справи — це створення кружка "Пласт-Приятю" або кружка батьків даного куреня. Не вимагати від батьків надто багато праці чи помочі, вистачає, коли викличемо в них живе зацікавлення працею Пласту і щипу прихильність. Це значно облегшить нашу працю та буде мати велике виховне значення.

Такий кружок батьків може Дуже багато зробити для "свого" куреня: допомогти придбати домівку, уможливити влаштувати власний табір чи більшу мандрівку, уможливити участь в загальних таборах, з'їздах, Джемборі, подбати про шатра й інший виряд, боронити інтересів Пласту перед місцевою адміністраційною владою, тощо. Але найважливіше — це свідоме зусилля цілим своїм особистим впливом допомогти у виховній праці згідно з ідеалами Пласту.

Церква

Церква є не менш важним виховним чинником для нашої молоді. Тому релігійності в Пласті належить особливе місце. Це ясно відзеркалюється у Пластовій Присязі, а в деяких скавтових організаціях і в Пластовому Законі.

Пластова Присяга кладе ясну і виразну вимогу до пластуна: бути вірним Богові. Тут виразно підкреслюється внутрішнє переконання, а не тільки зовнішню форму. Пласт має зробити з пластуна правдивого християнина, має дати йому християнську віру і християнський світогляд для щоденного практичного вжитку, а не лише зовнішні вияви для недільного богослуження.

Бі-Пі твердить на основі свого досвіду, що релігійності годі навчити; нею можна когось тільки “заразити”. Тому саме Завданням Пласту не є релігійний вишкіл формального порядку, але виховання у релігійному дусі.

Ця проблема є тепер у нас дуже складна і делікатна. Ми маємо в Пласті багато молоді з Осередніх Земель, що перейшла примусове безбожницьке виховання. Ця молоді має дещо інакше ставлення до тих справ, як молоді із Західних Земель. Сильно даються відчувати тут негативні впливи воєнної і повоєнної доби. До молоді треба підходити дуже тактовно й розумно: силою, криком і наказами тут годі щонебудь зробити. Підхід мусить бути дуже спокійний і глибокий, можа б сказати: філософський. Найбільший вплив тут може мати сама молоді, вихована в іншому дусі. Не забуваймо, що тут перед Україною великі завдання: відчинення цілого Сходу Європи для християнської культури. Однак ці завдання будуть вимагати від нас дуже багато праці, часу, а може й змінених умовин життя.

Особливу увагу треба звернути тут на життя в природі. Так природознавство виростає на один з важливіших виховних чинників. Однак не вільно робити з нього шкільної науки! Коли природа і життя на її лоні мають розбудити у хлопця глибші почування, ми не можемо підходити до них чисто розумове, матеріалістично.

Життя на лоні природи, обсервація її досконалих творів, доцільність законів, що володіють в природі і в цілому житті, безконечність зоряних світів, гармонія в укладі цілої природи від найменших електронів й атомів аж по найбільші небесні тіла, нсрозгадна сила життя, що керує так само найменшими вірусами й бактеріями, як і найбільшими животинами та їх скупченнями. :— те все, якщо його поставити юнакові перед очі з відповідний спосіб, мусить викликати в нього почуття, що існує якась вища сила, якийсь вищий закон, зище єство, що кермує усім, піклується всім і веде до якоїсь мети.

Тиха гутірка в вузькому крузі найближчих приятелів, хвилина мовчливої задуми при ватрі — десь далеко від людських осель — може мати більше значення, чим глибокоумні теоретичні поучування або галасливі багатолюдні виступи великих пластових з'єднань, ще й може при участі сторонніх гостей! Один захід сонця в горах, якщо його сприйmemo з розкритою душею, може нам дати під виховним оглядом більше, чим цілі книги вивчені напам'ять!

Але пластовий провідник мусить вміти приготувати психічно своїх хлопців до сприймання цієї величі й краси. Він мусить сам мати чутливу душу на ту красу, сам мусить цікавитися питаннями філософії життя й природи. Мусить також бути хоч трохи очитаний, щоб міг розказати хлопцям про всі ті чуда й розкрити для них юні очі й душі.

На тому фундаменті треба щойно розбудовувати величну будівлю віри в Бога. Треба показати юнакові, що наші пластові закони й наша мораль — це в основі ті самі закони й мораль, що їх дав колись Україні ще св. Андрій Первозваний на святих Київських горах. Це ті самі засади у відношенні людей поміж собою, що їх вже майже дві тисячі років тому встановив Ісус Христос. Треба виказати юнакові, що наша сьогоднішня культура — це християнська культура, наш модерний світогляд — це християнський світогляд. Треба зробити пластунові приступною історію всесвітньої культури і виказати на основі історичних фактів вплив християнства на неї. В школах, на великий наш жаль, ця ділянка ще й сьогодні дуже занедбана.

Пласт, однак, не попадає у крайність! Він не має на меті виховати нетолерантних фанатиків! Треба пластунові заціпити Думку, що він повинен шанувати й любити свого ближнього навіть й іншого віровизнання, бо й він є членом цієї самої національної спільноти.

Даючи основи під правдиву віру в Бога, Пласт залишає самим пластунам виконання їх релігійних обов'язків під проводом їх власних священиків. Пласт, як організація не може фаворизувати якогось одного віровизнання. Маємо два головні віровизнання і мусимо шанувати обидва! Пластун має виконувати свої релігійні обов'язки у приватному свому житті і Пласт його до того заохочує. На мандрівках, зустрічах і таборах мають спільні молитви нагадувати юнакам їх головний обов'язок.

У нас зацікавлення церкви Пластом було завжди дуже велике. Пригадаймо постійне зацікавлення і поміч нашого найбільшого Добродія — бл. п. Митрополита гр. Шептицького! Треба сподіватися, що й тепер поміж; Пластом і нашими Церквами буде налагоджена тісна співпраця для одної великої мети — виховання чесних і побожних громадян

Школа²

Проф. Д-р Л. Вілецький так характеризує стан української родини, молоді і школи («Українська Школа на еміграції, ч. 2-3. 1947): «А найбільше потерпіла українська родина. В більшості батько був заарештований, або висланий в тундри й тайгу на північ, у Сибір або вбитий, мати пішла на тяжку працю, а діти були і тепер є залишені на самих себе й розбрились за куском хліба по людях. Про якесь виховання їх не було й мови: розбрат, провокації, шпіонажа і доноси, — то була зброя розкладу й морально-духового занепаду. Все це привело дітей у масі до того, що вони стали жебрати, а пізніше красти, обманувати й велика кількість із них докотилась до злочинів, до правопорушення й до того, що батько й мати перестали вірити своїм дітям, і навпаки. Родини пішли врозтіч і стали знярядям таємної стежі НКВД: син повстав на батька, донька на матір; підозра, недовір'я, замкнення в собі — все це вилилось у той страшний унутрішній побут родинного життя; ховалась усяка думка, щезали заміри... Всі морально духові нитки, що спаюють родину в одну духову цілість, раптом обірвались... І та родина, що є основою й зародком українського суспільного життя, та колишня патріархальна, високоморальна родина українського народу в масі своїй за винятком невеликої кількості перестала існувати. І на згадку такого розкладу серед молодого й наймолодшого українського покоління повстала духовна безпритульність, самотність кожної людини, зловіща мовчанка запанувала в суспільнім житті народу, учительства й навіть ліпших дітей, що ще не згубили національної гідності. І от оці викривлені душі нашого наймолодшого покоління складають контингент нашої школи. А коли додамо оту партійну гризню, отой партійний розклад, боротьбу, що тут на чужині позначилась зловіщою примарою нашої емігрантщини і яка починає опановувати нашу школу в старшій віці, — все це промовляє до нас зловіщим мemento, щз знижує рівень науки, робить нашу школу невидним знярядям політики, духової спекуляції, грою темних сил, розкладу й ареною боротьби за впливи, за панування над наймолодшим нашим поколіннями».

Наша теперішня школа ще й з іншого погляду має великі недостачі. В нормальних умовах школа не обмежується на саме навчання, але ставить собі за ціль також *виховання*: вироблення правильних моральних життєвих засад, плекання доброї і сильної волі, глибоких і шляхетних почувань, розвиток інтелігенції, фізичне вироблення. Для того має школа багато виховних засобів. Аналізуючи теперішній стан нашої школи, проф. д-р. П. Ісаїв («Сучасні наші потреби у виховній ділянці», там-же) приходиться до сумного висновку, що виховні засоби нашої теперішньої школи взагалі не діють, або діють тільки в дуже малій мірі. Видавалось би samozрозумілим, що наші виховники повинні б тому звернути більшу увагу на виховні засоби, що їх вживає Український Пласт, та старатися використати їх для заповнення тієї прогалини у виховній ділянці, що так виразно позначилась у нашій теперішній школі.

А тим часом багато виховників, які не мали можливості ближче познайомитися з Українським Пластом, його завданнями і виховними засобами, піддержує думку, що школа і Пласт — стоять на протилежних до себе полюсах («у школі — наука, у Пласті — забава»), що Пласт забирає забагато часу у школярів і так спричинюється до занедбування шкільних обов'язків, що Пласт послаблює авторитет шкільних виховників і вириває школярів з-під їхнього впливу, тощо.

Скажімо собі щиро, що в пластовій праці бувають часто також різні недомагання і що закиди виховників бувають нераз оправдані. Немає сумнівів, що найважливішим обов'язком нашої молоді в школі мусить бути наука і здобування знання. Особливо тепер, коли наша молодь залишилась під оглядом інтелектуального розвитку й загальної освіти дуже позаду. Багато тут завинили зовнішні умовини: війна з усіма її супровідними явищами, але багато винні ц наші внутрішні обставини: неупорядковане політичне й руспільно-громадське життя. Наша молодь мусить тепер доганяти те, що втратила, мусить за кожну ціну старатися досягнути нормального рівень у порівнянні до міжнародної конкуренції.

Наші пластові провідники нераз роблять велику помилку: у своїй великій любові до Пласту стоять вони на становищі, що Пласт важніший, ніж школа, що важніший характер, ніж саме знання. Але це правда тільки одностороння. Без школи й знання — ми, як нація, не можемо існувати, не можемо боротися з чужою конкуренцією на всіх ділянках національного життя, не можемо навіть мріяти про досягнення нашої великої мети, про сповнення нашого найсвятішого завдання! Мусимо вирішувати ці справи розумно! Не сміємо дозволили, щоб пластуни були гіршими учнями, ніж не-пластуни! До учнів-пластунів мусимо ставити далеко суворіші вимоги. Тим ми досягнемо подвійну мету: вищий інтелектуальний рівень і вищу загальну освіту наших пластунів і піднесення престижу Пласту.

Ми звичайно ставимо теоретичне твердження, що мета й завдання ніколи й Пласту до значної міри покриваються. Шо Пласт і школа, хоч може і вживають різних методів для навчання, виховання і вишколу, і зміст їх праці нераз значно від себе різниться, все ж таки йдуть до спільної мети: Виховання

² Перші чотири і останній абзаци цього розділу були вилучені у посібнику 1970 р.

доброго громадянина. Забуваємо при тому навести конкретні приклади. А Пласт помагає школі у її праці зовсім конкретно:

1. Пласт розвиває у юнацтва духові здібності та властивості, що улегшують науку та сприймання шкільного матеріалу взагалі, як пам'ять, швидку орієнтацію, спостережливість, притомність ума, бистрість змислів, логічне думання і самостійність в думанні, вміння робити правильні висновки й заключення, тощо.

2. Пласт розвиває властивості, що примушують виконувати точно шкільні обов'язки, помагають побороти неодну перешкоду: здорову амбіцію, почуття обов'язку, почуття честі й власної гідності, охоту до праці, потребу завжди чогось навчитися, чи щось нового довідатися, завзяття, витривалість, погіцність, веселість і добрий настрій — оптимізм, вірність, пошанування професорів і виховників, дисципліну, тощо.

3. Пласт вчить, як треба працювати та дає відповідні вмілості: систематичність праці, плянування, етику праці, точність і прецизність, послідовність, ступневність, знання організації і ведення праці, вміння співпрацювати з іншими, тощо.

4. Пласт дбає про здоров'я юнацтва; для цього вчить його плекати своє тіло, придержуватися гігієни, вдержувати себе в добрій кондиції; вчить першої помочі, знання будови тіла, тощо. Це все улегшує виконання шкільних обов'язків.

5. Пласт дбає, щоб молодь завжди перебувала в доброму товаристві, щоб розумно й корисно переводила вільний час, щоб не тратила часу на дурниці, шкідливі забави, витівки, щоб завжди, і тоді коли має дозвілля, робила щось корисного, щоб старалася на кожному кроці чогось навчитися, поширити свою загальну освіту.

6. Пласт, виховуючи в патріотичному дусі, спонукує юнацтво вивчити всі національні проблеми, особливо заохочує вивчити історію рідного краю, землезнання, українську природу, господарські проблеми, мистецтво, літературу, мову, тощо. Це зроджує особливе зацікавлення тими предметами і влегшує школі працю в тих ділянках.

7. Пласт старається розбудити любов й зацікавлення до природи й природичих наук. І хоч він підходить до цих проблем трохи з іншої точки зору, то все ж таки те зацікавлення, розбуджене в молоді, спонукує її до глибшого й основнішого вивчення предметів природничої групи. З огляду на велике значення і вагу цієї групи, особливо у перспективах майбутнього, це означає велику допомогу школі.

8. Пласт старається виробити особливе зацікавлення технічними й господарськими проблемами, не тільки як засіб для забезпечення своєї особистої екзистенції, але й із ціло-національних і державницьких міркувань. Цими своїми зусиллями Пласт старається заповнити небезпечну прогалину в нашій виховній політиці.

9. У Пласті знаходить застосування мистецьке виховання, спів, рисування, наука стилю й композиції, краснорічність, бистре реагування, тощо (у формі: пісень, писання звітів, протоколів, гутірок, доповідей, дописування до пластового часопису, виступів та імпрез, виставок, ручних робіт, змагань, ігор і п.). Так могли б ми виказати ще й на інших предметах шкільного навчання, що Пласт звертає особливу увагу на них у своїй самовиховній програмі, допомагаючи так школі в її праці та виконуючи значну частину її з'авдання.

Досвід і спостереження вчать нас, що ці міркування є зовсім правильні, бо вироблений і вишколений пластун при далеко меншій витраті часу дає кращі осяги в шкільній науці, ніж не-пластун. Однак наші недомагання у внутрішньо-виховній ділянці є тепер ще часто причиною, що наші пластуни-учні не раз не виказують у вистачаючій мірі такого пластового вироблення, яке улегшило б їм науку в школі та запевнило кращі осяги. Тому пластові провідники повинні обов'язково тепер звернути увагу на таку пластову вишкільну працю (гри, вправи, змагання і інший вишкіл), яка якнайскорше виробить у пластунів потрібні з школі здібності. Крім того треба пластунам-учням заохоти до праці в школі. Провідник повинен переконати їх, що якнайкраще виконання шкільних обов'язків це перша а може зараз і єдина вимога, яку ставить до них наша батьківщина.

Пластуна треба переконати, що занедбування поза-пластових фахових обов'язків суперечить пластовим приписам, присязі і законам. Коли учень-пластун з об'єктивних причин не виказує задовільних поступів у науці, пластовий провідник дбає про допомогу для нього від його ж таки товаришів-пластунів. Треба влаштувати спільні лекції, допомогу здібніших учнів тощо. А коли все те не помагає, треба дати пластунові примусову відпустку з усіх його пластових обов'язків, щоб весь свій час він міг присвятити поправі своїх успіхів у школі. З виховного боку така відпустка має підігнати його до праці, промовити до його амбіції і переконати його, що Пласт неправду поважно трактує шкільну науку. Тому ніколи не можна трактувати примусової відпустки тільки як певної формальности; її треба переводити з усією послідовністю, а то й з суворістю. А коли це все не помагає, то або юнак не має ніякої амбіції, ніякої честі, або він є інтелектуально недорозвинений; такого юнака непотрібно в Пласті. Бо Пласт не є масівкою. Він старається притягнути до себе найідейніших і найздібніших. До них мусимо

ставити дуже високі вимоги. Краще менше число, але добрих пластунів, ніж багато поганих! Тому пластунам-учняш нічого не відпускаємо без дійсно важкої причини! Поблажливість тільки тоді на місці, коли є подиктована виховними мотивами, коли ми певно переконані, що пластун поправиться і викаже виразний успіх. Нагоду до поправи треба завжди дати.

Співпраця зі школою не має бути тільки односторонньою. Ми маємо право вимагати й від школи помочі й зрозуміння. Що ж може дати школа Пластові? Вона може звернути нашу увагу на здібних юнаків, заохотити їх до праці в Пласті, відповідним трактуванням учнів-пластунів розбудити їх амбіцію, викликати пошану до Пласту і його ідей, давати з професорського збору опікунів а то й зв'язкових, екзамінаторів, інструкторів до різних вмілостей, допомогти здобути домівку, доповнити шкільну бібліотеку пластовими виданнями, співпрацювати з пластовими виховниками. Особливо дуже побажані були б спільні сходи школярів і пластових виховників для обговорення педагогічних проблем та узгодження виховної праці.

На нашій далійшій скитальщині і при великому розпорошенні особливо потрібною і корисною буде тісна співпраця школи й Пласту.

Суспільно-громадське життя³

Проблема найкращої служби батьківщині є в нас постійно актуальною. Панують в нас діаметражно протилежні погляди на цю справу. Тому дехто нападає та Пласт, буцім-то він занадто інтернаціональний і замало патріотичний, інші називають його саме навпаки шовіністичним, а навіть фашистським. Як же ми самі дивимося на наші суспільно-громадські обов'язки?

Ні основник Скавтіngu, ні основники нашого Пласту не вважали своєї праці за самоціль. Вони, ясно усвідомлювали собі й виразно це завжди підкреслювали, що завданням Пласту (Скавтіngu) є виховати юнацтво на добрих громадян *своєї* держави, добрих синів і дочок *свого* народу, що найвища мета Пласту — громадські чесноти й шляхетний характер. Вся праця в Пласті відбувається з цією думкою, щоб пластунів приготувати й вишколити до майбутньої громадської праці, для добра свого народу, своєї вітчизни. Тому що громадська праця дуже різіордна й обіймає безліч різних особливих ділянок національного життя, мусить і праця Пласту бути дуже різіордна, всестороння. Кожна чинність, що є спрямована на заспокоєння потреб ширшого круга громадян, має свою питому вагу в національному житті й повинна знайти відповідне узгляднення у виховній і вишкільній праці Пласту.

Так зроджується в Пласті вже в самих його початках ідея практичного підготовки молоді до суспільно-громадської праці. В ряцях Пласту годі дати повний і подрібний фаховий вишкіл у всіх ділянках суспільного життя. Прийшлося обмежитися до засвоєння найосновніших засад, до вивчення методів і способів праці, байдуже в якій це не було б ділянці. Найголовнішим було загальне наставлення молоді: вироблення суспільницького змислу і почуття обов'язку служити батьківщині. Девізою Пласту став клич: "*Не ти, не я – а МИ*" (Дрот).

Як у кожній іншій проблемі, так і тут Пласт має зовсім практичний підхід. Ціла виховна система Пласту наставлена на вироблення патріотичного світогляду. Пласт дає правильне зрозуміння найбільш пекучих потреб нації, виробляє почуття обов'язку супроти батьківщини, розбуджує суспільницький змисл, заціплює етику праці, привчас до чесної гри. Далі дає молоді техніку громадської праці, тобто вчить плянувати працю, організувати і вести її, вчить підготовляти доповіді, вести діловодства, промовляти, проводити сходами, дає зацікавлення і загальне знання господарських справ, культурної політики тощо. Вкінці Пласт дає молоді можливість і нагоду за своїми галузі практичного знання, що мають значення для суспільного життя: першу поміч, пожарництво, рятувництва при різних нещастях і катастрофах, суспільну гігієну, краєзнавство і різні ділянки українознавства, особливо з практичного господарництва тощо. Пласт старається знайти у юнака його особливі замилювання і здібності, розвиває їх і скеровує у відповідному напрямі, у напрямі найкращої служби батьківщини. Так ставить Пласт перед юнака, у спосіб зрозумілий для нього, проблеми національного будівництва у всій ширині і спонукує його підготовлятися і брати участь у ньому.

Пластова гурткова система — це мініятура ширшого суспільного життя. Гурток чи курінь — це немов мініятурна мала республіка з її урядом-проводом, вибраним в демократичний спосіб, з фінансовою, господарською і культурною політикою, зі взором адміністрації і т. п. В гуртку молодь вчиться основних принципів суспільного життя, вчиться практично виконувати певні функції з різних ділянок життя спільноти, вчиться організувати його і керувати ним.

Поступаючи вперед у пластовому вишколі, молодь знайомиться з вищими з'єднаннями пластової організації, кошами, областями й врешті з головною командою; бере участь у працях різних з'їздів, зустрічей, комісій; організує курси, табори й виступи для більшого числа членів. Наостанці, згідно з

³ У посібнику 1970 р. роздл називався: "Відношення до суспільно-громадського життя".

вимогами пластових проб, починає активну працю у різних громадських установах, тракуючи спочатку те як виховний засіб, а пізніше як свій національний обов'язок.

Так знаходить молодь в Пласті правдиве державницьке виховання і вишкіл. І наша історія дає нам безліч доказів великої користі цієї пластової виховної праці. Багато наших установ, організацій і підприємств може почванитись своїми працівниками-пластунами!

Якщо йде про службу суспільності, то основою, що від неї треба виходити, є щоденний »добрий вчинок«. Але його треба відповідно до віку й вироблення пластунів поглибити й поширити. Так перетворюється добрий вчинок у поміч в наглих випадках, пожарництво, рятівництво при природних чи інших катастрофах (війна!), в громадний організований добрий вчинок у користь якоїсь акції допомоги бідній дитворі, хворим чи безпомічним громадянам, поміч й опіку гуртка над товаришем, що потребує моральної або матеріальної помочі, відвідування самотніх громадян у шпиталі, коляда на добродійні цілі, тощо.

Ініціативу, планування і переведення таких добрих вчинків залишаємо самій молоді; щойно тоді вона відчуває, що це її особиста справа, щойно тоді такі вчинки мають виховне значення.

Наші громадські чинники дуже часто вимагають, щоб пластуни брали участь у різних національних святах, виступах чи інших публічних імпрезах. Часто роблять вони те з пропагандивних міркувань, щоб показати, що молодь йде з ними. Деколи роблять це тому, бо самі не в силі виконати наміченого завдання і потребують чужої допомоги. А дехто підходить до цього зі щиро патріотичних почувань і хоче, щоб їх заманіфестувало ціле українське громадянство. Ще інші керуються виховними міркуваннями, хочуть, щоб молодь змалку привчалась до громадської праці.

Ми стоїмо на становищі, що участь молоді в усіх імпрезах має бути подиктована в першу чергу *виховними оглядами*. Молодь має виховуватись і приготуватися — а де маніфестувати чи демонструвати. Національні свята для молоді конечно потрібні, але їх найкраще відбувати у малих власних гуртах, де кожний член бере *активну участь* у приготуванні і переведенні свят (святочних сходин), бо тільки чинне переживання має виховне значення. Цілу увагу пластунів треба звернути на предмет святкування, щоб вона не роздрібнювалася на різні побічні, часто негативні з виховного боку супровідні з'явища, як: неточність громадянства, галасливість, публіки, невідповідна обстановка тощо.

Більш вироблених пластунів все ж таки допускаємо до участі у національних імпрезах. Вибираємо такі імпрези, що мають загально-національний характер, з участю всього українського громадянства, а не тільки певних політичних, віровизнаневих чи громадських шарів; такі імпрези, що їх підготування і, відбуття мають виразні виховні моменти: пляновість, річевість, точність, достойність. Пластуни беруть участь в таких імпрезах, як рівнорядні члени громадянства. Коли участь беруть тільки делегації і представники громадських чинників, повинні взяти участь тільки представники Пласту й повинні одержати рівні з ними права: відповідне місце, однакові обов'язки й однакове відношення. В ніякому випадку Пласт не повинен виступати в ролі чорноробочого робітника. Якщо треба допомогти в прибиранні залі, продажі квитків, впровадженні на залю тощо, то це можуть зробити приватно, не в одностроях!, поодинокі пластові частини (евент. як пластовий заробіток), або офіційно в одностроях, коли Пласт є в числі співорганізаторів і візьме на себе частину праці, як напр. втримування порядку, почесна сторожа, чи інша »національна служба«. В кожному випадку участь у публічних виступах треба обмежити до такої міри, щоб не змінити некорисно відношення поміж внутрішньою виховною діяльністю і зовнішніми виступами.

Американський Скавтінг, один з найсильніших у світі, так визначає у своєму статуті справу публічних виступів: »Провідники можуть, коли це можливе, співпрацювати з громадянством і брати участь у публічних зібраннях безпартійного чи неполітичного характеру так, щоб дати пластунам йагоду виконати свою службу в згоді з їх пластовим вишколом, а не щоб брати участь в параді, або виставляти себе тільки на показ у своїх одностроях«.

При дальшому розпорошенні на еміграції Український Пласт буде мати особливі завдання в цій ділянці. З огляду на конечність боротьби з денационалізацією, Пласт буде змушений більш активно включитися в суспільно-громадську працю. Однак і в цих виняткових умовах не повинен Пласт перейти на організацію виключно просвітнянського характеру, тільки, навпаки, мусить ще пильнішу увагу звернути на посилення своєї виховної чинности.

Українське політичне життя

Ще більш дразливою справою є для Пласту відношення доукраїнського політичного життя.

У нас звичайно громадську працю розуміють вузько і за громадських діячів уважають тільки партійно-політичних діячів. Від Пласту вимагається підготування саме до такої »громадської« праці. Деякі наші безоглядні і некритичні політичні чинники вперто стоять на становищі, що молодь мусить вже змалку заправлятися у практичному виконанні партійно-політичної роботи. Вони руководяться потребою за всяку ціну, хоч би за ціну здеморалізування і здеправування молоді, здобути собі партійний

доріст. Вони не хочуть бачити, яку шкоду національному організмові приносить їхня »політична виховна праця«. Вони не бачать, що цим приносять і собі шкоду: розчарована і знеохочена жорстоким політичним життям молодь покине їхні ряди, як дійде до трохи зрілішого віку (25-30 років) і почне більш критично й розумно дивитися на всі проблеми національного життя.

Історичний досвід, наш і чужий, вчить переконливо, що молодь, яка від наймолодших років виростає в атмосфері підпілля, нелегальщини, терористичних актів і кінцевого при тому перекреслення всіх етичних і моральних засад, — така молодь не може змінитися психічно у старшому віці й взятись за конструктивну, державно-творчу працю, навіть хоч би вже в своїй власній державі. Така здеправована молодь залишиться назавжди руйнуючим і деструктивним елементом.

Змагання політичних чинників творити добудівку власного доросту допроваджує до перехрещення інтересів з Пластом. Засадничо є три можливі розв'язки цієї проблеми:

1. Задержання дотеперішнього стану боротьби за молодь зі всіма негативними супровідними явищами. — Подвійна присяга і подвійна залежність молоді від різних провідників перекреслює усяку виховну роботу й деморалізує молодь. Відкидаємо таку розв'язку як крайнє шкідливу.

2. Співпраця Пласту і політичних організацій, розмежування узгіднення виховних засобів, матеріалу тощо. Ця розв'язка можлива тільки при певних передумовах: тільки одна політична організація, повна обостороння лояльність, чесна гра, щирість. В теперішніх умовах отже не має ніяких виглядів на успіх.

3. Ми твердо і рішуче боронимо єдиного слушного з національної точки зору ставлення справи: *Молодь до 18 року життя не сміє брати участі в партійно-політичному і тов ніякій формі!*

З повним признанням треба тут відмітити, що всі державно-творчі політичні чинники вповні погодилися на таку розв'язку справи. Однак є ще деякі чинники, що або не годяться на таку розв'язку, або діють нещиро, змагаючи підступно до опанування Пласту для себе. Наше становище може довести до взаємного поборювання і боротьби за молодь. Однак і за таку ціну мусимо боронити нашого становища, єдино правильного з національної точки погляду.

Ця вимога не визначає, однак, що молодь треба відмежувати від національного життя. Навпаки, пластова молодь мусить бути вихована у національно-патріотичному дусі, мусить цікавитися і познайомитися з усіма проявами національного життя і в більш зрілому віці (старші пластуни) мусить завершити своє виховання також й ідеологічно-політичним вишколом. Бо старші, зрілі вже громадяни-пластуни, які перейшли в юнацьких роках свого життя повний пластовий вишкіл, не тільки можуть, але й повинні брати участь у громадському і політичному житті своєї нації. Це ж їх головний обов'язок і одна з важніших форм-служби батьківщині.

Однак і тут треба подати певні напрямні, що їх пластуни-сеніори мають придержуватися. Перша — це вимога брати участь у праці тільки таких громадських установ і політичних угруповань, що без найменших сумнівів не приносять шкоди українській справі, не перекреслюють відвічних справедливих змагань української нації, не підривають української національної субстанції. Друга — це вимога брати участь у праці тільки таких громадських установ і політичних угруповань, що придержуються загально прийнятих засад громадської і загально-людської етики, християнської моралі, що не перекреслюють основних засад чести й лицарськості, що одним словом, засадничо не порушують Пластового Закону і Присяги. І третє — пластун-сеніор мусить завжди в своїй громадській чи політичній діяльності діяти згідно з пластовим світоглядом, повинен вносити у громадське й політичне українське життя засади чесного змагу, етики, правопорядку й толеранції..

Молодь має потребу »вижитися« чуттєво, потребу глибоких переживань і зворушень. І Пласт мусить задовольнити ці потреби молоді. Пласт мусить замінити своїми гуртками і «пластовою тайною» — атракційну силу підпілля; мусить дати молоді ту романтичну таємничість, за якою вона шукає; своїми мандрівками, вправами і змаганнями мусить дати твердість героїчного життя. Ціла система пластової діяльності є саме пристосована до тих потреб молоді, тільки треба це зрозуміти і використати. Не робити з Пласту другої школи, чи дому поправи. Дати молоді самоуправу, щоб вона віднайшла сама себе, а не тягнути її постійно немов на мотузку за собою. Не забуваймо, що Пласт має бути організацією молоді! Тоді багато проблем знайде свою розв'язку зовсім самочинно.

Чужі скавтові організації, міжнародний Скавтінг

Не менш важливою, але зовсім окремою проблемою є наші зв'язки з чужими скавтовими організаціями, з міжнароднім Скавтінгом. Український Пласт не мав досі ніколи повної можливості виступати на міжнародній арені. Все ж таки виконано на тому полі дуже багато. Згадаймо хоч такі наші виступи, як на Джемборі Слов'янському в Празі, Югослов'янському в Загребі, Світовому в Биркенгед, в Геделе, в Парижі, наші братерські зв'язки з Чеськими Юнаками і т. п. Тепер перед нами відчиняються двері на всю ширину. Від нашої рухливості залежатиме, як ми використаємо ці можливості.

Значення зв'язків з чужиною в нас звичайно не доцінюють. Для нас, пластунів, вони мають особливе значення:

1. Чинно пережите світове, братерство дає почуття рівноправності і громадянських прав у світі. Плає шляхетні лицарські риси характеру у молоді.

2. Пізнання чужих народів, чужого досвіду, знання мов, набуття товариської оґлади – виробляють тип “світової людини”. Такий вишкіл може нам дати тільки зустріч з чужинцями.

3. Незвичайно важлива є техніка зв'язків з чужинцями: вміння нав'язувати й вдержувати зв'язки, здобувати собі приятелів у широкому світі. Це школа наших майбутніх дипломатів і закордонних представників.

4. Про вагу репрезентації, пропаганди й оборони доброго імени української нації у світі — не приходиться багато говорити.

Способи і засоби зв'язків з чужинцями бувають дуже різноманітні:

1. Особисті зв'язки поодиноких пластунів або й цілих гуртків, особливо часте й точне листування. Потрібне знання мови нашого приятеля, або якоїсь світової. Дуже допоміжним є знання есперанто, філіпінця, збирання листівок, тощо.

2. Офіційний зв'язок Пластової Старшини з чужинними, організаціями. Для того потрібний окремих реферат зв'язків під проводом референта міжнародних зв'язків. При дальшому розпорощенні дуже важними будуть наші зв'язки зі скавтовими організаціями тієї країни, де ми опинимось. Основою для того будуть резолюції XI Світової Скавтової Конференції, однак вже тепер треба б виробити і подати до відома напрямні для тієї діяльності.

3. Не менше значення має наша участь у міжнародних з'їздах, Джемборі, таборах, нарадах тощо. Дуже улюблені у чужинців є громадні відвідування скавтів. Особливу увагу звернути на дописування до чужої скавтової преси.

Всі ці завдання вимагатимуть від нас великих зусиль і ще більших коштів. Державні скавтові організації одержують на ті цілі багаті дотації з державної каси, у нас мусить допомогти ціле наше громадянство, бо ця діяльність далеко переходить межі заінтересувань самого Пласту та стає справою цілої української нації. Для подолання цих завдань треба б розбудувати цілий апарат, використати наших пластунів в чужині та ті зв'язки, що їх вже маємо. Користі з цього винагородять нас всі наші труди а свідомість, що ми виконуємо одну з важніших ділянок служби батьківщині, додасть нам сили і витривалости в цій праці.

На *закінчення* підкреслюю: Нашим гаслом не є »Там батьківщина, де добре«, — тільки »Всюди для батьківщини«! Наша мета: Вдержати живим і міцним Український Пластовий Рух перенести і закріпити його у власній Українській Державі!

V. Павло Палієнко

ГУТІРКИ

Як проводити пластову гутірку?

У першій мірі провідник гутірки (чи це гуртковий, упорядник, зв'язковий або якийнебудь член гуртка) повинен знати, „що це таке гутірка”.

Гутірка — це спосіб виміни думок, вражень, поглядів і знання в обмеженій групі людей (найменше чотири особи і не більше, ніж число членів гуртка). Гутірка не є виклад або лекція, де викладач подає слухачам дані про певну ділянку, не зважаючи на їхні зауваги і погляди. Гутірка є многостороння розмова між учасниками на певну тему і з певною метою. Усі присутні повинні по черзі взяти активну участь у гутірці на протязі призначеного часу, висловити свої думки, зауваги чи запити та щось додати до суті гутірки.

Коротко — гутірка є виміна думок у гурті на певну тему, а провідник гутірки не є викладачем, а тільки веде гутірку в напрямі призначеної мети і теми.

МЕТА ГУТІРКИ

Питання: нащо провадити гутірки, що вони дають, кому з того і яка користь?

При допомозі гутірок виробляється вмільсть логічного думання, висловлювання думок чи поглядів, як також виробляється ефектовну комунікацію (взаємнення) між одиницями. Крім того, виробляється вмільсть інтенсивно слухати, аналізувати суперечні думки і погляди та відрізнити факти від фантазії. Очевидно, із часом також виробляється вмільсть культурно дискутувати.

Гуторення (активна участь у гутірці) дає провідницьке знання юнакам, що мають провідницькі здібності. Вони виробляють умільсть передавати, заохочувати, переконувати та (інколи) прямо захоплювати своїми ідеями, думками або метою певного завдання друзів у гуртку, а навіть переконати і схилити на свій бік опонентів. Дальшою метою гутірки є з'єднати думки гуртка, передати гурткові знання чи захопити гурток до дії. Хоча це все можна досягнути писаним словом, але гутірка безмежно більш ефективна тому, що слухачі є наставлені сприймати певні думки і можуть відразу на них реагувати. Тому, що вони сприймають почуту думку майже в той сам час, дуже важливо, щоб думка була ясна і не витворювала подвійного розуміння чи многосторонньої інтерпретації. У випадку двозначності думки не тільки тратиться нагода передати її слухачам, але навіть є небезпека негативної реакції. Думка мусить бути ясна, речення короткі і послідовні. (Методика висловлення думок є окремою темою, і її не будемо тут порушувати.)

Загально кажучи, метою гутірки є виміна думок між одиницями та вироблення ефективної провідницької вмільости взаємнення з іншими.

РОДИ ГУТІРОК

Гутірки поділяються на кілька родів, залежно від даної мети, тематики та методики проведення. Для пластового вжитку обмежимося до таких родів:

1. *Інформативна гутірка* — ціль гутірки є поширити поміж членами гуртка знання у певній ділянці, наприклад, про ракети і лети у простори. У такій гутірці розмова спирається на фактах, а не на думках і поглядах одиниць, що їх висловлюють.

2. *Дискусійна гутірка* — ціль гутірки є подати суперечні думки на тему, де факти не є знані або не устійнені. Також у випадку філософічної теми проводимо дискусійну гутірку.

3. *Вишкільна гутірка* — ціль гутірки є систематичне вироблення певного знання.

4. *Організаційна гутірка* — ціль гутірки є подати певну нову думку чи пропозицію щодо діяльності і ефективно переконати більшість слухачів про її доцільність. Це конечно мусить бути проведене однією гутіркою, щоб тоді винести певну ухвалу.

ПІДГОТОВКА ДО ГУТІРКИ

Провідник гутірки є сам гуртковий або призначений член гуртка.

Тема гутірки — усталена, як також завдання або мета гутірки. Найкраще виготовити річний плян і розкласти гутірки так, щоб була, де потрібна, тяглість тем. Такий плян дозволяє добре підготувати тяжчий матеріал або запросити доповідачів для більш технічних тем.

Гуртковий мусить знати зацікавлення членів гуртка та орієнтуватись, як вони будуть реагувати під час гутірки.

Перша гутірка повинна бути підготована на добре знану тему, щоб легко можна втягнути всіх членів до участі. Темою може бути нещодавна цікава подія, що була описана в газетах. У випадку, коли гуртковий не мав нагоди запізнатись краще з усіма членами гуртка або коли є багато нових членів, тоді можна призначити першу гутірку для планування гутірок і добору різних тем. Таку гутірку треба почати, піддаючи кілька тем, і тоді дати нагоду присутнім висловити свої думки і пропозиції на інші додаткові теми.

Підготовка, звичайно, залежить також від роду гутірки. На деякі *інформативні* гутірки часом треба дістати сторонніх спеціалістів у ділянці, яку члени гуртка не могли б самі відповідно роз'яснити. У такому випадку також важливо, щоб члени гуртка підготувались загально до цієї теми, щоб могли хоча висловити думки чи доповнити певні деталі. Звичайно, треба пригадати сторонньому доповідачеві, що пластова гутірка не є виклад, навіть про суто технічні справи. Провідник гутірки мусить вичути ситуацію і спрямувати розмову на більш загальну сторінку такої теми.

Для *дискусійних* гутірок можна в деяких ситуаціях підібрати одиниць, що зможуть оборонити і супротивний погляд.

Час від часу треба проводити спонтанні дискусії без підготовки на суперечні теми, щоб виробляти швидкість реакції в дискусії.

Вишкільні гутірки приготуємо заздалегідь і чергуємо провідників гутірки, як також конечно мати секретаря для записування важливіших ухвал і висновків та щоб мати тяглість теми.

Організаційні гутірки також готуємо подібно, як вишкільні, тільки всі факти слід подавати коротко, щоб можна було зробити висновок та ухвалу при кінці гутірки.

ЗАВДАННЯ ПРОВІДНИКА ГУТІРКИ

Провідник гутірки *плянує* всі деталі на визначену тему і готує відповідні матеріали, як також запрошує спеціалістів-доповідачів. Якщо є незнайомі особи у групі (гуртку), то він їх представляє. *Він ясно визначає тему і засяг* гутірки; призначає *секретаря*, який записує учасників гутірки, важливіші висновки та ухвали, щоб пізніше їх можна використати (виконати); *старається заохотити всіх членів до активної участі*, стримує одиниць, що хочуть домінувати в дискусії; сам бере участь, але *не* повчає групу; *спрямовує* дискусію *до теми*, стримує одиниць, що заходять у подробиці і розтягають дискусію; *підсумовує* важливіші кроки чи стадії гутірки; стримує емоційних дискусантів; при кінці гутірки *підсумовує* важливіші висновки та ухвали. Провідник мусить *дотримуватись* призначеного часу і навіть мусить закрити гутірку, хоч тема і не вичерпана. Така дисципліна є важлива для ділових, успішних гутірок.

ПРОВЕДЕННЯ ГУТІРКИ

Гутірка мусить бути проведена у свobodній атмосфері, щоб одиниці могли висловлювати свої думки хоч і свobodно, але спокійно і неемоційно.

Провідник подає тему і підготовляє слухачів-учасників коротким вступом, згадуючи мету гутірки.

Триматись теми — це найважливіше завдання провідника гутірки, як уже було згадано попередньо.

Треба зацікавити учасників питаннями, а навіть, коли треба, до певної міри провокувати ними. Якщо учасники не звикли до гутірок і мало мають досвіду, провідник має укладати питання так, щоб відповідь не була тільки „так” або „ні”. Наприклад, для відкриття гуторення: „Який твій погляд або досвід у цій ділянці?” Або: „Порадь, про які факти ще нам треба довідатися, щоб краще зрозуміти цю справу?” тощо.

Для унапрявлення дискусії можна поставити таке питання: „До чого ми дійшли у відношенні до нашої мети в цій розмові?” А для осягнення висновку можна запитати: „Якщо ми думаємо провести цю ухвалу в дійсність, які наслідки вона матиме для нашого гуртка?”

У випадку, коли гутірка стає *діалогом* між двома більш агресивними учасниками, провідник повинен перервати і запитати третю особу про її погляд на дану тему. Так затягаємо інших до гутірки і обриваємо *обмежену розмову* дискусантів.

Успіх гутірки полягає в осягненні висновків та ухвал усіма присутніми, навіть і тими, що тільки слухали. Тому провідник мусить упевнитись, що всі зрозуміли суть гутірки, слідували за дискусією та зробили відповідний висновок. Залежно від роду гутірки, не всі можуть дійти до того самого висновку.

Підсумовуючи висновки гутірки, провідник зможе зорієнтуватись, як більшість зареагувала на гутірку та чи дозволяє час на додаткові зівваження, щоб суть гутірки була для всіх цілковито ясна.

ОЦІНКА ПРОВЕДЕННЯ ГУТІРКИ

Вертаючись до мети гутірки, стверджуємо, що помтуп у виховннні пластунів полягає на провіренні їхнього розвитку і вироблення вмiлостей. Гутірка є спiсiб вироблення вмiлостей взаємнень з

іншими особами, і поступ можна і треба перевірити по певнім часі (6-12 місяців), вертаючись до певної теми, що не мала твердих висновків і була тяжкою для зрозуміння. Пороці та сама тема буде цілковито інакше представлена, якщо зроблено справжній поступ у гугоренні.

VI. Павло Лимаренко ІГРИ ТА ЗАБАВИ

За словами Бейден-Пауелла: „У програму вишколу бой-скавтів увіходять ігри, практичні зайняття і змагання". Ці всі три чинники (гра, практичне зайняття і змагання) є основними у практичному проведенню пластової програми. Уміле їх застосування в праці викликає зацікавлення в пластуванні: вони притягають нових членів до організації, затримують членів при організації. Іншими словами: пластування захоплює юнацтво. Але тут потрібно подати різницю між грою, практикою і змаганням.

В іграх пластун легко здобуває знання і привчається до дисципліни. Це все він осягає радісно і з охотою.

Проводячи *практичні зайняття*, як сигналізація, піонерство, марші, таборування і т. п., пластун набирає практики (умілість і вправність) і загартовується.

У *змаганнях* пластун практично і теоретично виказується осягнутими знанням і практикою. У цьому третьому чиннику, змаганні — кожний учасник (член чи гурток) намагається вийти першунюм. Тобто: конкурують між собою.

ОСНОВНІ НАПРЯМНІ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІГОР

- 1) Подавати ігри відповідно до проробленого матеріалу.
- 2) Ігри можна провести в домівці, надворі, у терені або комбіновано.
- 3) Ігри на одну і ту саму тему найкраще подавати у відмінних формах.
- 4) У пластовій праці ніколи не добирати шкільних ігор.
- 5) Використовуючи ігри у пластовій програмі, треба їх брати з усяких тем, тобто: уникати частих повторень.
- 6) Коли у грі бере участь цілий курінь, то при його поділі на групи побажано затримати гуртки повністю.
- 7) Функції треба розподілювати так, щоб кожний пластун був активним учасником гри.
- 8) Рекомендується, щоб, чергуючись, кожний пластун мав змогу провести хоч одну гру.
- 9) Правила і вимоги до ігор, почавши з простіших, поступово ускладнювати.
- 10) Наслідки з проведених ігор будуть тоді успішними, коли *зміст, правила і вимоги гри* є відомі і зрозумілі всім учасникам.
- 11) Опрацьовуючи плян праці, потрібно мати збалансованість (рівномірність) між окремими родами ігор. Іншими словами, рівномірно переплітати ігри для розвитку *управностей, пл. умілостей, фіз. управно-стей і теренові ігри*.
- 12) Додаткові поради:
  - а — Завжди подати назву гри.
  - б — При поясненні, коли на це є змога, розставити учасників (гурток, курінь) у відповідній до вимог гри формації.
  - в — Добре проробити декілька практичних проб і вправ.
  - г — Завжди запитати: — „Чи ще хтось має питання?"
  - г — Щойно тоді приступити до проведення гри.

ОСНОВНІ НАПРЯМНІ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ

Беручи до уваги, що ігри і змагання є досить близько між собою поєднані, коротко з'ясуємо ціль і перебіг змагань.

- 1) Про змагання (індивідуальні, гурткові, курінні і т. д.) повідомляється завчасу, наприклад: 2-3-4 тижні наперед.
- 2) Рекомендується *індивідуальні* змагання організувати в рамках гуртка, а *групові* — в рамках куреня (тоді осяги рахується за гуртком, а не за окремим учасником-пластуном).
- 3) Під час змагань кожного учасника (індивідуально чи групи) обов'язують ті самі правила і вимоги.
- 4) Час від часу влаштовувати незаповіджені змагання. Найкраще на недавно пройдений матеріал.
- 5) Застосовувати змагання виклику: один гурток викликає до змагання інший.

б) Для успішного проведення змагання потрібно:

а — Відповідно до проробленого матеріалу і вміло розкласти змагання у програмі праці.

б — Перед кожним змаганням докладно пояснити зміст, правила і вимоги всім учасникам.

в — Змагання відбувати в заплановані дні (не відкладати).

г — Мати повний виряд, потрібний для приписаного змагання.

г — Мати виготовлені правила для оцінок, наприклад:

1-е місце 80 - 100 пунктів,

2-е місце 60 - 80 пунктів,

3-є місце 40 - 60 пунктів.

Завжди починати з менших пунктів (40 - 60 - 80), а по кожному змаганні збільшувати.

д — Відповісти на всі питання, подані учасниками.

е — Щойно тоді приступити до запланованого змагання.

ІГРИ ДІЛИМО ЗА:

1) темами   2) місцем 3) сезоном

Для ясності цього поділу треба сказати, що це лише загальниковий поділ ігор. Наприклад:

1) Усі ігри ділимо за темами, і їх можна відповідно пристосувати до місця їх проведення (домівка, майдан, терен), а так само пристосувати до пори року.

2) Одну і ту саму гру можна провести і в домівці, і на площі, і в лісі. Приклад: гра для вправи вироблення обережності і слуху.

В *домівці* пластуни намагаються тихо проповзти попід стільцями. Один із пластунів (із зав'язаними очима) намагається почути рух.

На *площі* (майдані) одні пластуни стоять у ряді, на певній віддалі один від одного, із зав'язаними очима, а другі (з незав'язаними очима) намагаються без шелесту пройти повз них.

У *терені* (поляна заросла травою і кущами або левада) один із пластунів сидить із зав'язаними очима, а інші стоять довкола нього і намагаються без шелесту підповзти якнайближче до нього.

3) Опрацьовуючи плян праці, треба взяти до уваги пори року. Взимку ми більше проводимо ігри в домівці, а влітку — на площі чи в терені.

ГОЛОВНИЙ ПОДІЛ ІГОР

В основу цього поділу беремо до уваги теми, які ділимо на 4 головні групи.

I. ПЛАСТОВІ ІГРИ *ВПРАВНОСТЕЙ*

(Цю групу ігор пропонується вживати як чинник для індивідуального виховання.)

А) Для розвитку *пам'яті*.

Б) Для розвитку швидкого *думання*.

В) Для вироблення *подвійної уваги*.

Г) Для збудження *фантазії та уваги*.

Г) Для вправи *гостроти слуху*.

Д) Для розвитку *спостережливості*.

Е) Для вироблення швидкої *орієнтації і реакції*.

Є) Для розвитку *второпності і комбінації*.

Ж) Для вправи *зміслу дотику*.

З) Для розвитку *меткості і спритності*.

II. ІГРИ ПЛАСТОВИХ *УМІЛОСТЕЙ*

(Цю групу ігор пропонується вживати як чинник для індивідуального виховання.)

А) Для вправ *із пластовим законом*.

Б) Для вправ *із картографії*.

В) Для вправ *із мандрівництва*.

Г) Для вправ *із сигналізації*.

Г) Для вправ *із табірництва*.

Д) Для вправ *із піонерства*.

Е) Для вправ *із теренознавства*.

Є) Для вправ *із першої допомоги*.

Тут подаємо лише головніші ділянки, а їх багато більше. Виховник може сам вміло складати такі ігри вмі-лостей.

III. ІГРИ *ФІЗИЧНИХ ВПРАВНОСТЕЙ*

Ігри, що їх у цій групі подаємо, виключно розвагово-рекреаційні. Однак, кожна з них служить для розвитку фізичної вправності, витривалості і гнучкості. Цей рід ігор пропонується проводити під час мандрівок і таборування, а також на кінці гурткових і курінних сходин.

В основному їх розподіляємо на три підгрупи:

А) Загальні ігри, що знову діляться на:

1) Ігри без приборів.

2) Ігри з приборами (м'яч, шнурок і т. п.).

Б) Водні ігри, що є цікаві і корисні для здоров'я.

Завдяки цим іграм юнак чи юначка, які бояться води, швидше звикнуть до неї, наберуться певності і навчаться краще плавати, або взагалі навчаться плавати, коли до цього часу не вміли.

ДОДАТКОВІ ПРАВИЛА для водних ігор:

1) Літом такі ігри проводити в басейні, озері, річці або в тихій затоці. Зимою ж — у спеціальному приміщенні з басейном.

2) Обов'язково установити глибину води.

3) Обчистити дно від гострих предметів (скло, камінці), ги ляк та кущів.

4) Коли ігри відбуватимуться в озері чи річці, то треба підшукати рівне дно без водоростів.

5) Для кожної гри, коли це потрібно, чітко визначити місце на воді при допомозі:

а — шнурків із поплавцями, на кінці яких є прив'язані тягарці й опущені на дно;

б — барвних прапорців на довгих палицях, устромлених у дно;

в — барвних плавальних коробок, баньок і т. п., що тримаються на опущених на дно тягарцях.

6) Взяти на увагу температуру води (чим вода холодніша, тим більш рухливу і коротку за часом гру добирати).

7) При будь-якій погоді гра у воді не мусить бути довшою, ніж 15 хвилин.

8) По виході з холодної води добре витертися і натертися рушником.

В) *Зимові ігри.* В іграх цієї підгрупи використовуємо зимовий спорт на ковзанах, лещатах та санчатах.

IV. ТЕРЕНОВІ ІГРИ

Ці ігри більше складні за попередні. Вони вимагають заздалегідь докладного плянування і приготування. Теренові ігри є дуже популярні в пластуванні своїм пригодництвом і своєю романтикою. Цінною характеристикою їх є вплив на вироблення ініціативності і провідництва. У плянуванні теренових ігор беремо до уваги:

1) *Пори року.* Найчастіше теренові ігри проводиться літом, рідше — весною та осінню, і дуже рідко зимою.

2) *Терен.* Треба бути добре ознайомленим із місцевістю, де плянуємо провести гру.

3) *Час.* Спочатку починаємо з коротких, одногодинних ігор. Потім переходимо до двогодинних ігор і т. д. Деякі теренові ігри можна опрацювати на цілий день, а то й на два дні (такі ігри рекомендується для пластунів скобів).

4) *Назви.* Найкраще тереновим іграм давати історичні назви. Цим ми надаємо більшу привабливість.

5) *Виряд.* Потрібно мати топографічну мапу даної місцевості і повний виряд, відповідно до вимог тієї гри і пори року.

6) *Правила гри.* Потрібно виготовити їх завчасу. Приклади:

а — Кожна гра мусить мати однаково опрацьовані функції для обох груп (наприклад: атаки і оборони). Ніколи не давати перевагу одній із груп, б — Для розрізнення „ворожих" груп найкраще вживати барвні пов'язки на руках або „латки" на плечах.

в — Установити методу „полону" чи „вбивства". Наприклад, через відірвання пов'язки чи „латки".

7) *Перебіг гри.* Беремо до уваги наступне:

а — Обидві групи учасників гри мусять дорівнювати одна одній.

б — Визначити вихідні пункти, пункти зустрічі з „ворогом" і кінцевий пункт збірки обох груп.

в — Устійнити час початку і кінця гри.

г — Для більшої цікавості ще можна передати провідникам груп завчасу приготовлені інформації в заклесних ковертах. У визначений час провідники відкривають коверти і знайомляться із *змістом гри, метою гри, правилами і вимогами.* Молена додати ще шкіц місця теренової гри, або подати азимути, при допомозі яких провідник зможе визначити маршрут по мапі.

(Цю, більш складну, форму гри рекомендується застосовувати до пластунів, які або приготуються до третьої пластової проби, або вже мають закінчену третю пл. пробу. Іншими словами — застосовувати до пластунів, які мають добрий досвід і вишкіл.)

Пластові ігри вправностей

А. Ігри для розвитку пам'яті

1. Гра Кіма Ця гра загально відома (із книжки „Кім" Кіплінга). Розклавши певну кількість (від 16 до 24) різних предметів — показати їх на короткий час (15 секунд — 1 хвилини) юнакам та доручити їм в означеному часі (від 2 до 10 хвилин) їх списати. Пізніше можна ввести в цю гру різні труднощі. Крім більшої кількості предметів і скорочування часу, можна ще добирати подібні предмети або вимагати описати, де котрий з них лежить. Кращі висліди нагороджувати признанням певної кількості точок.

2. Гра Кіма в картинах На пократкованому листковій паперу розмістити різні малюнки або геометричні фігури, показати їх на короткий час (залежно від віку і здібностей юнаків) гурткові та доручити намалювати їх. За вірне намальовання та розміщення малюнка давати 2 пункти. За уважне намальовання один. Хто одержить більше пунктів, той виграє. Малюнки або фігури можна понумерувати або пофарбувати. При пл. пробі можна в кратки вставляти ін-діянські або топографічні знаки, абетку Морза і т. п.

Замість листка, можна на 3 - 4 смужках паперу намалювати різними кольорами по 4 - 5 геометричних фігур, які повторюються в різному порядку. Кожну смужку паперу показуємо на півхвилини учасникам гри (ніколи разом). Відгадати фігури та їх розміщення.

Так само можна показати розміщені фігури на шахівниці та наказати їх відмалювати. (Утруднення — зразу не говорити про потребу відмалювання).

3. Гра Моргана Доручити юнакам оглянути крамничну чи іншу виставу та описати або намалювати, що і де бачили.

4. Намалювати стіну У часі сходити випровадити юнаків з домівки і наказати їм намалювати одну із стін домівки.

5. Зміни в домівці По випровадженні юнаків з домівки проводимо зміни— напр., перевісити образ, змінити предмети на столі, переставити крісла, стіл. Юнаки мають відгадати зміни.

6. Відгадати руку Усі юнаки показують праву руку одному, що має відгадувати, потім з-під коца виставляють попереплітувані праві руки. Відгадуючий має сказати, котра рука кому належить. Можна це робити з черевиками або із слідами на піску, снігу, болоті, але перед тим дати учасникам оглянути черевики.

7. Опис листівки Гуртковий роздає юнакам листівки (однакові) на дві хвилини. Кожний має потім намалювати або сказати, що бачив на листівці.

8. Обманення Гуртковий показує юнакам картину із скомплікованою сценою. Тоді ховає її і запитує юнаків про речі, які були або не були на каг тині. Відповідно до правильних відповідей точкуємо вислід.

9. Слова Гуртковий відчитує три рази список 15 слів, після того юнаки мають написати ті слова в читаному порядку. За дотримання порядкового числа слів дати 2 пункти. За запам'ятання слів — 1 пункт. Слова можуть мати певний зв'язок між собою. Замість слів можна подати дво- або трициферні числа. Пам'ятати про засаду — спершу легші вправи, а з часом трудніші.

10. Гра черевиками Кожний учасник гри стягає свій лівий черевик та кладе на спільну купу. На даний знак кожний з учасників знаходить, як мога найшвидше, свій черевик та негайно взуває його. Хто це перший зробить, одержує пункти.

Б. ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ШВИДКОГО ДУМАННЯ

1. Так —ні Один юнак виходить, решта вибирає якесь слово, котре по повороті юнак має відгадати, питаючи про його прикмети. На питання вільно відповідати лише „так" або „ні".

2. Що це? Гуртковий описує якийсь предмет десятьма прикметами, з яких кожна дальша є чимраз точнішою від попередньої (напр., якщо мова про качку: перше окреслення „птаха", останнє „кличе «квак-ква»"). Котрий з юнаків догадається, записує на картонці з заміткою, по якому з черги вислові він догадався.

Правильну розв'язку відповідно точкувати.

3. Мама, тато Один юнак виходить, решта вибирає два предмети — один чоловічого роду, другий жіночого, напр., образ і рама, або стіл і шухляда. Коли юнак вертається, кожний говорить йому кілька речень, в яких замість вибраних слів говорить на чоловічий іменник „тато", на жіночий — „мама", напр., тато є з дерева, паперу або полотна, а мама з дерева або гіпсу, тато різнобарвний, мама звичайно творить закінчену лінію і т. д. Вгадуючий має вгадати вибрані слова.

4. Ксеня Два юнаки вибирають якийсь гомонім, це є слово з подвійним значенням, напр., замок, лист, город, куля, мука, і т. п. Після того перед гуртком провадять розмову, в якій замість даного слова говорять Ксеня, при чому кожен з них говорить про інше значення цього слова. Завдання їх так

провадити розмову, щоб вона була дотепна і щоб чимраз легше було догадатись. Хто перший відгадає це слово, виграє.

5. Приповідки Подібно, як „Ксеня” — лише замість слова вибирається приповідку. Слова приповідки діляться по одному між учасників гри. Той, що відгадує, ставить питання, на які треба відповідати логічно, але в реченні помістити слово з приповідки, яке припало в поділі на відповідаючого. Із тих відповідей має відгадувач догадатись, яка це приповідка.

6. Відгадай! Гра ця відома у форміосрестикових задач. Кожний пише на карточці паперу слово, подиктоване гуртковим, по лівому боці згори вниз, а по правому боці в рівнобіжних рядках знизу вгору — напр., слово „Пласт” — букві „п” з лівого боку буде відповідати буква „т” з правого, букві „л” буде відповідати буква „с” із правого боку і т. д. Відтак у ті рядки кожний уставляє вишукані слова, які починаються буквами з лівого боку, а кінчаються буквами із правого боку, напр., перше слово „портрет”. Як усі написали, кожний по черзі описує перше слово, яке він уставив, так щоб усі догадалися. Хто перший догадався, ставить собі пункт. Відтак описують по черзі дальші слова. Хто має найбільше пунктів, той виграє.

7. Чим корабель навантажений

Гурток сидить у колі. Вибирається одну букву, напр., „А”. Один з юнаків, починаючи гру, кидає хусткою в другого та питається: „Чим корабель навантажений?” Цей відповідає словом, яке починається на „А”, напр., амоняком, ананасами і т. п. Можна не вибирати букви, лише той, хто кидає хустку, сам подає букву, якою має починатися слово відповіді. У гру можна ще вводити різні труднощі, напр., той, хто кидає хустку, говорить перший склад слова, а той, хто одержав хустку, має доповнити дальші склади цього слова. Або відповісти римою на слово запитуючого. Хто відразу не відповість, той тратить пункт.

8. Абетка Як вище. Той, хто кидає хустку, говорить якусь букву, напр., „Б”. Юнак, що її одержав, має з місця відповісти на 3 питання: яке твоє ім'я, з якої місцевости і яке зайняття? Напр., Богдан, з Бібрки, боднар. Хто не відповість — тратить пункти.

9. Корабель „Ц” Гурток сидить у колі. Гуртковий називає букву „Ц” та запитує найближчого пластуна: „Яка назва корабля?” Цей відповідає і питає сусіда: „Хто є капітаном?” і т. д. Юнаки ставлять дальші різні питання, напр., звідки пливе, куди, чим навантажений і т. п. Усі відповіді мають бути на букву „Ц”. Пізніше буква може бути змінена. Хто зле виконує гру — відпадає.

10. Славні люди Вибираємо якусь букву. Кожний юнак списує всіх славних людей, яких знає на ту букву. Відтак кожний по черзі відчитує прізвища, які написав. Усі відчитувані прізвища, записані в юнаків, вони скреслюють. Кому залишиться найбільше неперекреслених прізвищ, той виграє.

11. Ланцюг складів Гурток у колі. Гуртковий говорить двоскладне слово, найближчий юнак має подати слово, перший склад якого є другим складом першого слова. Дальший юнак знов подає слово, перший склад якого є другим складом слова його попередника і т. д. Напр., перше слово: зоря — друге: ряса, третє: сало, четверте: лоша і т. д. Хто не зуміє сказати, випадає з гри — під умовою, що його попередник скаже таке двоскладне слово із поданого ним складу.

12. Плодовите слово Вибираємо якесь слово. З букв цього слова укладаємо цілий ряд нових слів. Напр., „каламар” — укладаємо: кара, мак, рак, ар і т. д. Хто на протязі 5 хвилин у-кладе найбільше слів, той виграє.

13. Маляр Учасників гри поділити на дві групи та назвати порядковими числами. Приготовити карточки з написами різних предметів і речей. Відтак кликати по черзі по одному з обох груп та показати карточку з предметом, який треба нарисувати або змалювати. Хто правильніше та швидше це зробить, виграє.

14. Зоолог Провідник приготує два роди карточок (дві барви): з назвами різних тварин на карточках однієї барви і написами видаваних звуків тих тварин на карточках другої барви. Учасники приходять по черзі і забирають карточки з назвами тварин та їхніми звуками. Хто швидше здобуде найбільше число дібраних карточок, той виграє.

В. ІГРИ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ПОДВІЙНОЇ УВАГИ

1. Числення назад Хто швидше і без помилок почислить від 25 до 1 назад. Із черги числити по два, по три назад — також і від інших цифр, як 30-40 і т. п. Хто зробить помилку, випадає з гри.

2. Рахуй, декламаторе! Грає кожний по черзі. Деклямуючи якийсь вірш, одночасно виконувати арифметичні дії на папері, або самому складені, або підсунені іншими. Від швидкості і вправності виконання цих дій залежить кількість добутих пунктів.

3. Злодій у домівці Перед грою гуртковий непомітно призначає зручнішого юнака злодієм. Він має вхопити шапку і з нею добігти до дверей. Коли його ніхто не вхопить, то одержує 5 пунктів. Одночасно всі шукають укритий гуртковим предмет і дивляться за злодієм. За одне та друге дати по 5 пунктів.

4. „Бум" Гурток стає в колі, і всі члени по черзі вимовляють порядкові числа від одного. Замість цифер, ділених чи закінчених числом 7, говориться “бум”. Хто помилиться, випадає з гри. Можна вибрати іншу цифру.

5. „Бум-бам" Подібна гра до „бума", лише більше скомплікована. Напр., замість цифер, ділених чи закінчених числом 5, говорити „бам", а замість цифер ділених чи закінчених числом 7, говорити „бум". Де одне й другу, говорити оба слова (35 - бум бам, 70 - бам бум).

Г. ІГРИ ДЛЯ ЗБУДЖЕННЯ ФАНТАЗІЇ І УЯВИ

1. Пантоміми Перед гуртком юнаків виступає один учасник гри і намагається виразними жестами (рухами) та мімікою (виразами обличчя) представити глядачам якусь просту, звичайну дію (акцію), яку вони мають розглядати. Звичайно, кожний фігурант старається свою пантоміму скомпонувати якнайскладніше, але зображує її цілим рядом простих, добре зрозумілих засобів жестикуляції та міміки, щоб його німе оповідання легко було розгадати. Хто перший розгадає пантоміму, той заступає місце фігуранта.

Виховник контролює гру, визначає правильність і виразність німих засобів фігуранта чи вказує на їхні хиби, а також по лагоджує непорозуміння між фігурантами і глядачами. Для прикладу можуть бути приблизно такі жестикулярно-мімічні шкільні картини:

Фігурант показує жестами, як береться з мотязки нитку, як відкусується кінець нитки, як її засиляється у вушко голки, як у голці протягається нитку і на кінці її зав'язується вузлик, і як потім щось ніби шиється і знов відкусується нитку.

Береться ніби пляшку із чимось солодким, приємним (що показується мімікою приємності від запаху), потім із пляшки наливається до склянки, ще раз із приємністю понюхається і з такою самою приємністю випивається. Потім другу пляшку із чимось ніби гірким і міцним. Нюхається, вагається пити, випивається... і реакція протилежна до попередньої по спожитті приємної рідини. Можна також показати, як заварюється чай, наливається в чашку, кладеться цукор, замішується і помалу з приємністю випивається.

Показати, як хтось голиться небезпечною тупою бритвою, гострить її на ремені, тягне нею по бороді, неначе врізується, від болю корчиться, морщиться і перев'язується рушником.

Як хтось мучиться після викурення першої цигарки.

Як хтось їде автом, спочатку добре, весело, а потім йому стався зудар-катастрофа, він це пережив із жахом і, потовчений, із трудом пішов додому пішки.

Або читає книжку, перегортає сторінки, натикається на цікаве чи смішне оповідання.

Хтось ніби у кімнаті дивиться на дуже смішні картини і безупинно сміється.

Показувати гру на різних інструментах — скрипці, гітарі, саксофоні, клярнеті, дудці, піано, барабані і т. п.

Ловлення риби: як рибалка бере вудку, насилує на гачок поживу, закидає вудку, стежить за поплавком, змотує вудку на мотязку, витягає велику рибину, здимає її з вудки, а риба виривається у нього з рук і щезає у воді: Рибалка огірчений і сердитий.

Ці всі теми та інші подібні можна дуже легко в німих ясивих картинах (пантомімах) показати глядачам та їх розвеселити. Напочатку гри виховник з'ясовує, що то є жести (рухи) та міміка (вираз м'язів обличчя, очей, уст) при вияві різnorodних психічних станів, як от: радість, печаль, сум, гнів, страх, плач, сміх, здивування, побожність, і яким способом вони, ці вирази, виявляються.

Для прикладу і зразка (для наслідування) виховник сам мав би дещо з того (якщо не все) продемонструвати, а потім дати повторити це ще й юнакам. Так само міг би виховник представити бодай одну з пантомімних, згаданих тут, сценок, а потім запропонувати юнацтву компонувати подібні картини. Якби юнаки не в силі були самостійно виконати завдання, головню через брак умінь підбирати теми і розкривати їх у послідовних картинах, то виховник міг би піддати їм згадані тут пантоміми або самому придумати подібні. Найліпше зробити це так: викликати когось із гурту окремо, тихо, нечутно для інших, дати йому тему пантоміми і коротко ознайомити з основними, послідовними моментами перебігу її дії. Діти легко переймуть такі вказівки, що збуджують з природи речі фантазію, картинну уяву і здібності спостереження та наслідування. Такі вправи можна навіть спрактикувати на всіх поданих тут темах з короткими плянами розв'язати їх, бо справді бере сумнів, чи діти самостійно зможуть із завданнями впоратись.

2. Складна пантоміма У відміну від попередньої одноосібної пантоміми, складна пантоміма має двох і більше учасників німої розваги на мігах. Для таких пантомім виховник сам подає тему для цілого гуртка, бо вважається, що діти ще не доросли до таких композицій сценок, які виявляються складними німими діалогами. Насамперед виховник оголошує тему і пояснює, що й як буде представлятися на сцені. (Прикладом: сварка двох осіб).

Після того виховник викликає охочих артистів і або дає їм повну волю самим утворювати креації (сценічні типи), або подає вказівки до того, часто повчаючи власними жестами і мімікою. Для таких легких складних гурткових пантомімів можуть служити такі теми:

Сусідки. Зустрічаються дві сусідки. Вітаються привітно і щось ніби весело і жваво оповідають (про дітей чи про господарство), а коли щось у недогоду, починають сваритися, злісно прискакуючи одна до одної, поводзячи очима та швидко жестикулюючи руками, помахуючи кулаками і т. п.

Ця пантоміма більш підходить до виконання дівчатами. Хлопці можуть виконувати змінену тему на „сусідів" з подібним послідовним ходом дії, але в повільному темпі.

3. Глядачі в кіт. Сідають поруч троє, четверо осіб і представляють, ніби в кіні придивляються до картин. Позаду них стоїть одна особа — „кінооператор" і диктує кіноманам зміст картини. Час від часу він проголошує зміну картин. Наприклад, він говорить: „Де показ наукових картин", або „ось сумна картина", або „страшна драма", або „жахливе видовище", або „дуже весела історія" чи нарешті „надзвичайно смішна картина". Під такий дикатат уявні глядачі картин відповідно до їхнього змісту реагують певними рухами і мімікою, вдаючи тим викликане в них враження.

Сцена в голярні, де голять тупою бритвою.

Сцена в дентиста, що рве хворого зуба. І т. п.

Г. ІГРИ ДЛЯ ГОСТРОТИ СЛУХУ

1. Накази півшепотом Гурток стоїть у ряді. Гуртковий з віддалі кількох кроків видає накази такі, що їх виконання не можуть бачити інші, які стоять у ряді, напр., усміхнися, заплющ око і т. п. Хто почує наказ та його виконає — виграє пункти.

Труднощі: Хто виконає наказ, віддалюється крок назад, якщо і там почує, знов віддалюється. Хто з найдалшого місця почує — виграє. Можна також те саме виконувати із заплющеними очима.

2. Телефон на віддаль 2 гуртки стоять у 2-ох рядах. Між окремими юнаками та рядами віддалення на 6 кроків. Гуртковий пошепки говорить першому юнакові з першого ряду якесь слово. Цей відвертається і у поставі на струнко пошепки передає це слово другому і т. д. Юнаки із другого ряду підслухують і якщо котрийсь із них почує, не рухаючися з місця, переказує це слово у своєму ряді далі. Котрий з рядів перший передасть це слово до кінця — виграє. Грати до 10 пунктів. Гуртковий надає слова на переміну обом рядам.

3. Шукання годинника під шапкою Під одною із 6-8 положених на столі шапок цокає годинник. Кожний по черзі наслухує і має сказати, під котрою шапкою є годинник. Можна словами описати ту шапку, під котрою є годинник.

4. Шукання годинника в кімнаті Годинник схований у кімнаті. Чути його цокання. Зберігаючи цілковиту тишу, гурток шукає його. Хто знайде, не дає по собі знаку, що знайшов, лише вдає, що шукає далі, потім зголошує гуртковому. Пункти належаться за найшвидше відшукання годинника, за дотримання тиші і за опанування при знайденні. Годинник може гуртковий сховати при собі.

5. Викрадати предмети В одному куті залі посадити юнака із зав'язаними очима, побіч нього у віддалі 1-2 метрів (ярдів) лежить ряд предметів. У протилежному куті залі уставляємо гурток. По черзі висилаємо юнаків, які непомітно, без найменшого шелесту підходять до предметів і мають їх забрати. Якщо той, хто стереже, почує шелест і вкаже на того, хто підкрадається, то цей останній випадає із гри. Пункти обчисляємо відповідно до справності у підході та кількості здобутих предметів.

6. Перехід кордону У середині кімнати є старшина — довкола її стережуть стійки із зав'язаними очима. Інші мають перейти попри стійки до середини з якимсь тяжчим предметом, як столик, лавка і т. п. Коли стійка почує шелест і вкаже напрямом, указаний випадає з гри.

7. Підводні човни Юнаки одного гуртка із зав'язаними очима стоять поперек кімнати в розкроку, доторкуючи стопами своїх сусідів. Колін згинати не вільно. Руками можна свобідно рухати. Другий гурток старається безшелестно перейти кордон. Найкраще під ногами. Доторкнений випадає із гри. За чергою гуртки міняються.

8. Кордонний мур Ділимо гурток на дві частини. Одна із зав'язаними очима стає на віддалі рамен і не перепускає юнаків із другої частини, вимахуючи руками. Доторкнений виходить із гри. Частини змінюються. Із котрої частини більше юнаків перейшло кордон, та виграє.

9. Вхід до домівки Гурток виходить з кімнати. Один юнак залишається, сидячи спиною до відчинених дверей. Юнаки по черзі вкрадаються до кімнати і сідають під протилежною стіною. Кого сидячий почує і вкаже пальцем, той переходить на другий бік. Котрий юнак пропустить найменше учасників, той одержує найбільше пунктів.

10. Де ти? Один юнак утікає перед другим. Обидва із зав'язаними очима. На кожний запит утікаючий відповідає „тут". Інші юнаки вважають на перебіг гри. Після того змінюються. Відміна гри: Котрий із двох із зав'язаними очима знайде пасок на землі, той жене другого і б'є паском. Утікаючий свище час від часу.

11. Жмурки (Цюцю-бабка) Це також гра, яка виробляє почуття слуху. Один учасник гри із зав'язаними очима ловить інших учасників. Відтак змінюються.

12. Кім з ударами Гуртковий вдаряє по черзі у стіл, шафу, стіну, шибу, підлогу та інші предмети. Гурток дивиться і слухає. Відтак гурток відвертається, а гуртковий вдаряє по тих самих предметах, але в іншому порядку. Юнаки по черзі відгадують, по яких предметах гуртковий вдаряє. Для відміни можемо вдаряти по різних клявішах фортепіану, або видавати різні звуки сурмою. Хто три рази не вгадає — випадає з гри.

13. Пізнай по голосі Один з юнаків, не бачачи інших, розпізнає їх по голосі. Напр., проказування букви „а" або якогось іншого звуку юнаками по черзі. Відгадуючий може мати зав'язані очі.

14. Пізнай по ході Подібна до попередньої. Лише хода юнака має бути природна, така, як звичайно. За чергою відгадуючі змінюються.

15. Гра Кіма з годинниками Кожний юнак по черзі наслухує чикання 4-5 годинників. Гуртковий дозволяє годинники оглядати. Після того юнак відвертається, а гуртковий прикладає йому із заду до вуха ті самі годинники в різному порядку. Відгадати, в якій черзі були годинники подані.

16. Шукання при звуках Один із юнаків шукає укритий предмет. Гурток співає мурмурандо якусь мелодію — тихо, коли шукаючий є далеко від предмету, голосніше, коли до нього наближується.

17. Тюремна депеша Надати депешу азбукою Морза крізь стіну. Точка — один удар, а риска — два удари швидко по собі. Депешу відчитати. З часом вимагати надавання депеш на час — напр., 15 чи 20 букв на одну хвилину.

18. Збирає чайка при дорозі Гуртковий розпочинає гру словами: „Збирає чайка при дорозі горох" і звертається до найближчого юнака. Цей повторяє слова гурткового і додає одно слово, напр. „овес". Колений наступний повторяє слова попередника і додає ще одно слово. Хто не повторить правильно, випадає з гри. Останній одержує найбільше пунктів.

19. Хто це сказав? Гуртковий записує кільканадцять цікавіших речень або завваг юнаків, сказаних у часі сходити. На кінці сходити їх відчитує. Хто найправильніше подасть авторів, той виграє.

20. „Сірий кінець" чи „Телефон" На лаві чи на стільцях юнаки сідають тісно в один ряд, що має умовно правий і лівий кінець, який називається „сірим кінцем". На той „сірий кінець" сідає добровільно хтось із учасників. Особа, що її місце на правому кінці, каже своєму сусідові потиху на вухо якесь слово. Сусід передає те слово так само тихо на вухо лівому сусідові, і так те слово переказується аж до кінця. Той, що сидить на сірому кінці, виголошує почуте слово. Якщо те слово справді сказав той, що сидить на правому кінці, то він пересідає на „сірий кінець", а той, що там сидів, посувається з усім рядом учасників праворуч так, що на крайньому правому кінці з'являється нова особа, яка була лівим сусідом попередника.

Якщо хибу зробив той, хто сидів на сірому кінці, то він і далі залишається там сидіти; але коли хибу у слові завинив хтось перед ним у ряді, то він іде на сірий кінець, а його місце займає той, хто досі на тому місці сидів. Перевірка сказаних слів ведеться від сірого кінця за порядком сидячих у ряді аж по правий його кінець. Слово має бути сказане лівому сусідові швидко й тільки один раз, без повторення. Ця гра виробляє гостроту слуху.

21. Звіринець Учасники гри засідають у різних кінцях кімнати чи закритого подвір'я. Колений вибирає собі до наподоблен-ня якийсь тваринний звук: той котяче „м'яв-м'яв", інший півняче „кукуруку" і т. п. Спочатку провадиться так звана „нарада звіринця", в якій кожний учасник - „звір" на знак виховника (показує пальцем) представляється імітованим звуком того звіря. При більшій участі осіб така нарада буває дуже веселою і цікавою, бо дехто з дітей справді вміє точно чи дотепно імітувати тваринні звуки.

Наприкінці гри можна ще зробити короткий „звірячий концерт", в якому всі звірі разом подають свої імітовані голоси, що переходять у дику заглушливу суміш какофонічних звуків. „Концерт" починається і закінчується на знак виховника. Може повторитись кілька разів, викликаючи загальну масову буйну веселість і задоволення. Однак цим не можна зловживати, щоб не викликати природної реакції — перевтоми і невдоволення. Ця гра сприяє розвитку і скріпленню голосівок у горлі, еластичності віддихових частин тіла, а також розвиває спостережливість дітей в імітуванні тваринних голосів і звуків.

Е. ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ

1. Розшук предмету Усі, що беруть участь у грі, шукають захований предмет. Якщо хтось із них його знайде, то не дає по собі пізнати. Оцінюється за знайдення предмету та за самоопановання.

2. Розшук монет Кілька однакових монет ховається в різні, щораз трудніші місця. Пункти давати відповідно до труднощів розшуку.

3. Зауваження не порядку Зробивши не порядок у домівці, напр., розкинені па-перці, відчинене вікно, скривлений образ, розлите чорнило, запроваджуємо туди гурток та оголошуємо про зміни. Хто спостереже — нотує, не даючи по собі пізнати, що і де помітив.

4. Зміни в одязі Гурткові показується людину двічі, другий раз після змін в одязі. Спостережені зміни треба написати. У гру можна ввести труднощі так, що признається лише ті записки, які юнак записав як дійсно зроблені зміни. Напр., зроблено 5 змін — юнак записав 7 змін, у перших п'ятьох дві фальшиві, — признається лише перших три. Ця гра вчить чесноти в подаванні заобсервованого.

5. Наслідування Гурток висилає одного юнака з кімнати та повідомляє його, що по повороті має відгадати, про що йде річ. По повороті юнака гурток наслідує його в усьому і за ним повторяє його слова, намагаючись відвернути його увагу від правильних спостережень. Юнак має зорієнтуватися, які зайшли зміни, що не в порядку — напр., блузки розстебнуті, папірчики при одязі, речі порозки-дувані тощо. Правильні помічення нагороджувати пунктами.

6. Учетверо згорнений папір Ріг згорненого вчетверо паперу відрізується. На підставі відтязі риси нарисувати фігуру, яка мала б бути зображена у вирізаному місці.

7. Будь бистрий Гуртковий ховає певну кількість листків двоякого роду, напр., дубові й каштанові; відтак ділить учасників на дві групи. Кожна група має свого провідника. На даний знак усі починають шукати заховані листки. Хто з учасників відшукає листок, дає умовлений знак (напр., гавкає, м'явкає) своєму провідникові, а цей збирає листки. Котра група швидше вишукає всі листки, виграє.

Є. ІГРИ ДЛЯ ВИРОБЛЕННЯ ШВИДКОЇ ОРІЄНТАЦІЇ І РЕАКЦІЇ

1. Горить Усі учасники сидять, крім одного, який, не маючи місця, ходить і оповідає якусь історію. У моменті, як скаже „горить”, — усі зриваються із своїх місць та змінюють їх. Хто не зірветься з місця, тратить пункт. Хто не здобуде місця, веде далі гру.

2. Перстень Гурток, уставлений у колі, обличчями до середини, а руками назад, передає з рук до рук перстень, нанизаний на шнурок. Юнак, що стоїть у середині, намагається 'вхопити перстень у когось із гуртка. Якщо це вдається, тоді з останнім змінюють свої місця.

3. Електрична хустинка Гурток сидить у колі, обличчями до середини. Юнак, що стоїть посередині, намагається піймати хустину, яку юнаки перекидають з одних колін на другі. Хустинку можна тільки тоді вхопити, коли вона опиниться у котрогось із грачів у руках. Піймавши хустинку, юнак у середині змінюється.

4. Бубон Юнаки на даний знак по черзі вдаряють кулаками у край стола. Якщо хтось із юнаків ударить раніше, ніж його черга прийде, або з опізненням, випадає з гри. Останній, що залишиться, стає бунчужним.

5. Кури — півні Два гуртки юнаків стають у рядах обличчями до середини, рівнобіжно до довгих стін. Один гурт — це кури, а другий — півні. Гуртковий, стоячи з боку, наслідує квочку: „ко, ко, ку, ку, ко” і кінчає закликком: „кури!” або „півні!”. Гурт, викликаний, біжить швидко до стіни, а противник його ловить. Кого зловить, той тратить пункти. Якщо гуртковий крикне: „курчата!”, тоді всі мають стати на місцях.

6. До води Гурт стає довкола гурткового поза колом, намальованим крейдою на землі. На команду „до води” скачуть усі до кола. На команду „на землю” вискакують. Якщо наказ „до води” даний, коли всі стоять у колі, тоді ніхто не рухається. Дві помилки виключають із гри.

7. Пусти — тримай Усі юнаки тримають хустину, розтягнену перед собою. Гуртковий указує пальцем по черзі і каже: „пусти” або „тримай”. Наказ слід виконати навпаки. Хто зле виконав, випадає з гри.

8. З наказу ройового Перед збіркою гуртковий повідомляє учасників, що наказів, попереджених заввагою „З наказу ройового”, не мають виконувати. Хто виконає, тратить пункт. Гра до трьох пунктів.

9. Ніс — підлога — лямпа Гурток стає півколом перед гуртковим. Він вичисляє предмети: ніс, підлога, лямпа, але показує інші. Юнаки мають дивитись безперервно на гурткового і вказувати правильні предмети. Той, хто помилиться, випадає з гри. Виграє той, хто залишиться останнім.

10. Роби це — робите Гуртковий виконує різні рухи і каже: „роби це — тоді слід все виконувати, якщо скаже „роби те”, ніхто не рухається. За помилку юнак випадає з гри.

11. Любиш свого сусіда! Гурток стоїть у колі. Кожний юнак одержує та причіпляє на грудях картку із прізвищем історичної постаті. Один стоїть посередині і числить до десяти. При слові „десять” указує на одного із стоячих у колі, той у тому моменті має сказати історичні прізвища, які мають причеплені його сусіди, не дивлячись на них. Коли не може сказати, іде сам до середини. Відтак змінюється карточки в учасників. Хто найкраще вив'яжеться, одержує пункти.

12. Закінчення слів. Виховник пропонує учасникам гри стати в коло і перекидати один одному м'яч. При тому той, хто кидає м'яч, вимовляє частину якогось слова, найчастіше один або два склади його. Той, хто ловить м'яч, має швидко, поки зловить, доказати слово, додаючи один або два склади

його. Те слово мусить бути правильно сказане і мати сенс. За хибами стежить і виправляє їх виховник. Хто у грі провиниться, виключається з гри на певну кількість кидання м'ячем. Прикладами можуть служити слова: а) двоскладові: ра-ма, ра-но, ра-зом, о-ко, О-ля, о-дин, б) трьохскладові: ко-ле-со, ко-ро-ва, ко-ло-на, ха-ти-на, Ха-ри-тя і т.п. Ця гра розвиває слух і здібність швидкої орієнтації.

13. Зозулі У просторій порожній кімнаті чи на невеликій площі на вільному повітрі одному з учасників гри зав'язують очі. Усі діти напочатку стають навколо його на 3 - 4 кроки у промірі. На знак виховника один із кола викрикує: „Ку-ку!" Той із зав'язаними очима швидко кидається в напрямі звуку, намагаючись зловити „зозулю", яка тим часом уникає ловів. Коли „зозуля" буде спіймана, то їй замість „ловця" зав'язують очі, і процес гри повторюється. Коли ж „ловець" схибить і „зозулі" не спіймає, то знову на знак виховника хтось кричить: „Ку-ку!" і лови продовжуються.

Виховник має уважно стежити, щоб гра довго не затягалася з одним „невдалим ловцем", бо хоч цілий гурт учасників таким станом гри часто дуже захоплюється, проте самого невдачу це може втомляти і знеохочувати, чи навіть знервувати та роздратувати. Тоді виховник змінює ловця якимось „добровольцем" або сам визначає йому зміну.

Ця гра сприяє орієнтації у просторі за звуком, і вправляє в тому напрямі швидкість руху. Гра може стати і дуже динамічною, коли звуки „ку-ку" будуть виголошуватися швидко і з усіх боків, а темпераментний „ловець" буде блискавично кидатись у всіх напрямках ловити „зозулю".

14. Зозулі з м'ячем Гра подібна до попередньої, із тією відмінною, що „ловець" на звук „ку-ку" не ловить „зозулю" руками, а кидає в неї м'ячем. Якщо м'яч влучить зозулю, то вона стає на місце ловця із зав'язаними очима. Ця гра — повільніша, бо ловцеві по кожній невдачі треба подавати м'яч. Натомість сам ловець ніби має ще й ту догоду, що при швидкому реагуванні на звук швидше м'ячем досягне свою жертву, ніж зловить її руками.

15. Дзвіночок Це також одна з відмін попередньої гри. Учасники стають у широке коло (при малій кількості навіть з певними інтервалами). У середині кола стає один із зав'язаними очима, а хтось інший ходить по площі кола із дзвіночком, яким час від часу подзвонює. На звук дзвінка ловець кидається і ловить „дзвонаря", і коли його спіймає, то ставить на своє місце із зав'язаними очима, а дзвінок переймає хтось інший з учасників гри.

Ліпше було б, якби „дзвонаря" призначав виховник, щоб уникнути суперечок... Головне правило гри каже, що дзвонарь не сміє вийти за лінію кола назовні і не сміє ховатися ні за кого, що стоять у колі. Рухи ловця і дзвонаря мають відбуватися тільки в площі кола, обмеженого постатями учасників гри.

Примітка. Виховники мусять дуже уважати, щоб усі ігри, що відбуваються із зав'язаними очима, провадилися на таких площах кімнат чи подвір'я, де не було б ніяких зайвих предметів, забудов, меблів тощо і де можна було б вільно і безпечно рухатись учасникам гри, особливо ж „невидющому" із зав'язаними очима.

16. Шукання схованої речі Один з учасників гри виходить із кімнати або повертається лицем у кут і заплющує очі. Діти ховають якусь річ у протилежному місці, що їй має відшукати той, від кого предмет сховано і якого він не знає. Шукач ходить по кімнаті і розшукує сховане, а інші учасники гри допомагають йому плесканням у долоні. Коли шукач наближається до місця схованої речі, плескання густішає, коли віддаляється, плескання тихішає. Те саме робиться й тоді, коли шукач торкається різних предметів у відгаданому місці схованки, аж поки не натрапить на сховану річ. І тоді плескання стає бурхливим, чим і закінчується гра.

Плескання в долоні може бути замінене грою на якомусь музичному інструменті — скрипка, гітара чи мандоліна — з найбільшими тоновими ефектами.

17. Ясновидець Одному з учасників гри накривають голову якоюсь плахтою чи великою хусткою і садовлять по середині кімнати. До нього по черзі підходять інші з гурту і подають йому мізинець лівої руки, при чому висловлюють такі слова: „Ясновидцю-пророче, скажи, чого моя душа хоче; як люблять мене люди і що зо мною в житті буде?" Ці слова, звичайно, треба сказати зміненим голосом, бо „ясновидець" намагається і по голосу, і по мізинцеві руки пізнати, хто до нього звертається за пророцтвом. У цьому „ясновидець" часто помиляється, і тоді постають веселі ситуації на потіху всім учасникам гри.

Прикладом такого діалогу може бути: ясновидцеві подає мізинця маленька дівчинка і зміненим грубим голосом проказує слова-прохання. Ясновидець помилково подумав, що хлопець, і відповідає: „Ти, брате, хочеш бути генералом, але будеш сажотрусом, люди люблять тебе, як пси лихого діда у темному кутку, а в житті тобі буде таке, що ти станеш догори ногами". Зрозуміло, що така пророцька нісенітниця викличе веселість.

Треба, щоб у грі ясновидцем вибрали когось із дотепних, веселих, швидких на орієнтацію та на відповідь тим, що його питають. Добрий ясновидець не обмежується короткими відповідями, в'язаними формулою запитів, а завжди ще додатково, вільно і широко імпровізує, потішаючи присутніх.

Ж. ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВТОРОПНОСТИ І КОМБІНАЦІЇ

1. Розкинені склади слова Гуртковий показує лист, у якому попереставлювані склади окремих слів. Хто перший відчитає листа — одержує пункти.
2. Розкинені слова Як попередньо, лише попереставлювані цілі слова. Найкраще слова якоїсь приказки.
3. Лист у дзеркалі Відчитати лист, відбитий на бібулі. Хто швидше відчитає, одержує пункти.
4. Шифровані листи Хто перший відгадає зміст листа, писаного легким шифром. Найкраще грати двома гуртками.
5. Утрата пам'яті Гуртковий повідомляє, що знайдено чоловіка, який утратив пам'ять. На підставі речей, що знайдено в його кишені, відгадати, хто цей чоловік.
6. Кримінальна сцена Гуртки описують перебіг злочину на підставі оглядин кімнати, де він відбувся. Кімнату приготує гуртковий.
7. Нелогічна гутірка Це на подобу гутірки про молодого дідуся на дубовому камінню і т. п. Можна нелогічності більше укривати. За найшвидші звернення уваги про нелогічності приділювати пункти.
8. Нелогічна картина Картина табору, де шатра без підпор, тіні дерев у різні сторони і т. п. Картина вулиці взимі — люди в літніх убраннях, зелені дерева. Помітити ті парадокси. Пізніше упроваджувати трудніші контрасти та незгідності.
9. Правильно — чи неправильно Гурток приготує однакову кількість правильних та неправильних математичних задач і відповідно до числа учасників кладе їх на столі. Учасників ділиться на дві групи: правильних та неправильних. На знак, даний гуртковим, підходять до стола учасники по одному з обох груп, беруть по одній картці, вертаються до своєї групи, спільно перевіряють, чи вибрана картка належить їх групі. Якщо так, то її залишають і посилають другого учасника по дальшу картку; якщо ні, то відносять ту картку і беруть іншу. Котра група швидше забере свої картки, та виграє.
10. Відгадати чинність Учасники сидять у колі. Один удає, що виконує я-кусь чинність (напр., шиє, читає, пише і т. п.) і передає предмет тієї чинності другому, цей має вгадати, що о-держав. Хто тричі правильно відгадає, виграє.

3. ІГРИ ДЛЯ ВПРАВИ ПОЧУТТЯ ДОТИКУ

1. Кім дотику Гурток творить коло обличчями назовні. Із приготованих близько 15 речей гуртковий бере по одному предметові і подає до рук юнакові в колі. Цей руками охоплює предмет і передає його далі. Так по черзі переходять усі предмети. Тоді гуртковий наказує розхід, і на протязі 3 хвилин усі списують предмети в такій черзі, як їх подавав гуртковий. За предмет записаний у черзі — 2 пункти, без черги — 1 пункт.
Предметами можуть бути також мішечки із квасолею, горохом, кавою, рижем, чаєм, сіллю, цукром і т. п. Утруднення в грі: Як предмети вручаємо текстурові прямокутники з витисненими або витягнутими буквами (числами). З тих букв складений лист — відчитати його. Гурток поділити на дві групи. Кожний член групи одержує по одній букві. На „розхід" всі члени групи збігаються і укладають із одержаних букв слово. Котра група швидше крикне складене слово, виграє.
2. Квасоля під коцом Нанизану на нитці квасолю, прикриту коцом, почислити. Роблять це всі учасники гри по черзі.
3. Пізнавання монет У мішечку подати різної величини монети. Однакової величини тяжко розпізнати. За правильне відгадання дати пункти.
4. Лист на шнурку Вимагає великої підготовки. На шнурку в'яжемо вузли — при чому один означає точку з абетки Морза, а два близько себе — риску. Так укладаємо лист азбукою Морза. Юнаки, що стоять у колі обличчями назовні, одержують до рук, складених іззаду, цей шнур до відшифрування. Хто перший і правильно відчитає, одержує найбільше пунктів.
5. Пізнай по одежі Юнак, який має пізнавати, просліджує найперше в юнаків шорсткість матерії, куртки чи блузки, її викінчення, довжину, грубість і т. п. Відтак із зав'язаними очима має розпізнати тих юнаків по їх одежі. Молена пізнавати також по волосся, руках, обличчі і т. п.
6. Угадував Особу садовлять на стілець, а ззаду йому хтось, закриває руками очі. Той, що сидить із закритими очима, простягає в повітря долоню, а на неї хтось із присутніх ставить сторчма палець. Угадувач має сказати, чий це палець. І коли вгадає, то названий займає його місце на стільці, а коли не відгадає, то його залишають, щоб іще вгадував.
7. Пізнавальний дотик Одному з учасників зав'язують очі і ставлять його серед кімнати. Навколо нього мовчки стають діти з гуртка, яких „сліпий" не бачив, як вони формували коло, і тому не знає, хто де займає яке місце. Потім хтось із кола патичком чи олівцем торкається „сліпого", а цей патичком, лінійкою, олівцем має обмацати фігуру того, хто торкнувся, і пізнати його дотиком. Таке повторюється і з іншими учасниками, які мовчки передають один одному патичок чи олівець для гри.

8. Пізнавання речі дотиком Це лише відміна попередньої гри. „Сліпець" замість живого товариша гри пізнає дотиком якусь невеличку кімнатну річ, яку подають йому в руки і форми якої він пильно обмацує. Речі приблизно такі: горщик, пляшка, коробка, книжка, тарілка, олівець, окуляри і т. п.

II. ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОТОРНОСТІ І МЕТКОСТІ

1. Прикутий вуж Гру розпочинає один юнак. Він однією рукою тримається клямки дверей, а другою старається диткнути котрогось із юнаків, які бігають коло нього і зачіпають його. Першого, якого він торкне, бере за руку і так уже в двох творять вужа, який далі ловить юнаків. Виграє той, кого останнього вхопили.

2. Вовк та ягня Посередині кімнати стоїть стіл. По протилежних боках стоять вовк та ягня (два юнаки). Вовк ловить ягня, причому обидва мусять увесь час торкатись об стіл. Якщо на протязі 3 хвилин ягня не дасть ухопити себе, то виграє.

3. Перетягання через лінію По обох боках намальованої на підлозі крейдою лінії стоять два гуртки юнаків, кожний з них правою стопою на лінії. На знак (гудок) гурткового починають перетягатись через лінію. Якщо юнак, перетягнений на другу сторону, обома стопами стоїть поза лінією, тоді помагає своєму переможцеві.

4. Дмуханий м'яч На столі уставлено дві брамки. Довкола стола розміщуються змагуни обох дружин. Дмуханням у м'ячик до стук-пук (столовий теніс) дати якнайбільше „голів" ворожій дружині.

5. Роблення вітру Над лінією, намальованою крейдою по середині кімнати, підкидується перцепушок. Два гуртки, які стоять по обох боках намальованої лінії, стараються передмухати шапками перцепушок на терен противника. По чісму боці перцепушок впаде на землю, та група програє.

6. Боротьба вужів Два гуртки творять вужі. Юнаки стоять один за одним і тримають руки на поясі свого попередника. Стоячи навпроти, намагаються руками першого юнака досягти хвоста противника, боронячи власний хвіст перед атаками противника.

7. М'ячиком до шапки У колесі із промінем 1 метра (ярда) лежать побіч шапки юнаків. Гурток стоїть довкола кола. Один з юнаків кидає відбиванковим м'ячиком з віддалі 3 метрів, (ярдів) до однієї із шапок (не своєї). Якщо не поцілить, кидається карний значок до його шапки. Якщо до трьох разів не поцілить, то м'ячиком кидає другий. Якщо м'ячиком поцілено котрись із шапок, то всі розбігаються, а власник шапки з м'ячиком хапає за м'ячик і не виступаючи з кола, кидає м'ячиком до котрогось із юнаків. Якщо хибить, кидається до його шапки значок. Поцілений кидає м'ячиком до шапки і т. д. У чий шапці буде найменше карних значків, той одержить найбільше пунктів.

8. Ткацькі перегони Два або три гуртки стоять у колі обличчями до середини у віддалі 1 метра (ярда) один від другого, при чому щотретій належить до того самого гуртка. На гудок гурткового перший з кожного гуртка біжить направо, виминаючи юнаків раз із лівої, раз із правої сторони, так як ткацьке човенце. Добігаючи до свого місця, доторкає рукою свого наступника, і цей продовжує біг. Котрого гуртка останній добіжить першим, той виграє.

9. „Живий" автомат 12 юнаків сідає на землі в колі, з ногами випрямленими до середини. Один, стоячи посередині, випрямлюється і падає на руки котрогось із юнаків. Цей відштовхує його і передає в дальші руки. Хто не удержить юнака на руках, лише дозволить йому впасти, той сам стає на середині.

10. Боротьба биків Грачі: 1 бик, 1 матадор, 4 тореадори і 6 людей із стрічками (хустками)

I рунда: Бик увиходить на арену із 5-ма кусниками паперу на плечах 8 см (3 цалі) завдовжки. Тореадори намагаються ті паперці зірвати. Якщо котрогось із них бик доторкнеться, той умирає. Люди із стрічками стараються відвернути увагу бика від тореадорів, які мають право тричі вибігати з арени. За кожним разом можна зірвати бикові лиш один пасочок паперу.

II рунда: Коли всі паски зірвані або всі тореадори вбиті, тоді бик сліпне, а повище пояса зав'язується йому стрічку.

Матадор намагається цю стрічку зірвати, уважаючи, щоб бик його не доторкнувся.

11. Щнур Гуртковий стоїть посередині кола юнаків і, держачи в руках шнурок із зав'язаним на кінці мішечком із пі-оком, пускає його в рух низько при землі, так що юнаки мусять підскаткувати. Кого вдарить шнурок по ногах, той випадає з гри.

12. Ухопити паличку Гурток сидить у колі на долівці. Кожний має своє число. У середині гурткового тримає у пальцях паличку прямовисне до землі. У певній хвилині викрикує якесь число і пускає паличку. Викликане число має вхопити паличку ще у повітрі. Замість чисел можна дати назви птах або тварин. Тоді при ловленні палички треба видати оклик, питомий для даної птахи чи тварини. Хто не встигне, той тратить пункт. По втраті трьох пунктів юнак випадає з гри. Останній виграє.

13. Козак і татарин Посередині кімнати лежить якийсь предмет. По двох протилежних сторонах два гуртки — козаки і татари. На даний знак виступає один козак та один татарин. Козак виконує різні рухи — татарин мусить їх наслідувати. У певному моменті козак хапає предмет і втікає до своїх. Якщо

козака не вхопить у дорозі татарин, тоді козак бере його в ясир. Потім зміна: татарин хапає предмет, козак його ловить. Котрий гурток візьме другого до полону, той виграє.

14. Мряка на морі В домівці розставляють стільці, які є перешкодою для корбалів у мряці. Юнаки діляться на дві групи-фльоти, які із зав'язаними очима мають з одної сторони перейти на другу до порту. Хто доторкне якоїсь перешкоди (стільця), той має три рази її обійти і аж тоді може поступати далі вперед. Виграє та група-фльота, яка перша причалила до пристані в цілості.

15. Зміни місця Усі учасники стоять у колі. Кожний одержує приборане ім'я якоїсь тварини, дерева або квіту. Один стоїть посередині та викликає по черзі то тварини, то квіти, то дерева. На цей заклик візвані змінюють свої місця. Викликаючий стає сам у колі. Хто не знайде місця, іде до середини і сам викликає. На слово „кошик" усі змінюють місця.

16. Склянка води Ця гра вимагає утримання рівноваги. Учасники змагаються у пружній спритності. Беруть вони кожний у руки по склянці, ущерть по вінця наповненій водою, ставлять на мисочку і обережно тримають. Потім змагуни стають рядом в одну лінію. На команду: „Ходом руш!" чи „Бігом руш!" — пускаються в перегони, щоб першому досягти наміченої мети. При тому ані одна крапля води не сміє впасти на долівку із склянки. Хто перший найшвидше доніс непорушне повну склянку води, той виграє. У кого вода розлілється, той виключається із змагання.

За правилами і наслідками гри стежать вибрані судді або сам виховник. Цю гру можна зробити ще тяжчою до виконання, коли склянку води поставити не на мисочку, а на голу долоню.

17. Чортове коло Гурток стає у промірі яких 3-4 метрів (10-12 стіп) колом. Учасники швидко перекидаються м'ячем, який намагається перейняти чи від когось відібрати один з учасників гри, що рухається в середині кола. Від кого він перейме кинутий м'яч чи відбере у нього з рук, той заступає його місце в колі. Через те, що м'яч мусить бути у постійному русі, гра відбувається у швидкому темпі, вимагаючи від її учасників великої рухливості, гнучкості, зручності й спритності.

18. Тягар на голові Кожний учасник гри кладе собі на голову певної ваги книжку в найвигіднішій рівновазі і закладає за спину руки. Усі стають уряд і на команду виховника чи вибраного старшого: „Ходом руш!" починають один за одним гусаком ходити колом у кімнаті (чи надворі).

Далі командує подає ще різні команди, як от: „Стій!", „Присядь!", „Устань!", „Нахились!", „Випрямись!" і т. п. Виконуючи ці команди, треба дбати, щоб книжка не впала чи щоб її не торкнулись руками. Хто цим провиниться, виключається з гри. Хто найдовше утримає рівновагу, той виграє.

19. Спутані ноги Це новий тип гурткового змагання, що також оперте на втриманні рівноваги тіла. Учасникам гри зв'язують (путають) шнурком ноги, ставлять їх у ряд на означеному місці. За певну кількість кроків намічають перед ними рису-межу (в кімнаті крейдою, на повітрі шнурком на землі). На команду „Марш!" змагуни пускаються в рух і намагаються скоками досягти наміченої мети. Хто перший перескочить межу, той виграє.

20. Біг у мішках Це відміна попередньої гри, в якій, замість спутувати ноги, одягають змагунів у мішки і зав'язують їм їх попід шию. В такому одязі скакання дуже тяжке, бо все спутане тіло позбавлене можливосте баянсування для втримання рівноваги. А хто заплутається в мішку і впаде, тому незвичайно тяжко встати.

Ігри пластових умілоостей

А) Для вправ із ПЛАСТОВИМ ЗАКОНОМ

Цю гру можна використати для членів одного гуртка або у міжгурткових змаганнях куреня.

Для вправ одного гуртка: кожний член-учасник одержує скручені і перемішані папірці із числами пластового закону. На поданий знак кожний пластун бере один папірець, пише на ньому відповідний до числа пл. закон, скручує і кладе біля капелюха. Тоді бере другий папірець і т. д. Хто швидше, більше і правильно понаписує на цих папірцях пл. закон, той виграє (наприклад, перші три пластуни).

У міжгурткових змаганнях: перед кожним гуртком, на віддалі 20-30 кроків, лежить капелюх із скрученими і перемішаними папірцями з числами пл. закону. На поданий знак пластун ч. 1 (з кожного гуртка) біжить до капелюха і бере один папірець. Відповідно до числа пише на ньому пл. закон, знову скручує і кладе біля капелюха. Тоді повертається до свого гуртка. На його доторк біжить пластун ч. 2 і т. д. Котрий гурток швидше і правильніше виповнить усі папірці, той виграє.

Б) Для вправ із КАРТОГРАФІЇ

Гурток стоїть у лаві. На віддалі 20-30 кроків позначено на підлозі (або на землі) коло у промірі 2-ох кроків. (Коли участь у грі бере кілька гуртків, то навпроти кожного гуртка є одне коло. Усі кола мусять бути однієї величини). У колі лежить компас, чистий листок паперу, олівець і список предметів.

Коли гра проходить у домівці, то можна подати предмети, як: прапор, малюнок на стіні, клямку від дверей і т. д. Коли ж гра в терені, то подається хату, церкву, дерева (дуба, ялицю) і т. д.

На поданий знак пластун ч. 1 біжить до кола, стає в ньому і знаходить азимут першого предмета. Записавши той азимут на папері, біжить назад до гуртка і доторкає пластуна ч. 2. Тоді той біжить до кола і т. д. Дається 10 пунктів за азимут з помилкою до 5°; 5 пунктів — з помилкою від 6° до 10°. Коли в грі бере участь кілька гуртків, то виграє той гурток, члени якого здобудуть найбільше пунктів. (Можна додатково дати 20 пунктів гурткові, який першим закінчив гру).

В) Для вправ із МАНДРІВНИЦТВА

Цю гру можна провести з одним гуртком або декількома.

Для вправ одного гуртка: Гурток стоїть у лаві на віддалі простягнутих рук. Навпроти кожного члена, на віддалі 20-30 кроків, лежить порожній наплечник, а біля нього розкидані речі, необхідні до мандрівки. На поданий знак кожний пластун поспішає до свого наплечника і згідно з вимогами спакує його. Виграє той (або перші три), хто склав наплечник добре і за визначений час (напр.: 3 хвилини).

Для вправ декількох гуртків: Гуртки стоять на певній віддалі. Члени їх стають у ряд. Навпроти кожного гуртка, на віддалі 30-40 кроків, лежить порожній наплечник, а поблизу нього розкидані речі, необхідні до мандрівки. На поданий знак пластун ч. 1 (із кожного гуртка) біжить до наплечника, кладе до нього одну річ і швидко повертається назад. Доторкає пластуна ч. 2, а сам стає на кінець ряду. Зараз по доторку пластун ч. 2 біжить до наплечника, також кладе одну річ до нього і т. д. Гурток, котрий швидше і добре (відповідно до приписів) спакував наплечника, виграє.

Заввага до обох ігор: коло кожного наплечника лежить та сама кількість однакових речей (предметів).

Г) Для вправ із СИГНАЛІЗАЦІЇ

1) Члени гуртка стоять у лаві, на віддалі простягнених рук. Один пластун-надавець є від гуртка на віддалі 200-500 кроків. На поданий знак надавець надає прапорцями (коли це Морзе) або щитиками (коли це семафор) „депешу" (букви, числа, слова, речення і т. д.), яку решта членів, що стоять у лаві, відбирають. Надавець не робить поварень, але надає рівномірно і чітко. Темпо надавання можна міняти відповідно до вправності членів гуртка. Виграє той пластун, який відібрав депешу з найменшими помилками. Коли у грі бере участь кілька гуртків, то пластуна-надавця треба поставити так, щоб усі могли бачити його добре. Виграє гурток, члени якого, в загальному підрахунку, зробили найменше помилок.

2) Курінь ділиться на 3-4 групи (відповідно до кількості гуртків, що входять у склад його), які розставляється в терені на відповідній віддалі між собою (наприклад: 500 кроків). На поданий знак перша група надає депешу другій. Друга група те, що відібрала, надає третій. Третя ж група (коли це була остання група) надає тоді першій. Виграє та група (гурток), яка найшвидше і найправильніше надала і відібрала депешу.

Г) Для вправ із ТАБІРНИЦТВА

Розставлення шатра. Бере участь кілька гуртків, члени яких стоять у рядах. На певній віддалі (наприклад: 500 кроків) від кожного гуртка лежать складені шатра, кілки і по одній сокирці. На поданий знак кожний гурток, поспішає до визначеного місця і ставить шатро. Виграє той гурток, який поставив шатро найшвидше і за приписом.

Д) Для вправ із ПІОНЕРСТВА

1) Вправа з виміром часу. Гурток сідає в коло. Гуртковий (або виховник) слідкує за годинником. У певний момент подає знак. Усі члени гуртка намагаються встановити час, наприклад: одної, двох або і більше хвилин. Встановивши час, юнак устає. Виграє той, хто встановив найближче до визначеного часу (або виграють перші три). Заввага: подібно можна провести вправу з виміром ширини, висоти, довжини і т. п.

2) Вправа з вогнищем. На поданий знак члени гуртка збирають гиллячки, будують вогнище і розпалюють його. Хто швидше і за приписом зробить — виграє (або і перші три). Заввага: другим разом, для комплікації, можна ще гиллячки полити водою; ще іншим разом можна вимагати заварити воду.

Е) Для вправ із ТЕРЕНОЗНАВСТВА

1) У терені (ліс, парк) на поданий знак і за визначений час (10-5-3 хвилин) кожний пластун має зібрати 10-15 (або й більше) листків з 10-15 різних дерев і до кожного листка подати картку з назвою дерева. Виграє той (або перші три), хто найшвидше і правильно виконає завдання.

2) Подібно до гри ч. 1. У промірі 200-300 кроків члени гуртка списують назви дерев (або квітів, зілля і т. п.). Той, хто за визначений час подасть найбільше назв, виграє.

Є) Для вправ з ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ

1) Гурток ділиться на групки, по два пластуни кожна. У кожній групі є пластун, що потребує допомоги. Він відходить на певну віддаль (напр.: 30-50 кроків) від здорового пластуна. На поданий знак кожний здоровий пластун біжить до свого потребуючого допомоги і подає йому допомогу згідно з вимогою, поданою на картці, що знайшов при „хворому”. Наприклад: перев'язати око, або переламану руку, або рану на носі і т. п. Виграє той (або перші три), хто найшвидше і найкраще зробив перев'язку. Заввага: при повторюванню гри бажано міняти місце перев'язки.

2) Гурток розділено на групки по три пластуни кожна. На визначеній лінії і на певній віддалі між собою розставлено ці групки. З кожної групки відходить один пластун на віддаль 100-300 кроків (треба устійнити одну віддаль для всіх) і там лягає на землю. Це „жертва” нещасливого випадку. На поданий знак залишені з кожної групки два пластуни біжать до своєї „жертви”, роблять із двох палиць і коца ноші і кладуть на них „нешасного”. На нього ще кладуть м'яч і обережно переносять назад до лінії. Кожного разу, коли м'яч упаде на землю, групка зупиняється, кладе ноші на землю, підносить м'яча і рахує до 30 секунд, тоді кладе знову м'яч на „жертву” і продовжує його переносити. Виграє та групка, яка за найкоротший час перенесе „жертву” на призначене місце. Заввага: кожна групка потребує виряду, що складається з двох пл. палиць, одного коца і одного м'яча.

ЗАГАЛЬНІ ЗАВВАГИ ДО РОЗДІЛУ „ІГРИ ПЛАСТОВИХ УМІЛОСТЕЙ”

У цьому розділі свідомо не подаємо багато прикладів ігор на одну і ту ж тему. Причиною цьому є те, що майже кожна з поданих ігор можна застосувати до будь-якої теми. Наприклад:

1) Гру для вправ із пластовим законом можна застосувати у:

а) СИГНАЛІЗАЦІЇ, де замість чисел уживати букви, на які слід подати (нарисувати) знак Морза або семафора.

б) МАНДРІВНИЦТВІ, де до поданих слів слід подати відповідний символ польового знаку або, подаючи польові знаки, вимагати їхніх пояснень.

в) КАРТОГРАФІ, де слід подати відповідно до назов картографічні знаки (легенди).

г) ТЕРЕНОЗНАВСТВІ, де замість чисел подати малюнки із жуками або з комахами, птахами, тваринами, зірками (сузір'ями) і т. д. і вимагати подати їхні назви.

г) ТАБІРНИЦТВІ, де до поданих малюнків, на яких показано предмети з таборового виряду або з таборового устаткування, подати відповідні назви. (Або навпаки, до поданих назов нарисувати предмети).

2) Гру для вправ із картографії можна пристосувати у:

а) СИГНАЛІЗАЦІЇ, де, замість знаходження азимута, вимагати

1 — надавати букви або слова при допомозі морзетки (надавати прапорцями або свистком); при допомозі семафора (надавати щитиками, а вночі спеціальними ліхтариками).

2 — відчитувати (розшифровувати) шифри (напочатку давати шифри з одного слова).

б) ПІОНЕРСТВІ, де за поданим списком по черзі зав'язувати пластові вузли.

в) ПЕРШОЇ ДОПОМОЗІ, де є колі стоїть (або сидить) пластун, на якому — по черзі за поданим списком — робиться різні перев'язки (голови, ока, носа, бороди, плеча, грудей, руки і т. д.).

г) ТАБІРНИЦТВІ, де по черзі, за поданими пунктами, ставиться шатро. Наприклад: перші два пластуни виконують 1-ий пункт (розгорнути шатро на землі), другі два виконують 2-ий пункт (ставлять головні підпори) і т. д.

Подібні комбінації можна проробити з програми для вправ із картографії, мандрівництва, сигналізації, табірництва, піонерства тощо.

Ігри фізичних вправностей

А. ЗАГАЛЬНІ ІГРИ:

1) ІГРИ БЕЗ ПРИБОРІВ⁴

1. Шуліка (яструб) Учасників: 10-15. Місце довільне. Усі, з вийнятком „яструба”, стають уряд, і кожний бере попереднього за пояс або за плечі. Перший питає яструба, що стає перед ним: Тобі кого треба? — Останнього! — відповідає яструб. — То лови його! Тоді яструб кидається до останнього, що намагається втікти другим боком ряду і стати перед першого. Від бігати від ряду далі, ніж на п'ять кроків, не можна. Зловлений стає яструбом, а колишній яструб стає напереді. Відміна: Два останні

⁴ Пояснення скорочень: хл. — хлопці (юнаки); д. — дівчата (юначки); л. — літ; уч. — учасників; кр. — кроків; кв. — квадрат, -і

втікають і яструб ловить одного з них. Опісля змінюється забава так, що як тільки останній стане перед першого, найближчий починає бігти.

2. Бондар Учасників: 10-20. Місце довільне. Усі стають колом, обличчям до середини. Один (бондар) ходить поза колом, легко вдаряє когось по плечах, каже: Хто швидше? і біжить довкола. Ударений біжить у протилежнім напрямі, і хто швидше займе вільне місце, звертається до кола плечима.

3. Хорт і зайці Учасників: 20-50. Грище: 20 кр. у кв. Учасники творять довільно віддалені між собою кола по 4-5 у кожному. У середину кожного стає один „заєць". Один заєць і один хорт є поза колами. Переслідуваний хортом заєць утікає до кола, звідки за те мусить зараз вибігти заєць, що був уже в колі, на якого тепер хорт полює. Зайці, що вже бігали, змінюються із зайцями у колі. Спійманий заєць стає хортом, але не може зараз віддавати удару. „Викурений" заєць може вбігти до того самого кола, але із протилежного боку.

4. Лабіринт Учасників: 20-60. Грище: 20 кр. у кв. Усі, за винятком двох, стають рядами по 5-6, один ряд за другим, і беруться за руки. На свисток (плеснення у долоні) провідника всі опускають руки, виконують зворот у ліво і зараз знов беруться за руки. Творяться знову вулички, але прямокутно до попередніх. Ані утікач, ані ловець не сміють бігати попід руки або розривати ряди. Утікач скаче на одній нозі. Бачить провідник, що втікачеві грозить небезпека, дає знак, і поміж обома постає перешкода, яку ловець мусить знов обійти. Що якийсь час провідник змінює пари.

5. Запорожець у Січі Учасників: 20-40. На прямокутнику вимірюється „Січ" — смугу на 3 кроки завширшки, а на цілу ширину місця гри (15 кр.) завдовжки. Прямокутник може бути 40 кроків завдовжки. Учасники, за винятком запорожця, що стає в „Січі" і не сміє з неї виходити, діляться на дві половини і намагаються перебігати через „Січ". Запорожець ловить перебігаючих легким ударом руки по плечах, але тих, що стоять поза „Січею", не сміє доторкати. Перебігаючі можуть теж ударити незручного запорожця по плечах. Зловлені стають запорожцями і допомагають ловити.

6. Рибалки і риби Учасників: 20-50. Місце 40-50 кр. в кв., це „саджавка" (ставок). В одному кутку позначається коло — „хату рибалок". Учасники діляться на дві групи. Одна з них „риби", ходять і бігають довільно по „ставку", друга — „рибалки", беруться в „хаті" за руки, творячи „волок", і з окликом „рибалки йдуть!" вибігають на лови. Два крайні „волока" стараються вхопити один одного за руки, а тоді з окликом: „Тягни!" коло рибалок приводить спіймані риби до хати. Рибалки ловлять доти, доки не виловлять усі риби. Тоді ролі міняються. Риб не можна ловити руками. Риби, що вибіжать із „ставка", уважається за спіймані. Коли волок „порветься", треба його „залатати" і аж тоді можна далі ловити.

7. Жива линва Учасників: 10-30. Грище: прямокутник 10 кр. завширшки, а 40 кроків завдовжки, поділений лінією на дві рівні частини. Перебіг забави: Два найсильніші провідники вибирають собі за чергою по одному з учасників, доки не розберуть усіх. Кожний вибраний стає за своїм провідником і бере за бедра попереднього. Провідники беруться за руки точно над лінією і на „раз! два!" усі тягнуть назад. Котра група дотягне швидше до кінця площі — та перемогла.

8. Дзвін Учасників: 10-20. Грище: 30-40 кр. в кв. По кутках стоять прапорці. Перебіг гри: Усі уставляються в коло і міцно тримаються за руки. Це — „дзвін": Посередині стоїть „серце", яке з розбігу намагається перервати коло і добігти до прапорця. Хто його спіймає, заки добіжить до прапорця, вибирає нове „серце". Неспіймане „серце" вибирає саме заступника. „Серце" при розриванні повинен схрестити руки на грудях.

9. Турецькі перегони Учасників: 12-30. Грище: 10 x 20 кроків. Усі сідають пара за парою у прямій лінії або в коло, по-турецьки (з перехрещеними під собою ногами). Усі пари мають своє число. На заклик (Перша! Друга! і т. д.) названа пара схоплюється на рівні ноги, один біжить наліво, другий направо в протилежних напрямках, і стараються чим швидше сісти на своїх місцях. Перший перемагає. Відміна: Бігці оббігають вужем кожен пару.

10. Попід руки Учасників: 15-30. Грище: 20 кр. у кв. Мета забави: Перегони. Усі уставляються в коло обличчям до середини, беруться за руки і підносять руки вгору. Пара, на яку одночасно покаже провідник, пускає зараз руки, один біжить направо, другий наліво, попід піднесені руки, виминаючи інших учасників вужеватою лінією. Хто скоріше добіжить на місце, звідки вибіг, стає у колі. Другий ходить у середині кола і легким ударом руки вибирає бігуна, з яким хоче помірятися швидкістю і зручністю. Діткнений мусить бігти у протилежну сторону. Вибирати можна тільки таких, що ще не бігали.

11. Передай другому! Учасників: 6-20. Грище: 30 кроків у квадраті, позначене лініями. Мета: спіймати. Вибраний жеребом намагається спіймати, тобто вдарити когонебудь легко рукою по плечах і сказати при тому: „Передай другому!" „Спійманий" не сміє безпосередньо звертати удару. Не вільно вибігати поза позначені лінії. Відміни: 1) Коли переслідуваний присяде, ловець не може його ловити. 2) Посередині вбито жердку або поставлено стояк. Хто доторкає його рукою, є в гнізді, і ловити його не можна. У гнізді може бути тільки один.

12. Півники Ця гра належить до категорії тих, що впливають на розвиток фізичних, м'язових сил молоді та загострюють почуття рівноваги тіла. На підлозі в кімнаті, шнурком чи крейдою або вугіллям, зазначають певну площу (коло або квадрат). На тій площі стають одна проти одної дві особи, кожна на одній нозі, і намагаються плечем усунути суперника з площі поза її межі або збити його рівновагу, поставивши на обидві ноги. Правило гри забороняє торкатися партнера руками, ногами і головою. Вигляд таких скакунів, що нападають один на одного, нагадує молодих півників, од чого і називається сама гра. Гру можна провадити також на вільній площі надворі.

13. Вуж (Ланцюг) Гурт учасників гри поділяється на дві рівні частини, рівні за кількістю осіб або за приблизним обрахунком фізичної збірної сили. Обидва гуртки беруться тісно і міцно попід руки і стають один проти одного у віддалі 8, 10, 12 кроків на добре означену на землі лінію (вириту на гладкій площі борозну, або позначену простягненим мотузком). На поданий знак обидві лави сходяться на середину між лініями і зударяються грудьми, намагаючись кожна виперти супротивну лаву за лінію позад неї. Забороняється в боротьбі лавами ударяти і тиснути ногами, руками й головою. Можна лише натискати грудьми та плечима, тримаючись міцно попід руки. Переможцем залишається та лаву, що витисне супротивну за її лінію або розірве її.

За деякими даними ця гра, що її звать також „ланцюгом”, у давнину була улюбленою розвагою городового і запорозького козацтва, що сходились на боротьбу між оселями сотень або між січовими куреннями. Пізніше нею захоплювалися парубки сусідніх сіл, змагаючись у святкові дні на толоках між оселями.

14. Кінний герць У змагання вступають дві пари або й більше пар грачів. У кожній парі один хлопець сідає на плечі другому, уявляючи собою „вершника” і „коня”. Вершник тримається міцно за шию коня, а кінь тримає вершника на плечах руками попід ноги. Пари вершників сходяться між собою, і починається герць. Вершники намагаються скинути супротивника з коня, стягаючи його (вибиваючи з сідла) руками. Кінь не сміє працювати руками, а лише тиснути головою, грудьми і наступати ногами.

Хто з вершників буде стягнений з коня чи випаде із сідла, або впаде разом із конем, виходить з герцю переможений. Переможцем буде той, хто покидає супротивників із коней чи повалить їх разом на землю.

У гуртуванні змагунів можуть бути різні комбінації: дві партії вершників на конях, дві пари за чергою, пара проти пари, усі проти всіх — „суцільне побоїще”, один проти всіх — „багатирський змаг” і т. п. Вершники і коні часто міняються місцями в різних ролях і комбінаціях.

Походження цієї гри також ніби приписують козацтву. Востаннє вона була улюбленою розвагою вихованців різних бурс в Україні.

2) ГРИ З ПРИБОРАМИ

1. Лявіна Уч. 20-30. Грище 15 x 20 кр. Хл. Д. Усі стають у ряд, одинцем або парами. Один стає 5-6 кроків перед рядом і котить прямо на ряд великий м'яч (кулю). Усі мусять підскакувати, щоб уникнути зуда-рення.

2. Стрілець Уч. 10-16. Грище 15 кр. у кв. Хл. Д. Мета: Поцілити учасника в бігу. Двома камінцями (хоруговками) позначається дві мети 10-15 кр. одна від одної. Вибраний жеребом стрілець стає 10-15 кр. збоку, інші учасники уставляються рядом за одною з хоруговок і перебігають по черзі від хоруговки до хоруговки. Стрілець намагається їх у той час влучити м'ячиком. У голову ціляти не вільно. Кожний, хто перебіжить, стає стрільцем, а стрілець стає на кінці черги. Хто швидше досягне 5-6 поцілів, виграє.

3. Хто кинув? Уч. 6-12. Грище 30 кр. у кв. Хл. Д. Мета: Поцілити м'ячем. Уч. творять два ряди по 3-6 у кожному, у віддалі 20-30 кр. Вибраний жеребом стає посередині, плечима до ряду, звідки кидають м'яч. Коли кидаючий не попаде середнього, іде на його місце; коли попаде, середній швидко оглядається і вказує, хто кинув. Коли вгадає, міняються місцями, коли ні, кидає в нього протилежний ряд. Обидва ряди кидають на чергу. Усі учасники виконують рухи руками, щоб збаламутити увагу того, хто вгадає. Уставлятися можна також у коло.

4. Нездара Уч. 8-12. Грище 10-15 кр. у кв. Хл. Д. Мета: Ловити м'ячик. Усі уставляються у колі один від одного на 5-10 кроків. Коли учасників більше, то можуть уставитися у формі зірки. Для цього уставляються двійками, перші йдуть два кроки вперед, а другі назад. За незловлення киненого м'ячика обома руками такі йдуть кари: 1) ловити правою рукою, 2) лівою рукою, 3) на одній нозі, 4) стає на одне коліно, 5) стає на обидва коліна. За добре спіймання йдуть поправи в протилежному порядку. Хто перший стане на обидва коліна, є очевидно „нездарою”. Можна кидати м'ячик у довільному напрямі або уживати одночасно двох, а навіть трьох м'ячиків.

5. Відбивана Уч. 10-20. Грище 20 x 15 кр. Хл. Мета: Відібрати середньому м'яч. Стають у коло, один від одного на 2-3 кр. Один іде в середину і боронить м'яча. М'яч можна доторкати тільки ногами. Кожний по черзі з обводу кола намагається відібрати м'яч, тобто поставити на м'яч ногу. Супротивника не можна доторкати руками, можна забігати з усіх боків та легко відпихати від м'яча цілим тілом, як при футболі. Оборонець легенько підбиває м'яч ногою на 2-3 кроки в бажанім собі напрямі, намагається мати

м'яч завжди перед собою, а супротивника — за собою. Притиснений відбирачем, подає ногою м'яч одному з грачів на обводі, а коли відбирач побіжить за м'ячем, обвідник подає м'яч оборонцеві. Пощастить відбирачеві поставити ногу на м'яч, то стає сам оборонцем, попередній оборонець вертається в коло, а дальший з черги грач вибігає відбивати м'яч.

6. М'ячеві перегони Уч. 12-30. Грище 10 x 15 кр. Хл. Д. Уставка — одна пара за другою 'в ряд. Обидва передні дістають по одному м'ячеві і піднесеними угору руками подають м'яч назад, не оглядаючися. М'ячі йдуть із рук до рук на кінець і так само знов наперед. Перемагає ряд, який швидше передасть м'яч. Відміни: 1) Уставка в колі. М'яч іде зигзагом, то значить, перший одної пари (уставка як при третяку) передає м'яч другому сусідньої. М'ячі йдуть у протилежні сторони. 2) М'ячі не передається із рук до рук, тільки кидається. Пари стоять на віддалі 5-10 кроків.

7. Подаванка Уч. 10-20. Грище 10 x 15 кр. Хл. Д. Усі творять велике коло, один від одного (залежно від вправи) 3-10 кр. У середину йде 1 або 2, щоб подаваний з рук до рук м'яч переловити або взагалі якимнебудь способом доторкнути, а тоді стає на місце того, хто останній з кола мав м'яч у руках, який тоді йде до середини. М'яч треба відповідно до умови: а) доторкнути рукою; б) схопити обома руками.

8. Заєць у лісі Уч. 20-40. Грище 15x20 кр. Хл. Уставка в шахівниці. Один із шапкою на голові бігає поміж грачами у „лісі". „Дерева" подають собі з рук до рук легкий м'яч. З м'ячем у руці не вільно бігти, кидати м'яч можна тільки із свого місця. Дерево, за яким сховався заєць, не сміє у нього ціляти. Мусить кинути м'яч сусідові. Поцілений заєць передає свою шапку дереву, яке його поцілило, і стає на його місце. Заки „дерево" не положить собі шапки на голову, не можна в нього ціляти.

9. Ділянка Уч. 10-20. Грище 10 кр. у кв. Хл. Усі творять коло, один від одного на 3-5 кр. так, щоб дромір кола був щонайменше 10 кр. Один у середині — цільний — може свobodно по цілім колі порушатися. Колові перекидуються м'ячем і в догідну хвилину влучають середнього. Хто поцілить, іде до середини, а поцілений стає на його місце в колі. Ціляних може бути двох-трьох „одночасно".

10. Косарі Уч. 20-30. Грище 10x20 кр. Хл. Д. Учасники стають у черзі одинцем або парами. Два учасники беруть у руки кінці лінви 3-5 метрів (ярдів) завдовжки і з окликом: „Косимо! Косимо!" біжать уздовж черги по обох боках. Усі мусять перескакувати понад лінву, бо хто не здужає на час підскочити, того лінва „скосить". Косарі вертаються назад, і гру продовжує дальша пара. (У підскоці можуть виконувати учасники $\frac{1}{4}$ або $\frac{1}{2}$ звороту).

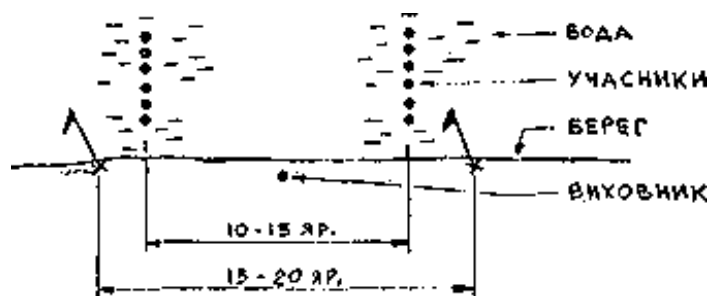
11. Ловлений м'яч Уч. 6-20. Грище, 10-15 метрів (ярдів) уширшки (залежно від числа учасників), а таке завдовжки, щоб ніхто не міг його м'ячем перекинути; ділиться на половину (лінії на землі зазначаємо вапном або хоруговками по боках). Рівнобіжне до середньої лінії тягнеться по обох її боках дві такі самі лінії, які відмежовують „городок" від „поля". „Городок" ширини 5 метрів (ярдів). Учасники діляться на два рівні гуртки і розставляються рівномірно до цілім полі. До „городка" кожний гурток дає по трьох найзручніших. Ніхто не сміє переступити середньої лінії. Група, що за жеребом починає гру, дає м'яч одному, який стає перед середньою лінією і кидає його по змозі на „городок" супротивника. Упаде м'яч на поле, заки його хто спіймає, то гурток числить собі — раз, коли впаде на „городок" — два. Задні можуть подати м'яч переднім. Гра продовжується, доки один із гуртків не дійде до числа 15. Прилади: 10 хоруговок і один м'яч середньої величини.

12. Цілянки Учасники кидають по черзі до цілі списом або каменем. Виграє той, хто швидше дійде до означеного числа поцілів. Учасники можуть також поділитися на дві дружини, а тоді вирішає число поцілів, здобутих цілою дружиною. До списа, застромленого в землю, або якогонебудь паля 1.5 метра (5 стіп) заввишки, кидається болясом (три олив'яні кулі на трьох шнурках, зв'язаних разом); дві важчі кулі (по 250 гр.) на двох довгих (1 м.) шнурках, легша куля (120 гр.) на коротшім (80 см.). При меті тримається у руці легшу кулю, а розмах робиться іншими.

13. Джгут Гурток учасників гри поділяється по половині, приблизно з рівною мірою сил з обох боків. Беруть міцний недовгий джгут, шнурок чи канат (або довгу тичку), хапають за обидва кінці руками і тягнуть до себе, намагаючись перетягнути другий гурт змагунів через визначену на землі якусь межу.

Б. ВОДНІ ІГРИ:

1) „У НАСТУП/ І ВІДСТУП" (Глибина води по пояс) На березі ставлять два прапорці на віддалі 15-20 метрів (ярдів) один від одного. Вони означають межі поля для гри. Учасники поділяються на дві групи (або два гуртки беруть участь), які уставляються у воді лавами на відстані 10-15 метрів (ярдів) одна від одної. Виховник (або гуртковий), що стоїть на березі,

у кожній руці тримає прапорець. За його сигналом — помахом прапорцями вгору — групи рівними лавами прямують одні до одних. Коли лави зближаться до 2-3 метрів (ярдів), виховник підіймає один з прапорців угору. Група, що є по боці піднятого прапорця, швидко обертається і тікає. Друга група намагається ввійти якнайбільше з утікаючої групи.

2) „ГРА У КВАЧА З М'ЯЧЕМ" (Глибина води по груди) Учасники гри плавають по колу, у центрі якого є провідник. Завданням провідника є влучити м'ячем у плавачів. Той, у кого влучать м'ячем, стає провідником. Той, хто ввіймає м'яч у повітрі, повертає його назад провідникові. Коли провідник промахнувся, він пливе сам по м'яч. Цю гру можна провадити і без м'яча. У такому випадку провідник намагається доторкнутися до плавача руками. Учасники тоді плавають не по колу, але не випливають поза межі означеного поля гри.

3) „М'ЯЧ ЗА ЛІНІЮ" (Глибина води по груди) На початку гри треба позначити прямокутний простір на воді. Учасники, що вміють плавати, поділяються на дві рівні групи. Кожна група стає в лаву уздовж коротких ліній водного майданчика. Простір води за правою лінією майданчика вважається територією одної групи, за лівою лінією — другої групи.

Виховник (або гуртковий) кидає м'яч на середину майданчика. Група, що оволоділа м'ячем, починає перекидати його між своїми членами, намагаючись не давати м'яча „супротивникові". Не дозволяється тримати м'яч у руках більше 5-ох секунд. При порушенні правила виховник передає м'яч другій групі. Завдання кожної групи полягає в тому, щоб закинути м'яч на територію протилежної групи. Гра триває 10-15 хвилин. Виграє та група, що здобуде найбільше пунктів.

4) „ПЕРЕПРАВА ЛИСТА" (Глибина води по груди) Учасники, що вміють плавати, діляться на дві рівні групи. Кожна група ділиться на дві підгрупи, які стають одна проти одної в ряд по одному. Відстань між підгрупами одної і тієї ж групи 15-20 ярдів (метрів). Обі групи стоять одна побіч одної. Перед початком гри виховник (або гуртковий. — курінний) вручає пластунам, що стоять першими в рядах правих підгруп (але різних груп), суху хустинку або аркуш цупкого паперу. Це — лист. На поданий знак вони плывуть з листом до перших пластунів лівої підгрупи, але своєї групи, які стоять напроти. Доручивши листа, самі займають місце в кінці ряду. Пластун, який отримає листа, пливе до протилежної підгрупи і передає його пластунові ч. 2 . . . і т. д. Гра кінчається тоді, коли учасники обох груп поміняються місцями. Виграє та група, члени якої першими закінчили — не замочивши — естафету листа. Якщо ж група закінчила передавання листа першою, але замочила його, то також вважається переможеною.

5) „ПО ЯБЛУКО!" (Глибина води по груди) До купального містка або до човна прикріплюється довгу палицю, на кінці якої прив'язується м'яч. Члени гуртка (або куреня) за чергою підпливають до м'яча і, підстрибнувши, намагаються діткнутися його рукою. По 5-ох хвилинах м'яч підтягають трохи вище. Тепер беруть участь ті, кому вдалося діткнутися до м'яча в першій частині гри. Виграє той, хто діткнеться м'яча на такій висоті, на якій ніхто інший не міг цього зробити.

6) „ХТО ШВИДШЕ?" (Глибина води по груди) У грі беруть участь 2 або 3 гуртки, які стають у ряди на відстані 2-3 кроків одні від одних. Пластуни, що стоять в рядах першими, одержують м'яч. На поданий знак зони передають м'яч поміж своїми ногами під водою пластунові ч. 2, а той пластунові ч. 3 і т. д. Останній в ряді, одержавши м'яч, пливе з ним до переду, стає попереду ряду і знову передає м'яч далі. Виграє той гурток, пластун ч. 1 якого, опинившись останнім, знову першим стане на чолі свого ряду.

7) „ПЕРЕГОНИ" (Глибина води по груди) Двоє пластунів стають біля самої води з м'ячами відмінної барви в руках (можна вживати інші речі, як: корок, кусок дошки, баньку тощо). На поданий знак кожний кидає свій м'яч так, щоб він упав у воду якнайдалі від берега. Потім пластуни кидаються в воду, підбирають м'яч „противника" і плывуть з ним до берега. Виграє той, хто першим повернеться на берег з м'ячем. (Коли в грі беруть участь 2 гуртки, то виграє той гурток, який здобуде найбільше пунктів.)

8) „НА БУКСИРІ" (Глибина води довільна) Дві рівні групи (або 2 гуртки) на човнах виїжджають на середину річки (або на певну віддаль від берега). Тут зв'язують ланвою задні частини обидвох човнів, залишивши між ними віддаль 5-10 метрів (ярдів). На поданий знак обидві групи одночасно починають веслувати в протилежні боки. Виграє та група, яка підтягне на буксирі човен „противника" до визначеного місця на березі.

В. ЗИМОВІ ІГРИ:

1) „ЗГОРИ НА САНЧАТАХ" Гурток (або кілька гуртків) ділиться на групи по 2-3 пластуни в кожній групі. Пластуни по черзі з'їжджають згори на санчатах і на шляху спуску намагаються якнайкраще виконати одне із завдань, поставлених перед групою. Група, яка успішніше за інших виконає завдання, перемагає.

Завдання можуть бути різноманітні, наприклад:

- а — зібрати, не спиняючи санчат, більшу кількість прапорців, розставлених по схилу;
- б — запастися сніжками (по 3 для кожного) і збити більшу кількість баньок, поставлених на половині санної дороги;
- в — закинути в 2 кошики, поставлені на половині санного шляху, по одному ганчір'яному м'ячу;
- г — влучити сніжками в ціль (снігова фігура, щит тощо).
- 2) „ЗГОРИ НА ЛЕЩАТАХ" Гра подібна до попередньої, лише має відмінні завдання, а саме:
- а — спуститися з гірки, стоячи вдвох на одній парі лещат, і не впасти (задній тримається за пояс попереднього);
- б — спуститися з гірки на лещатах втрьох лавою, взявшись за руки (старатися не впасти і не розмикати рук до самої зупинки);
- в — спускаючись згори, проїхати під ворітцями з лещатових палиць, не збивши палиці-поперечника, і проїхати між трьома прапорцями, не зачепивши жадного з них.
- У грі потрібно дотримувати таких правил:
- 1 — спускатися на лещатах згори без палиць;
- 2 — чергові лещатарі стартують лише тоді, як попередні закінчать спуск;
- 3 — у час проведення гри забороняється учасникам переходити впоперек спуску і підосви гори;
- 4 — гру можна відповідно міняти, ускладнюючи чи спрощуючи завдання;
- 5 — проводити цю гру не довше години.
- 3) „ГРА НА КОВЗНАХ" Гра подібна до двох попередніх. Виховник може сам вміло вкласти зміст і підібрати завдання.
- 4) „ЗИМОВИЙ ВУЖ" У грі беруть участь 2 гуртки (або 2 групи з рівною кількістю учасників). Гру проводять на віддалі 100-150 метрів (ярдів) по незайманому снігу. Відмітивши початковий і кінцевий пункти, виховник вишиковує обидва гуртки в ряд рівнобіжне один до одного. Між пластунами кожного ряду є відстань 8-ох кроків. На поданий знак обидва гуртки рушають, не поспішаючи. Кожен проходить визначену віддаль точно по сліду, прокладеному пластуном ч. 1 (тобто йти слід у слід). Спосіб ходи — йти без палиць, не відриваючи лещат від снігу. Виграє той гурток, якого слід вийшов найвужчим і найрівнішим.

Теренові ігри

- 1) „ПОЛЮВАННЯ НА ОЛЕНЯ" Гуртковий — це олень. Він не ховається, але або стоїть, або рухається в колі, промір якого є 20 кроків (для відміни гри „олень" може стояти або рухатися на одному місці). Пластуни стоять довкола „оленя" на віддалі 100-200 метрів (ярдів). На поданий знак пластуни вирушають, щоб знайти „оленя" і непомітно підкрастися до нього. Коли гуртковий побачить когось із пластунів, викликує його ім'я, і той виходить із гри. По 15-20-30 хвилинах гуртковий подає сигнал, що гри кінець. Всі встають на тому місці, до якого дійшли. Виграє найближчий. Цю гру можна проробити в іншій формі, а саме: „олень" має зав'язані очі. Тоді пластуни-мисливці стоять від нього на віддалі 50-ох кроків. Час гри тоді скорочується до 10-15 хвилин.
- 2) „РОЗВІДУВАННЯ ЗА ВОРОГОМ" За місце править частина терену чи міста розміром з квадратну милю (або 2 кілометри) і з визначеними межами. Один гурток (або півгуртка) — це „ворог". Він вирушає першим і ховається в межах визначених кордоном. Другий гурток (або друга частина півгуртка) вирушає 15 хвилин пізніше і намагається розшукати ворога. Другий гурток (або півгуртка) можуть діяти всіляко, навіть розсипатись одинцем, те саме відноситься і до „ворога". Але одні і другі звітують в своїм провідникам (або гуртковим) про рух протилежної групи. Коли другий гурток за визначений час (наприклад, одної години) не розшукає „ворога", то „ворог" виграє. Пластуни з обох груп записують імена бачених пластунів із протилежної групи. За кожного баченого одержують 2 пункти.
- 3) „ОБЛАВА ПАРТИЗАНІВ" Розвідувачі доносять, що в лісі, в точно визначенім терені, сховалась група ворожих партизанів кількістю 5-7 людей. Курінь одержує доручення виловити їх. Провідник вправи розділяє своїх на менші відділи, кожному відділові доручає перешукати визначений відтинок терену, забезпечуючи його мапою, шкіцом із напрямними кутами маршу або іншими деталями, як час вимаршу, особливі доручення тощо.
- З усіх боків одночасно починається наступ, перстень облави затіснюється.
- Усі учасники гри одягнені однаково, особливих відзнак не мають, однаке кожен член одної і другої сторони носить на рукаві нитку кольору своєї групи. Взятому в полон або „вбитому" учасникові гри зривають нитку, і він випадає з гри. Його відводять на умовлене місце.
- Члени облави порозуміваються між собою прийнятим гаслом. Поклик і відклик слід вимінювати з близької віддалі, щоб не підслухали його супротивники, бо тоді легко могли прослизнутися поміж чатами облави.

Партизани є добрі й проворні розвідувачі. Вони вміють добре ховатися, непомітно просмикнутися, стараються використати кожну тактичну помилку облави, бо знають, що на кожний оклик „стій”, звернений в їх бік, мусить кожний учасник стати. Утікати, обдурювати, мовляв, „я свій, чого чіпляєшся” — не вільно, бо можна цим пошкодити своїм і знищити цілу вправу.

Вправа може тільки тоді добре вдатися, коли буде збережена між учасниками глибока тиша, щоб навіть птах не сполохати. Це стосується взагалі всіх польових ігор.

Виграє облава, якщо переловить усіх партизанів або якщо тільки один втече від неї; у кожному іншому випадку виграють партизани.

Терен вправи, простір кількох квадратних кілометрів, мусить мати багато природних схованок (гайків, хащів, ровів, ям).

За зловлення провідника партизанів 4 пункти, за зловлення звичайного партизана 2 пункти..

Кожний партизан, що висмикнувся, виграє 3 пункти.

4) „ОБОРОНА СІЧІ” Більша група — це „татари”, які здобувають Січ. Менша група — це „запорожці”, які обороняють Січ. Відношення між групами 1 до 2.

Січ представляє хоруговка, від якої на віддалі 50-100 кроків розміщені чати. Кошовий Січі не має права наблизитися до хоруговки ближче, ніж 20 кроків. Довкола хоруговки хащі, природні заслони терену.

Чатам не вільно змінити становища, хібащо на наказ кошового.

Гурток розвідувачів досліджує околицю, стежить за рухами ворога, що наступає, і про все доносить кошовому, який на основі цих вісток пересуває чати.

Чати недоторканні, треба їх оберігатися, але можна переловлювати гінців, що їх висилає кошовий до чат, і так перешкодити у його зв'язку з чатами.

Січ тоді здобута, коли хоч один „татарин” дійде до хоруговки. Гра триває 1-2 год.

Пункти обчислюються так само, як і при вправі ч. 3.

5) „ФРОНТОВІ ЛІНІЇ” Два курені в кількості 40-60 людей, рівні силою, розташовуються на віддалі 1-2 кілометрів один напроти одного або під кутом. Провідники пробоевих гуртків висилають розвідувачів, що мають розвідати про становище чат противника, про розміщення хоруговок, про рухи пробоевого гуртка. З нарисом становища ворога вертаються (якщо їх не переловлять) до свого гуртка. Починається наступ, або пригтовляється у певній віддалі від хоруговок засідка. Тих, що наступають, переловлюють чати противника. Якщо хтось прокрадеться через лінію ворожих чат, — забирає тільки одну хоруговку і з нею вертається до своїх, прокравшись ще раз через лінію ворожих чат.

Чатам не вільно наблизитися до хоруговок на ближчу віддаль, як 200 кроків, але вільно посилати до булави пробоевого гуртка гінців із проханням допомоги.

Чати недоторканні, не мають жадних бойових відзнак, але гонець, що поспішає до відділу, дістає бойову відзнаку і тоді втрачає недоторканність, значить, можна його „вбити” (зловити).

Для гри мусять бути точно визначені межі і терен. Гра триває дві години.

Пункти: убитий (роззброєний) противник — 2 пункти, гонець — 2 пункти, здобута хоруговка — 5 пунктів; втрачений ігрець — 1 мінус. Виграє група, що втратить менше хоруговок, менше членів, отже здобуде більше пунктів.

Цю гру можна ускладнити, даючи особливі доручення поодиноким гурткам, наприклад, збудувати кладку через річку і дістатись до ворога з боку, звідки він найменше сподівається нападу чи підходу, виконати нарис становищ противника відповідно до вимог картографії, переслати депешу в даному часі та умовленими засобами (семафором або Морзівською абеткою — хоруговкою чи світлом) до провідника даної групи тощо.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

- 1) „ЖИТТЯ В ПЛАСТІ”, Д-р Олександр Тисовський (Торонто — Дітройт, 1961 р.)
- 2) „ІГРИ ТА ЗАБАВИ в пластовій домівці”, М. У. ПЛАСТОВІ ЗАПИСКИ ч. 1. (Регенсбург, 1947 р.)
- 3) „ІГРИ ТА ЗАБАВИ”, М. Битинський, Проф. ЗБІРНИК НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ для ВИХОВНИКІВ ЮНОГО ОДУМ-у. (Торонто, 1961 р.)
- 4) „ІГРИ ТА РОЗВАГИ”, О. Федосенко (Київ, 1957 р.)
- 5) „ІЛЮСТРОВАННИЙ ПІДРУЧНИК ШВЕДСЬКОЇ РУХАНКИ ігор і змагів, ритмічних вправ, дитячих забав”, П. Ф. (Нью-Йорк, 1956 р.)
- 6) "SCOUTMASERS HAND BOOK", (New Brunswick, 1966)

VII. Богдан Яців. МАНДРІВНИЦТВО

Мандрівництво — це чудовий виховний засіб. На мандрівці учасники вчаться співжити і взаємно співпрацювати та спільно поборювати труднощі, а провідники мають нагоду привчитись до планування і виробляти у провідництві.

Усі мандрівки: короткі, довгі, легкі і трудні в основі складаються з тих самих елементів, а саме:

1) планування,

2) підготовка,

3) реалізація або проведення мандрівки. У першій частині темою є планування мандрівки з огляду на час її тривання.

У другій частині подані практичні поради щодо під-готови виряду та інших аспектів мандрівництва.

У третій — проблеми зв'язані із проведенням мандрівки.

Коли погода соняшна і людина відпочита, мандрувати легко. Але як піде дощ і впаде мряка, подме вітер і стане холодно, а людина докраю втомлена, тоді слід у-жити всіх зусиль, щоб мандрівка могла бути успішною. Сподіваємося, що подані тут думки спричиняться до у-спіху ваших мандрівок.

Одноденні прогулянки

Прогулянки є дуже різноманітні. Вони можуть бути піші, можуть бути плавбою човнами, їздою роверами, їздою на лещатах, лаженням по скелях, як також всілякими спортовими зайняттями та іграми. Прогулянки дають фізичну витривалість і є доброю заправою до мандрівництва.

ПЛАНУВАННЯ

Час тривання: цілий день або щонайменше півдня.

Пори року: на прогулянки надаються всі чотири пори року. Весняні прогулянки — це добра заправа до мандрівних таборів; осінні — це заправа до лещатарства.

Повідомлення: від ініціативи до реалізації прогулянки може пройти один або два тижні. Учасники і батьки повинні бути повідомлені заздалегідь про реченець. Коли прогулянка така, що не може відбутись у дощову погоду, тоді треба мати запасну дату.

Тема прогулянки: пластова прогулянка повинна мати якусь тему і мету, щоб дати почуття осягу і задоволення. Темою прогулянки може бути:

а. природа (обсервація тварин, пізнання дерев і рослин, знайти джерело потічка тощо);

б. історія (відвідини церков, старовинних будинків, музеїв, старих поселень і укріплень);

в. поміри (рисування мап ргки, берегу озера, шукання нової дороги, нового місця на табір); г. містерія (шукання схованої речі, слідження, сигналізація повідомлень, перша поміч, мандрівка вночі, шукання загубленого);

г. піонерство (ставлення шатра, будова кухні);

д. відвідини (фабрик, електрівень, інституцій, леговища, пристані);

е. мистецтво (рисування краєвиду, фотографія, колекція камінців);

е. дружба (відвідини таборів, знайомих, зустріч з іншим гуртком, відвідини хворих);

ж. спеціальності (вправи в лаженні по скелях, канойкарство, лещатарство, прогулянки ковзанами по ріках, роверові прогулянки).

Траса: однією з цілей прогулянки є мандрівка серед природи. Трасу треба вибирати серед лісів, горбів, уздовж рік або потоків чи понад озером. Дорога повинна бути різноманітна. Довжина траси на цілоденну прогулянку може бути 10-15 миль, залежно від заправи учасників. Довжину траси треба пристосувати до найслаб-ших учасників. Трасу треба планувати із топографічних мап.

ПІДГОТОВА

Провід: гуртковими прогулянками проводить гуртковий, а курінними — курінний. На тяжких і небезпечних прогулянках провідником повинна бути людина зріла і досвідчена (наприклад — виховник, зв'язковий, досвідчений старший пластун або сеньйор). Провід прогулянки повинен складатися з таких членів: провідник і задня стежа; коли потрібно, можуть бути вибрані або призначені інші діловоди, як от інтендант, кухар, провідник траси, санітар.

Організація: провідник розподіляє всі функції, зв'язані із підготовою, поміж усіх часників прогулянки. Він також мусить перевірити перед вимаршем, чи ці завдання учасники виконали задовільно.

Ви́ряд

Одяг у літі:

Черевики: міцні із твердою підошвою; кращі є високі черевики, ніж півчеревики.

Шкарпетки: грубі, бавовняні або вовняні; добра є також комбінація: тяжкі бавовняні шкарпетки і грубі вовняні поверху.

Спідній одяг: підштанці, підсорочник.

Верхній одяг: пластовий однострій або одяг спортивного стилю (штани і сорочка).

Вітрівка: тонка, непродувна.

Светер: середньої грубини з рукавами.

Дощовик: довгий по коліна, справді непромокальний.

Шапка: легка — проти дощу, вітру і сонця.

Одяг у зимі:

Черевики: високі з твердою підошвою.

Шкарпетки: тонкі бавовняні на голу ногу, грубі вовняні поверху.

Спідній одяг: довгі підштанці, підсорочник.

Верхній одяг: довгі штани (спортові або лещатарські), пластова або спортова сорочка.

Вітрівка: тонка, непродувна.

Светер: грубий із довгими рукавами. Замість тонкої вітрівки і светра можна взяти ватовану лещатарську вітрівку.

Рукавиці: теплі, на один палець.

Наушники: теплі, вовняні.

Шапка: вовняна, може мати навушники.

Інший виряд:

Наплечник: малий, непромокальний (у наплечник пакується частину одягу, наприклад — светер, дощовик, як також інші підручні речі та харчі).

Менажка: легка, алюмінійова, найкраща у формі ринки; ложка, ніж, виделка — легкі, алюмінійові. Пляшка на воду або термос.

Спільний виряд: казан, аптечка, мапа, компас, сірники, ключ до консерв.

Харч

На мандрівках типове харчування таке: снідання (у хаті), обід (на прогулянці), вечеря (у хаті).

Обід може бути зимний або теплий. Найпрактичніше індивідуальне харчування. Коли обставини на це не дозволяють, то спільне харчування, як ось зварення супу або чаю; це дуже побажане.

Зимний харч:

Кількість — 4 або 6 сандвічів на особу. Сандвічі із хліба, ковбаси, сиру або з інших продуктів, що не хутко псуються.

Городина — редька, помідори, селера, огірки, морква і зелена паприка.

Овочі — яблука, сливки, банани, помаранчі, родзинки тощо.

Напитки — соки з яблук, помаранч, ананасів, грейпфрутів. Зимний чай із цитриною або теплий із термосу, води содові у металевих пушках.

Теплий харч:

На прогулянку найвигіднішими є порошоквані супи. Величина казана повинна бути приблизно пів кварти (пів літри) на учасника.

Вода до варення мусить бути чиста і повинна кипіти щонайменше 10 хвилин для стерилізації перед тим, як укидати суп або чай. Коли їдемо на прогулянку в околицю, де нема води, а плянуємо зварити суп, тоді треба купити консерви, що мають готовий розпущений суп (ГАБІТАНТ), а не концентрат.

ПРОВЕДЕННЯ ПРОГУЛЯНКИ

Інформація: перед вимаршем провідник повинен поінформувати всіх учасників про плян прогулянки, трасу, місце приходу і час закриття прогулянки.

Відхід: із збірної пункту (наприклад, з домівки, хати котрогось учасника, станції автобусу або трамваю). На спізнених не чекати довше ніж 5 хвилин. Цей час використати для інформації про трасу, розподіл виряду.

Хід: провідник веде прогулянку сам. Учасники ідуть гусаком або двійками і не розтягаються. Задня сте-жа іде остання та вважає, щоб ніхто не загубився, а коли треба, трьома довгими свистками може затримати цілу прогулянку.

Темпо: спочатку, першої півгодини, хід повинен бути повільний, щоб учасники мали нагоду „розходитись". Опісля хід стає нормальний (2-3 милі на годину). Іти треба постійно і довгим кроком. Під гору зменшувати довжину кроку, але старатись затримати однаковий ритм ходу.

Відпочинки: коли траса тяжка, то можна відпочивати щогодини 5-10 хвилин.

Головний відпочинок: повинен відбутись у половині дороги. Коли прогулянка гірська, тоді відпочинок повинен бути на верей гори. Місце на відпочинок повинно бути затишне від вітру і вигідне до варення.

Загублені: на прогулянці ніхто з учасників не повинен загубитися. Коли когось бракує, прогулянку треба затримати і загубленого знайти. При невдачі треба вернутися назад до місця відходу і перешукати цілу трасу.

Прихід: старатися прийти до мети на означений час так, як заплановано. Плянове проведення і закінчення прогулянки спричинюється до почуття осягу і задоволення всіх учасників.

Мандрівка з нічлігом

Мандрівки з нічлігом, так як і прогулянки, можуть бути дуже різноманітні. Одначе, нічліг серед природи вносить новий елемент у мандрівку і робить її більше цікавою.

Мандрівка з нічлігом — це найкраща справа до мандрівного табору. Тут велику ролго відіграє вміння плямувати і знання піонерства.

ПЛЯНУВАННЯ

Час тривання: два або три дні з нічлігом.

Пори року: мандрівки з нічлігом найкраще вдаються в літню пору. Тоді таборувати і ночувати легко і без небезпеки для здоров'я. У зимні пори року нічліг вимагає спеціального виряду і знання.

Повідомлення: мандрівку з нічлігом треба запланувати 2 до 3 тижні заздалегідь. Учасники і батьки повинні бути повідомлені дуже вчасно про всі деталі щодо одягу і виряду. Для початківців дощова погода дуже утруднює таборування та нічліг і тому добре мати і другу дату для мандрівки. Одначе, справа погоди на мандрівці •не є критична. Добрий виряд і справна програма запевнять успіх мандрівки у кожную погоду.

Тема мандрівки: теми мандрівок такі самі, як і прогулянок, одначе, з більшим натиском на зарадність, піонерство, куховарство і товариське співжиття. На мандрівці після вечері і перед сном є вільний час, який добре надається на спільні зайняття і ватру. Темою тих вечорів можуть бути розповіді, дискусії, спів або звичайна товариська розмова.

Траса: мандрівку треба поділити на етапи, відповідно до можливості нічлігу.

У першому дні мандрівки довжина дороги мусить бути така, щоб учасники прийшли на місце таборування і нічлігу 2-3 години перед сумерком. Цей час дасть їм нагоду свобідно розтаборитися і зварити вечерю. На другий день мандрівки треба призначити 2-3 години перед вимаршем на вставання, сніданок, звивання табору і пакування.

Трасу треба плянувати з топографічних мап, як також радитися людей, які знають цю околицю. Довжина траси повинна бути допасована до найслабших учасників. У пересічному пласкому терені траса повинна бути 10-15 миль на день.

ПІДГОТОВА

Провід: на ініціативних сходах треба устійнити провід мандрівки. Назагал гуртковими мандрівками проводить гуртковий, а курінними — курінний. Коли мандрівка небезпечна, провідником мусить бути людина зріла і досвідчена.

Провід мандрівки має ще таких членів: інтендант, задня стежа, кухар, провідник траси, інструктори.

Організація: підготову мандрівки проводить провід мандрівки. Треба все докладно укласти і дещо передбачити. Провідник розподіляє усі підготовчі праці поміж членів проводу та учасників мандрівки.

Провірні сходи: кілька днів перед мандрівкою мусять відбутися сходи, на яких провідник перевіряє, чи всі підготовні завдання виконані.

Мандрівники-початківці повинні принести весь свій виряд, який мусить бути проведений, чи він задовільний і чи чогось не бракує. На цих сходах треба також перевірити і розподілити поміж учасників спільний виряд і спільний харч. Поодинокі ділови мусять мати записане, котрий учасник що несе із спільного виряду і харчу.

Правильник мандрівки

Важливою справою є усталення правильника мандрівки. Оголосити і пояснити всі вимоги правильника найкраще під час провірних сходи.

Правильник повинен охоплювати ось такі точки:

1) Мандрівник є товариський і допомагає слабшим товаришам.

- 2) Без зголошення не віддаюється із стежки мандрівки або місця таборування.
- 3) Мандрівник знає і дотримується правил безпеки.
- 4) Сумлінно виконує всі завдання.
- 5) Точно з'являється на збірку до вимаршу,
- 6) Не смітить і нічого по дорозі не нищить.
- 7) Шанує спільний виряд і харч.
- 8) Мандрівник знає, що робити, коли загубиться.

Особистий виряд

Такий самий, як і на прогулянку, а крім того кожний мандрівник ще мусить узяти із собою:

- до снання: піжама, спимішок, гумовий матрац до надування, шатро;
- до миття: мило, рушник, щіточку до зубів, гребінь;
- до їдженя: ложку, ніж, менажку;
- до пакування: наплечник, мішечки;
- підручний виряд: (необов'язковий) електричний ліхтарик, годинник, компас, свисток, пасту до черевиків, туалетний папір, сірники, сокиру, фотоапарат, музичний Інструмент, вазеліну, мапу, далоковид;
- до направи вираду (необов'язково): дріт, голку, нитку, шнурок, клей.

Спільний виряд

- до мандрівки (провідник): мапа, компас, годинник;
- до варення (інтендант): 2 казани, ключ до консерв. сокира, сірники, хохля, лопатка, (дротяна кухня), мішечки на харчі;
- до першої допомоги (задня стежа): аптечка, свисток, ліхтарик;
- коли вживається спільне шатро (інтендант): шатро, кілки, палиці, линви, сокира;
- до проведення зайнятть (провідник траси): годинник, свисток, папір, олівець.

Харч

Типове харчування на мандрівці з нічлігом таке:

Перший день – снідання (у хаті), обід (на трасі: сандвічі), вечеря (у таборі: теплий харч).

Другий день – снідання (у таборі: теплий харч), обід (на трасі: сандвічі), вечеря (у хаті).

На трасі учасники їдять свій індивідуальний зимний харч (сандвічі), а в таборі спільний теплий харч.. ..

Індивідуальний харч:

Кількість — 4 або 6 сандвічів на особу на один день. Сандвічі повинні бути з хліба і продуктів, що нешвидко псуються, напр., ковбаса (салями), сир тощо. Крім сандвічів, рекомендується мати ще: городину — редьку, помідори, селеру, огірки, моркву, зелену паприку, цибулю. Овочі — яблука, сливки, банани, помаранчі, родзинки. Напитки — соки з овочів, зимний чай із цитриною..

Спільний харч (теплий):

— На вечерю: для початківців найбільш практично зварити густий поживний суп. Як підставу вживається суп із консерви і до нього вкидається покраяне м'ясо з консерви і городину (свіжу або консервовану).

На десерт зварити компот із сушених овочів.

ПРОВЕДЕННЯ МАНДРІВКИ З НІЧЛІГОМ

Інформація: перед вимаршем усі учасники повинні бути поінформовані про трасу мандрівки, місце нічлігу і час повороту додому. Також треба подати інформації, як мають поводитися ті мандрівники, що загубляться.

Відхід: вимарш із вихідного пункту не довше півгодини після збірки. Обов'язково треба перевірити, чи всі мають підставовий виряд і чи спільний виряд і харч розподілені рівномірно. Коли хтось із учасників зрезигнував із мандрівки в останній момент, треба перевірити та розподілити спільний харч і виряд, який він мав нести, між інших учасників.

Хід: учасники йдуть одноцілою групою, гусаком або двійками, за провідником. Стежа йде позаду і в потребі може затримати цілу групу трьома довгими свистками.

Темпо: першої півгодини треба йти повільно, щоб мандрівники розрухалися. Пізніше темпо приспішити до нормального ходу. Під гору тримати однаковий ритм ходу, натомість зменшити довжину кроку.

Відпочинки: коли мандрівники несуть досить вираду, треба відпочивати, щогодини по 5-10 хвилин. Під гору можна приставати частіше, але не сидати, тільки „набрати віддиху”.

Головний відпочинок: повинен відбутися в обідову пору. Він не повинен тривати довго. Місце відпочинку повинно бути затишне і вигідне.

Загублені: коли завважено, що когось бракує, мандрівку треба затримати і загубленого знайти.

Інструкції для загубленого: загублений' мусить старатися вернутись на трасу і там чекати на шукачів.

Заблудження: щоб мандрівники не заблудили, треба постійно контролювати дорогу за мапою і знаками. Це завдання провідника траси. Коли заблудиться, не попадати у паніку, треба тільки зібрати всіх учасників разом і старатися вернутись тою самою дорогою на місце, де напевно була ще правильна траса. Ніколи не вертатися до траси, перетинаючи терен, бо тоді, звичайно, заблудимо ще більше. Коли ми вже на добрій трасі, треба пожваввити орієнтацію, щоб знов не заблудити.

Вибір місця на нічліг і табір

Це справа дуже важлива; місце повинно бути затишне і вигідне. Терен під шатром повинен бути рівний і сухий. Місце на кухню повинно бути близько води і приступне з усіх боків. Дим із кухні не повинен летіти до шатра. Сама таборова кухня повинна бути побудована просто і швидко, найкраще із каміння.

Яма на відпадки побіч кухні. Лятрина повинна бути викопана за табором у лісі.

Близько кухні повинно бути місце на „стіл" для їдженя.

Розтаборення

Перед розбиттям табору провідник повинен оглянути місце і зробити плян табору, допасований до обставин.

Розтаборення повинно відбутися за устійненим плян-ом і повинно складатись із двох частин, а саме:

1) ставлення шатер;

2) побудова спільних таборових споруд (кухня, рі-ще, лятрина, яма на сміття тощо).

Ці дві дії мусять відбуватися одночасно, себто — половина таборовиків ставить шатра, друга половина викопує спільні споруди. Провідник призначає місце під шатра і розподілює всі функції.

Вечеря: на побудову кухні, збирання ріща і розпалення вогню треба призначити півгодини. У дощову погоду трохи довше. На варення і споживання вечері треба призначити 1 годину.

Повна вечеря повинна складатися з таких страв:

а) суп (із консерви),

б) м'ясо (із консерви) з картоплею (з порошку) і з іншою городиною (із консерви, сушена),

в) десерт: галарета („джелл-о") або компот (із сушених овочів з кексами,

г) чай із цитриною і цукром.

Ватра: ватри можуть бути різnorodні, і учасники повинні всі бути присутні. Після ватри повинна бути збірка, молитва і нічна тиша.

Провідник повинен вирішити, чи потрібні нічні стійки, чи ні.

Коли околиця цілковито безлюдна і безпечна від злодіїв, нічної стійки не конче потрібно. Якщо ж околиця заселена і юнаки малі, краще мати на всю ніч стійку.

Уставання: уставання, руханка, миття і вбирання займають приблизно 45 хвилин. Після того збірка, молитва, звіти — 20 хвилин.

Снідання: кухар варить сніданок, як тільки встане. На сніданок може бути вівсяна каша з овочами або суха каша з молоком.

Молоко можна зробити з порошокoваного молока. Снідання не повинно тривати довше ніж 45 хвилин.

Пакування: табір повинен бути звинений і весь виряд спакований за 40 хвилин. Провідник повинен про-вірити, чи площа залишена в порядку. Вирушати поволі і дати досить часу, щоб учасники могли „розійтись". По першому дні маршу звичайно болять усім м'язи.

Відпочинок: відпочивати в обідову пору. Час відпочинку приблизно одна година.

Закінчення мандрівки: старатися прийти до місця повороту на означений час. При кінці можна обговорити позитиви та негативи мандрівки і зробити висновки на майбутнє. Опісля треба подати інструкції щодо спільного виряду, де та коли його поскладати.

Мандрівні табори

Мандрівні табори — це найбільш приманливий вид мандрівництва. Витворюючи щораз то нові ситуації і обставини, засакаючи несподіванками, мандрівні табори учать зарадности, самостійности, витривалости і впливають додатньо на формування характеру.

Мандрівні табори дають почуття приналежності до гурту і солідарності з ним.

Табори можуть бути успішні лише тоді, коли правильно заплановані, а мандрівники відповідно підготовані і заправлені.

ПЛЯНУВАННЯ

Плянуння великою мірою залежить від характеру табору (наприклад: табори піші, канойкові [водні], роверові, гірські і т. п.). Назагал треба почати плямувати 2-3 місяці перед початком табору.

Час тривання табору: довші ніж: триденні мандрівки вважаємо мандрівними таборами.

Пори року: найкраща пора року на піші або ка-нойкові мандрівні табори — це літо в часі вакацій. На лещатарські табори найкращий час — зимові вакації (себто поміж Різдом і новим роком).

Повідомлення: учасників треба повідомити про табір 2-3 місяці заздалегідь, щоб дати їм змогу відповідно запланувати свої вакації, придбати мандрівний ви-ряд і провести фізичну заправу перед табором.

Тема табору: мандрівні табори можуть мати всіляку тематику, її можна проводити при ватрах у часі цілої мандрівки. Можна теж мандрівку перервати й осісти на кілька днів в одному місці. Цей час можна призначити на зайняття, пов'язані із наміченою темою.

Траса: околицю і місце мандрівки повинні сугерувати учасники. Провідник, вибираючи шлях мандрівки, повинен взяти на увагу таке:

- а) фізична витривалість і піонерська справність мандрівників;
- б) плянований час тривання цілого мандрівного табору;
- в) характер табору (наприклад: відпочинковий, ви-шкільний, заправа до гірського табору тощо).

Вибираючи трасу, треба користати із топографічних мап, описів із туристичних брошур і розповідей людей, що вже були в тих околицях.

На підставі магій трасу треба поділити на етапи так, щоб довжина шляху кожного дня була допасована до справності мандрівників; місця на нічліг вибирати привітні і просторі, близько джерельної або чистої води. На піших мандрівках у рівному терені пересічна довжина траси повинна бути 15-20 миль (20-30 кілометрів) на день.

У горах при підході кожних 500 стіп (150 метрів) різниці в рівні рівнозначні з 1 милею (півтори кілометри) віддалі.

Коли треба лізти по скелях, тоді пересічно на кожних 500 стіп різниці рівня треба призначити близько 1 годину часу.

На канойкових мандрівках по озерах пересічна траса на день — біля 15-20 миль, учисляючи кілька коротких портажів. Коли плавба ріками і через пороги, то довжину дороги на день треба пристосувати до труднощів траси. Назагал переправи через пороги тривають стільки, як портажі.

Обчислюючи трасу мандрівки і вміщаючи її в реченці тривання табору, треба взяти на увагу час, що є потрібний на пакування і розподіл спільного харчу та виряду (2-4 години) у першому дні мандрівки. Такий саме розрахунок і щодо останнього дня мандрівки.

У часі табору учасники повинні мати пів або цілий день дозвілля, призначений для прання, направи виряду тощо.

Харчування: у таборі харчування є спільне, і його треба запланувати на кожний день табору. Снідання і обіди, залежно від обставин, можуть бути теплі або холодні. Натомість вечері завжди повинні бути теплі.

ПІДГОТОВА

Підбір учасників

Назагал мандрівний табір повинен бути для учасників, які відбули вже перед тим сталий табір.

Мандрівники повинні бути вирівняні під оглядом фізичної справності і піонерських умілостей. Для справного проведення табір не повинен мати більше як 10 учасників.

Передумовою участі в мандрівці є: а. дозвіл батьків, б. лікарське свідоцтво.

Провід

Курінний із радою гурткових повинен проводити усією підготовною працею і, як провід табору, відповідати за все плянуваннл.

Щоб ліпше виконати всі підготовчі праці, а опісля і справніше вести сам мандрівний табір, рада гурткових повинна призначити таких діловодів:

- а) інтенданта,
- б) кухаря,
- в) провідника траси.
- г) санітаря. г) хорунжого,

я) інструкторів (наприклад: піоніретза, канойкар-ства, співу тощо).

Завдання і обов'язки проводу:

Курінний:

- 1) В ініціативній стадії плянує, організує і розподіляє функції.
- 2) Визначає тип мандрівного табору і усталює його правильник.
- 3) Тримає зв'язок із діловодами і перевіряє, чи табір проходить за пляном.
- 4) Тримає зв'язок із учасниками і знає про їх бажання і труднощі.
- 5) Коли зайде потреба, допасовує табір до нових обставин і змінить плян, маючи на увазі безпеку учасників.

Заступник курінного:

- 1) В ініціативній стадії допомагає курінному усталити плян мандрівного табору і перевіряє особистий виряд учасників.
- 2) Кермує життям мандрівного табору: припильнує час вимаршу, відгючинків, нічлігів, підшукує місця для нічлігів,
- 3) Слідкує за дотриманням правильника і виконанням наказів проводу.
- 4) Призначає учасників до спільних зайнять.
- 3) Допильновує послуху і дисципліни учасників.

Інтендант:

- 1) В ініціативній стадії укладає з кухарем харчовий плян.
- 2) Дбає про закупи.
- 3) Розділює транспортну харчів і спільного ви-ряду.
- 4) Веде господарство харчів і спільного виряду.
- 5) Веде касу.

Кухар:

- 1) Варить теплий харч у тяжких обставинах (дощ, вітер, перевтома).
- 2) Будує кухні.
- 3) Відає кухонним вирядом.

Правильник мандрівного табору

Внутрішнє життя мандрівного табору залежить великою мірою від форми і правил, які повинні бути устійнені у правильнику. Правильник треба усталити перед початком табору, і він повинен мати такий зміст:

- 1) Мандрівник є товариський і він допомагає слабшим товаришам.
- 2) Без згоди проводу мандрівник не віддаляється із траси мандрівки або місця табору.
- 3) Мандрівник знає та дотримується правил безпеки.
- 4) Сумлінно виконує всі призначені йому завдання та обов'язки,
- 5) Точно ставиться на всі збірки і до вимаршу.
- 6) Нічого по дорозі не нищить і не смітить.
- 7) Дбає, щоб спільний зиряд і харч не знищився і не загубився.
- 8) Мандрівник знає, що робити, коли загубиться.

Типовий розклад дня

Улітку день розділений на 3 більш-менш рівні частини: 8 годин ходу, 8 годин зайнять і 8 годин сну. Дуже важливе, щоб мандрівники спали мінімум 8 годин на добу.

Схема розкладу дня:

- 7 год.: уставання, миття, одягання, молитва, наказ, снідання, пакування (2 години),
- 9 год.: вимарш, марш пішки або плавба канойками (4 години),
- 1 год.: обід і відпочинок (1 година),
- 2 год.: вимарш, марш пішки або плавба канойками (4 години),
- 6 год.: розтаборення, вечеря, дозвілля, ватра, молитва (5 годин),
- 11 год.: нічна тиша (8 годин).

Підготовка харчування

Харчування є 3 рази денно, а саме: сніданок, обід і вечеря. Найбільше харчу споживається на вечерю. Коли мандрівка тяжка і виснажлива, додати треба ще закуску перед обідом і перед вечерю. Назагал краще їсти мало, але часто. Подані кількості харчу є пересічні і обчислені на 8 юнаків. Харчі видавати радше малими порціями, аніж забагато. Натомість, коли юнаки мають апетит, видати їм „репетки“.

Снідання:

1) суха каша з молоком, теплим або зимним; каша (segeai) — 1 фунт, молоко (у порошку) — півсзунта, цукор — півфунта;

2) варена вівсяна каша з молоком; (вівсяна каша — 1 фунт, молоко — півфунта, цукор — півфунта);

3) хліб із сиром, какао; хліб (або сухарі) — 1 фунт, сир — півфунта, какао — півфунта;

4) хліб із пригрітим м'ясом, какао; (хліб — 1 фунт, м'ясо — 1 фунт, какао — півфунта);

5) риж із молоком; (риж — півфунта, молоко — півфунта, цукор — півфунта).

Обіди:

1) хліб із сардинками, чай, кекси, сушені овочі; (хліб — 1 фунт, сардинки — півфунта, чай — 1 гальон, цукор — чвертьфунта, цитрина 1, кекси — півфунта, сушені овочі — півфунта);

2) хліб або сухарі із сиром і зеленою паприкою, лімоня-да, сушені овочі, цукерки; (хліб — 1 фунт, сир — півфунта, лімоняда — 1 гальон, цукор — чвертьфунта, зелена паприка — 8 шт., сушені овочі — півфунта, цукерки — чвертьфунта);

3) хліб або сухарі із салямi, морква, чай, чоколяда, сухі овочі; (хліб — 1 фунт, салямi — 1 фунт, морква — 8 шт., чай — 1 гальон, цитрина 1, цукор — чвертьфунта, чоколяда — чвертьфунта, сушені овочі — півфунта);

4) хліб, риба у консерві, цибуля, чай, кекси, сушені овочі; (хліб — 1 фунт, риба — 1 фунт, 1 цибуля, чай — 1 гальон, 1 цитрина, цукор — чвертьфунта, кекси — півфунта, сухі овочі — півфунта);

5) хліб або сухарі із м'ясом, чай, чоколяда, сушені овочі; (хліб — 1 сзунт, м'ясо — 1 сзунт, чай — 1 гальон, 1 цитрина, цукор — чвертьфунта, чоколяда — півсзун-та, сушені овочі — півсзунта).

Вечері:

1) суп, смажене м'ясо з цибулею, бараболя, пудинг, чай; (суп — 2 пачки, м'ясо — 1 оунт, 1 цибуля, бараболя — півсзунта, пудинг — 2 пачки, чай — 1 гальон, цукор — чвертьфунта, 1 цитрина);

2) суп, м'ясо, клюски, компот, какао; (суп — 2 пачки, м'ясо — 1 фунт, клюски — півсзунта, сушені овочі — півфунта, какао — чвертьфунта);

3) суп (капусняк), салямi, бараболя, какао, кекси; (пушка квасної капусти — 1 фунт, салямi — 1 сзунт, бараболя — чвертьфунта, какао — чвертьфунта, кекси — півфунта);

4) суп, м'ясо (beef stew), риж, компот; (суп — 2 пачки, м'ясо — 2 фунти, риж — півсзунта, сушені овочі — півфунта);

5) суп, м'ясо (согпесі Бееї), риж, галярета, какао; (суп — 2 пачки, м'ясо — 1 фунт, риж — півфунта, галярета (Ieiiо) — 2 пачки, какао — чвертьфунта).— Закуп і пакування харчу: після усталення кільк[^]кості учасників і типу харчування на кожний день треба обчислити загальну кількість усіх продуктів і їх закупити.

Для транспорту продукти треба розділити поміж мандрівників і зробити точний список, хто, що і скільки несе.

Найкраще, коли кожний мандрівник несе один рід продукту і в окремому мішку. Харчі, що можуть розмокнути, треба запакувати у плястикові мішки. У часі мандрівки, як харчі зуживаються, треба їх викреслювати зі списку.

Особистий виряд

Одяг улiтi: (на пішу прогулянку) міцні черевики із твердою підошвою; грубі вовняні або тонкі вовняні і бавовняні шкарпетки; спідній одяг: підштанці, сорочинка; верхній одяг: пластовий однострій або епортовий одяг; тонка і непродувна вітрівка; светер з рукавами (середньої глибочини); міцний і порядного виробу дошовик або пончо (гу-мований «айлоновий або бавовняний матеріал); шапка: проти дощу, вітру і сонця. Виряд до снання: піжама, спимішок, Гумовий матрац, шатро на дві особи (із підлогою і кілками).

Виряд до миття: мило, рушник, щіточка до зубів, гребінь, машинка до голення, капці, купелеві штанці.

Приладдя до їдженнiя: 2 менажки, ложка, ніж, виделка, горнятко, пляшка на воду.

Виряд до пакування: наплечник (міцний, непромокальний із рамою), непромокальний мішок (на спимішок), мішечки на дрібні речі.

Пiдручний виряд (необов'язковий): електричний ліхтарик, годинник, компас, свисток, паста до черевиків, туалетний папір, сірники, сокира, музичний інструмент, мала аптечка, Івазеліна, фотоапарат, мапа, далековид і виряд до направи (дрiт, голка, нитка, шнурок, клей і т. п.).

Спільний виряд

До мандрiвки (провiдник траси): мапа, компас, годинник.

До вареннiя (iнтендант): 2 казани (поємність 1 казана: 1 гальон на 8 учасників, ключ до консерв, сокира, ніж, сірники, лопатка, хохля, (дротяна кухня), мішки на харчі, папір і олівець.

Спільне шатро (інтендант): шатро, кілки, палиці, шнурки, сокира.

Перша поміч (санітар): аптечка, свисток, ліхтарик, компас.

До проведення зайнять (заст. курінного): годинник, свисток, папір, олівець, прапори; (писар): зошит, олівець, електричний ліхтарик.

Коли мандрівка канойками, треба зробити такі зміни: Замість черевиків можуть бути трампки (гітпінґ зБоез).

Замість наплечника може бути міцний непромокальний мішок.

Крім цього, потрібні ще: рятунковий пояс, канойка і весла.

У лещатарських таборах

Лещатарський виряд: лещата, кийки, лещатарські черевики, лещатарські рукавиці, лещатарські окуляри.

Одяг: грубі вовняні шкарпетки, довгі підштанці, підсорочник, спортова сорочка, лещатарські штани, лещатарська ватована вітрівка, лещатарська шапка. Коли дуже зимно, вдягати під вітрівку светер.

Пакування: модерний наплечник має раму і тому його легко пакувати. Важливо, щоб кожна річ була на своєму місці і щоб наплечник був спакований у ширину. Найбільше вживані речі повинні бути зверху і в кишенях наплечника. Спимішок повинен бути на споді наплечника у плястиковій торбі для забезпечення від замочення. Дошовик звинений і під кля-пою наплечника, шатро під наплечником назовні. Харчі повинні бути в наплечнику в окремому мішку. Спакований наплечник на піщу мандрівку повинен важити не більше як 30 фунтів.

Інформаційні сходини: коли провід табору устій-нить уже всі важливіші справи щодо табору, як наприклад: час і місце табору, виряд і харч, тоді треба скликати учасників і поінсзормувати їх, щоб придбали виряд. Не менше важливою справою є зайняття і тренінг для піднесення фізичної справності і піонерського знання мандрівників. У випадку мандрівки канойками конечне опанування техніки веслування і знання плавання та рятівництва.

Провірні сходини: тиждень перед табором треба скликати учасників, щоб прийшли із повним вирядом. Курінний повинен перевірити, чи виряд є в порядку, а спеціально, чи є міцні черевики, порядний дошовик, непромокальний наплечник і шатра.

Харчі і спільний виряд треба розподілити поміж: учасників і зробити списки, хто і що несе. Виготовлення цього списку — це відповідальність інтенданта.

ПРОВЕДЕННЯ МАНДРІВНОГО ТАБОРУ

Перед виїздом перевірити, чи всі мандрівники присутні і чи весь харч і виряд є в комплекті. Табір починається із хвилиною виїзду із місця збірки.

Доїзд (транспортиція) основної групи мандрівників із місця збірки до початку траси мандрівки повинен бути справний, і відповідальним за це повинен бути провідник табору. Перед вимаршем на трасу треба поінсзормувати і пригадати учасникам про таке:

- а) траса і нічліг мандрівки,
- б) правильник мандрівного табору,
- в) як поводитися, коли мандрівник загубиться і відіб'ється від гурту.

Техніка ходження: по трасі мандрівки веде провідник або провідник траси. Спочатку треба іти поволі, щоб призвичаїтись до ходу і до тяжких наплечників. Першого і другого дня темпо ходу повинно бути повільніше, ніж пересічне. Іти довгим кроком і сталим темпом, по змозі гусаком. Санітар виконує ролю задньої стежі і, коли треба, довгими свистками може спинити цілий табір. Коли є довгий підхід під гору, тоді треба скоротити довжину кроку і приставати що якийсь час на короткі передишки (стояти 3-4 хвилини на місці). Звичайно у перших днях мандрівки є багато підходів на гору, а на-плечники є тяжкі і м'язи ніг не заправлені. Провід мусить обсервувати слабших мандрівників і допасувати до них темпо мандрівки, щоб вони не перевтомлювались.

Відпочинок: головний відпочинок повинен бути в обідову пору після 3-4 годин ходу. У дощову погоду старатися відпочивати у сухому місці.

Техніка таборування: коли мандрівники зближаються до околиці, де у пляні було ночувати, тоді заступник курінного або хтось до цього призначений повинен вибрати відповідне місце для таборування. Воно повинно бути сухе, вигідне і близько води до варення. Він також: призначає місця на шатра, кухню, яму на відпадки, ля-трину тощо, а опісля розділює учасників на дві частини. Одні ставлять шатра, інші будують кухню, помагають варити, шукають дрова та будують різні спільні таборові устаткування. При зиванні табору зайняття повинні відбутися у тому ж порядку.

Техніка варення: Вечеря: збудувавши кухню величиною на 2 казани, треба зараз розпалити вогонь. Як він добре розгориться, треба поставити 2 казани з водою. У першому казані зварити суп, у другому бараболлю, риж або клюски, залежно від меню.

Снідання: розпалити вогонь, пригріти воду у казані і зробити молоко, або зварити кашу з молоком. Коли спішно і нема часу на варення, тоді молоко можна зробити із холодної перевареної води, приготовленої попереднього дня.

Гігієна: у мандрівному таборі треба пильнувати:

а) темп мандрівки повинно бути допасоване до фізичної витривалості учасників. Утома не є шкідлива. Шкідлива є перевтома і брак відпочинку після інтенсивних зайнять. Тому треба завжди подбати про відпочинок після форсованого зайняття;

б) харч мусить бути свіжий, а не зіпсований і щонайменше раз на день теплий. Харчуватися малими порціями, але часто;

в) мандрівники повинні спати не менше як 8 годин на добу. Шатро повинно бути сухе, спимішок теплий, а матрац вигідний. Сон — це найкращий відпочинок, і після нього мандрівники є дужчі і здатні до дальших зусиль;

г) мандрівники повинні вважати, щоб не застудились. Коли вони зігріті, не пити зимної води, у часі відпочинку одягнути светер або вітрівку і не стояти на вітрі;

г) коли хтось захворіє, зупинити мандрівку. Коли

його здоров'я погіршиться, перервати мандрівку і відтранспортувати хворого до лікаря. Коли здоров'я поліпшиться, полегшити його наплечник і поволі йти далі;

д) спати завжди у піжамах. Мокрі речі сушити на вогні, а не на тілі;

е) у дощову погоду важливо, щоб горішня частина тіла була суха і тепло одягнена;

є) гігієна ніг: часто змінити шкарпетки на сухі. Коли появляться міхури, заклеїти їх плястром.

Аптечка: список на мандрівний табір поданий у розділі „Здоров'я і безпека”.

Дозвілля: після вечері мандрівники повинні мати 1-2 години дозвілля, щоб могли вповні відпочити і привести до порядку свій виряд.

Ватра: спільна ватра повинна бути кожного вечора. Учасники у свobodній і дружній розмові діляться враженнями і заввагами, роблять пляни на майбутнє.

Спів: у часі табору, коли нема ентузіястів та ініціаторів до співу, учасники не будуть співати. Тому доб-ре є передбачити і призначити когось, щоб ініціював спів. Найкращий успіх є тоді, коли цей ініціатор сам грає на гітарі чи іншому музичному інструменті.

Відправи: відправа повинна відбуватися щодня, наприклад, після вечері. Увесь провід табору повинен зійтись разом і обмінятися поглядами і завваженнями.

У цьому часі писар повинен написати наказ на другий день. У ньому повинен бути плян мандрівки та всі повідомлення. Назагал мандрівка є багато цікавіша для учасників, якщо вони знають про всі пляни задалегідь.

Закінчення дня: повинно мати пластову форму. Програма повинна бути коротка: пластовий гимн, молитва, розхід.

Нічна тиша: напочатку нічної тиші курінний про-віряє, чи речі мандрівників і спільний харч забезпечені проти дощу і тварин.

Нічна стійка: потрібна тоді, коли можна сподіватися крадіжки, збитків або відвідин тварин. Нічна стійка виснажує учасників і тому не повинна бути довшою, ніж одна година.

Уставання: день повинен початися легкою рухан-кою. Після вмивання мандрівники складають свій особистий виряд та вбираються до збірки.

Збірка: в одностроях, молитва та відчитання наказу. Після збірки — снідання, яке повинно тривати коротко.

Пакування: мусить бути справне.

У дощову погоду наплечник треба пакувати у шатрі, щоб речі не замокли.

Кухар мас загасити вогонь і закопати яму на відпад ки.

Збірка до вимаршу: задня стежа провіряє, чи нема забутих речей. Гурткові провіряють, чи площа таборування залишена чистою.

Табір виходить під проводом провідника, спочатку повільним ходом і щойно за якийсь час набирає нормального темпа.

Відпочинок: відпочивати в обідову пору. Коли у пляні є вилізи на вершок гори, зробити головний відпочинок на вершку.

Слухняність: Треба докладно дотримуватися правильника мандрівки. У першій мірі увесь провід мусить давати добрий приклад своєю поведінкою. Тих мандрівників, що завжди спізняються на збірки, треба упоми-нати або допомогти їм зорганізуватися.

Закінчення табору: мандрівний табір побажано закрити в останній день мандрівки серед природи. Там відчитується останній наказ, роздається таборові від-значки та вручається посвідки добутих іспитів уміло-стей або пластових проб.

Після повороту із табору провід виготовляє повний звіт, включно із фінансовим розрахунком та, пересилаючи його до крайового коменданта, просить про затвердження табору.

VIII. Богдан Пендзей

ТАБРИНИЦТВО

Пластовий табір — це один з найважливіших засобів у виховній методиці Пласту. У час, коли більшість із нас живе по великих містах, двотижневий побут на свіжому повітрі серед природи, далеко від цивілізації та шкідливих впливів чужого довкілля, набирає особливої ваги як сильний протидіючий застрик морального, національного і фізичного здоров'я.

Притаманну юнацькому вікові охоту до пригод та романтики можна добре використати під час таборів для плекання таких цін, як зарадність, самовистачальність та братерськість. Дружба і почуття приналежності до гурту, що часто зароджуються серед таборових невигод та емоційних переживань, залишають глибокий слід у молодій душі чи не на все життя.

Табір органічно пов'язаний із цілорічною програмою пластової праці куреня і гуртків та стає її кульмінаційною частиною. У таборі найкраща нагода застосувати практично пластові вмінності і знання, засвоєвані упродовж року на пластових сходах, і виявити провідницький чи організаційний хист. Це також нагода пізнати браки та недомагання, на які треба звернути увагу у плануванні дальшої праці з юнаками.

Курінні табори, де складові гуртки затримують свою окремішність та затісняють співжиття, дають найбільшу користь для тягlosti у виховно-вишкільній праці.

Підготовкою табору повинні займатися особи, добре ознайомлені з виховною програмою в курені та станом і потребами поодиноких гуртків, тобто — зв'язковий, упорядники і рада гурткових. Відповідно до потреб вони покликають до помочі кваліфікованих у різних ділянках осіб.

Буває, що, недивлячись на ґрунтовну підготовку, табір не дає бажаного успіху через дрібні технічні недотягнення.

Практичні поради у цьому розділі мають за ціль запобігти таким помилкам.

Підготовка табору

Підготовка та проведення пластового табору вимагають багато зусиль та праці, чого одна особа не спроможна виконати. Тому зв'язковий ангажує до помочі батьківський комітет при курені, упорядників гуртків та раду гурткових.

Зв'язковий відповідає перед пластовим проводом та перед батьками за підготовку та успішне проведення табору, одначе, він сам усіх справ, пов'язаних із табором, не виконує. Він інспірує та керує роботою інших.

Перед тим, заки братися за підготовку табору, зв'язковий повинен сам пройти таборовий вишкіл: теоретичний, студіюючи таборову літературу, і практичний, беручи участь у підготовці та проведенні табору в характері помічника або інструктора. Крім цього, зв'язковий мусить здобути собі довір'я батьків, без якого йому буде дуже тяжко або й цілком неможливо зорганізувати табір.

Батьківський комітет при курені займається всіма адміністраційними справами, а саме:

1. закуп або винайм таборового виряду,
2. реєстрація учасників,
3. збірка оплат, лікарських посвідок,
4. допомога юнакам у виготовленні меню тощо.

Упорядники спільно з гуртковими проводять передтаборовий вишкіл юнаків, спільно із зв'язковим підготовляють окремі ділянки програми, а потім беруть участь у таборі в характері інструкторів.

Рада гурткових, яка є властивою „владою” куреня, бере участь у всіх аспектах підготовки (і проведення) табору. Вона висловлює побажання щодо мети, характеру і місця табору та обговорює його програму.

ВИБІР МІСЦЯ

Тому що характер та програма табору у великій мірі залежатиме від місця, підготовку табору починаємо з вибору місця таборування.

В міру змоги місце під табір вибирають самі юнаки (рада гурткових) восени.

Місце повинно бути цілком відмінне від того, до якого юнаки призвичаєні, у такому терені, де було б якнайбільше нагод для пластових зайнять, і подальше від відпочинкових і туристичних осель.

Вибираючи місце, треба мати на увазі такі справи:

Вода: — добра питна вода є конечністю кожного табору. Якщо вода не є з публічної водної системи, тоді вона мусить бути провірена державною установою здоров'я. Прібка води повинна бути взята, коли вперше відвідують це місце, а потім ще раз, 14 днів перед початком табору.

Місця, яке не має озера чи річки для купання та водного спорту, навіть якщо воно під кожним іншим оглядом ідеальне, не беремо на увагу.

Положення: місце повинно бути на легких схилах або на рівнині — ніколи в долині, де є небезпека заливу в часі дощів. Земля повинна бути піскова, щоб вода із зливів та лятрин всякала.

Дерево: місце повинно мати багато дерева для палива та піонерських проєктів. На рубання дерев треба одержати дозвіл.

Доступ: дуже важлива річ, як далеко місце віддалене від головної дороги, яка можливість у наглих випадках дістатися до лікаря, як далеко треба буде носити виряд та доставляти харчі тощо.

Під час перших відвідин місця треба:

1. Поговорити з власником (а у випадку державних парків з лісничим — ренджером). Він може багато поради щодо харчових крамниць і випозичальних підприємств (канойки, човни). Провірити, чи в часі табору не буде іншого табору, туристів чи інших перешкод.

2. Відвідати лікаря і впевнитися, чи в часі табору він зможе бути до послуг, та дістати його адресу і телефон.

3. Одержати адресу і телефон лікарні, поліції тощо.

4. Відвідати харчову крамницю і довідатись, чи можлива і як часто достана харчів і які ціни.

5. Рада гурткових повинна виготовити скечі (пляни) терену, щоб вивісити в домівці для інформації всіх членів куреня та для плянування програми табору.

6. Простудіювати топографічну мапу поближких околиць для плянування мандрівок і довідатись у місцевому уряді про все, що могло б бути використане під час табору, наприклад: цікаві історичні, геологічні, топографічні місця для відвідин тощо.

Якщо є можливість, добре було б оглянути кілька місць, порівняти їх та вибрати місце найбільш відповідне.

ТАБОРОВИЙ ВИРЯД

Виряд можна поділити на три групи: особистий, гуртковий і курінний. Детальні списки всіх трьох груп виряду подані в залучнику ч. 1.

Курінний і гуртковий виряд повинен бути перевірений (і якщо є потреба, закуплений) у зимових місяцях. Потрібні направи повинні зробити самі юнаки — таким способом вони вчаться цінувати майно та знайомляться з вирядом, який будуть вживати. Якщо закуплено нові шатра, треба розкласти їх у домівці, щоб познайомитись із технікою розкладання та перевірити, чи чогось не бракує.

Відповідальність за курінний виряд має курінний господар, за гурткові виряди — гурткові господарі.

ПЛЯНУВАННЯ ТАБОРОВОГО ПРОХАРЧУВАННЯ

Успіх табору у великій мірі залежить від поживного, збалансованого та достатнього харчу. Невідживлені юнаки часто поденервовані, не слухають проводу та взагалі „не мають гумору”. Із такими юнаками тяжко проводити програму табору. Крім того, з огляду на здоров'я, відповідний харч у віці dorostання конечний.

Прохарчування може бути пляноване на гуртковій або на курінній базі. Прохарчування гуртками є корисне тим, що більше юнаків має нагоду вивчити куховарські вмілості. Одначе, це вимагає багато більше праці як у підготовчій стадії, так і під час табору (координація замовлень харчів, будова гурткових кухонь тощо). Крім того, багато юнаків через зайняття в кухні не зможе взяти участі у таборових зайняттях, а молодші юнаки, які вперше є у пластовому таборі, не дадуть ради самостійно провадити кухні. Тому куди практичніше плянувати одну курінну кухню, часто змінюючи кухарів.

Меню підготовляють перед табором самі юнаки; — відповідальним є кооптований радою гурткових інтендант, який у підготовці прохарчування звертається за порадами до зв'язкового або батьків.

Юнак зуживає у таборі від 3,000 до 4,000 кальорій денно. Збалансований денний харч повинен складатися із 10% протеїни, 25% товщу та 65% вуглеводнів, а для доброго стравлення юнаки повинні пити багато води або плинів.

Щоб легше було заплянувати меню, щоденний харч слід вибирати із чотирьох харчових груп:

1. *молочної:*— молоко, сир, сметана, масло, пудинг,

2. *м'ясної:*— м'ясо, риба, яйця, горішкове масло, сало,

3. *городиново-овочевої:*— всяка городина: капуста, квасоля, помідори, горох, кукурудза; *садовина* — помаранчі, яблука, грейпфрути тощо.

4. *хлібно-кашкої:*— хліб, макарон, каші, платки, риж, бараболя тощо.

Для перевірки, чи всі харчеві групи заступлені, варто користуватися ось такою листою:

Приклад великого меню	Харчова група				Приклад поміркованого меню	Харчова група			
	1	2	3	4		1	2	3	4
сніданок					сніданок				
овочі, садовина			X		сало		X		
каша/молоко/цукор	X			X	коржики, сироп				X
м'ясо або яйця		X			помаранці (2)				X
хліб/масло/мармеляд	X			X	какао	X			
а									
питво	X				–				
обід					обід				
юшка (суп)	X	X			сандвічі із сиром		X		X
хліб, м'ясо	X	X		X	яблука				X
овочі			X		помідоровий сік				X
городина			X		чай				
десерт	X	X	X	X	–				
питво			X		–				
вечеря					вечеря				
м'ясо/риба		X			печена курка		X		
бараболя/риж				X	бараболя, сос		X		X
городина (варена)			X		квасоля				X
городина (свіжа)			X		грибова юшка	X			
хліб/молоко	X			X	хліб з маслом	X			X
десерт	X	X	X	X	молоко	X			
питво	X				–				
Мінімум порцій на день	3	2	4	4	Мінімум порцій на день	4	4	4	4

Плянуючи меню, треба дотримуватися таких загальних указівок:

Снідання: повинно бути ситне і дати приблизно $\frac{1}{3}$ поживи цілого дня. Воно складається із одної або двох помаранч, або соку з городини чи садовини, каші (segeal) з молоком, бекону або яєць, хліба з маслом, молока (какао), цукор, мармеляда або мед подані з одним з повищих.

Обід: повинен бути легкий. „Тяжкий” (ситний) обід перешкоджає юнакам у зайняттях. Обід повинен складатися із: юшки (супу) (городинової, грибової чи под.), сандвічів (хліб з м'ясом або сиром), свіжої городини, садовини, молока.

Підвечірок: тому що обід звичайно є легкий, добре між обідом і вечерею мати малу перекуску — найкраще кекси з молоком або какао.

Вечеря: після рухливих і виснажливих денних зайнять повинна бути ситною. Звичайно по вечері зайняття є менш рухливі, що дає можливість легкого стравлення поживи. Вечеря складається із: юшки (супу) або помідорового соку, м'яса або риби, бараболі/рижу/макарону, городини (свіжої), городини (вареної), хліба з маслом, садовини, молока або чаю.

Крім того, щоб харч був поживний і збалансований, треба старатися, щоб він був теж смачний: добре приготований та різноманітний. Ось декілька прикладів меню:

Сніданки: варені яйця, хліб з маслом, какао, помаранча, кукурудзяні платки, смажені яйця, бросквині, хліб з маслом, молоко, вівсяні платки, хліб з мармелядою, бекон, помідоровий сік, млинці із сиропом, варені яйця, хліб з маслом і сиром, ананаси (з пушки). какао/чай.

Обіди: гороховий суп, сандвічі з м'ясом, огірок, яблука, какао, грибовий суп, ковбаски з булкою, цибуля (січена з ковбасками), ананаси (з пушки), хліб/масло, чай, курячий росіл, хліб із сиром, салата, помаранчі, молоко, кекси, фасолевий суп, сир з редькою і цибулькою, хліб з маслом, бросквині, молоко.

Вечері: городиновий суп, риж із меленим м'ясом, фасоля, хліб з маслом, молоко, мішані овочі (з пушки), помідоровий сік, гречана каша, смажений „спем”, кукурудза, хліб з маслом, яблука, цибулевий суп, котлети, салата з помідорів, молоко або какао, грибовий суп, макарон, шницлі, сос, горошок, хліб, молоко.

Після виготовлення меню (на всі дні таборування) треба обчислити кількість харчів і вписати їх побіч меню. Такі харчі, як мука, цукор, мед, мармеляда, товщ (олива і смалець), сіль, перець, чай, какао, каші, платки, риж, макарон тощо, повинні бути обчислені на тиждень радше, ніж на одну їжу, і закуплені на протяг цілого табору ще перед виїздом.

Кількість харчів: докладно обчислити не можна — вона залежить від віку юнаків, погоди, зайняття і т. п., все ж таки в середньому можна користуватися нижче поданою listoю:

- хліб (1^{1/2} фунта) ^{1/2} бохонця на юнака на день;
- масло (6-8 унцій на бохонець хліба);
- молоко (1 кварта на юнака на день);
- м'ясо/риба (4-6 унцій на юнака на їжу);
- шинка (2 унції на юнака на порцію);
- бекон (2 унції на юнака на порцію);
- яйця (2 яйця на юнака на день);
- бараболя (6 - 8 унцій «а юнака на їжу);
- свіжа городина (1^{1/2} фунта на юнака на їжу);
- городина в пушці (1^{1/4} ф. на юнака на їжу);
- садовинової/городинові соки (4 унції на юнака на їжу);
- платки (1^{1/2} кварта вівсяних платків плюс 3 ^{1/2} кв. води вистане на чотири порції);
- цукор (2 унції на юнака на день);
- чай (1 унція на 6 горняток);
- какао (1 унція на 6 горняток);
- сіль (1^{1/2} унції на 6 горняток).

При замовленні харчів слід пам'ятати про мило, рушник, митки і т. п. — потрібні для миття посуду.

ВИГОТОВЛЕННЯ БЮДЖЕТУ

Виготовляючи бюджет табору, беремо на увагу кошти:

1. підготовчого табору, тобто кошти зв'язані із підшукуванням місця, висилкою листів тощо
2. харчів
3. транспорту
4. за купу або винайму таборового виряду (включаючи канойки, човни, шатра тощо)
5. винайму місця
6. таборових відзначок, нагород і т. п.

Додавши всі ці кошти, одержимо загальну суму видатків, пов'язаних із табором. Тому, що ці видатки не завжди можуть бути точні, до загальної суми додаємо 10% на відхилення.

В більшості випадків усі ці видатки є покриті повністю оплатами таборовиків.

З виховного погляду побажано, щоб юнаки самі проводили пластовий заробіток на покриття коштів виряду. Тоді зароблену суму, як також дотації станиці, Пласт-прияту чи іншої установи, відіймаємо від загальної суми і баянс ділимо на передбачене число учасників, щоб одержати висоту таборової оплати.

Доцільно додати до оплати малу суму (не більше як 5% оплати) на знецінення вартості виряду, але тоді цю суму зразу втягнути до касової книги куреня на конто виряду, не зважаючи на те, чи табір матиме фінансовий успіх, чи ні.

Бувають випадки, що через скрутну фінансову ситуацію батьки не можуть післати сина до табору. У таких випадках зв'язковий робить усі заходи, щоб такого юнака звільнити від оплати (повністю або частково), однак, таке звільнення не може бути коштом підвищення таборових оплат, а радше з конта дотацій.

Звільнення від оплати повинно бути полагожене довірочно.

ПІДГОТОВКА ПРОГРАМИ

Успіх табору у найбільшій мірі залежатиме від добре опрацьованої і до деталі в розпланованої програми.

Підготовкою програми табору займається зв'язковий із упорядниками, беручи на увагу побажання та сугестії ради гурткових.

Плямуючи програму табору, треба мати на увазі:

1. характер табору
2. ціль, гасло, назву
3. пластове вироблення юнаків
4. місце таборування

Табір — це ідеальна і дуже часто єдина нагода для практичного (правдивого) пластування, тому програма повинна охоплювати у першу чергу такі ділянки:

- картографія;
- природознавство;

- слідження;
- орієнтація в терені;
- піонерство;
- водний спорт (веслярство);
- водне рятувництво;
- мандрівництво (сухопутне та водне);
- сигналізація;
- рятувництво;
- теренові ігри;
- спортові ігри;
- таборові вогники, ватри тощо.

Крім того, призначаємо час у програмі для підвищення пластових ступенів юнаків (пл. проби) та для набуття таких уміlostей, як от: табірництво, куховарство, веслярство, плавання, рятувництво, піонерство тощо.

Треба пам'ятати, що пластування — це гра, і що юнаки у таборі люблять рух, тому гутірок повинно бути якнайменше; — керуватися треба такою формулою: 10% пояснень (інструкцій), 10% показу (демонстрації) і 80% активної участі юнаків.

Українознавства у шкільній формі не включаємо в програму табору, але це не значить, що в таборі забуваємо про національне виховання. Національне виховання проводимо не лекціями, а легко сприймливим способом. Для цього використовуємо

- вогники, при яких розповідаємо про цікаві постаті з нашої історії, легенди, повір'я, спомини тощо,
- теренові ігри і змаги з національною тематикою,
- пісні, які співаємо з юнаками при відкритті і закритті дня, при вогниках та під час маршів і мандрівок.

Те саме стосується і до релігійного виховання. Хоч воно не входить до програми як окрема ділянка, проте в таборі воно має місце у формі щоденних молитов та недільних Богослужень.

Розподіл поодиноких ділянок програми на години робимо на підставі нижче поданого рамового порядку дня:

- 7:00 — вставання
- 7:05-7:30 — ранній прорух
- 7:30-8:30 — миття, впорядкування
- 8:30-8:45 — перегляд
- 8:45-9:00 — ранній звіт (молитва, піднесення прапорів, наказ)
- 9:00-9:30 — снідання
- 9:30-10:00 — миття посуду, приготування до зайнять
- 10:00-12:00 — зайняття (2 години)
- 12:00-14:00 — обід, миття посуду, відпочинок
- 14:00-17:00 — зайняття (3 години)
- 17:00-17:30 — підвечірок
- 17:30-19:30 — зайняття (2 години)
- 19:30-20:30 — вечеря, миття посуду
- 20:30-21:30 — зайняття (вогник) 1 година
- 21:30 — молитва
- 22:15 — нічна тиша

Як бачимо, на один день припадає вісім годин зайнять. Коли (беручи на увагу двотижневий табір) віднімемо два дні на транспорт і розбиття та звинення табору і два дні на індивідуальні проєкти, здавку проб, іспитів вміlostей та ігри, табір матиме десять днів нормальних зайнять, тобто 80 годин.

Знаючи загальне число годин, можемо часово розподілити поодинокі ділянки програми. Наприклад, на картографію призначаємо 6 годин, на піонерство 12 годин, на водні мандрівки 16 годин тощо.

Розуміється, що кількість годин на певну ділянку залежатиме від мети і характеру табору, пластового вироблення юнаків тощо.

Поодинокі ділянки програми опрацьовують інструктори, представляючи вже всі пляни поодиноких ділянок опрацьовані, зв'язковий окликає сходуни всіх інструкторів для обговорення та інтеграції цих плянів, після чого з радістю гурткових укладає програму на кожний день табору.

Перших два дні призначаємо на розтаборення. При кінці першого або ранком другого дня улаштуємо коротку прогулянку для познайомлений юнаків із тереном, під час якої визначаємо межі табору, поза які юнакам не можна без дозволу виходити.

На третій і четвертий день плянуємо тяжчі фізичні зайняття, як от піонерські проекти, розбудову таборових устатковань тощо.

На п'ятий і шостий день плянуємо мандрівки або водний спорт, а сьомий залишаємо для індивідуальних проектів, писання листів тощо.

Подібно плянуємо програму другого тижня. Тяжчі фізичні зайняття чергуємо з легшими.

Як приклад плянування програми табору дивись нижче поданий зразок.

На випадок дощу стараємось проводити нормальну програму, але коли дощі тривають довший час, плянуємо запасову „дощову” програму. Ось декілька ідей „дощової” програми:

— ігри в шатрах — шахи, доміно, гра Кіма, обсерваційні тощо,

— ручні роботи — приготувати і взяти до табору приладдя та матеріял для робіт із шкіри, частини для складання електричних апаратів тощо,

— короткі прогулянки, які можна проводити в дощову погоду,

— читання книжок і дискусія щодо прочитаного,

— підготовка теоретичних точок пластових проб,

— розповіді, гутірки та загадки.

ПЕРЕДТАБОРОВИЙ ВИШКІЛ

Для успішного проведення табору замало підготувати програму і технічні сторінки табору. Конечним є теж вишкіл юнаків у техніці таборування.

Передтаборовий вишкіл юнаків починає зв'язковий із провідниками гуртків на сходинах ради гурткових і влаштовуючи дводенну мандрівку ранньою весною (в міс. квітні). Пізніше провідники гуртків використовують набуте знання у вишколі своїх гуртків на сходинах гуртків та влаштовуючи дводенні мандрівки гуртків у місяцях травні та червні. У вишколі гуртків допомагають гуртковим упорядники.

Метою передтаборового вишколу юнаків є ознайомити юнаків з рутиною таборового життя та навчити юнаків:

1. пакувати і носити наплечник

2. вибрати площу під шатро

3. розкласти шатро і вигідну постіль

4. будувати кухню

5. класти і втримати вогонь

6. вживати таборове знаряддя (сокиру, пилу, лопату)

7. будувати підставові (елементарні) таборові устаткування; щогли, ями на відпадки, лятрини

8. рубати дерево

9. зварити їжу тощо.

Крім повищих чисто технічних уміlostей, передтаборовий вишкіл має на меті виробити в юнаків почуття відповідальності та співпраці, а провідники гуртків учаться провідницького хисту, розподілюючи зайняття своїм юнакам, беручи відповідальність за своїх юнаків тощо.

ІНФОРМАЦІЯ БАТЬКІВ

Коли вже маємо місце, час та загальний плян табору, інформуємо батьків. У початкових стадіях підготовки зв'язковий скликає батьківський комітет при курені, з яким обговорює всі справи, пов'язані із підготовкою та проведенням табору, засягає їхніх порад та підбирає співробітників до підготовки табору.

Пізніше, маючи докладні дані, інформуємо батьків писемно та скликаючи сходини батьків.

Писемно повідомляємо батьків принаймні три місяці перед табором. У листі до батьків подаємо такі інформації:

1. Час табору — з поданням часу і місця виїзду і приїзду.

2. Місце табору — з поданням точної адреси і телефону.

3. Мету, характер і важливіші зайняття табору.

4. Оплата за табір.

5. Чи можливі відвідини і коли.

6. Форма транспортації.

7. Опіка — скільки дорослих осіб буде в таборі, чи буде зв'язковий, якщо ні, то хто буде його заступати, лікарська опіка і т. п.

8. Час і місце та хто приймає зголошення до табору.

9. Інші інформації, пов'язані із табором.

До цього листа треба залучити список особистого вираяду із зазначенням, які речі конечні, а які лише побажані, картку зголошення та картку здоров'я (лікарських оглядин). Зразки обох карток подані в залучниках ч. 2 і 3.

ПІДСУМКИ ПІДГОТОВКИ ТАБОРУ

Вересень	Вибір можливих місць на наступний табір. Прибка води з найбільш відповідних місць.
Жовтень	Перевірка доставки харчів, лікарської опіки, винайму канойок тощо.
Листопад	Поінформувати батьківський комітет. Попросити їхньої підтримки. Обговорити в загальному кошти табору.
Грудень	Таборовий вишкіл (зимова прогулянка).
Січень	Перевірка і направа вираяду.
Лютий	Виготовлення (разом з інструкторами) програми табору.
Березень	Таборовий вишкіл (курінні та гурткові дводенні мандрівки).
Квітень	Устійнення програми з радою гурткових. Устійнення опіки та інструкторів. Повідомлення батьків (лист).
Травень	Продовження таборового вишколу. Прохання про дозвіл відбути табір (письмо до крайової старшини). Викінчення виготовлення меню та харчових замовлень. Устійнення та замовлення транспорту. Оглядини місця з радою гурткових.
Червень	Таборовий вишкіл (гурткові мандрівки). Виготовлення детальної програми. Збірка оголошень, оплат, лікарських посвідок. Замовлення харчів. Пакування вираяду. Кінцеві вказівки батькам та юнакам.
Липень	Табір.
Серпень	Потаборові сходи ради гурткових для обговорення табору (щоб направити недоліки). Потаборові сходи батьків. Звіт із табору.

- місцевий лікар
- інформація батьківського комітету
- інформація батьків
- дозвіл відбути табір
- лікарські оглядини
- приготування вираяду
- виготовлення програми
- виготовлення меню
- устійнення транспорту
- збірка зголошень, оплат, лікарських посвідок.

Проведення табору

ПРОВІД ТАБОРУ

Курінний табір проводить діючий під час року провід куреня (рада гурткових) та зв'язковий із своїми впорядниками-інструкторами, а не спеціально визначена „команда”, тобто старшина.

Тому що в таборі звичайно потрібно більше діловодів, ніж під час року, рада гурткових кооптує на час потрібної стадії та на час табору додаткових діловодів, напр., — інтенданта, кухаря, санітари, фотографа тощо.

ОБОВ'ЯЗКИ І ПРАВА ПРОВІДУ:

Зв'язковий:

- відповідає за цілість табору, зокрема за безпосередню підготовку, проведення та ліквідацію табору, за все, що може трапитись у таборі, а тому старається все передбачити і вчасно видати відповідні запобіжні розпорядження;
- репрезентує табір назовні перед пластовою владою, а також перед місцевою цивільною та іншою владою;
- відповідає за підготовку і проведення виховної програми табору та за її рівень;
- укладає таборовий правильник;
- приймає юнаків до табору та звільняє з табору;
- укладає з лайкою інструкторів та радою гурткових порядок дня та розклад зайняття на кожний день таборування;

Один місяць перед початком табору зв'язковий скликає сходу батьків і всіх інструкторів для детального ознайомлення батьків із програмою табору і щоб заслухати (і взяти на увагу) побажання батьків.

ДОЗВІЛ ВІДБУТИ ТАБІР

На відбуття табору мусить бути дозвіл крайової старшини.

Рада гурткових та зв'язковий інформують крайову старшину про перебіг підготовки табору, а коли вже устійнена програма та провід табору, тоді писемно просять у крайової старшини дозволу відбути табір, а після відбуття просять його затвердити.

СПРАВИ ДО ПОЛАГОДЖЕННЯ:

- вибір місця
- перевірка води
- дерево
- харчові крамниці

- е) перевіряє таборіві зайняття;
- є) обслуговує виховні і таборіві справи з упорядниками-інструкторами;
- ж) приймає вранішні та вечірні таборіві звіти;
- з) із заступником курінного проводить карні звіти і з радою гурткових вирішує про уділення юнакам відзначень, пересторог та звільнень із табору;
- и) під час відвідин батьків інформує їх про життя та поступи їхніх дітей у таборі;
- ї) іменує юнаків на вищі пластові ступені та признає здобуті іспити вмiлостей;
- і) виготовляє з радою гурткових звіт із табору.

Очевидно, що сам зв'язковий не всилі особисто допильнувати всіх розпоряджень та виконати всю працю, за яку він відповідає. Тому він відповідно розподіляє її між інструкторами та радою гурткових. Зв'язковий мусить мати доволі вільного часу, щоб зайнятись „проблематичними” юнаками та допомагати поодиноким юнакам у підготовці проб, іспитів умiлостей тощо.

Ланка інструкторів

Ланка інструкторів діє під проводом зв'язкового. До неї належать звичайно впорядники або інші покликані зв'язковим особи — спеціалісти окремих ділянок програми табору. Кількість інструкторів залежить від потреб табору, отже — може бути інструктор піонерства, першої допомоги, водного спорту та ін. Один інструктор може відповідати за одну або більше ділянок програми. Крім своїх обов'язків, пов'язаних із зайняттями з юнаками, інструктори можуть ще виконувати додаткові діловодства, пов'язані із своєю ділянкою (напр., інструктор картографії відповідає за картографічний матеріал, інструктор спорту за спортовий виряд і т. п.)

Як зв'язковий, так і інструктори повинні бути свідомі того, що їхня праця — це виконання великого обов'язку супроти спільноти і Пласту. Тому, трактуючи свій обов'язок поважно, таборіві провідник —

а) завжди служить добрим прикладом юнакам як своєю поведінкою і ділами, так і своєю зовнішньою формою — охайністю і чистотою. Слова таборіві провідника не можуть іти в розріз із його вчинками, бо, як сказано в одній скавтській книжці: „Те, чим ти є, кричить до мене так голосно, що я не чую, що ти говориш”;

б) ніколи не надуживає свого авторитету і не дає юнакам безцільних наказів і розпоряджень;

в) пам'ятає, що його зобов'язує таборіві порядок, як і кожного юнака; що для юнака неприємне, він робить перший: наприклад, він перший устає на свисток до вставання, перший виходить на руханку, перший миється в холодній воді тощо;

г) пам'ятає, що в таборі він не має спеціальних привілеїв, тому не послуговується юнаками до виконання своїх особистих обов'язків;

г) до юнаків ставиться з виrozumінням і завжди охочий їм допомогти.

Курінний:

а) відповідає за точне і правильне проведення таборіві програми та дбає, щоб усе, що було подане в денному наказі, було виконане;

б) відповідає за розтаборення та ліквідацію табору;

в) проводить у життя всі розпорядження зв'язкового, інструкторів та ради гурткових;

г) має право та обов'язок звертати увагу юнакам на поведінку незгідну з таборіві правильником;

г) відбирає вранішні і вечірні звіти від провідників гуртків та звітує зв'язковому;

д) проводить відправами ради гурткових для обговорення таборіві справ;

е) наглядає над діяльністю провідників гуртків та чергового гуртка;

є) проводить всі таборіві збірки, у тому числі збірки на зайняття, вранішній прорух тощо;

ж) має табір під постійним наглядом та зголошує зв'язковому про кожні зміни або щось непередбачене.

Заступник курінного:

а) заступає відсутнього курінного;

б) відповідає за втримання послууху, пропонує уділення відзначень та пересторог;

в) веде книгу точкувань у таборі.

Писар:

а) веде книгу наказів і відчитує таборіві накази;

б) веде хроніку табору;

в) виготовляє всі письма внутрішньо-таборіві вжитку, у тому числі посвідки проб, іспитів умiлостей, відзначень та ін.;

г) завідує таблицею оголошень;

- г) веде книгу протоколів сходи ради гурткових;
- д) завідує таборовою бібліотекою;
- е) збирає та підготовляє матеріали до таборового звіту, а після табору допомагає зв'язковому та курінному його скласти.

Скарбник:

під наглядом і за порадами зв'язкового (або когось із батьківського комітету при курені)

- а) приймає таборові оплати юнаків;
- б) веде касову книгу і всі квитки приходів і розходів;
- в) платить усі рахунки, пов'язані із провадженням табору, одержавши схвалення зв'язкового.

Інтендант:

(кооптований радою гурткових)

- а) підготовляє меню табору;
- б) замовляє і доставляє всі харчі до таборової кухні;
- в) переховує харчі та завідує харчовим магазином;
- г) видає харчі до кухні;
- г) відповідає за якість харчів;
- д) утримує зв'язки з доставцями харчів;
- е) передає до заплати скарбникові всі харчові рахунки.

Господар:

- а) дбає про технічний виряд табору, як от — шатра, піонерський, спортовий, кухонний, сигналізаційний, санітарний та виряд з різних інших ділянок, потрібний для ведення табору;
- б) дбає, щоб для всіх зайнят була завжди відповідна кількість виряду;
- г) направляє пошкоджений виряд або в порозумінні з інтендантом купує новий;
- г) пильнує, щоб виряд не нищився та щоб постійно був в ужитковому стані і порядно складений до перехову, видає його до вжитку та приймає після вжитку.

Кухар:

(кооптований радою гурткових і під час табору часто змінюваний)

- а) виготовляє на підставі харчового пляну табору щоденне запотребовання харчів до кухні;
- б) відповідає за своєчасно зварену і видану їжу;
- в) керує працею кухонних помічників;
- г) наглядає за видачею харчів;
- г) має нагляд за чистотою харчів та гігієнічним станом кухонних устатковань;
- д) дбає за прохарчування відвідувачів та гостей табору.

Санітар:

(може бути старший юнак, який перейшов відповідний вишкіл, або інструктор першої допомоги)

- а) дає першу допомогу у різних маловажних скаліченнях;
- б) допомагає у транспорті хворих до лікаря, лікарні або до шатра хворих;
- в) опікується хворими;
- г) відповідальний за перевірку води та її прочищення;
- г) відповідає за таборову аптечку;
- д) відповідальний за втримання задовільних гігієнічних умовин у таборі.

Крім вичислених, у таборі можуть бути ще додаткові діловодства, як фотограф, відповідальний за знімки з табору для курінного архіву та для пластового проводу, завідувач пошти і т. ін.

Для систематичного та точного провадження поодиноких діловодств та для організаційного охоплення цілого табору діловоди провадять:

- книгу наказів,
- касову книгу,
- картотеку учасників табору,
- картотеку карт здоров'я,
- хроніку.

Крім користей, пов'язаних із провадженням діловодств, точно і проглядно ведене книговедення служить матеріалом для виготовлення звіту з табору та матеріалом для чергових таборів.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ

До табору вибираємось якнайраніше так, щоб на місце прибути не пізніше 2:00 год. по пол.

Під час їзди юнаки повинні тримати порядок і спокій та дотримуватись правил безпечної їзди (не ходити, не виставляти рук чи голів з вікон, не перешкоджати шоферові тощо).

Після приїзду юнаки спершу випаковують свій особистий виряд, складаючи його гуртками, а потім вивантажують увесь таборовий виряд.

Коли вже все випаковане, юнаки їдять обід — звичайно сухий харч та овочевий сік або молоко, яке доставляє місцева харчова крамниця на заздалегідь умовлений час.

Час обідової перекуски зв'язковий використовує на ознайомлення юнаків з дальшим перебігом дня.

По перекусці, чи йде дощ, чи ні, кілька юнаків розтягає плахту-дах, яка служитиме у часі табору за їдальню, а в часі розтаборення як центральне місце, де складається весь виряд та харчі і з якого керуємо роботою у зв'язку з розташуванням табору.

Як тільки розкладеш всі шатра, увесь виряд та харчі заховано і споруджено машти, відбувається відкриття табору.

Відкриття відбувається подібно, як ранній звіт, тобто: збірка гуртками на площі біля маштів, звіти гурткових курінному, курінного зв'язковому, молитва, піднесення прапорів, відкриття зв'язковим та відчитання першого наказу.

Перший наказ виготовляє зв'язковий із курінним та курінним писарем ще перед виїздом. У ньому містимо:

1. Мету, характер, завдання табору та зв'язану з цим назву.
2. Докладний особистий склад проводу табору (зв'язковий, інструктори, рада гурткових).
3. Список юнаків та гурткових із заподанням пластового ступеня.
4. Рамовий порядок дня.
5. Таборовий правильник.
6. Визначення меж табору.
7. Визначення чергового гуртка.
8. Різне.

Наказ закінчується словами „Скоб! Дано в таборі” (назва), прізвища зв'язкового, курінного та курінного писаря.

При цьому слід зазначити, що коли читається початок наказу і „наказ ч. ....”, курінний дає таборові наказ „струнко!”

Цілий наказ таборовики вислухують на „спочинь”, а „Дано в таборі....” і „підписали.....” юнаки знову вислухують на „струнко”.

Таборовий правильник, який відчитується в першому наказі, повинен висіти на таблиці оголошень упродовж цілого табору.

У ньому поміщуємо всі правила життя в таборі, обмеження та правила безпеки.

Таборовий правильник зобов'язує всіх: як юнаків, так і провід табору.

Зразок таборового правильника:

1. Повна назва і характер табору.
2. Адреса для листування (латинкою).
3. Учасники табору не виходять поза межі табору без дозволу зв'язкового.
4. Учасники табору дотримуються всіх правил безпеки, тому:
  - не кидають камінням, ножами та сокирами,
  - не кидають ратищем, диском, кулею і т. п. в інший час, ніж призначено в програмі дня під проводом інструктора,
  - не розпалюють ніякого вогню в таборі або поза табором без виразного дозволу проводу табору,
  - не зживають ніякого відкритого вогню (свічки, ліхтарі, сірники) у таборі ані поза табором.
5. Учасники табору можуть купатися тільки в час, призначений на те в програмі дня, і тільки під опікою.
6. Учасники табору шанують таборовий інвентар і вживають його тільки з дозволу проводу табору.
7. Учасники табору не нищать і не вирубують без дозволу проводу ніяких дерев.
8. Учасники табору дбають про чистоту шатер, таборової площі і терену табору.
9. Учасники табору не переховують у шатрах ніяких харчів.
10. Учасники табору не порушують приватної власності сусідів табору.
11. Учасники табору передають усі знайдені на терені табору речі проводові табору.
12. Учасники табору зголошують усі захворіння проводові табору.
13. Усі інші справи, яких таборовий правильник не передбачує, будуть подані додатково в денних наказах.

14. За неслухняність і порушення таборового правильника і розпоряджень, проголошених у денних наказах, та інші провини проти пластових законів і приписів зв'язковий та рада гурткових стосуватимуть систему пластових пересторог до виключення з табору включно.

Таборовий правильник підписують зв'язковий, курінний та заступник курінного.

Після відкриття табору є вечеря, а відтак коротка прогулянка для ознайомлення юнаків із тереном та для визначення меж табору.

Якщо залишиться час, тоді після прогулянки можна продовжувати розтаборення. Вогника першого дня не запалюємо.

Перший день закінчуємо о год. 20:30 молитвою, після чого о год. 21:00 настає нічна тиша.

РОЗТАБОРЕННЯ

Стадія розтаборення звичайно триває два дні. Першого дня розкладаємо шатра, будуємо кухню та щогли; другого дня решту таборових устатковань.

Розтаборенням керують курінний та гурткові. Курінний, визначивши площі під гурткові шатра, віддає відповідальність за розтаборення гуртків провідникам, а сам керує улаштуванням центральних таборових устатковань, одержавши від гуртків принаймні 8 юнаків.

Треба вважати, щоб усі юнаки були зайняті та щоб робота була рівномірно розподілена.

Розташування

Площі поодиноких гуртків повинні бути віддалені одні від одних природною заслоною або віддалені принаймні 50 ярдів (45 метрів), щоб гуртки затримували свою окремішність.

Шатра зв'язкового та впорядників-інструкторів повинні бути розкладені в центральному місці, з якого можна бачити площі поодиноких гуртків.

Розбиття шатра

Є багато різного роду шатер. Найчастіше вживане — це прямокутне із стінками, — воно може послужити за приклад, як розкласти шатро.

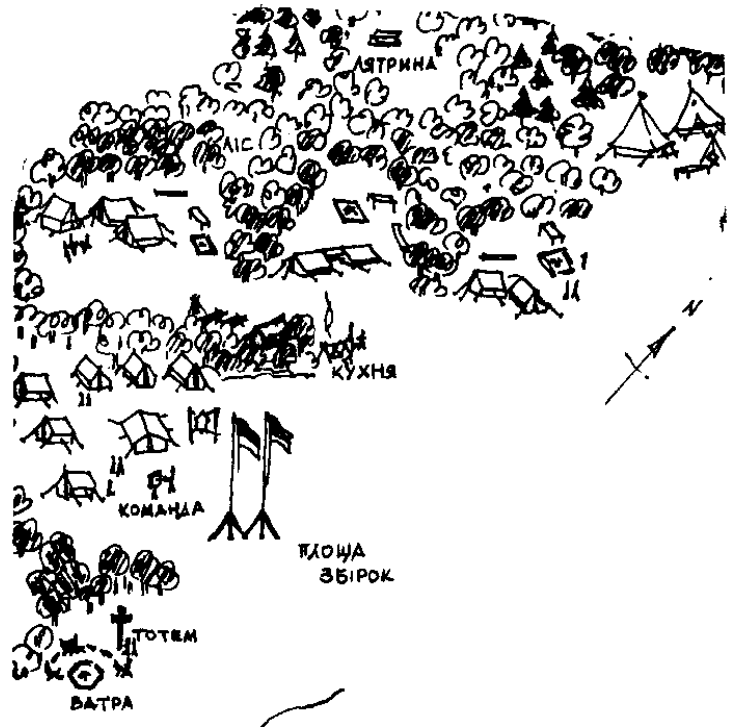
Перед тим, заки розкладемо шатро, вибираємо відповідне місце. Найкраще розкласти шатро на трохи похилому терені для спливу води, на краю лісу, щоб була тінь у пополудневих годинах, і подалі від великих дерев із сухим, або пошкодженим галуззям, яке могло б під час бурі обірватись і пошкодити шатро. Місце повинно бути продувне, де під час дня доходить соняшне проміння та висушує вогкість. Площа повинна бути вирівняна, прочищена та вільна від отруйних рослин („пойзен айві”) і мурашників.

Процедура розкладення:

1. Розпростерти шатро і вкласти поперечки та підпори.
2. Натягнути всі чотири роги (двері мусять бути заціплені) і вбити кілки в рогах та центрі задньої стінки і дверей.
3. Піднести підпори.
4. Натягнути і прикріпити кілками до землі всі шнури з даху, уважаючи, щоб не замідно були натягнені, бо на випадок дощу можуть обірватись.
5. Обкопати шатро рівцем так, щоб на випадок дощу був відплив води.

Коли шатро готове, приступаємо до розкладення „ліжка”. Ліжка повинно бути сухе та вигідне. На землю кладемо непромокальну підстилку (т. зв. groundsheet), потім надуваний матрац або „матрац” із чатиння. Потім розстелюємо постіль із коців або спального мішка.

Біля шатра слід розтягнути шнур на сушення коців, спальних мішків та рушників.

Таборова кухня складається

із:

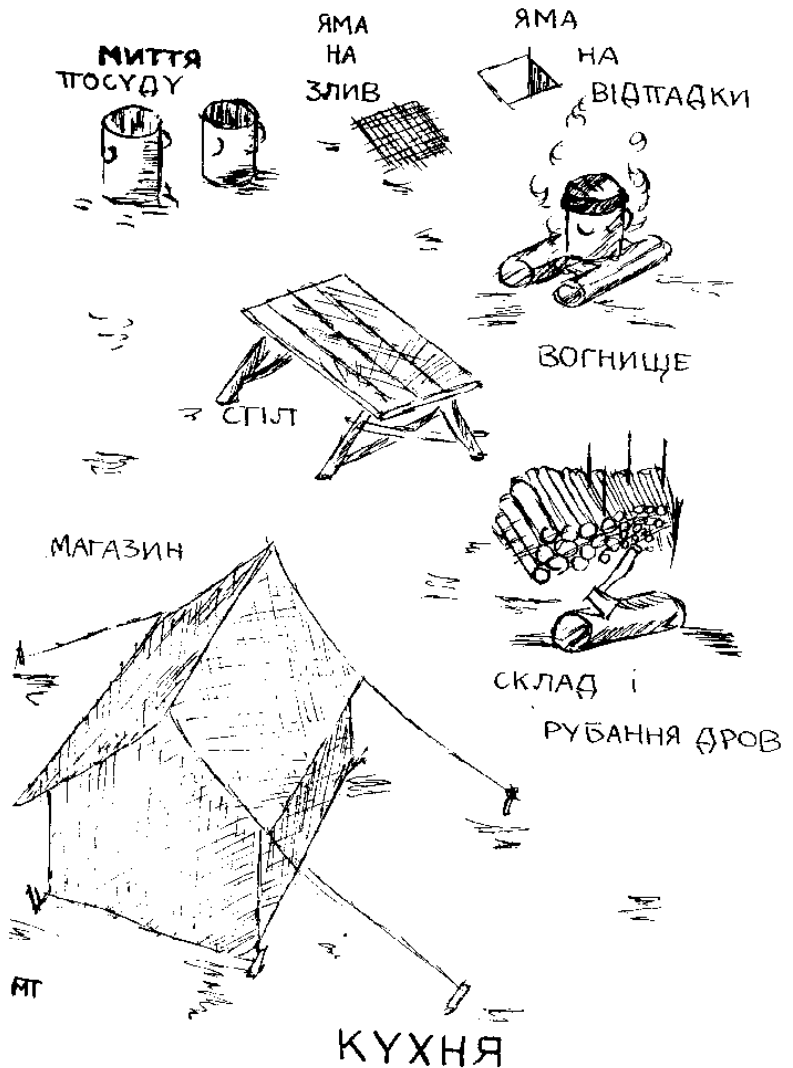
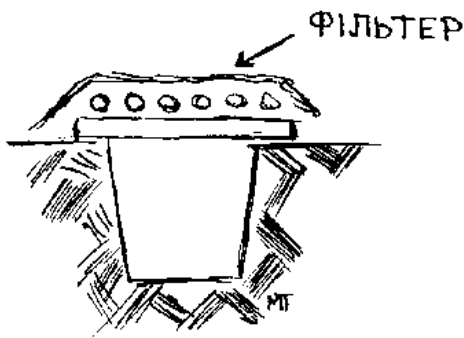
1. вогнища,
2. місця на рубання і для складу дров,

3. ям на відпадки,
4. місця на миття посуду,
5. кухонних устатковань.

Кухня:

Вогнище: повинно бути віддалене принаймні 5 стіп від кущів та дерев на площі у промірі 10 стіп. Площа повинна бути вичищена від трави та іншого запального матеріялу, а вогнище обкладене камінням.

Є багато різних вогнищ: — будуємо таке, яке у даному місці найлегше збудувати. Якщо таборуємо в терені, де багато каміння, найлегше буде збудувати кухню з каменів, — вибираючи камені однакової величини з пласкими верхами та укладаючи їх так, щоб вітер був спрямований у відкритий кінець.

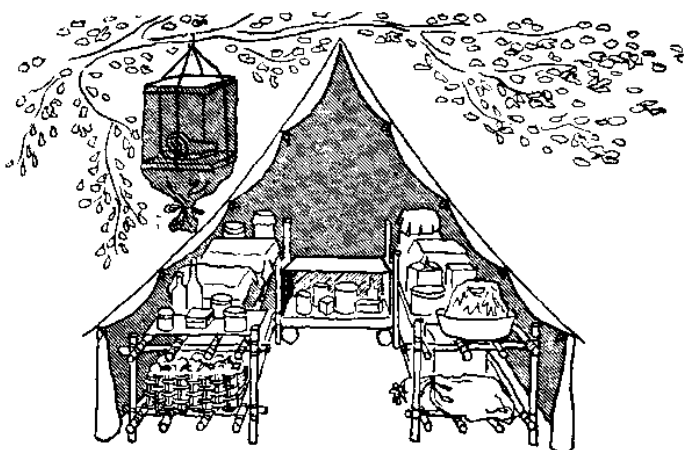
Де немає каміння, подібна кухня може бути збудована з великих колод, казани можуть бути поставлені або просто на колоди, або звисати з жердки.

Дрова на паливо — повинні бути порізані та порубані і складені не надто далеко від кухні. Для легшення запалення вогню дрова повинні бути посортовані (грубіші колоди в одному місці, тонші та гілки на розпал в іншому) і прикриті плахтою на випадок дощу.

Ями на відпадки: - Для чистоти в кухні і для того, щоб не приваблювати мух та іншої комашні, поблизу вогнища копаємо дві ями — одну на злив брудної води, другу на відпадки.

Яма на злив води повинна мати принаймні одну стопу в квадраті та дві стопи завглибшки. Зверху має „фільтер” з гілок і трави, який затримує грубіші куски відпадків та товщ і який після кожного миття посуду спалюємо.

Друга яма на залишки і сміття, якого не можна спалити — бляшанки, склянки і т. п. Яму

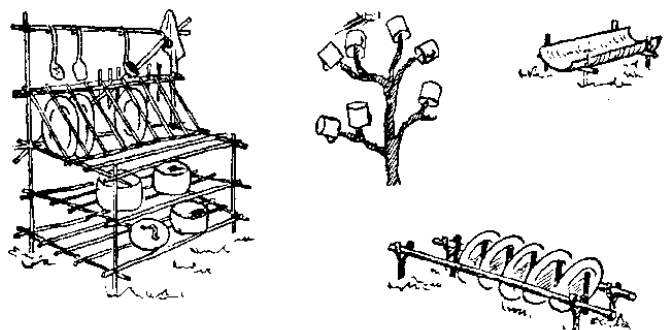

закриваємо, коли наповниться 9 цалів від верху.

До кухонних устатковань належать також столи, полиці на посуд та казани, стіл із казанами для миття посуду і т. п.

Ось декілька прикладів кухонних устатковань:

Магазини на харчі

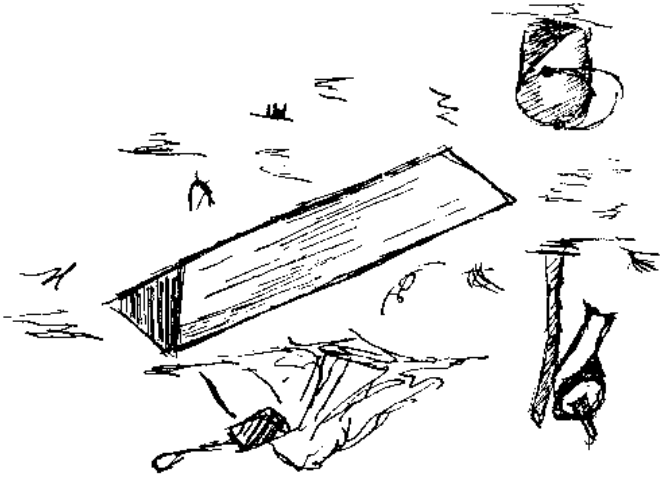
Переховання харчів вимагає особливої уваги. Харчі мусять бути охоронені від сонця, вітру, дощу, гарячі та від тварин. Харчі, які не мусять бути переховувані в холодному місці, переховуємо в шатрі-магазині, яке будуємо звичайно під деревом, де багато тіні. Шатро повинно мати багато продуву, але отвори закриті сітками, щоб не допускати комах.

Усі харчі мусять бути складені на підвищеннях, щоб охороняти від вогкості.

Такі харчі, як молоко, м'ясо, рибу та городину, переховуємо в холодному місці — в ямі або у воді.

Їдальня

Це місце поблизу кухні, де в чотирикутник розкладені колоди, над якими натягнена непромакальна плахта, їдальня є конечна, особливо у дощову погоду, де, крім їдження, можна проводити „дощову” програму, сушити вбрання і т. ін.

папір, прикритий плястиком, та відро з водою і рушник.

Ватра

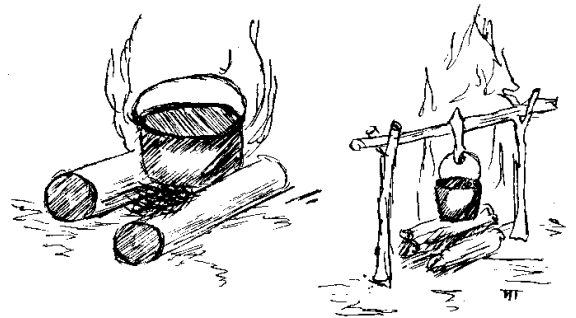
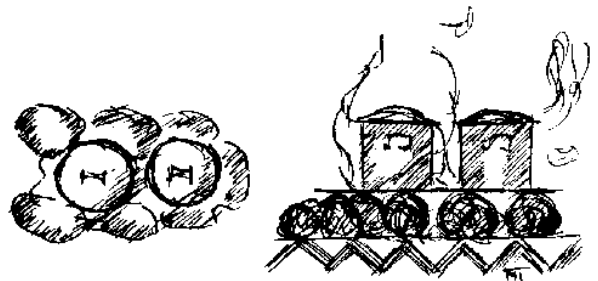
Місце на ватру повинно бути затишне, щоб вогонь підносився прямо вгору та щоб вогонь підносився прямо вгору та щоб не „губився” голос. Сидження навколо ватри повинні бути не задалеко, так щоб помістили всіх таборовиків один проти одного. На сидження найкраще надаються колоди 9 цалів завбільшки.

Вогонь повинен бути обкладений каменями. Є різні типи вогнищ, але найкраще надається повільно горіюче, так щоб часто не докладати дров. Будуємо його

Лятрина

Лятрину будуємо подалі від табору, використовуючи природну заслону або заслонивши її плахтою.

Лятрина повинна бути 6-8 цалів завширшки, 3 стопи завдовжки і 2 стопи заглибки. Викопану землю кидаємо в один кінець; вона служить до засипування після кожного вжитку. Біля лятрини повинен бути

так, що грубші колоди кладемо знизу, а ступнево тонші зверху. Гніздо на розпалення уміщуємо на самому верху. Вогонь цей горить довго, тому що верхні шари дерева ступнево запалюють нижчі шари. Треба вважати, щоб колоди були покладені одна біля одної і всі щілини заткані гілками.

Інші типи вогнищ, як, напр., стіжкове, легше розкласти, але воно швидко згоряє і

треба часто докладати дров.

Щогли

Щогли споруджуємо дві — одну на український національний прапор, а одну на прапор країни поселення, їх відносно легко поставити (дивись „Життя в Пласті”, стор. 489). Треба пам'ятати, щоб коліщатко, яким підтягаємо шнур, було причеплене до щогли і шнур зачеплений до коліщатка, коли ще щогла лежить на землі.

У таборі може бути ще багато інших устатковань, яких годі всіх описати.

Спорудження їх залежатиме від характеру та специфічних потреб табору. Наприклад, у суходільно-водному таборі будують пристань, у терені, де табір перетинає річка, будують міст і т. п.

Життя в таборі

Життя в таборі проходить згідно з порядком, поданим у денному наказі. Попередньо поданий порядок дня (при обговорюванні підготовки програми табору) служить тільки для ілюстрації — він може бути змінюваний відповідно до програми табору.

Уставання

Зв'язковий, упорядник і курінний устають перші, миються, а відтак будять табір. На вставання можна вживати свисток, сурму або найкраще, коли зв'язковий та курінний відвідають кожне шатро, привітають юнаків та повідомляють, що час уставати.

Зразу після вставання курінний або інструктор спорту проводять ранній прорух. Кухар і помічники кухаря участі в ранньому прорусі не беруть. Вони після вставання миються і зразу приготують сніданок. Для вчасного приготування сніданку остання нічна стійка розпалює о годині 6:30 вогонь та кладе на нього казан з водою. Після раннього проруху, який триває принаймні 15 хвилин, юнаки миються, упорядковують ліжка, шатра (та надовколо шатер), вдягаються в однострій і готуються до перегляду.

Перегляд шатер та площ навкруги шатер перепроводжує зв'язковий із курінним і заступником курінного. При перегляді треба браги на увагу:

1. Звіт гурткового про поведінку юнаків.
2. Провірити однострій.
3. Провірити ліжка, речі в шатрі.
4. Провірити шатра та площу.
5. Провірити кухню та їдальню.

При перегляді зв'язковий (і курінний) висловлюють свої завваги та дають поради на поліпшення.

Гурток, який має найбільш упорядковане шатро, однострій та площу навкруги шатра, дістає прапорець чистоти, про що повідомляється табір у денному наказі.

РАНІШНІ І ВЕЧІРНІ ЗВІТИ

Ранішні і вечірні звіти мають такий порядок:

1. Курінний наказує збірку гуртками.
2. Провідники гуртків проводять збірку гуртків і звітують курінному.
3. Курінний, провіривши стан, звітує зв'язковому.
4. Зв'язковий вітає табір привітом „Скоб”.
5. Курінний проводить молитву („Царю небесний”, „Отче наш”).
6. Курінний проводить піднесення прапорів. Прапори підносять хорунжі в асисті. Юнаки співають пластовий гімн.
7. Курінний проводить відчитання наказу. Наказ відчитує писар.
8. Курінний проводить звіт. До звіту виступають усі ті, чиї імена були вчитані в наказі. (У ранньому звіті виступають: провідник гуртка, що здобув прапорець чистоти, новий кухар, відзначені і т. п. У вечірньому звіті виступає провідник чергового гуртка, який перебирає обов'язки нічної стійки та виконання таборових робіт на наступний день.)
9. Курінний зголошує зв'язковому табір після збірки.
10. Курінний передає провід над гуртками провідникам гуртків.
11. Гурткові наказують розхід або відпроваджують свої гуртки до шатер.

Усі звіти, за винятком того, який зв'язковий відбирає від прочитаних у наказі юнаків, відбуваються під час постави на струнко. Те саме стосується до внесення та піднесення прапорів.

Увечері не відчитується наказу, стягнення прапорів попереджає молитву, так що таборовий день починається і кінчається молитвою.

Після ранішнього звіту, коли є гарний соняшний день, юнаки виносять із шатер спальні мішки, коци, підстільки, піжами та інші речі для висушення, а шатра відчиняють для провітріння. Сушення речей триває упродовж ранніх зайнять, із тим, що якщо б була зміна погоди, а юнаки були на зайняттях поза табором, тоді обов'язком чергового гуртка є поховати всі речі в шатрах.

СНІДАННЯ, ОБІДИ, ВЕЧЕРІ

Часу на їжу слід точно дотримуватися. Як тільки їжа зварена, кухар повинен наставити на вогонь казан з водою для миття посуду.

Їжу видає кухар та його помічники, починаючи від наймолодшого гуртка. Юнаки, які одержали їжу, сідають за столи і чекають на зв'язкового, який одержує їжу останній. Коли зв'язковий сяде до кола, юнаки проказують молитву і щойно після того починають їсти.

Після їжі юнаки по черзі підходять до мидниць із гарячою і зимною водою, миють свій посуд і складають на просушення. Помічники кухаря чистять площу кухні та миють кухонний посуд.

Вогники: — щоденні вогники мають особливе значення у пластуванні і особливе місце в серцях юнаків. Вогник — це місце, де кожний юнак, після не раз виснажливих денних зайнятть, може відпружитись, відчувати близькість своїх товаришів, відчувати, що він є членом пластової родини. Ніщо так не зживає юнаків, як пластовий таборовий вогник, де юнаки мають нагоду гуторити про події дня, плянувати та обговорювати наступний день таборування, слухати цікавих розповідей чи то зв'язкового або впорядників, чи то когось із юнаків, співати тощо.

Вогник — це не театр, де кілька осіб пописується. Успіх вогника залежатиме від активної участі в ньому всіх юнаків.

Зв'язковий використовує вогник на розповіді-гутірки з пластової ідеології і цикл гутірок, пов'язаних із темою та назвою табору.

Вогником проводить звичайно зв'язковий або один із упорядників. Програма вогника повинна бути неформальна — гнучка; формальна програма вносить „шттивність” і дуже часто не бере на увагу настрою юнаків.

Відкриття вогника повинно бути коротке і просте. Юнаки збираються навколо вогника, щойно після цього приходить зв'язковий до середини кола, вітає юнаків пластовим привітом і просить юнаків, які вирізнилися своєю пластовою поставою під час дня, підпалити вогник. Тоді зв'язковий кількома словами „відкриває” вогник, напр.: „Так, як полум'я цього вогника підноситься вгору, нехай будуть наші мрії. Так, як жевріють ці колоди, нехай жевріє між нами дружба. Так, як зникає дим і попіл, нехай зникають наші помилки. Так, як цей вогник гріє нас, хай і наші ідеали гріють — заохочують нас до праці. Оцим відкриваю наш вогник”. Опісля буде коротка гутірка (не довше як 10 - 15 хв.), а відтак різноманітна, вільна програма: пісні, скетчі, розповіді і т. п.

Ватри

Крім вогників (малих ватер), у двотижневому таборі повинно бути принаймні дві ватри, одна після 3-4 днів таборування і одна на закриття табору. Програма ватри повинна бути підготована заздалегідь. Перша ватра повинна бути пов'язана з гаслом і назвою табору. Друга ватра звичайно присвячена складенням пластової присяги, іменуванням, відзначенням, признанням іспитів умілостей тощо.

ТАБОРОВІ МІЖГУРТКОВІ ЗМАГАННЯ

Непереборщене міжгурткове змагання допомагає у проведенні табору тим, що створює атмосферу чесного змагу — бути ліпшим. Крім міжгурткового змагу, можна теж проводити індивідуальне точкування за найкращі осяги в таборуванні.

Точкування провадить курінний суддя. При точкуванні треба брати на увагу:

- порядок у шатрі;
- порядок довкола шатра;
- точність гуртка на збірках;
- пластові однострої;
- таборові устаткування (біля гурткового шатра);
- участь гуртка у зайняттях;
- участь гуртка у вогниках;
- правильне розкладання шатра;
- точне виконання обов'язків чергового гуртка тощо.

Вислід точкування подається кожного дня в наказі та вивішується на таблиці оголошень.

ЗВИНЕННЯ ТАБОРУ

Звинення табору потребує плянкової підготовки, щоб затримати порядок, не знищити виряду та щоб упору спакуватися.

На звинення табору слід призначити повних чотири години в день виїзду, а крім того близько чотири години в день перед виїздом. Останнього дня перед виїздом треба розібрати всі споруди, які не є конечні, наприклад піонерські проекти, таблицю оголошень, столи, устаткування біля кухні і т. п. Всі шнури повинні бути висушені, казани і кухонний посуд по вечері помиті; увесь інший виряд вичищений

і готовий до пакування. Можна спакувати спортовий та піонерський виряд, як також зайві харчі (залишити неспакований тільки харч на снідання).

У день виїзду провідники гуртків відповідають за звинення гурткових шатер та пакування особистих речей юнаків, а курінний за звинення центральних устатковань та шатер.

Коли всі шатра, виряд і речі складені, курінний із зв'язковим відбувають перегляд гурткових площ, дбаючи про те, щоб місце таборування залишити бездоганно чистим. Усе сміття повинно бути спалене, ями на відпадки та лятрина закриті.

Після прочищення терену табору та перегляду має бути стягнення прапорів і молитва. Стягнення прапорів повинно відбуватися приблизно півгодини перед пакуванням до автобусів, щоб можна вчасно витягнути із землі шогли та закрити ями.

ЗАГАЛЬНІ ЗАВВАГИ

Умовні знаки

Усі юнаки повинні знати умовні знаки (свистки), які зобов'язуватимуть під час табору.

Умовні знаки подаємо у першому наказі, а потім вивішуємо на таблиці оголошень. Наприклад:

— (один довгий свисток) = збірка куреня біля шогли

— — (2 довгі свистки) = збірка провідників гуртків

— — — (3 довгі свистки) = черговий гурток до мене

. — . — . — . — . — = алярм-небезпека, ходи негайно сюди! і т. п.

Коли табір відбувається в терені, де є небезпека заблудження в лісі (під час прогулянки чи теренової гри), юнаки повинні знати міжнародні знаки із землі до літака.

—	потребую лікаря, поважне скалічення
— —	потребую ліків
X	не можу йти далі
F	потребую харчів і води
K	укажи напрям і йди далі
↑	я йду далі в цьому напрямі
△	правдоподібно безпечно тут приземлитись

LL	усе в рядку
N	ні (негативна відповідь)
Y	так (позитивна відповідь)
LL	не зрозумів
□	потребую компасу і мапи

Із землі до літака сигнали (знаки) треба робити на відкритій площі по зможі якнайбільші — чи то випалюючи траву, чи укладаючи великі колоди або інший матеріал, який можна завважити. Рівні геометричні лінії скоро звернуть увагу літака.

Освітлення шатер — По зможі треба вживати тільки електричні ліхтарки. Не можна вживати газових та нафтових. Воскові ліхтарні (свічкові) відносно безпечні, якщо з ними обходитися обережно.

На випадок вогню — всі негайно повинні залишити шатро, а відтак спустити його (витягаючи кілки і підпори).

ПІСЛЯ ТАБОРУ

Після приїзду з табору треба:

1. Подбати про належне пакування і висушення курінного і гурткового виряду.
2. Відбути сходи ради гурткових для обговорення табору, щоб учитись і не повторяти помилок.
3. Виготовити звіт із табору (зв'язковий з курінним та писарем).
4. Відбути потаборові сходи з батьками, поінформувати про відбутий табір та скласти докладний фінансовий звіт. Також послухати завваг батьків.

ЗАЛУЧНИК Ч. 1. ТАБОРОВИЙ ВИРЯД

I. Особистий

У кишенях однострою:

1. повний пластовий однострій
2. складаний ніж

3. хусточка

4. сірники в нормальній коробці

5. гаманець із грішми

6. компас

7. 2-3 малі бандажі („бенд ейдс”)

8. олівець і записник

9. дощовик або „пончо”

У наплечнику зверху або в кишенях наплечника:

10. дощова шапка або капуза шапка
(накриття голови проти сонця)

11. допоміжні речі – голка, нитки, гудзики, шнурівки, шнурок, гумки, шпильки (аграфки), пластикові торбинки і т. п.

12. запасові шкарпетки

13. менажка, горнітко, ложка, виделка, ніж

14. електрична ліхтарка

У наплечнику:

15. непромокальна підстилка (3'x 6')

16. мокасини або спортові черевики

17. гумові чоботи

18. светер

19. довгі штани

20. спортова сорочинка

21. спортові штанці

22. купелівки

II. Гуртковий

1. шатра (на всіх членів гуртка) з кілками і палями

2. сокира

3. пила

III. Курінний

1. шатра на магазин і „шпиталик”

2. дві непромокальні плахти

— одна на їдальню

— одна на кухню

3. прапор і знамено куреня

4. прапори — національний і державний

5. кухонний виряд:

— 4 казани (величина залежна від кількості учасників)

— 2 великі пательні

— 2 великі кохлі

— 2 великі ложки (дерев'яні)

— відкривач консерв (бляшок)

— пластикові непромокальні посудини на цукор, борошно, сіль, перець

— ролька алюмінієвого паперу

— сірники в непромокальній коробці

— великий м'ясарський ніж

— рукавиці (для охорони від вогню)

— шматки і вовна до миття посуду

23. піжама („алі баби”)

24. запасова білизна

25. запасові хусточки (2, 3)

26. запасові шкарпетки (2 пари)

27. рушник, мило, паста і щіточка до зубів, гребінчик, металеве дзеркало

28. „Життя в Пласті” — книжка

Поверху наплечника:

29. спальний мішок, абож два, три коци

30. матрац до надування

Речі не конечні, але побажані:

31. годинник

32. мапа терену

33. фотоапарат, фільм

34. соняшні окуляри

35. плин проти опалення

36. плин проти комарів

37. далековид

38. особиста аптечка

39. особиста запасна порція харчів

40. линва, гачки, принади до ловлення риб

41. топірець (сокирка) прив'язаний збоку наплечника

42. музичний інструмент (гітара, мандоліна, гармонійка і т. і)

43. рятунковий пояс

44. молитовник

45. листовий папір, коверти, поштові марки

4. лопата

5. пильник (терпуг)

6. камінь до гострення ножів і сокир

7. шнури (1/4 — 30-50')

8. гуртковий прапорець

— мило, „джевекс” (у пластикових торбах)

— рушники до витирання посуду

— звій тонкого шнурка

— 2, 3 рольки туалетового паперу

— дві великі пластикові мидниці на миття посуду

— два відра

6. додаткові 2, 3 сокири

7. додаткові 2, 3 лопати

8. джаган

9. цвяхи різної величини, молоток

10. звій м'якого дроту

11. речі до направ шатер та надуваних матраців (клей, гума, велика голка і т. п.)

12. прибори до сигналізації

13. таборова література (включаючи молитовник)

14. аптечка (дивись окремий список)

15. велика ліхтарня (газова)

16. листовий папір, поштові марки, поштові картки

17. 2,3 топографічні мапи терену, компас

18. спортовий виряд 9 м'ячі, сітки і т.п.)
 19. пачка із знаряддям і матеріалом для ручних робіт під час дощової погоди (шкіра,

АПТЕЧКА

У таборовому шпиталику повинні бути:

1. один малий столичок або пачка
2. два складані стільці
3. одно складане ліжко
4. 3 коци
5. кошик на відпадки
6. мидниця, мило і рушник
7. термос із окропом
8. ліхтарня або свічка та сірники
9. електрична ліхтарка
10. відро із свіжою питною водою
11. ножиці
12. термометер
13. паперові горнятка
14. дощинкі притискувати язик
15. бандажі
16. 1 унція стерильної газу

дроти, шнурки, батарейки, дзвінки „буззер” і т.п.)

20. радіоприймач (для проводу табору).
17. 2 унції стерильної вати
18. стерильні плястри (з газом) — різної величини
19. 2 рольки 1/2” пластики (ліпки) (adhesive tape)
20. пачка „Band aids”
21. пляшка алькоголю (rubbing alcohol)
22. пляшка calamine lotion (на укуси комарів, poison ivy і т. п.)
23. слоїк крему „Noxema”
24. пляшка kaorestate (на розвільнення)
25. пляшка ричинусового олію (на затвердіння)
26. 100 таблеток Halazone на прочищення води
27. 14 унцій бороваго кзасу (порошок) — на промивання очей
28. 50 A.S.A. або аспірини
29. Sodium bicarbonatum (сода).

ЗАЛУЧНИК ч.: 2

ПЛАСТОВА СТАНИЦЯ ТОРОНТО
 .....Курінь УПЮ-ів
 ім. ....

КАРТА ЗГОЛОШЕННЯ НА ПЛАСТОВИЙ ТАБІР

Число.....
 Дата зголошення.....

I. 1. Ім'я і прізвище ..... улад.....
 2. Адреса ..... тел. ....
 3. Дата народження ..... вік .....
 4. Гурток .....
 5. Відбуті табори .....
 6. Заява учасника табору: Заявляю, що як учасник пластового табору буду дотримуватися всіх правил і вказівок, устійнених проводом табору.
 Підпис.....

II. Згода батьків: Дозволюю моему синові .....
 бути учасником табору, який улаштує
 Пластова Станиця Торонто.
 Підпис.....

Побажання батьків: .....

Plast – Ukrainian Youth Association

Name	DATE OF BIRTH	FATHER'S NAME
Address		
Insurance No.		ADDRESS
PREV. ILLNESSES:		
OPERATIONS:		
PHYSICAL FINDINGS:		IS HE OR SHE ON MEDICATION NOW?
HEAD		ABDOMEN
EYES		URINARY TRACT
EARS		NEUROLOGICAL
NOSE		ALLERGY
THROAT		ASTHMA
LUNGS		HAYFEVER
HEART		POISON IVY
MENSES: LUMP	REG.	DYSMENORRHEA
REMARKS		
PHYSICIAN		

IX . Мирослав Раковський КНИГОВЕДЕННЯ

Час перебування юнаків в УПЮ – шість років. Протягом цілого того періоду юнк росте та змінюється. Пласт, а зокрема пластові виховники стараються мати якнайбільший вплив на розвиток кожного юнака. Тому так важливо, щоб зв'язковий вів відповідні записки, як про кожного пластуна, так і про пляни діяльності, які мали б мати той виховний вплив на кожного хлопця. Цей проміжок часу – шість років – яскраво вказує на вагу всіх записок, які повинні бути виразні, вичерпні та зрозумілі і для іншого читача, що, може, колись заступить зв'язкового.

Звичайно, що у великому гурті, такому як курінь юнаків, є багато діяльності і багато дечого треба записати. Тому всякі записки роблять різні члени куреня та інші виховники. Зв'язковий повинен звернути увагу, щоб усі ті записки були правильно ведені, але він також мусить вести свій окремий записник, і тут подаємо приклад такої книги:

1. Книга зв'язкового

- а) Список виховників у курені та їхні адреси.
- б) Прізвище та адреса опікуна куреня.
- в) Список членів куреня та їхні адреси.
- г) Індивідуальні відомості про членів куреня:
  - прізвище, ім'я, дата народження
  - дати пластових проб
  - характеристика
  - чим і як хотів зв'язковий допомогти юнакові поправитися і які були успіхи (тут дописувати регулярно щороку),
- г) Річний плян праці куреня.
- д) Місячний плян праці куреня.
- є) Завваги у звітах та побажання до пластового проводу.
- є) Доручення пластового проводу.
- ж) Коли перевірено курінні та гурткові книги.
- з). Вишкіл гурткових.
  - річний плян
  - місячний плян
  - подрібний плян сходин гурткових.

З природи юнацький вік позначається нетерпеливістю. Тому юнакам тяжко себе підштовхувати та послідовно підготовлятися впродовж довгого часу до відносно великої пластової проби, їм легше зробити якесь більше зусилля в короткому часі, його відбутися і про нього забути. Тому так важливо підготувати та вести таблицю поступу у здобуванні усіма членами куреня пластових проб. Поперше, така таблиця розділяє цілу пробу на ряд точок, ступеневе закінчення яких відзначається на таблиці. Подруге, юнаки мають нагоду порівнювати свій поступ із поступом своїх товаришів, а це спонукує їх до змагу.

ЧЛЕНИ ГУРТКА	
ГУРТКОВИЙ	ПРОВАДИТЬ ГУРТОК, ПЛАНУЄ ЗАНЯТТЯ ДБАЄ ПРО ПОСТУП ЧЛЕНІВ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
ЗАСТУПНИК ГУРТКОВОГО	ПРОВАДИТЬ ГУРТКОМ КОЛИ НЕМА ГУРТКОВОГО ЗАПИСУЄ ПРИСУТНІСТЬ ТА ОСЯГИ ЧЛЕНІВ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
ПИСАР	ВЕДЕ ХРОНІКУ І ПЕРЕПИСКУ ГУРТКА.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
СКАРБНИК	ЗБИРАЄ ТА ЗАПИСУЄ ЧЛЕНСЬКІ ВКЛАДКИ, ЗАБІДУЄ ГРИШМИ, ВЕДЕ КАСОВУ КНИГУ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
ГОСПОДАР	ЗАБІЛУЄ МАЙНОМ ГУРТКА, ВЕДЕ СПИСОК МАЙНА.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
ДОМІВКАР	ДБАЄ ПРО: МІСЦЕ НА СХОДИНІ ГУРТКА І ВИГЛЯД ТА ЧИСТОТУ ДОМІВКИ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
ДІЛОВОД МАНДРІВОК	ПЛАНУЄ ДЕТАЛІ МАНДРІВОК, ПРОГРАМИ ВАТЕР, СКЕЧІ, ПІСНІ, ГРИ І ЗАБАВИ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
КУХАР	ПЛАНУЄ ХАРЧУВАННЯ НА МАНДРІВКАХ, КУПУЄ ХАРЧІ, ВАРИТЬ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.
ІМ'Я І ПРИЗВИЩЕ:	ТЕЛ.
АДРЕСА:	ТЕЛ.

заплановане, що погано заплановане і чому саме.

Багато цікавого матеріалу для укладання програм сходин та мандрівок знайдете у пластових та скавських книжках, наприклад:

- „Життя в Пласті” д-ра Олександра Тисовського, вид. „Молоде Життя”,
- „Велика гра” Юрія Старосольського, вид. „Молоде Життя”,
- Patrol Leaders Handbook/ Boy Scouts of America.

ЗРАЗОК ДІЛОВОДСТВА ЗАСТУПНИКА ГУРТКОВОГО

Заступник гурткового провадить:

1. Пластові осяги (дивись зразок ч. 3А і 3Б),
2. Приязність на пластових зайняттях (дивись зразок ч. 4).

1. Пластові осяги

Цей записник повинен віддзеркалювати всі успіхи та невдачі в Пласті кожного члена гуртка. Пояснення до поодиноких вписів: „Останній ступінь в УПН”: — якщо прихильник був у новацтві, тоді вписати в цьому рядку найвищий новацький ступінь, який він здобув (жовтодзюб, чи юне орля, чи орля), та вписати дату, коли він здобув цей ступінь; якщо прихильник не був у новацтві, то не вповняти цього рядка взагалі.

„Прохання про прийняття до гуртка” та „Дозвіл батьків” — це два письма, які кандидат на прихильника мусить пред'явити гурткові при зголошенні; зразки обох подані в „Правильнику Уладу Пластунів Юнаків”, частина 1, видання 1967, стор. 43. Ці два письма мусить пред'явити кожний кандидат на прихильника, байдуже, чи він був новаком, чи не був, бо така вимога згаданого „Правильника”.

1. *Список членів гуртка.* Цей список робимо за діловодствами, уписуючи ім'я та прізвище по-українськи, а адресу латинкою. Якщо є зміни в розподілі діловодства у гуртку, то перекреслити записану сторінку та вписати прізвища на новій сторінці, відповідно до нового розподілу діловодств. Так само треба нового списку, коли багато адрес змінилося.

2. *Планування і виконання зайнять гуртка.* Цей записник є підставою успішного ведення гуртка та його розвитку. Якщо гуртковий завдасть собі труда укласти хоч тиждень наперед програму чергових сходин чи гурткової мандрівки та роздасть поодиноким членам гуртка завдання підготувати поодинокі точки програми, то успіх сходин чи мандрівки великою мірою запевнений. Якщо гуртковий приходить на сходуни неприготований та пробує імпровізувати програму на місці — тоді невдача та знеохочення членів майже певні.

На кожні сходуни чи на кожна гурткову мандрівку найкраще призначити одну цілу сторінку цього записника (на зразку ч. 2 є три різні приклади, вписані на одній сторінці для заощадження місця). На кожна точку програми треба призначити відповідний час, описати дану точку та записати, хто погодився її провести. Важливо, щоб по змозі всі члени гуртка брали участь у підготовленні та проведенні програми, бо тільки тоді вони будуть зацікавлені в поступі та розвитку гуртка. На правому боці записника гуртковий записує, як виконано поодинокі точки програми, щоб з'ясувати собі, що було добре

листу внесків
посвідки за зібрані гроші і посвідки на розходи
список курінного майна (подібно як зразок ч.8)

I. Касова книга

Для ведення касової книги вживаємо або спеціальних касових зошитів із двома колонами, або робимо відповідні лінії у звичайному зошиті, як подано на зразку касової книги на наступній сторінці.

1. Дата приходу або розходу. Дати пишемо: спершу день арабськими цифрами, потім місяць латинськими цифрами (римськими).

2. Скарбник випишує посвідку (квиток) кожного разу, як приймає від когось гроші. Оригінал дає тому, хто вплатив гроші, а копія залишається у квітарі (книжечці, т. зв. „ресійт бук“). Квітар можна дістати від курінного або станичного скарбника.

3. При кожній виплаті грошей з гурткової каси скарбник мусить одержати посвідку. Ця посвідка стверджує, скільки видано і на яку ціль. Такі посвідки треба тримати в коверті в касовій книзі. Порядкові числа їм не конечно давати, але вони мусять мати дату, коли видано гроші.

4. Усі внески, зібрані під час місяця або кварталу, треба передати станичному скарбникові принаймні кілька днів перед кінцем кожного кварталу, разом з листом прізвищ членів, що вплатили внески, і за які місяці внески вплачено.

5. Замкнення книги. Книга скарбника виказує, скільки грошей скарбник прийняв і видав під час одного місяця або кварталу і скільки грошей залишилося. Тому, що гроші можемо видати тільки після того, як ми їх збрали, звичайно з кінцем місяця чи кварталу залишаються ті гроші, яких скарбник не видав. Підкресливши і додавши обі колони, ми обчислимо загальний прихід і розхід за цілий місяць або квартал. На шматку паперу треба тоді відняти розхід від приходу, і тоді побачимо, скільки грошей залишилося. Тому, що місяць або квартал закінчився, треба вписати суму, що залишилася, у колоні розходів і перенести на наступний місяць або квартал. Це значить, що гроші йдуть як розхід з останнього місяця чи кварталу і перейдуть як прихід на наступний місяць чи квартал.

II. Листа внесків (вкладок) за гуртками

При кінці касової книги курінний скарбник провадить поіменний список членів кожного гуртка із поділом на 12 місяців. На кожний новий рік для кожного гуртка виготовляємо новий список. Під кожним місяцем уписуємо суму, яку гуртковий скарбник передав за членів гуртка. На другій (відворотній) стороні посвідки, якою курінний скарбник потверджує одержані гроші від гурткових скарбників, треба вписати прізвища пластунів, яких внески передано до курінної каси, і подати, за які це місяці. Наприклад:

пл. уч. Р. Юзенів	I,	II,	III,	IV
пл. уч. Б. Турія	I,	II,	III	
пл. уч. Р. Гука	I,	II,	III,	IV
і т. д.				

При кінці кожного кварталу курінний скарбник повинен перевірити з кожним гуртковим скарбником, чи його листа заплачених вкладок згідна з листом гурткового скарбника. Зауважені помилки треба зараз справити та узгіднити, як має бути.

Зразок листи курінних внесків такий самий, як і гурткових, тільки для кожного гуртка ведеться окрему листу.

III. Посвідки за зібрані гроші й за видатки

Кожний скарбник мусить мати бльочок із посвідками (квітар). Цей квітар можна одержати від станичного скарбника. Квит випишується завжди у двох примірниках — оригінал і копію через кальку. Копії всіх посвідок залишаються скарбникові, а оригінал дістає той, хто вплатив гроші. Скарбник також мусить мати посвідку на кожний видаток із грошей куреня. Ті посвідки треба тримати в коверті, який укладаємо в касову книгу. *ЗАГАЛЬНІ ПОРАДИ*

1. Скарбник куреня цілком відповідальний за ведення касової книги і за всі гроші, які він прийняв і видав.

2. При зміні скарбника (старий скарбник передає свої книги новому) книга мусить бути замкнена. Новий скарбник мусить підписатись у тій самій книзі, зараз під її замкненням, що перебрав книгу і гроші, як це виказує сальдо, а старий скарбник підпишує там же, що передав книгу. Новий скарбник перебирає відповідальність за книгу й гроші від дати перебрання (підпису в книзі). Дату перебрання треба зазначити біля підписів.

3. Щоб уплачування вкладок по гуртках відбувалося правильно й систематично, курінний скарбник повинен пригадувати гуртковим скарбникам про збирання вкладок. Якщо гурткові скарбники

не передають вкладок місячно, тільки перед кінцем календарного кварталу, курінний скарбник повинен у половині третього місяця кожного кварталу (в березні, червні, вересні й грудні) пригадати гуртковим скарбникам, що вони обов'язані передати йому всі вкладки перед кінцем кварталу. Курінний скарбник мусить ці гроші влатити до станиці також: перед кінцем кварталу.

4. У книгу можна вписувати лише ручкою (пером) або т. зв. кульковим пером; ні в якому разі олівцем. Карток із книги видирати не можна. Якщо трапиться помилка, її треба перекреслити одною лінійкою, а тоді біля неї вписати правильно.

Х. Андрій Харак

БІБЛІОТЕКА

Бібліотека куреня УПЮ складається з книжок, які курінь закупив для користування зв'язкового і курінного, а також і тих, якими можуть користуватися всі члени куреня. Курінний писар повинен завести окрему книжечку, в якій запише всі книжки та хто їх позичив. Він також має опікуватися книжками і позичати їх членам куреня. Якщо бібліотека складається з більшої кількості книжок, то можна покликати окремого бібліотекаря, який буде відповідати за свою функцію перед писарем.

Так само є і в гуртку; кожному впорядникові та гуртковому потрібні посібники та інші книжки. Якщо їх закупив гурток, то вони на обліку куреня гурткової бібліотеки, а якщо закупив курінь, то курінної.

Нижче подаємо списки книжок кінцевих у бібліотеці куреня, бо вони потрібні для задовільного ведення пластових частин таким виховникам і провідникам:

Зв'язковий

Конечні:

1. Життя в Пласті – О.Тисовський
2. Посібник зв'язкового
3. Велика гра – Ю.Старосольський
4. Скавтінг для хлопців – Бі-Пі
5. Гутірки в УПЮ
6. Games and Recreational Methods – Smith
7. Правильник УПЮ ч. I
8. Правильник УПЮ ч. II
9. Іспити вмілостей – записки ч. 23
10. „В дорогу” – пл. співаник
11. „Юнак” – місячник

Побажані:

12. Напрявні для річного пляну праці у пластових з'єднаннях – Ц.Паліїв
13. Пластові табори – Ю.Крижановський
14. Troop Activities.
15. 100 Ideals for troop meeting
16. Scouter's five minutes
17. Юнацькі ігри – Г.Коринець
18. „Пластовий шлях” – кварталник

Курінний

Конечні:

1. Життя в Пласті – О.Тисовський
2. Правильник УПЮ ч. I
3. Правильник УПЮ ч. II
4. Іспити вмілостей – записки ч. 23
5. „В дорогу” – пл. співаник
6. Games and Recreational Methods – Smith
7. „Юнак” – місячник

Упорядник

Конечні:

1. Життя в Пласті – О.Тисовський
2. Посібник зв'язкового
3. Гутірки в УПЮ
4. Правильник УПЮ ч. I
5. Правильник УПЮ ч. II
6. Іспити вмілостей – записки ч. 23
7. „Юнак” – місячник

Побажані:

8. Games and Recreational Methods – Smith
9. „В дорогу” – пл. співаник

10. „Пластовий шлях” – квартальник
11. Handbook for Patrol Leaders

Гуртковий

Конечні:

1. Життя в Пласті – О.Тисовський
2. Правильник УПЮ ч. I
3. Іспити вмілостей – записки ч. 23
4. „Юнак” – місячник

Побажані:

5. „В дорогу” – пл. співаник
6. Handbook for Patrol Leaders

КУРІННА БІБЛІОТЕКА

1. Життя в Пласті – О.Тисовський
2. Скавтінг для хлопців – Бі-Пі
3. Велика гра – Ю.Старосольський
4. „В дорогу” – пл. співаник
5. Іспити вмілостей – записки ч. 23
6. Матеріали для іспитів вмілостей
7. Вклад України в світову культуру – М.Заклинський
8. Гутірки в УПЮ
9. „Юнак” – місячник
10. Різні скавтські книжки про піонерство, вузли, морзетку, картографію тощо.
11. Вирізки статей із газет та журналів, на підставі яких були випрацьовані гутірки, чи звідомлення про Пласт.

XI. Василь Палієнко

ГОСПОДАРСТВО І ВИРЯД

Для правильного ведення виховної дії куреневі конче потрібний різного роду виряд. З набуванням та посіданням майна тісно пов'язане господарство. У ширшому розумінні того слова — це планування потреб куреня, фінансове господарство і догляд за майном.

ПЛАНУВАННЯ ПОТРЕБ КУРЕНЯ

Звичайно кожний курінь хотів би мати якнайкращий та найбільш різноманітний виряд. Одначе, зв'язковий мусить завжди пам'ятати, що Пласт — це виховна організація і вживання виряду має також свій виховний вплив на юнаків. Майно звичайно люди більше шанують, коли вони вклали певну працю в його набуття і звикли до його правильного вживання.

Тому розкладіть придбання всього потрібного виряду на довгий протяг часу, щоб юнаки самі могли придбати потрібні гроші, а також щоб ви мали час навчити їх, як тим вирядом орудувати та його доглядати.

Господарство так, як і всі інші пластові зайняття, ведеться в гуртках, а також і в курені.

Бюджет на 1969 р.	
Гурток „Рись”, 11 курінь УПЮ ім. Северина Левицького	
Приходи	
1. членські внески від 8 членів	48.00
2. коляда — 10% від збірки	15.00
3. гуртковий заробіток —	
а) відкидання снігу	8.00
б) роздавання летючок-повідомлень	4.00
в) упорядництво на залі під час імпрези	6.00
разом	81.00
Розходи	
1. членські внески до куреня, 80% із зібраних	38.40
2. закуплення нових гурткових 3 книг	2.70
3. закуплення відзнак відзначень	3.00
4. закуплення імітацій ран для першої допомоги	16.00
5. доповнення гурткової аптечки	5.00
6. придбання електричного приладдя для навчання звукової морзетки	13.50
разом	78.60
надвишка	2.40
разом	81.00 81.00

ФІНАНСОВЕ ГОСПОДАРСТВО В ГУРТКУ

Правильне фінансове господарство полягає на плануванні, тобто на укладанні річного бюджету гуртка. Бюджет укладає гуртковий скарбник на підставі річного пляну та потреб гуртка, а затверджує його цілий гурток на своїй нараді. Бюджет має складатися з передбачених доходів і розходів у гуртку і мусить бути збалансований. Для прикладу подаємо бюджет гуртка.

ФІНАНСОВЕ ГОСПОДАРСТВО В КУРЕНІ

Фінансовий плян — річний бюджет куреня приготує курінний скарбник на підставі річного пляну праці куреня та за

вказівками ради гурткових.

Бюджет куреня укладається подібно до поданого прикладу бюджету гуртка. У приходах перше місце займають членські внески, які курінний скарбник дістає від гурткових скарбників, а далі йде курінний заробіток. Іншими приходовими позиціями можуть бути датки від Пластприятя, зокрема на більші видатки, як от — придбання курінного прапору чи закуплення шатер. Також: датки станичної старшини або й інших, непластових, організацій, які доцінюють вартість Пласту. Одначе, ці останні — це радше рідкі вийнятки, аніж правило. Кожний курінь повинен вести своє самостійне господарство і в жадному випадку не може випрошувати допомоги в інших організацій чи у поодиноких громадян.

В розходах перше місце також займає членський внесок до станичної старшини. За ним ідуть усі інші розходи, зв'язані із придбанням курінного виряду. Тому що курінний бюджет, як і гуртковий, не сміє виказувати недобору, річне надбання нового виряду буде узалежене від доходів.

Фінансування літніх курінних таборів ведеться цілковито окремо від річного бюджету куреня. Звичайно батьки учасників покривають усі видатки. За фінансовим пляном табору дивіться в розділі „Табірництво”.

ВИРЯД

Гуртковий і курінний виряд потрібний не тільки для правильного адміністрування тих частин чи навчання юнаків різнородних пластових умілоостей, але також на те, щоб виробити в них почуття вартости майна і відповідальности за нього. Навчаючи юнаків, як правильно вживати виряд та як його зберігати, привчаємо їх шанувати громадське майно, а їх свідомість, що вони самі мусіли заробити своєю працею на придбання цього майна, спонукає їх бути ошадними. Бажання юнаків мати цікавіші та різноманітніші зайняття зробить їх підприємливими та агресивними в добуванні фондів на по трібний виряд.

Курінний виряд

1. Книги діловодів (дивись розділ про „Книговедення”)
2. Курінна бібліотека (список конечно потрібних книжок у розділі „Бібліотека”)
3. Прапори:
  - а) курінний прапор
  - б) курінне знамено
  - в) пояс для хорунжого
  - г) стояк на прапор і знамено
4. Відзнаки:
  - а) відзнаки відзначення (курінь дає відзначеному)
  - б) свідоцтва проб та іспитів умілостей
5. Вишкільний виряд:
  - а) сигналізація — прапорці, радія, телеграфічні ключі тощо
  - б) перша допомога — бандажі, хустка, імітації ран, газа тощо
  - в) піонерство — шнур, линва, сокира, пила тощо
  - г) картографія — мапа, компас
  - г) ігри і спорт — м'ячі, сітка, ратище, диск, куля тощо
6. Мандрівний виряд (список поданий у розділі „Мандрівництво”)
7. Таборовий виряд (список поданий у розділі „Табірництво”).

ЯК ДОГЛЯДАТИ ВИРЯДУ

ПОЗНАЧЕННЯ — кожна частина курінного виряду повинна бути надписана або позначена якимось устійненим курінним знаком. Для прикладу — два вузькі паски курінних кольорів оливною фарбою можуть позначувати весь кухонний та піонерський виряд.

СКЛАДАННЯ — увесь курінний виряд повинен бути старанно поскладаний у шафах або у відповідних скринях, які можна було б легко переносити та брати із собою до табору. Після кожних сходин дижурний чи дижурний гурток зобов'язаний поскладати на місце виряд, який був уживаний на зайняттях. За те, як найкраще складати виряд, відповідає курінний господар.

ЧИЩЕННЯ — виряд, який був уживаний поза домівкою, після зайнять мусить бути старанно вичищений, за що відповідає провідник групи, яка вживала той виряд. Тільки чистий виряд можна скласти та сховати у відповідному місці.

ПЕРЕГЛЯД ТА ІНВЕНТУРА — курінний господар веде список курінного виряду, як подано в розділі „Книговедення”. Після вибору нового курінного господаря він зобов'язаний переглянути та перевірити кількість і стан виряду. Зимові місяці — це найкращий час, щоб зробити всі направи таборового виряду. Курінний господар повинен виявити ініціативу і провести таку працю з допомогою інших юнаків.

XII. Роман Копач

ДОМІВКА

„Юначе, покажи мені свою кімнату, а я скажу тобі, хто ти є”. Старе прислів'я, але воно добре віддає душу юнака. У зорганізованого та цікавого юнака, а ще більше пластуна ми знайдемо кімнату хоч не завжди чистенько прибрану, як прийомну чи канцелярію, але повну об'єктів його зацікавлення. Там на видній стіні буде святий образ із вишиваним рушником і тризуб із лілейкою. Мала підручна книгозбірня, з якої ми швидко зорієнтуємося, що юнак читає. Чи є у нього якісь українські книжки? На другій стіні мапа всіх частин світу, часто зазначена кольоровими прапорцями про події у світі. Біля вікна малий акваріум з маленькими рибками, черепашками і водною рістнею. На вікні слоїки з водою і виплекування ростин. На другій полиці збірка каменів, мушель; там також і збірка поштових марок, збірка засохлих ростин, листків і квітів. У куті біля шафи лещатарський виряд, ковзани, а в шафі на вішаку порядно повішений пластовий однострій.

На столі все порозкладано. Свіжі витинки із часописів і журналів. Кілька свіжих марок і книжки чи зшитки в підготові до лекції.

Це особисте коло зацікавлення юнака. Тут проявляється школа всебічного виховання. Приватна кімната юнака є завжди під контролею батьків, і часто зустрічаємо більший чи менший вплив батька або матері.

Як розглядати юнацьку домівку у пластовому домі чи в будинку, де міститься Пласт?

Коли юнацька, приватна кімната є виявом особистого вишколу чи зацікавлення, то юнацька домівка — це вже участь юнака у громаді, вияв громадських зацікавлень. Кожна людина має свої проблеми, хоче їх розв'язати, порадитися когось, і ось іде вона до гурту своїх найближчих, рівних віком, інтелектом, зацікавленнями, і там шукає розв'язки.

Пластова домівка має стати для юнака саме тим пристановищем, куди він прийде із своїми юнацькими проблемами. Зараз же мусимо додати до того, що рівень юнацьких думок повинен бути високий, щоб там приходили із своїми проблемами. Усе, що тільки стягало б рівень думання, провідник мусить вичистити і відкинути.

Накресливши тільки тих кілька думок, бачимо, яке велике значення мають ті чотири стіни кімнати, яку провід станиці віддає в користування юнакам.

ХТО ВІДПОВІДАЄ ЗА ЮНАЦЬКУ ДОМІВКУ?

За юнацьку домівку відповідає той, хто підготовляє той гурт хлопців-юнаків до громадського життя. Тою людиною є зв'язковий. Він є духовим провідником, надхненником тієї громади юнаків. Разом із проводом куреня, радою гурткових, він розпляновує, як має виглядати кімната, призначає поодинокі стіни для гуртків і розробляє плян зайнят'я і контролю над ними.

Розглянувши потреби юнаків та їхні спроможності, поділимо юнацьку домівку на таких 6 головних частин:

1. Почесна стіна домівки.
2. Готовість куреня та гуртків.
3. Творчість юнаків.
4. Спеціалізація юнаків.
5. Плянуння.
6. Архів та виряд.

1. Почесна стіна

Стіна навпроти входових дверей. Часами не відповідає, то можна вибрати одну з бічних. Ніколи не вибирати стіни, де є входові двері. Посередині, трохи нижче стелі, має бути хрест або образ св. Юрія. Коли обмежуємося до образу самого Христа чи Богоматері, вони мусять бути доброї якості і з добрих рамах. Можна і побажано, щоб хрест чи образ прикрасити вишивкою. Вишивки треба двічі до року випрати.

Під хрестом завішуємо пластову емблему. Також треба подбати, щоб вона була гарна, естетична і найважливіше — правильна. Можна повісити її на полотні з національними кольорами (або на кольорах куреня), яке повинно висіти горизонтально і в правильному порядку.

Під емблемою (тризуб з лілейкою) — назва куреня і його порядкове число.

По обох боках емблеми можна розвісити відзнаки гуртків. Звичайно в курені є один маляр, який розмалює всі однаково і у відповідних відступах. Всі ті три ряди не повинні забрати більше, ніж половину стіни.

Можливо ще на ту стіну додати габльотку (шафку із скляними дверцятами — виміру курінного прапору), її можна повісити зараз під написом і черговим числом куреня. У тій габльотці-шафці повинен постійно висіти прапор куреня.

Практика виказує, що прапорів не утримують у належній пошані, чи навіть порядно складені. Переховують їх звичайно хорунжі по домах, і не завжди над ними контролю.

Можна примістити прапор також у відповідному стояку в одному розі кімнати.

Забирають прапор всі три підхорунжі і назад відносять його на місце.

На тій стіні не можна прибивати більше ніяких оголошень, повідомлень чи й додаткових образів, навіть із пластового життя.

2. Готовість куреня — гуртків

Друга стіна, навіть половина стіни, призначається на готовість юнацтва.

Практично купити відповідного виміру до стіни м'яку дошку, в яку легко заходять шпанівки. Ту дошку можна оправити для більш естетичного вигляду в раму, потягнути шеляком чи варнішем і прибити до стіни.

Тут прибиваємо готовість куреня. Ми часто чуємо запит: Що це є готовість куреня? Звичайно під готовістю розуміємо: провід куреня і список членів. Готовість юнацького куреня — це показник вартости кожного члена зокрема.

Звичайно таку готовість дається робити якомусь юнакові з малярським хистом. Вона складається із таких частин:

- а) Напис — ГОТОВІСТЬ.
- б) Число і назва куреня.
- в) Провід куреня.
- г) Список членів по гурткам.
- г) Здобуті пластові проби.
- д) Уплачені внески,.
- е) Уплата на передплату „Юнака”.
- є) Участь на сходинах.

Практично є накрити готовість прозорим пластиком, щоб не виставляти на самовільні поправки.

3. Творчість юнаків

На тій самій таблиці можна примістити також і спроби творчости юнаків:

- а) Таблиця з пластовими вузлами.
- б) Таблиця з азбукою Морза.
- в) Таблиця семафору.
- г) Таблиця польових знаків.
- г) Таблиця картографічних знаків.
- д) Стінна газетка.

Звичайно при курінному проводі повинен бути адоптований „журналіст”, який з різних гуртків збирав би матеріали і щомісяця оформлював таку газетку. При добрій волі можна мати гарні висліди.

4. Спеціалізація юнаків

Ця сторінка дуже мало розвинена в рядах нашого юнацтва. Возьмім до рук тільки „Іспити вмілостей” — записки українського пластуна ч. 23. Там знайдемо велику кількість матеріалу для зацікавлення юнацтва. Для прикладу подам тільки кілька можливостей.

1. Добрий рисунок мотору авта і як той мотор діє.
2. Рисунок мотору літака (джет).
3. Різні види літаків.
4. Різні види кораблів.
5. Радіоподавання і відбирання.
6. Фотографія.
7. Спорт.
8. Водне таборування.

Життя в юнацькому гуртку можна допровадити до того рівня, що кожний юнак має своє точно окреслене завдання і на кожні сходи́ни готує свою спеціальність. Коли в гуртку збереться більше охочих до одної ділянки, усі вони працюють в одному напрямі, не забуваючи про підставові точки до проб.

5. Плянування куреня — гуртків

Часто пишемо у звітах до крайового коменданта і до кошових наші пляни на 3 місяці, півроку чи рік. Чи їх виконуємо? Легше запланувати, ніж виконати. Тому на маленькій табличці повинен висіти завжди плян праці на місяці і його виконання.

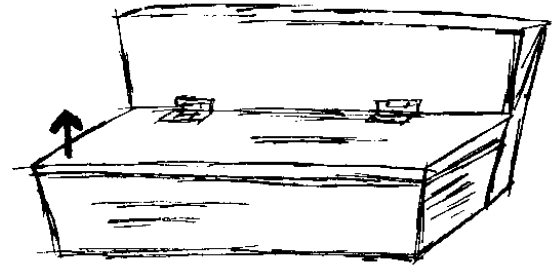
Кожного місяця на раді гурткових повинна відбутися перевірка запланованого і виконаного. За невиконання треба від відповідальних вимагати виправдання.

6. Архів та виряд

Збудуйте у вашій домівці лави-скрині попід стіни з дверима до замикання, як показано на рисунку знизу.

Практичні ті лави-скрині тим, що не треба зживати стільців, котрі хутко ламаються, при розсіданні немає таракотіння. Також у тих скринях-лавах завжди можна скласти курінне майно, аптечку і архів.

Кожного року всі книги, підписані зв'язковим, слід скласти до архіву.

КОНТРОЛЯ

Хто має її проводити? Є визначений плян праці і сходи́н. За кожні зайняття гуртка відповідає виховник, а коли його нема, то провідник гуртка.

Часто трапляються між юнаками нищівники майна. Вони починають від невинного дорисовування своїх завваг на стінах, на часописах, від виколювання очей у фотознімках, далі різання ножиком стола, лавок тощо. Потім приносять м'ячики і грають у кімнаті. Тоді летять шиби, облуплюється стіна і т. ін. Тих нищівників треба піймати і раз на завжди позбутися.

XIII. Данило Струк ОДНОСТРІЙ І ВПОРЯД

НАВІЩО ОДНОСТРІЙ?

Тому, що ми всі є членами одної організації, то коли репрезентуємо ту організацію назовні, ми всі повинні носити один і той же однострій. Пластовий однострій — це майже реальне представлення гасла один за всіх, всі за одного, і людину у пластовому однострою зразу приймають за пластуна і вимагають від неї поведінки згідної із прийнятою пластовою поведінкою. Тому важливо, щоб пластуни в одностроях пластових частин справді поводитися згідно з пластовими правилами поведінки, хоч самозрозуміле, що вони й без одностроїв повинні так поводитися. Та коли однострій усім стороннім кричить „це пластун”, а поведінка показує щось зовсім інакше, тоді погана поведінка кидає вину не тільки на одиницю, але й на цілу пластову спільноту, бо через однострій усі терплять за промахи одного.

З другого боку, однострій також має своє практичне застосування. Його слід носити на всіх пластових зайняттях, бо в ньому чи при ньому повинні бути всі потрібні речі для пластуна, як: свисток, олівець, записник, ніж, хустка і т. д.

ЯК ПОВИНЕН ВИГЛЯДАТИ ОДНОСТРІЙ?

Однострій повинен віддзеркалювати і свого власника, і організацію, яку він представляє. Тому однострій повинен виглядати, як зовнішнє віддзеркалення внутрішніх пластових цій пластуна і взагалі цій, плеканих пластовою організацією. А саме він повинен бути завжди чистим, випрасованим і впорядкованим згідно з пластовими правильниками однострою, бо ж пластун є пильний, чистий та дбає про красу, а організація виховує точних і сумлінних громадян. Неохайний однострій — ознака неохайної людини, а таких у Пласті не повинно бути.

У першу чергу це обов'язок кожного юнака, щоб у нього був правильний та повний однострій. Відтак упорядник і гуртковий повинні припильнувати, щоб усі члени гуртка мали правильні і повні однострої. Та буває, що на курінну збірку таки прийдуть юнаки в неповних чи неправильних одностроях. Дуже часто це буває, коли курінь виступає публічно. Найкраща метода усунути та-вдш безлад — це не дозволити тим пластунам, що мають неправильний чи неповний однострій, брати участь у збірці разом із тими, що одягнені правильно. Найкраще робити з тих неохайних окремі лави, так щоб і вони, і всі бачили, що тут стоять „неповні і неправильні” пластуни і тому у них неповні і неправильні однострої.

ЩО ЗВИЧАЙНО ЮНАКИ НЕПРАВИЛЬНО НОСЯТЬ?

У першу чергу зв'язковий повинен ознайомитися з правильником однострою (Записки українського пластуна ч. 25, „Український пластовий однострій”, і з тими частинами „Життя в Пласті”, які відносяться до однострою та відзнак, стор. 216-225.

Тоді зв'язковий зразу зауважить всі ненормальності. І дивлячись на пересічного юнака, зв'язковий зауважить, що він не має правильних черевиків і що кожний член куреня має інші черевики. Дуже часто юнак вбирає білі шкарпетки поверх підколінок — це неправильно. Також юнаки у більшості не мають правильних довгих штанів, і кожний носить, які йому хочеться. Різні підколінки, різного кольору, виробу і фасону — це також неправильно. Дуже часто пластуни носять хустку під коміром і неправильної форми та кольору шнурок. Пам'ятайте, що тільки члени виховної кадри мають право носити білий шнурок. Ну, а вже найбільше пластунів носять неправильно пластові і непластові відзнаки при пластовому однострої.

ПОЩО ВІДЗНАКИ?

Відзнаки носимо, щоб відмітити нашу приналежність до Пласту (лілейку), до гуртка (гурткову відзнаку), до куреня (курінне число); щоб відзначити наш пластовий ступінь, пластове діловодство; щоб відзначити, що ми в чомусь заслужилися; щоб показати наші спеціальні вмілости і щоб засвідчити наш останній табір. Ніяких інших відзнак не носимо.

ЯКІ ВІДЗНАКИ В КУРЕНІ ТА ДЕ ЇХ НОСИТИ?

У першу чергу число куреня: біле число на квадраті кольору уладу. Носити його на правому рукаві на півінча від нарамника. Зв'язковий носить цю відзнаку на лівій кишені. Під числом куреня юнаки носять свої гурткові відзнаки на тлі барв куреня. Упорядники носять ці відзнаки на своїх лівих кишенях.

Курінний провід носить ті самі відзнаки, що й гуртковий провід, тільки золотого кольору: курінний/гуртковий — два золоті/срібні пасочки ширини чверть інча на лівій кишені сорочки по обидвох боках закладки; курінний/гуртковий суддя, писар — один золотий/срібний пасочок ширини чверть інча

на лівій кишені сорочки по правому боці закладки. Крім відзнак, що юнаки дістають за пластові відзначення, всі інші відзнаки вони купують самі.

ПРИЧЕПЛЮВАННЯ ВІДЗНАК ПРИ ОБРЯДІ ВІДЗНАЧЕННЯ

Коли відзначають юнаків, найкраще утримати тон урочистості. Поставте курінь на струнко і викличте юнака до відзначення. Голосно проголосивши причину відзначення, ви приступаете до юнака і чепляєте йому відзнаку над лівою кишенею під лілейкою. Тоді відступаєте від нього півкроку, подаєте йому ліву руку, а разом правою по-пластовому салютуете. Коли відзначаєте більше ніж одного юнака, то добре із собою взяти одного впорядника до помічі, щоб він за вами ніс відзнаки та грамоти, залишаючи ваші руки свободними для церемоніялу.

ЗВ'ЯЗКОВИЙ І ВПОРЯД

При впоряді найважливіше — *правильний приклад*. Пам'ятайте, що той, хто наказує, мусить сам стояти на струнко і голосно та чітко виголошувати команди. Найкраще вчити впоряд малими групами (гуртками), пояснивши спершу, що впоряд — це конечний спосіб утримання порядку у великих масах людей. Дайте їм прочитати уступ про впоряд у „Житті в Пласті” (самі ознайомтеся з ним та з правильником пластового впоряду) і тоді на кожних сходинах проведіть з ними по одній або двох поставах. Найкраще, якщо ви як зв'язковий навчите на сходинах гурткових своїх гурткових правильного впоряду, а вони передадуть це своїм гурткам. Тоді на курінних збірках вони всі робитимуть все однаково. Покажіть їм, поясніть їм, а тоді нехай кожний гуртковий зробить те саме. Кожний повинен уміти виконувати і давати команди.

Курінну збірку проводить курінний. Коли він уже зібрав курінь у лави і перевірів його стан, він дає ко-манду: „До звіту вправо глянь!” (хоч ви можете стояти і вліво від лав, команда є завжди „вправо глянь”). Ви мусите стояти на струнко так, як і всі. Курінний підходить до вас на віддаль трьох кроків, салютує, а ви від-салютсшуєте. На його „Друже зв'язковий, я, пл. скоб Х. Х., зголошую курінь ім. У. У. в числі Х Х готовий до вашого наказу” ви відповідаєте чітко і ясно: „Дякую” і тоді кажете йому, *що* він має далі робити. Якщо ви самі хочете перебрати команду над куренем, тоді кажете йому вступити.

Коли ви перебираєте команду від курінного, пам'ятайте, що перший раз, коли звертаєтеся до куреня, ви мусите сказати: „Курінь, *на мій наказ* і т. д.” Перебравши команду, не забудьте відкликати „вправо глянь”, якщо цього не зробив курінний перед вступленням. Отже глядіть, щоб курінь дивився прямо. Коли ви привітали курінь чи виголосили промову, чи що б там ви не мали на меті з ним зробити, коли ви це скінчили, ви повинні передати курінь назад під команду курінного. Пам'ятайте !

1. Наказуйте, самі стоячи на струнко.

2. Умійте відібрати звіт і передати звіт вищій владі. (Вгорі подано, як відібрати звіт від курінного. Якщо курінь на якійсь збірці, де над вами є зверхники, тоді по звітуванні курінного ви дякуєте йому, салютуете, обертаєтеся від нього, салютуете своєму зверхникові і віддаєте звіт так само, як курінний віддавав вам. По вислуханні наказу вашого зверхника ви обертаєтеся назад до курінного, який увесь час стоїть на тім самім місці, і передаєте йому наказ, що ви одержали від свого зверхника).

3. Коли перебираєте команду, а курінь дивиться вправо, треба відкликати цю команду перед тим, як даватимете інші. Усі команди можна давати тільки із позиції струнко, крім струнко, що можна давати із позицій спочинь та свободно. Тільки три команди, крім струнко, можна давати із позиції спочинь: до молитви, на стан відчисли і збірку на спочинь.

4. Командуйте чітко і виразно.

5. Уважайте, щоб усі ваші рухи були рівномірні та витримані згідно з правилами українського пластового впоряду. Приклад — це найкраще навчання.

6. Умійте провести почесне відзначення та віддати честь на дефіляді. (Вгорі подано, як проводити відзначення. Коли ви проводите дефіляду і ви є на чолі своєї частини, то коли ваша частина проходить біля почесних гостей, ви наказуєте: „Курінь, почесь дай!” Тоді всі прапори нахиляються до переду, всі рядовики звертають голови до почесних гостей, а ви обертаєте голову до них і салютуете. Не забувайте, минувши почесне місце, дати відклик: „Прямо глянь!”)е. Знайте, коли салютувати до прапорів, а коли ні. *Не салютуйте*, коли є вища влада присутня. На курінних таборах чи збірках, якщо вносять чи підносять прапор, ви і курінний салютуете.

7. Пам'ятайте, що першу частину команди давати протяжно і голосно, щоб усі зрозуміли, що муситимуть зробити на наступну уривчасту частину команди. Найважливіше у впоряді, щоб усі виконували все в той сам час. У поряд — це дисципліна, якою перетворюєте різноманітну масу в один зорганізований організм!

8. Як точно проводити всі вправи українського пластового впоряду, знайдете у „Житті в Пласті” та в правильнику пластового впоряду.

Внизу подані команди, які найчастіше вживаються під час курінних збірок. Усі ці команди та їх послідовність ви повинні знати на пам'ять.

- Увага!
- Курінь на мій наказ струн-ко!
- В х-лаві збірка!
- До правого рівняйсь!
- Прямо глянь! (не забудьте)
- Спочинь!
- На стан відчисли! (тільки дається на „спочинь“)
- Струнко!
- До звіту вправо глянь!
- Прямо глянь! (не забудьте)
- Спочинь!
- До молитви! (дається тільки на „спочинь“)
- По молитві!
- Струнко!
- Вправо глянь! (при вношенні прапорів)
- Пластовий гімн!
- Прямо глянь! (не забудьте)
- До звіту вправо глянь!
- Прямо глянь! (не забудьте)
- Розхід!

XIV. Осип Е. Бойчук

ПРАВИЛА ПЛАСТОВОЇ ГРИ

Обсервуючи молодь, а особливо хлопців, у часі їхніх забав та ігор, зауважуємо, що вони мають дуже докладно устійнені правила для кожної гри й забави, як теж санкції за порушення цих правил. Ці правила можуть бути часом тверді, а санкції за їх порушення навіть дошкульні, але учасники докладно дотримуються правил гри і без спротиву піддаються санкціям. Є самозрозумілим, що учасники гри чи забави зарані докладно **знають** усі правила і санкції.

Ми називаємо пластування „великою грою” — і на ділі такою воно і є. Як кожна гра, пластування має теж свої докладні правила і передбачені за їх порушення санкції. Однак, учасники нашої „великої гри” часто чомусь не поінформовані заздалегідь докладно про правила пластової гри і про санкції, що належаться за їх порушення. Чомусь ці санкції часто спадають на порушників правил гри ніби несподівано і незрозуміле.

Отож, щоб досягти того, що пластуни-юнаки будуть вести пластову гру згідно з її правилами і будуть без спротиву піддаватися санкціям за порушення цих правил, треба їх заздалегідь докладно **повчити** про ці правила і санкції. Тому обов'язком кожного пластового провідника, що веде безпосередню виховну діяльність із юнаками, є зараз же на одних із перших сходин гуртка вияснити докладно і вичерпно ці правила пластової гри, по якомусь часі повторити це і подбати, щоб пластуни **докладно** ці правила засвоїли.

Які є правила пластової гри, і де вони зібрані?

Вони зібрані і подані у пластовому посібнику „Життя в Пласті” в розділах:

1. Як стати членом УПЮ? (стор. 32-35)

2. Оцінка пластової постави (стор. 200-212)

і в Правильникові УПЮ, частина I, в розділах:

1. Пластова система відзначень і пересторог (стор. 30-36)

2. Членство у Пласті, його набуття і втрата (стор. 37-42).

Правила про те, як стати членом Пласту

Цього правила звичайно не треба юнакам пояснювати, бо хто прийшов уже на пластові сходини гуртка, мусів перед тим виконати вимоги прийняття до Пласту і їх знає. Однак, тут варто підкреслити важливість поодиноких вимог прийняття до Пласту і їх значення для майбутньої пластової постави юнака. Ці вимоги подані на стор. 7 Правильника УПЮ, частина I, і всі ці вимоги треба докладно **виконати**. Припис точки г) що вимагає згоди батьків чи опікуна на членство їх сина у Пласті, має велике правне (юридичне) значення, на випадок, якщоб юнакові приключився нещасливий випадок у часі нормальних пластових зайнять. Не можна вважати чистою формальністю припис точки д), а навпаки — треба кончежно вимагати, щоб кандидат на члена гуртка дійсно **написав, відчитав і передав** упорядникові свою заяву приступлення до пластового гуртка, якої зразок поданий у Правильнику УПЮ. Вручення цієї заяви разом із поданням руки впорядникові емоційно діє на молодого хлопця, і він почувасться більше зобов'язаний виконувати сумлінно пластові обов'язки.

Юнак стає членом УПЮ і Пласту взагалі у хвилині, коли на сходинах гуртка прочитає вище згадану заяву і подасть руку впорядникові.

Пластовий новак, якого переводять безпосередньо з УПН до УПЮ, стає членом УПЮ у дні такого переведення.

ПРАВИЛА ПРИ ОЦІНЮВАННІ ПЛАСТОВОЇ ПОСТАВИ

ПРАВИЛА ДЛЯ ПЛАСТУНІВ-ПРИХИЛЬНИКІВ

Упорядник юнацького гуртка пластунів-прихильників вияснює їм на вступі мету їхньої пластової гри: згідно із пластовим законом і трьома обов'язками пластуна вони мають намагатися ставати кращими і впродовж 6-ти місяців проби дати доказ, що вони дійсно бажають стати справжніми пластунами. За все, що вони **добре** зроблять у гуртковій діяльності, вони будуть нагороджувані хрестиками. За все, що вони **зле** зроблять, дістануть ризики, з яких кожна поменшує кількість одержаних хрестиків. Ці знаки — хрестики і ризики — це образ намагання членів гуртка відповісти трудним пластовим вимогам.

Упродовж пробного часу — до першої пластової проби — кожний пластун-прихильник має заслужити принаймні 20 хрестиків: 10 за успіхи у пластових іграх та вправах і 10 за добру пластову поведінку. Якщо пластун-прихильник заслужить у тому часі 20 рисок більше, ніж має всіх хрестиків, — це буде доказом, що він або не може, або не хоче відповісти вимогам пластової гри. Такого юнака не допускають до першої пластової проби, і він мусить залишити пластові ряди, бо він покищо до Пласту не надається. По 6-ьох місяцях він може знову старатися вступити до Пласту і пробувати своїх сил наново від початку.

У зовсім виняткових випадках, якщо пластун-прихильник викажеться надзвичайними успіхами і заслугами, він може одержати — замість звичайних для прихильника хрестиків — 4-те пластове відзначення, яке в засаді призначене тільки для пластунів по пластовій присязі.

Як бачимо, наділювання пластунів-прихильників хрестиками і рисками є незвичайно важлива й відповідальна справа, бо вона в остаточному висліді вирішує про те, чи юнак-прихильник залишиться у Пласті, чи відпаде вже під час пробного часу. Тому треба пильно дбати про те, щоб те наділювання хрестиками й рисками було справедливе і завжди міряне однаковою мірою. Треба також; зважати на те, що не всі члени гуртка однаково здібні, що декому з них доводиться це зовсім легко, іншому ж коштує великого зусилля. Ці різниці треба індивідуально брати на увагу і нагороджувати не тільки за **вислід**, але теж і за **напругу** в намаганні зробити добре те чи інше. І врешті дуже важливий момент: усі хрестики й риси треба дбайливо записувати і ці записи зберігати, а на сходах гуртка час до часу подавати стан хрестиків і рисок усіх членів гуртка.

Поза вище описаними хрестиками й рисками (і евент. 4-тим пластовим відзначенням) не вільно стосувати у виховній діяльності з пластунами-прихильниками ніяких інших нагород ні пересторог чи кар.

Натомість пластун-прихильник може одержати передбачені системою пластових відзначень і пересторог спеціальні відзначення: 1) Бронзовий хрест за геройський чин і 2) Пластовий залізний хрест за хоробрість у боротьбі за Батьківщину.

ПРАВИЛА ДЛЯ ЗАПРИСЯЖЕНИХ ПЛАСТУНІВ АБОЖ ПЛАСТОВА СИСТЕМА ВІДЗНАЧЕНЬ І ПЕРЕСТОРОГ

Пластова система відзначень і пересторог є незвичайно важливим та успішним інструментом у веденні самовиховної діяльності пластової молоді. Вона основно продумана і творить собою цілість, до якої не можна нічого додавати і від якої не можна нічого відняти або в ній щось змінити, бо тоді вся структура цієї системи утратила б свою логічність і послідовність. Ця система, введена Основоположником Пласту в першому виданні посібника „Життя в Пласті”, давала гарні успіхи у пластовій діяльності в Україні.

Дехто твердить, що стосування у практиці пластової системи відзначень і пересторог дуже утруднене, а то й неможливе тому, що згідно із цією системою самі пластуни-ровесники, члени того самого гуртка або куреня, надають пластові відзначення чи дають перестороги, або принаймні пропонують такі відзначення і перестороги, і тому годі сподіватися, що їх товариші-однолітки приймуть з повагою такі відзначення чи перестороги.

Такі побоювання зайві. Як згадано на вступі, молодь дотримується правил і піддається санкціям за їх порушення, коли вона докладно знає їх перед почаиком гри.

а) Пластові відзначення

Нагородою за сумлінне виконання пластових обов'язків є сама приналежність до Пласту, а потім признавані пластові ступені і прив'язані до них відзнаки. Сумлінне виконання пластових обов'язків само собою **не** є підставою до пластових відзначень. Пластові відзначення надається за **понадпересічну зразковість** пластової діяльності юнака.

Отож: **не** надається відзначення за правильне виконання діловодства, наприклад, гурткового писаря. Однак, коли даний писар не тільки правильно провадив книгу протоколів гуртка, але з власної ініціативи завів окрему книгу, у якій гарно записав усе життя гуртка: всі зайняття, прогулянки, мандрівки, табори і т. і., ілюстрував її фотознімками, рисунками, витинками з газет і журналів тощо і все те гарно й естетично оформив, — то за те гурток може признати йому 4-те пластове відзначення.

Правильник УПЮ передбачає докладно, які відзначення може одержати пластун-юнак, за які заслуги та хто їх може надати. Вони ступенюються від найнижчого 4-го до найвищого 1-го, і до кожного з них є прив'язана відповідна відзнака. Найнижче, 4-те відзначення може одержати винятково навіть пластун-прихильник. Найвище — 1-ше — може одержати тільки пластун після 3-ої пластової проби.

Чим більша заслуга, тим вище пластове відзначення за неї. Чим вище відзначення, тим вищої пластової старшини потрібно, щоб його надати, і тим вищого пластового ступеня треба, щоб могли його одержати. Однак, кожне юнацьке пластове відзначення надає або сам гурток, до якого відзначений

належить, або рада гурткових його куреня, або станична старшина на пропозицію ради гурткових, або врешті крайова пластова старшина у порозумінні з радою гурткових.

Якщо пластун-юнак доконає надзвичайного, геройського вчинку, — як от урятує комусь життя з нараженням власного, — тоді він може одержати „Бронзовий хрест за геройський чин”. За мужність у боротьбі за батьківщину він може одержати. „Пластовий залізний хрест”. Обидва ці відзначення надає Начальний Пластун, — перше з них на пропозицію крайової пластової старшини, друге на пропозицію куреня, до якого відзначений належить (ради гурткових), крайової пластової старшини і Головної Пластової Булави.

б) Пластові перестороги

Про значення й завдання пластових пересторог в УПЮ найкраще сказав Основоположник Пласту у своєму посібнику „Життя в Пласті”. Для вигоди передруковуємо тут дещо з розділу про пластові перестороги із сторінок 206-207:

„Дуже неприємна річ говорити в Пласті, організації ідейної молоді, свідомої відповідальності за честь Пласту, про провини і кари за них. На жаль, усюди, де маємо до діла з людьми, мусимо рахуватися з людською недосконалістю та помилковістю. І мусимо наш улад, нашу ідею берегти перед небезпекою із цього боку.”

Пластові перестороги, як і відзначення, призначені тільки для юнаків, що склали пластову присягу. При оцінці поганої поведінки прихильників УПЮ стасуємо тільки risks.

Пересторога є перш за все ствердженням, що юнак своїм учинком або поведінкою порушив своє пластове слово честі, яке врочисто склав перед друзями і на письмі. Надіючись, однак, що це трапилось із причини ще неповного опанування своєї волі, тому що його скобині крила ще не розвинулись як слід, даємо йому змогу пізнати свою помилку і скріпити свою пластову поставу настільки, щоб це більше не повторилось.

Провину стверджуємо і даємо нагоду завернути з хибної дороги.

ПЕРША ПЛАСТОВА ПЕРЕСТОРОГА

Щойно коли поведінка пластуна — після трьох довірочних розмов — усе таки не виказує поправи, або коли даний пластун доконає вчинку, щодо якого немає сумніву, що він легковажно і свідомо порушив один із головних обов’язків пластуна або одну із точок пластового закону, тоді на пропозицію заступника гурткового справу обговорюється на сходинах гуртка. Провід гуртка, у порозумінні з упорядником, стверджує вину даного пластуна і дає йому першу пластову пересторогу.

Це найкраще зілюструвати прикладом.

У гуртку „Бібр” пластун-учасник Роман Бабій уже третій раз спізнюється на сходини. Закликаний до виправдання, подає різні причини, у правдивість яких члени гуртка сумніваються. Гуртковий або впорядник має обов’язок після сходин знайти можливість поговорити з Бабієм на самоті і приязно звернути йому увагу на невідповідність його поведінки. Ця розмова може звучати так:

„Слухай. Романе, ти вже три рази спізнився на сходини. Те, що ти подав на своє виправдання, може бути правдою, хоч нам здається, що якби ти дійсно старався, ти міг би приходити на сходини в пору. Твій приклад погано діє на інших членів гуртка, які намагаються не спізнатися. Ти мусиш теж пильніше дбати про це, бо ти ж складав пластову присягу на свою честь, що зробиш усе, що в твоїй силі, щоб відповісти пластовим вимогам. Оця наша розмова залишається між нами, і я сподіваюся, що ти візьмеш собі її до серця. Якщо б ти потребував якоїсь допомоги від нас, щоб поправити свою поведінку — скажи нам, і ми постараємося тобі допомогти”.

До випадків, як вище наведений, треба підходити з великою увагою та індивідуально до кожного із членів гуртка. Часто прибуття на сходини залежить від того, коли даного юнака батько привезе на сходини. Тоді впорядник мусить відбутися розмову з батьком. Ця розмова також вимагає такту і ввічливості, бо й батько теж часом останками своїх сил і часу привозить свого сина на сходини. Така розмова може звучати приблизно так:

„Добрий день, пане Бабій. Я є впорядником гуртка „Бібр”, до якого належить Ваш син Роман. Він ось уже третій раз спізнився на сходини, а це дуже утруднює нам наші намагання зацелити юнакам почуття точності. Він сам, напевно, прикро відчуває ці свої спізнєння. Чи не могли б Ви так розкласти Ваш час, щоб привозити Романа точно на годину 4-ту? Ми прикладаємо велику вагу до точності і були б Вам дуже вдячні, якщо б Ви допомогли Романові не спізнатися на сходини. Якщо Вам це дійсно неможливо, — скажіть нам це, і ми постараємося в міру можливості визначити наші зайняття так, щоб усі члени гуртка могли прибувати на час. Бо так, як досі — спізнєння Романа приносить йому прикрість, а нам утруднює нашу виховну діяльність”.

Часом доведеться провести й кілька таких розмов із різними батьками (завжди чемно і спокійно), щоб устійнити час сходин так, щоб усі могли прибути в означену пору.

Якщо ж, однак, наш Роман Бабій живе близько пластової домівки і може легко сам прийти на сходини, а проте, він спізнюється і не дає вірогідного виправдання, тоді впорядник або гуртковий удруге звертає йому увагу в чотири очі. Це вже відбувається в більш рішучій формі, наприклад:

„Романе, бачу, що моє прохання до Тебе не має успіху. Ти далі спізнюєшся, хоч можеш приходити в пору. Ти знаєш, що обов'язком пластуна є бути точним. Подумай над тим, що робиш. Ти знаєш, які правила зобов'язують у Пласті”.

Звичайно такі розмови приносять бажаний успіх. Але може теж трапитися, що наш Роман злегковажить собі ці дружні поради і або далі спізнюється, або провиниться проти іншої точки пластового закону, як ось — розмовляє з українцями чужою мовою або не виконає якогось виразного доручення гурткового чи курінного проводу: не прийде на сходини у пластовому однострою, або з неправильним однострою чи без приписаних відзнак. Тоді треба відбути з ним третю довірочну розмову і цим разом заявити, що це остання така спроба, після якої буде застосована до нього пластова пересторога. Така розмова може звучати так:

„Мені прикро, Романе, знову Тобі сьогодні пригадувати Твою пластову присягу. Ти вже третій раз дав притоку до моїх довірочних нагадувань. Остерігаю Тебе, що коли це ще раз повториться, гурток займеться Твоєю поведінкою, і Ти можеш одержати пластову пересторогу”.

Не є виключене, що всі три розмови з пластуном Романом Бабієм можуть залишитися без успіху і він може незабаром, замість прийти на курінні сходини — піти на якісь цікаві спортові змагання. Такий його вчинок дав би доказ, що Роман Бабій легковажно і свідомо зламав своє пластова слово чести, і тоді обов'язком заст. гурткового є поставити його справу під наради гурткового проводу. Правильник УПЮ вимагає, щоб у такому випадку був доведений доказ вини і щоб провід гуртка порозумівся з упорядником. Як це відбувається?

Отож: провідник гуртка і заступник порозуміваються між собою і постановляють поставити справу під наради гурткового проводу. Гуртковий повідомляє про це впорядника і за його згодою скликає сходини гурткового проводу. Такі сходини може теж скликати впорядник, порозумівшись наперед із гуртковим і заступником. Провідник гуртка повідомляє Р. Бабію про час і місце сходин і про їх ціль та закликає його явитися на цих сходинах.

На сходинах гурткового проводу заступник гурткового виступає з обвинуваченням, яке може звучати так:

„Пропоную, щоб провід нашого гуртка зайнявся справою пл. уч. Романа Бабія, члена нашого гуртка, за провини проти пластового закону. Як виказує мій записник, Роман Бабій без виправдання спізнився на гурткові сходини 2 і 29 лютого 1969 р., а на курінні сходини 15 березня 1969 р. прийшов не в пластовому однострою. Трикратні довірочні розмови, відбуті провідником гуртка з Романом Бабієм, не принесли успіху, і він 22 квітня 1969 р., замість прийти на тижневі гурткові сходини, пішов на спортові змагання. Цим він зламав своє слово чести, і я пропоную дати пл. уч. Романові Бабієві першу пластову пересторогу”.

Провідник гуртка зобов'язаний запитати обвинуваченого, що він має сказати на це обвинувачення. Якщо він заперечить обвинувачення і, наприклад, покличе свідків на те, що він у часі останніх гурткових сходин не був на спортових змаганнях, а відвідував у лікарні свою маму, яка нагло захворіла, цю його оборону треба перевірити. Найкраще впорядник гуртка розпитає, кого треба, щоб устійнити, чи Роман Бабій не міг відвідати мами перед або після сходин і т. і. Якщо оборона Р. Бабія виявиться правдивою, тоді заступник гурткового має взяти назад своє обвинувачення. В іншому випадку гуртковий провід голосує над пропозицією заступника гурткового і більшістю голосів може або виправдати обвинуваченого, або дати йому першу пластову пересторогу. Таку чи іншу ухвалу записується у протокол сходин гурткового проводу. В разі уділення першої пластової перестороги це подається до відома всім членам гуртка.

Важливий момент: перша пластова пересторога є внутрішньою справою між гуртком і одним із його членів. Про неї не повідомляється ані курінний провід, ані кошового, ані теж батьків даного пластуна. Першу пересторогу дається пластунові в надії, що він пізнає свою помилку і виправить свою поведінку без інтервенції вищих пластових проводів і без натиску батьків. Це є немов родинна справа гуртка, якого членам і прикро, і соромно, що вона взагалі трапилась, і всі вони мають намагатися допомогти тому, хто провинився, виправити його поведінку.

Часом обвинувачений — хоч його повідомлено про час і місце сходин гурткового проводу і хоч його покликано явитися на них — не прийде. Тоді обов'язком заступника гурткового є перевірити причину його відсутності, заки приступити до обвинувачення. Якщо Роман Бабій наперед виправдав свою неприсутність, треба визначити інший реченець на сходини і навести обвинувачення у присутності обвинуваченого. Якщо ж обвинувачений не виправдав задовільно своєї відсутності на сходинах гурткового проводу, справу можна поставити і вирішити в неприявності обвинуваченого.

ДРУГА ПЛАСТОВА ПЕРЕСТОРОГА

Як сказав автор „Життя в Пласті”: говорити про провини і кари у Пласті — дуже неприємна справа. Але виховання, а головно самовиховання полягає на тому, щоб викорінювати злі навиків і ставати кращими, а з цим обов’язково зв’язані перестороги.

Отож: коли пластун, що одержав першу пластову пересторогу, знову провиниться проти якоїсь точки пластового закону, то це свідчить, що це не була випадкова провина, а що винний або далі легковажить свої обов’язки, або не всилі поборювати свої слабості і ставати кращим. У такому випадку провідник гуртка або впорядник звертає йому — знову в чотири очі — увагу на неправильність його поведінки, а коли це не помагає, зголошує це через курінного суддю раді гурткових. Також курінний або курінний суддя може вчинити таке зголошення до ради гурткових, якщо завважать непластову поведінку даного пластуна, однак, вони зобов’язані спершу повідомити про те провідника гуртка і щойно коли ствердять, що винний уже одержав першу пластову пересторогу, зголошують його раді гурткових.

Рада гурткових закликає обвинуваченого на свої сходи, на яких курінний суддя у присутності обвинуваченого з’ясовує своє обвинувачення і пропонує дати йому другу пластову пересторогу. Форма такого обвинувачення подібна до обвинувачення заступника гурткового на сходинах проводу гуртка при першій пластовій пересторозі.

Якщо обвинувачений у своїй обороні наведе віродостойні виправдання, в разі потреби покличе свідків і т. і. — рада гурткових може звільнити його від обвинувачення і справу припинити. У протилежному випадку, якщо рада гурткових ствердить вірність обвинувачення і визнає обвинуваченого винним, вона у порозумінні із зв’язковим і за його згодою дає винному другу пластову пересторогу.

Друга пересторога — це вже не внутрішня справа гуртка. Про неї вирішає рада гурткових і її слід подати до відома всім **членам куреня**, найкраще в курінному наказі.

Про другу пластову пересторогу слід повідомити теж батьків чи опікуна даного пластуна, бо — як каже Дрот — вони можуть бути несвідомі легковажних учинків їхнього сина і мати виправданий жаль до пластового проводу, що не дав їм змоги допомогти юнакові повернути утрачену пластову поставу. Дуже важливим є те, **хто і як** повідомляє батьків.

Тому, що друга пластова пересторога полагджується в рамках куреня УПЮ і вона не виходить поза коло членів куреня і його проводу, — повідомлення до батьків має зладити, підписати і вислати зв’язковий куреня (не рада гурткових, бо вона веде справи куреня всередині, а назовні, перед громадянством куринь репрезентує зв’язковий).

Форма такого повідомлення дуже важлива. Зв’язковий мусить брати на увагу почування батьків, для яких їхні діти звичайно найкращі, — він мусить рахуватися з тим, що батьки рідко коли поінформовані про пластову систему відзначень та пересторог і легко можуть погано зрозуміти зміст повідомлення, і врешті, що деякі батьки, одержавши таке повідомлення, можуть „перестаратися” в наворотанні дітей на правильну дорогу і цим назавжди знеохотити їх до Пласту.

З листа зв’язкового мусить виникати, що це особистий лист відповідального пластового провідника, спрямований виключно і особисто до даного батька чи опікуна в найкращому намірі допомогти дитині виправити її пластову поставу, і що це справа виключно між: зв’язковим куреня і даним батьком, про яку не знає ніхто більше.

Зовсім є хибним і суперечить духові пластової системи пересторог спосіб, що його часом уживає дехто з пластових виховників, які пишуть і помножують на циклостиллі чи офсеті формуляр-лист, у якому тільки заповнюють ім’я і прізвище пластуна, що одержали пластову пересторогу, і знаком зазначають, котру саме пересторогу даний пластун одержав. Такий спосіб позбавлений особистого відношення, — він свідчить, що дана пересторога не є винятковим випадком, а що пластові перестороги даються немов на продукційній бинді і що їх так багато, що для повідомлень про них виплачується друкувати формулярі.

Ще гірший спосіб, що теж подекуди практикується, це оголошування у станичному або кошовому бюлетені списку всіх пластових пересторог — першої, другої, еwent. третьої — за даний період часу. Такий бюлетень читають усі члени станиці, члени Пласт-Прияту, батьки, а то і сторонні люди, і тому такий спосіб суперечний із духом пластової системи пересторог, і ніякий відповідальний пластовий провідник не повинен його вживати.

Другу пластову пересторогу дається в засаді тільки пластунові, що одержав уже першу пересторогу. Бо пластові перестороги не є карами, з яких перша є лагіднішою, а друга суворішою, і тому за меншу провину треба давати першу пересторогу, а за більшу провину — другу. Кожна з пересторог стверджує, що пластун провинився проти пластового закону і не виконав своїх обов’язків; різниця між ними тільки та, що першу пересторогу дається тому, хто провинився вперше, а другу тому, хто — без уваги на першу пересторогу — провинився вдруге.

Лист до батька чи опікуна може звучати так:

*ПЛАСТ, Організація Української Молоді в США,
Пластова Станиця в Дітройті,
13 Курінь УПУ-ів ім. ген. Тараса Чупринки
Зв'язковий*

Дітройт, 8 жовтня 1969 року

*Високоповажанім Пан
Іван Бабій
Дітройт, Міч.,
вул. Воррен ч. 1207*

Вельмишановний Пане!

Як зв'язковий пластового куреня, до якого належить Ваш син Роман, із прикрістю мушу Вас повідомити, що поведінка Романа в Пласті дає пластовому проводові причину до журби.

Він від довшого часу занедбувався у своїх пластових обов'язках: говорив до своїх друзів чужою мовою, спізнявся на сходи, без уваги на виразні доручення приводив на пластові зайняття без однострою тощо. Провід його гуртка „Бібр” неоднократно звертав йому увагу на те, що він провиняється проти пластового закону, однак це не приносило успіху. Коли ж врешті Роман при кінці квітня 1969 р., замість прийти на пластові сходи, пішов собі на спортивні змагання, гуртковий провід дав йому першу пластову пересторогу.

Досі — це все були намагання гуртка „Бібр” виправити поведінку свого члена Романа. Однак ці намагання були безуспішні, і Роман далі не виконував своїх обов'язків, а врешті у вересні 1969 р. на курінній мандрівці самовільно відлучився від свого куреня і, не повідомляючи про це нікого, подався до сусіднього містечка на підвечірок, замість брати участь у програмі мандрівки разом із регатою пластунів. Цим він перешкодив зовсім у виконанні наліченої програми, бо провідники, занепокоєні його відсутністю, витратили час на його розшуки, заки знайшли його в містечку в ресторані.

Рада гурткових 13-го Куреня ствердила, що Роман цим своїм учинком свідомо і легкодушно провинився проти пластового закону, і в порозумінні зі мною дала йому другу пластову пересторогу. Пластові приписи вимагають, щоб про другу пересторогу були повідомлені батьки даного пластуна, бо вони можуть бути несвідомі його легковажних учинків і могли б мати виправданій жаль до пластового проводу, що не дав їм змоги допомогти юнакові повернути утрачену пластову поставу.

Якщо б Роман і надалі не виявив намагань відповісти трудним вимогам Пласту і ставати чимраз кращим, він може одержати третю і вже останню пластову пересторогу із загрозою виключення з Пласту, а потім врешті може виявитись потрібним дійсно його з Пласту виключити (без права повороту до нього).

Повідомляючи Вас про це, я висловлюю надію, що Роман все таки пізнає свої помилки і поважно поставиться до своїх пластових обов'язків. Просимо Вашої допомоги, щоб наші намагання увінчалися успіхом і Роман став згодом зразковим членом Пласту і гордістю своїх батьків. Згідно із пластовими приписами — якщо пластун упродовж двох років веде себе бездоганно і не дасть приводу до чергових пересторог, — дані йому до того часу перестороги автоматично викреслюється із пластових книг і вони вважаються, як ніби ніколи не існували. Я маю надію, що Роман заслужить собі на те своєю гарною поведінкою в майбутньому.

*Із правдивою пошаною,
пл. сен. Семен Палій
зв'язковий*

ТРЕТЯ ПЛАСТОВА ПЕРЕСТОРОГА

Рідко трапляється, що пластун — без уваги на дві пластові перестороги — далі не намагається виправити свою поведінку та пластову поставу і черговий раз провиняється проти пластового закону чи іншого головного обов'язку пластуна. Але такі випадки бувають, і для них, хоч вони нечисленні, пластова система відзначень і пересторог передбачає окреме справування.

Отже, коли пластун, що одержав уже дві пластові перестороги, знову провиниться, при чому немає сумніву, що він зробив це свідомо і з легковаженням своїх пластових обов'язків, — курінний суддя в порозумінні із зв'язковим зголошує винного до карного звіту перед кошовим (якщо в осередку немає кошового, то треба винного зголосити до того члена станичної старшини, що відповідає за виховну діяльність станиці). Зголошення треба зладити на письмі, і воно може мати таку форму:

13-ий Курінь УПЮ-ів ім. ген. Тараса Чупринки
в Детройті
Курінний Провід
Суддя

Дітройт, 15 листопада 1969 року

До Кошового Коша Пластунів Пластової Станиці в Детройті

У порозумінні із зв'язковим куреня зголошую оцим пл. уч. Романа Бабія, члена гуртка „Бібр”, до карного звіту за провину проти пластового закону.

Пл. уч. Бабій провинився проти пластового закону тим, що 10 листопада 1969 р. у пластовій домівці після сходин гуртка „Бібр” зайшов у суперечку із членом свого гуртка Семеном, Бідним, образив його поганими словами, а врешті ударив його в обличчя.

Свідками вчинку були: пл. роз. Петро Лебідь і пл. скоб Роман Смішкевич, обидва члени гуртка „Бібр”.

Пл. уч. Роман Бабій одержав уже дві пластові перестороги, першу 27 квітня 1969 р. і другу 29-го вересня 1969 р.

Із пластовим привітом, Скоб
пл. скоб Іван Погорецький
курінний суддя

Відписи до:

- 1) пл. уч. Роман Бабій
- 2) архів гуртка „Бібр”
- 3) архів 13 Кур. УПЮ

Кошовий скликає сходини своєї булави і закликає на них прибути: обвинуваченого, курінного суддю та евент. поданих свідків. Закликаючи обвинуваченого, кошовий доручує йому відпис письма курінного судді і повчає, що обвинувачений може покликати на свою оборону свідків і або привести їх із собою на сходини булави кошового, або просити кошового, щоб він їх запросив.

Карний звіт відбувається так: по одному боці стає обвинувачений пластун, два кроки від нього, але в тому самому ряді стає курінний суддя. Навпроти обвинуваченого стає кошовий, а за ним його булава. Обвинувачений пластун зголошує кошовому:

„Друже кошовий, пластун учасник Роман Бабій, член гуртка „Бібр” 13-го Куреня УПЮ-ів, з доручення курінного судді зголошується до карного звіту”.

Курінний суддя коротко з'ясовує непластовий учинок обвинуваченого (може відчитати відповідне місце із свого письма до кошового), а кошовий запитує, що обвинувачений хоче сказати у відповідь на обвинувачення і чи бажає переслухання яких свідків. Залежно від відповіді обвинуваченого кошовий випитує свідків, покликаних курінним суддею, закликаючи кожного з них окремо увійти на місце звіту, а після того випитує свідків, покликаних обвинуваченим. Якщо обвинувачений аж під час карного звіту назве своїх свідків і хоче, щоб їх переслухано, — звіт треба перервати і закінчити його в другому реченні, коли будуть покликані свідки обвинуваченого.

По переслуханні свідків кошовий із своєю булавою відходить в іншу кімнату (або інше місце, якщо звіт відбувається під голим небом) на нараду. Він наказує голосування над тим, чи обвинувачений винен згідно з обвинуваченням, чи ні. Якщо більшість членів булави висловиться, що обвинувачений невинен, — курінний суддя занотовує це у своїй книзі і закінчує справу. Якщо ж більшість потвердить виду обвинуваченого, тоді булава кошового дає обвинуваченому третю пластову пересторогу, сполучену з попередженням про виключення із Пласту. Записавши це у протокол сходин булави кошового, присутні повертаються назад на місце карного звіту, і там кошовий проголошує постанову його булави. Одночасно дає кошовий обвинуваченому до підпису „протокол”, що може звучати так:

Протокол

Я, пл. уч. Роман Бабій, член гуртка „Бібр” 13-го Куреня УПЮ-ів у Детройті, визнаю, що я вже третій раз провинився проти пластового закону і прошу оцим дати мені ще тільки один раз можливість поправити мою пластову поставу.

Я свідомий того, що чергова моя провина спричинить моє виключення з Пласту.

Дітройт, 22 листопада 1969 року

пл. уч. Роман Бабій

Цей протокол кошовий складає до актів своєї булави, а курінний суддя занотовує уділення третьої пластової перестороги на картотеці винного. Про цю пересторогу кошовий повідомляє всіх **членів коша**.

Одночасно станична пластова старшина — за підписом станичного і кошового — повідомляє батьків обвинуваченого. Цей лист мусить бути також чемно і зручно написаний, але його треба редагувати вже в більш рішучій формі, наприклад:

*ПЛАСТ, Організація Української Молоді в США
Пластова Станиця в Дітройті
Станична Пластова Старшина*

Дітройт, 25 листопада 1969 року

*Високоповажаний Пан
Іван Бабій,
Дітройт, Міч.,
вул. Воррен ч. 1207*

Високоповажаний Пане!

8 жовтня 1969 р. зв'язковий 13-го Куреня УПЮ-ів у Дітройті повідомив Вас, що Ваш син Роман так поважно занедбувався у виконванні своїх пластових обов'язків, що Рада Гурткових Куреня була приневолена дати йому другу пластову пересторогу, передбачену в системі пластових пересторог і відзначень.

Нам прикро повідомити Вас сьогодні, що Ваш син після одержання другої перестороги не тільки не намагався виправити свою пластову поставу, але ще й допустився нової провини, за яку Булава Кошового нашої Станиці постановила 22 листопада 1969 року дати йому третю й останню пластову пересторогу, що пов'язана із загрозою виключення із Пласту, якщо б йому черговий раз трапився випадок порушення обов'язків, яких Пласт вимагає від своїх членів.

Ця його провинка полягала в тому, що він 10 листопада 1969 р. у пластовій домівці після сходин свого гуртка зайшов у суперечку із пластуном Семеном Бідним, образив його поганими словами, а врешті ударив його в обличчя.

Ваш син підписав протокол, в якому визнав свою вину і просив дати йому ще раз нагоду поправитися і стати добрим пластуном. Ми хочемо вірити в його добрий намір і будемо допомагати йому в його постанові, але навчені минулим досвідом дуже Вас просимо теж спричинитися до цього. Бо якщо б Роман усупереч своїй обіцянці свідомо ще раз важко провинився, ми були б приневолені застосувати до нього єдину у Пласті кару — виключення із Пласту. Це дійсно важка кара, бо раз виключений пластун більше не може вернутися у пластові ряди.

Згідно із постановами пластової системи відзначень і пересторог пластунові, який упродовж двох років вів себе бездоганно по-пластовому, усі його перестороги, що він їх перше одержав, будуть усунені з реєстру так, ніби вони ніколи не існували. Маємо надію, що Роман своєю поведінкою у майбутньому заслужить собі на цей привілей.

*Із правдивою пошаною
пл. сен. Остап Баранів
станичний*

*пл. сен. Євген Боровик
кошовий*

При уділюванні третьої пластової перестороги можуть зайти такі випадки:

– обвинувачений не явиться до карного звіту

– обвинувачений, що явився до звіту і одержав третю пересторогу, відмовляється підписати протокол із визнанням вини.

Як треба розцінювати такі вчинки і які треба витягнути з них висновки?

Отож: треба виходити із заложення, що обвинувачений знав „правила пластової гри” і знав теж, як він — згідно із цими правилами — має поводитися. Коли він, після свідомого зламання пластового слова честі, не хоче піддатися передбаченим у правилах санкціям, — його треба із Пласту виключити.

Це треба зробити після поважного обміркування і маючи абсолютну **певність**, що обвинувачений був правильно повідомлений про час звіту і що він **навмисне** не прийшов, а не тому, що мав якусь перешкоду тощо.

У випадку відмови підписати протокол із визнанням вини треба зокрема брати на увагу один важливий момент: на терені США (можливо, теж і в інших країнах) конституція звільняє громадян від

обов'язку складати якінебудь заяви чи зізнання із самообвинуваченням. Про цю конституційну постанову багато пишеться, про неї вчать у школах. Вихована у цій країні молодь відчуває це право на відмову самообвинувачення чи признання до вини як samozрозумілий привілей (із часом не тільки перед судами й державною владою, але й усюди), а вимогу „визнати свою вину” як невинувачення і незаконну вимогу.

Пласт є організацією, членство у якій є добровільне. Він має свій моральний кодекс, згідно з яким визнання вини є доказом і виявом доброї волі поправитися. Пласт не може резигнувати із свого морального кодексу, і у випадку 3-ої пластової перестороги пластові провідники мають вимагати „визнання вини”. Однак, вони зобов'язані перевірити докладно, чи і наскільки відмова підписати протокол є зв'язана з вище з'ясованим розумінням конституційних прав обвинуваченого, і якщо переконаються, що саме в тому лежить причина відмови підписати протокол, мають в'яснити йому засади пластового морального кодексу, на якому є побудована вся ідеологія Пласту. В окремих випадках, якщо такі в'яснення не доходять до свідомості обвинуваченого, пластовий провід може дати йому можливість добровільно виступити із Пласту.

ПЕРЕСТОРОГИ У ПЛАСТОВИХ ТАБОРАХ, НА МАНДРІВКАХ, ЗУСТРІЧАХ

Одержані пластуном-юнаком пластові перестороги не залишаються в його картотечі назавжди. Якщо він виказав поправу і впродовж двох років не дав притоки до нової перестороги, - усі одержані перед цими двома роками пластові перестороги вважаються за недійсні, і тоді їх викреслюють із картотеки юнака.

Якщо б після виявилася потреба застосувати до юнака пересторогу, тоді це починається наново від першої перестороги.

Правильник УПЮ виразно постановляє, що крім вище перелічених пересторог, - як теж засобів, дозволених у пластових таборах, на мандрівках, зустрічах тощо – у Пласті **не вільно** стосувати ніяких кар (про ЄДИНУ пластову кару – дивись далі). Хто діє всупереч цій постанові, сам поважно провинюється проти пластової дисципліни.

Набуття і втрата членства у Пласті

До правил пластової гри належать теж організаційні постанови про те, **як** стати і **як** перестати бути членом Пласту.

Щодо пластунів-юнаків зобов'язує **засада**, що пластун-юнак **мусить** належати до пластового гуртка в місці свого постійного перебування, бо юнацьке пластування можливе тільки у формі пластового самовиховання в гуртку. Юнак, що тратить членство у пластовому гуртку, утрачає автоматично членство у Пласті, бо його юнацьке пластування неможливе без приналежності до гуртка.

НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА У ПЛАСТІ

Над правилами про набуття членства у Пласті ми роздумували на самому початку, у розділі „Правила про те, як стати членом Пласту”.

УТРАТА ЧЛЕНСТВА У ПЛАСТІ

Є три способи, як можна перестати бути членом Пласту. А це:

- а) виступ із Пласту на власне бажання,
- б) викреслення,
- в) виключення.

ВИСТУП НА ВЛАСНЕ БАЖАННЯ

Пластун-юнак добровільно вступає до Пласту і він може теж кожночасно на власне бажання покинути пластові ряди. Це може статися з різних причин. Юнак може ствердити:

- що йому не вистачає часу на пластові зайняття, або
- що пластові вимоги для нього заважкі, або
- що стан його здоров'я не дозволяє йому активно пластувати, або прямо
- що йому пластовий устрій чи зайняття не подобалися і він не має охоти далі пластувати і т. д.

Пластовий провід не спиняє нікого від виступу з Пласту, але він зацікавлений у тому, щоб знати, з **яких причин** це діється. Бо часом така причина може лежати по пластовому боці, отже, її можна усунути і так запобігти дальшому виходу членів із Пласту.

А далі пластовий провід наполягає на тому, щоб кожний пластун, виступаючи із Пласту на власне бажання, залишив за собою упорядковані всі ведені ним справи й діловодства. Це тому, що хто виступає на власне бажання, може зчасом наново вступити до Пласту і — якщо перерва не тривала довше, ніж один рік — затримати всі попередньо набуті пластові ступені.

Правильник УПЮ вичислює докладно, які вимоги мусить пластун виконати, щоб одержати звільнення із Пласту на власне бажання. Якщо ці вимоги виконані, провід куреня звільняє даного члена із Пласту і видає йому посвідку звільнення. Ця посвідка може звучати так:

*ПЛАСТ, Організація Української Молоді в Австралії
Пластова Станиця в Сідней
1-ий Курінь УПЮ-ів ім. гетьм. Петра К. Сагайдачного
Курінний провід*

Сідней, 1 травня 1969 року

*ПОСВІДКА ЗВІЛЬНЕННЯ ІЗ ПЛАСТУ
на власне бажання*

Провід 1-го Куреня УПЮ-ів у Сідней стверджує, що пл. учасн. Євген ПОЛЯНСЬКИЙ, член гуртка „Олень”, був на власне бажання звільнений із Пласту з днем 30 квітня 1969 р.

Скоб

*пл. скоб Володимир Павлінський
курінний*

*пл. розв. Богдан Мак
кур. писар*

*пл. сен. Роман Малинович
зв'язковий*

Провід куреня може — в разі потреби — визначити для виконання вимог звільнення відповідний реченець (звичайно не довший, ніж один місяць). Якщо пластун не дотримає цього реченця, він порушить важливе правило пластової гри, дасть доказ неповажного ставлення до пластових обов'язків, виявить, що він не заслуговує на те, щоб бути наново прийнятий до Пласту.

ВИКРЕСЛЕНИЙ

Викреслення з Пласту є порядковим засобом пластового проводу виєлімінувати із пластових рядів таких своїх членів, що з якихось причин утратили охоту чи можливість пластувати, однак не мають сміливості чи рішучості добровільно виступити із Пласту.

Викреслення **не є** ні карою, ні „негоноровим” вибуттям з Пласту, і викреслений може назад вернутися до Пласту, хоч уже під доволі трудними умовами, а саме: на його поворот потрібно згоди не тільки ради гурткових, але теж і крайової пластової старшини, а далі — він наново вступає у ступені **прихильника**, хоча б мав попередньо навіть дві або й три пластові проби.

Причини викреслений докладно з'ясовані у Правильнику УПЮ.

Часом складається так, що занедбаня юнака у пластових обов'язках виглядає назовні так, немов би він утратив охоту пластувати, хоч насправді є інші, поважніші причини для цього. Тому Правильник УПЮ зобов'язує курінний провід повідомити викресленого на письмі і подати причину викреслення. Відпис такого повідомлення зв'язковий куреня висилає батькові чи опікунові викресленого.

Викреслений має право внести відклик упродовж місяця від дня, коли одержав повідомлення. Відклик він подає на руки курінного проводу, який відсилає справу до крайової пластової старшини для остаточного вирішення.

Повідомлення про викреслення може звучати так:

*ПЛАСТ, Організація Української Молоді в Аргентині
Пластова Станиця в Буенос-Айресі
3-ій Курінь УПЮ-ів ім. гетьм. Івана Мазепи
Курінний провід*

Буенос Айрес, 1 червня 1969 року

*До пл. уч. Богдана Чорнія
члена гуртка „Олень”
Буенос Айрес
вул. Мігуеля Н. ч. 1325*

Повідомляємо Тебе, що Рада Гурткових на своїх сходах 27 травня 1969 р. постановила викреслити Тебе із Пласту за те, що Ти

— чотири рази під ряд без виправдання не явився на призначені для Тебе зайняття, а саме: 15.4. і 22. 4. на гурткових сходах, 1.5. на сходах куреня і 10.5. на Святі Юрія,

— (або) без виправдання не заплатив членських внесків більш ніж за три місяці, а саме — від жовтня 1968 р. до травня 1969 р.,

— (або) подавши заяву про виступ із Пласту на власне бажання, не виконав поставлених Тобі вимог без уваги на визначений реченець, а саме:

— не передав книг веденого Тобою діловодства гурткового писаря

— (або) не вплатив членських внесків (залеглих).

Від цієї постанови Ти маєш право внести відклик до крайової пластової старшини упродовж одного місяця від одержання цього письма. Відклик треба надіслати на адресу зв'язкового куреня (пл. сен. Петро Романів, Буенос Аїрес, вул. Курапалігуе 245) і подати в ньому причини, чому вважаєш постанову курінного провуду несправедливою.

Скоб

пл. скоб Омелян Савчак
курінний

пл. розв. Микола Пасічник
курінний писар

пл. сен. Петро Романів
зв'язковий

Відпис: інж. В. Чорній, Буенос Аїрес

(Для викреслення вистачає одна з наведених у зразку повищого листа причин, але їх може бути більше, і тоді треба навести всі причини).

З листа-повідомлення треба зробити **три** відписи: один посилається поштою або доручується батькові викресленого, два залишається в архіві куреня. Один із них залишається постійно в архіві, другий призначений на те, щоб його вислати до крайової пластової старшини в разі внесення відклику.

Листа адресуємо ще „До пл. уч. Богдана Чорнія”, бо в тому часі він **ще** є членом Пласту. Викреслення набирає сили і викреслений перестає бути пластуном, коли:

а) промине один місяць від доручення повідомлення і викреслений не внесе відклику, або коли

б) викреслений внесе відклик, а крайова пластова старшина цього відклику не прийме.

Бувають і такі випадки: пластун виїздить із свого міста без повідомлення свого куреня і без посвідки відходу (стор. 40 Правильника УПЮ, част. I.) і в іншому місті вступає до іншого куреня. Це не повинно статися, бо ніякий курінь не може прийняти в свої ряди пластуна без посвідки відходу. Але часами курінний провід не надто досвідчений і прийме такого пластуна.

Якби таке трапилося і пізніше виявилося, що даного пластуна його курінь викреслив із членів, — він мусить старатися про поновне прийняття до Пласту так, як приписує Правильник (згода ради гурткових нового куреня і крайової пластової старшини).

ВИКЛЮЧЕННЯ

Єдиною карою для пластуна є його виключення із Пласту. Виключення є негоноровим вибуттям із Пласту, і раз виключений ніколи не може наново бути прийнятий у пластові ряди.

Кару виключення стосується дуже рідко, а саме в таких випадках:

— якщо пластун, що одержав третю пластову пересторогу і підписав зв'язаний із нею протокол, знову важко провиниться проти пластового закону або його обов'язків і далі діє на шкоду власну, інших пластунів і на шкоду Пласту, або

— якщо пластун, — хоч і не одержав перше пластових пересторог — так важко провиниться, що стосування до нього пластових пересторог було б занадто лагідним засобом, а зокрема, якщо він учинив злочин, що порушує державний закон, наприклад:

— якщо він вломився до церковної каси, забрав із неї гроші,

— якщо він пристав до зграї (генгу) молодих злочинців і з ними брав участь у нападах на людей або у грабунках чи крадіжці чужого майна, в якщо він свідомо, з розмислом зневажив національний прапор і т. і.

У таких випадках стосування пластової перестороги було б занадто лагідним засобом, і такого пластуна треба без попередніх пересторог виключити з Пласту.

Виключення з Пласту може бути у винятково важких випадках загострене товариським бойкотом, що полягає на тому, що члени куреня не вільно з виключеним приставати чи навіть говорити. Це дуже важка й дошкульна кара, а її застосування ризиковне тому, що кожного порушника бойкоту треба теж виключити з Пласту. Тому це загострення стосується дуже рідко, коли є певність, що бойкот буде успішно проведений, і воно мусить бути схвалене сходами цілого куреня.

1. Хто вирішає про виключення?

Про виключення із Пласту вирішає рада гурткових куреня УПЮ за згодою зв'язкового. Однак, часом товариші-однолітки винного можуть стягатися з винесенням твердої постанови про виключення. Якби таке трапилося, а непластовий учинок став загально відомим і викликавав згіршення та приносив би шкоду Пластові з його опінії серед громадянства, тоді обов'язком одного з вищих пластових провідів — у порозумінні із зв'язковим — є виключити винного із Пласту. Цим вищим пластовим проводом може бути або станична, або крайова пластова старшина.

2. Справування

Тому, що постанова про виключення вимагає для своєї дійсности потвердження крайової пластової старшини, треба від самого початку дотримуватися правил справування і форми писем так, щоб із актів справи, веденої в курені УПЮ або станичній старшині, крайова пластова старшина могла мати ясний погляд на справу.

аа) Виключення радою гурткових

Справу виключення радою гурткових започатковує курінний суддя на сходинах ради гурткових. Він відчитує зладжене ним на письмі обвинувачення, яке може звучати так:

*9-ий Курінь УПЮ-ів ім. Івана Мазепи
у Торонті, Онт.
Курінний провід
Суддя*

Торонто, 30 червня 1969 року

*До Ради Гурткових
9-го Куреня УПЮ-ів ім. Івана Мазепи у Торонті, Онт.*

Пл. розв. Андрій Посмітюх, член гуртка „Бібр” нашого куреня, який уже одержав 1 квітня 1969 р. третю пластову пересторогу з попередженням про виключення із Пласту і підтесав зв'язаний із цією пересторогою протокол з визнанням своєї вини, — надалі гостро провиняється проти пластового закону і ламає свою пластову присягу, а тим приносить моральну шкоду Пластові.

Зокрема він:

а) Часто п'є алкогольні напої на публічних забавах і попадає у стан підхмелення.

Це можуть посвідчити: пл. розв. Іван Балій, член гуртка „Тигр”, і пл. скоб Микола Паламарчук, провідник гуртка „Рись”.

б) Пристає з невідповідним для пластуна товариством, вистоює з ним на рогах вулиць, уживаючи вульгарної мови, зачіпаючи перехожих тощо, внаслідок чого був раз або двічі арештований поліцією.

Це можуть посвідчити два вище названі свідки-пластуни, а окрім них теж голова гуртка Пласт-Прияту, інж. Олекса Смолій.

в) Занедбує свої пластові обов'язки, не приходить на гурткові сходи без виправдання, висміває інших членів свого гуртка, що намагаються відповісти своїм пластовим обов'язкам.

Це може посвідчити провід гуртка „Бібр”, а саме гуртковий пл. скоб Юрко Матвієчко, заступник гурткового, пл. розв. Марко Павлів і — в разі потреби — інші члени гуртка „Бібр”.

Обвинувачую пл. розв. Андрія Посмітюха у названих провинах і пропоную застосувати до нього пластову кару — виключення із Пласту.

Скоб

*пл. скоб Богдан Рудавський
курінний суддя*

Рада гурткових, продискутувавши внесені обвинувачення, може ствердити, що воно не достатньо обосноване, і тоді залишає його без дальшої акції. Коли ж рада гурткових визнає, що обвинувачення має достатні підстави, вона наказує проведення доказу вини. Для того вона:

- 1) повідомляє обвинуваченого про знесені обвинувачення,
  - 2) скликає окремі сходи ради гурткових для переслухання свідків і винесення постанови.
- До 1). Повідомлення обвинуваченого може мати таку форму:

*9-ий Курінь УПЮ-ів ім. Івана Мазепи
у Торонті, Онт.,
Рада Гурткових*

Торонто, 1.7.1969.

*До пл. розв. Андрія Посмітюха
члена гуртка „Бібр”
Торонто, Онт.*

Пересилаємо Тобі відпис обвинувачення, внесеного проти Тебе курінним суддею на сходинах Ради Гурткових нашого Куреня 30. 6. 1969.

Для розгляду цього обвинувачення відбудуться 15. 7. 1969 о год. 4-ій по пол. у пластовій долівці сходи Ради Гурткових, на які Ти повинен прийти і висловитися про поставлені Тобі закиди. Ти можеш теж покликати свідків на свою оборону і привести їх із собою. Якби Ти бажав, щоб Рада Гурткових сама викликала Твоїх свідків, то повідом нас про те своєчасно, щоб ми могли їх викликати.

Якби Ти без виправдання не явився на сходи Ради Гурткових 15. 7. 1969, Рада Гурткових буде вважати, що Ти признаєшся до вини згідно з обвинуваченням і не маєш нічого на свою оборону.

Скоб

*пл. скоб Іван Степаненко
курінний*

*пл. розв. Вол. Розумний
курінний писар*

До 2) На сходинах ради гурткових для проведення доказу вини курінний писар списує протокол свідчень усіх переслуханих осіб. Такий протокол може звучати так:

Протокол

сходин Ради Гурткових 9-го Куреня УПЮ-ів ім. Івана Мазепи в Торонто, що відбулися у пластовій долівці 15 липня 1969 р. о год. 4-ій по пол. для розгляду обвинувачення курінного судді проти пл. розв. Андрія Посмітюха.

Присутні:

*зв'язковий куреня, пл. сен. Петро Обухович,
члени Ради Гурткових:*

курінний — пл. скоб Іван Степаненко

кур. суддя — пл. розв. Богдан Рудавський

кур. писар — пл. розв. Володимир Розумний

і провідники гуртків:

„Олень” — пл. скоб Борис Черненко

„Рись” — пл. скоб Микола Паламарчук

„Бібр” — пл. скоб Юрко Матвієчко „Лис” — пл. розв. Ярослав Дрімак обвинувачений пл. розв. Андрій Посмітюх.

Сходи відкрив курінний, пл. скоб Іван Степаненко, пластовим кличем „Скоб”.

Курінний суддя відчитав обвинувачення проти пл. розв. Андрія Посмітюха, після чого курінний запитав обвинуваченого, що він має сказати про зміст обвинувачення.

Обвинувачений пл. розв. Андрій Посмітюх заявив, що закиди проти нього не є правдиві, а в кожному разі вони перебільшені. Він тільки один раз випив алкогольного напою на забаві, але не був підхмелений. Часом перебуває в товаристві хлопців, що мешкають у його сусідстві, але ці хлопці не є злочинцями. Свої пластові обов'язки він намагається в міру своїх сил виконувати.

По закінченні зізнань обвинувачений має підписати списаний протокол і йому треба його прочитати перед підписанням. Якщо обвинувачений вважає, що протокол не списаний згідно його

зінаннями, він може вимагати зміни або доповнення протоколу. Якщо курінний вважає вимогу обвинуваченого виправданою, наказує зміну або доповнення протоколу. У протилежному випадку доручає писареві додати, „на домагання обвинуваченого додано до протоколу.....”

Після зізнань обвинуваченого курінний викликає за чергою свідків - спершу покликаних потім покликаних обвинуваченим. Під час переслухання одного свідка є відсутні всі інші свідки, що ще не були переслухані. Кожному свідкові треба відчитати запис його свідчень у протоколі, і свідок має під ними підписатися. Свідок теж може вимагати зміни або доповнення запису його свідчень.

Окрім свідків, рада гурткових може допустити і провести теж інший доказ, наприклад: долучити до актів якусь фотознімку, документ, вирізок із газети чи журналу і т. і., якщо це має доказову силу.

Вичерпавши всі докази за і проти обвинуваченого, рада гурткових обмірковує висліди справування і видає **постанову** якою може:

а) визнати, що справування не дало достатньо доказу вини обвинуваченого, і звільнити його від обвинувачення, або

б) визнати обвинуваченого винним і виключити його із Пласту.

До точки а) Постанова Ради гурткових про звільнення від обвинувачення може звучати так:

9-ий Курінь УПЮ-ів ім. Івана Мазепи

Торонто, Онт.

Рада Гурткових

Торонто, 22 липня 1969 року

Постанова

У справі обвинувачення, внесеного 30.6.1969 курінним суддею, пл. скобом Богданом Рудавським, проти пл. розв. Андрія Посмітюха, члена гуртка „Бібр”, за провини проти пластового закону, - Рада Гурткових на своїх сходинах 15. 7. і 25. 7. 1969 провела доказ вини і переслухала обвинуваченого та свідків.

На підставі висліду переслухань Рада Гурткових на своїх сходинах 20. 7. 1969 ствердила, що справування не дало достатніх доказів вини обвинуваченого, і тому постановила звільнити його від обвинувачення.

Обосновання

Переслухані свідки: пл. розв. Іван Балій і пл. скоб Микола Паламарчук хоча справді ствердили, що обвинувачений під час одної забави поведився так, немов би був підхмелений, однак, вони не бачили, щоб він пив алкогольний напій, і не знають, чи це трапилося коли-небудь більше, ніж один раз.

Ті самі свідки не могли теж потвердити понад усякий сумнів, що обвинувачений брав участь у непристойних і злочинних діях зграї малолітніх злочинців. Зокрема свідок інж. Олекса Смолій, що живе в близькому сусідстві обвинуваченого, виразно ствердив, що хоча обвинувачений часом буває в товаристві сусідських вуличників, однак, він перебуває з ними з виразною неохотою і не бере участі в їхніх негарних діях.

Провідник і члени гуртка „Бібр”, що свідчили у справі, подали, що хоча постава обвинуваченого не завжди зразкова, однак вона не така то вже й погана, щоб з уваги на неї треба було обвинуваченого виключити із Пласту.

Рада Гурткових була тої думки, що правда лежить десь посередині між обвинуваченням і зізнанням свідків, однак, не маючи певних доказів вини, видала постанову, як вище.

Скоб

*пл. скоб Іван Степаненко
курінний*

*пл. розв. Вол. Розумний
кур. писар*

*пл. сен. Петро Обухович
зв'язковий*

Оцю постанову доручується обвинуваченому і відпис складається до актів справи).

До точки б). Постанова про визнання вини обвинуваченого і його виключення з Пласту може звучати так:

*ПЛАСТ, Організація Української Молоді в Канаді
Пластова Станиця в Торонті, Онт.,*

Торонто, 20 липня 1969 року

Постанова

Внаслідок обвинувачення, внесеного 30 череня 1969 р. курінним суддею, пл. скобам Богданом Рудавським, проти пл. розв. Андрія Посмітюха, члена гуртка „Бібр”, за провини проти пластового закону, — Рада Гурткових куреня провела доказ вини і переслухала свідків, покликаних курінним суддею і обвинуваченим, на своїх сходинах 15. 7. і 20. 7. 1969 і на підставі вислідів справування 20 липня 1969 р.

постановила:

I. а) визнати обвинуваченого пл. розв. Андрія Посмітюха винним згідно з обвинуваченням і

б) застосувати до нього кару **ВИКЛЮЧЕННЯ** з Пласту.

Обосновання

1. Рада Гурткових прийняла за правдиві свідчення, свідків: пл. розв. Івана Балія і пл. скоба Миколи Паламарчука, що обвинувачений принаймні на трьох публічних забавах уживав алкогольних напоїв і був виразно підхмелений, що і проявлялося в його поставі та поведінці і викликало згіршення серед пластової молоді і громадян. Виправдування обвинуваченого, що він тільки один раз пив пиво і ніколи не був підхмелений — були голословні і суперечні з виразними і рішучими свідченнями переслуханих свідків.

2. На підставі зізнань обох вище названих свідків, як теж свідчень голови гуртка Пласт-Приятю, інж. Олекси Смолія, Рада Гурткових прийняла за доведене і правдиве, що обвинуваченого часто можна зустріти на рогах вулиць посеред зграї місцевих підлітків і що він бере активну участь у злочинній поведінці цієї зграї, уживачи вульгарної, непристойної мови, зачіпаючи перехожих тощо.

Натомість Рада Гурткових не знайшла доказу на те, що обвинувачений був коли-небудь арештований поліцією в товаристві тієї зграї.

3. На підставі зізнань провідника гуртка „Бібр” пл. скоба Юрка Матвієчка, заст. гурткового пл. розв. Миколи Павлюка і членів гуртка пл. розв. Івана Сороки і пл. уч. Олега Волянського Рада Гурткових прийняла за доведене, що обвинувачений в останньому півроці був неприсутній більше ніж на половині гурткових сходин, із чого виправдав тільки одну неприсутність, також не заплатив членського внеску за останніх 6 місяців. У двох випадках обвинувачений намовляв членів гуртка „Бібр”, пл. учасників Івана Серединського і Степана Підгайного, щоб вони пішли з ним купатися, замість на гурткові сходини, при чому він легковажно і зневажливо висловлювався про виконання пластових обов'язків, кажучи: „Ходіть зі мною на воду, там гарні дівчата, — що вам дасть той дурний Пласт і пластові сходини”.

Обвинувачений одержав уже три пластові перестороги, з них останню 1 квітня 1969 р. Він підписав того дня передбачений протокол і був попереджений про те, що чергова його провинна потягне за собою його виключення із Пласту.

Коли він без уваги на те допустився провин, як вище, цим він свідомо і легкодушно зламав остаточно своє пластове слово честі і складену ним пластову присягу. Тому Рада Гурткових уважала справедливим і доцільним виключити його із Пласту.

II. Із днем 20 липня 1969 р. аж до остаточного вирішення справи обвинувачений пл. розв. Андрій Посмітюх припинений у всіх правах пластуна. Він не може брати участі у пластових сходинах та зайняттях і не може носити пластового однострою.

III. Обвинувачений має право внести відклик від цієї постанови до Крайової Пластової Старшини, постанова якої буде остаточна. Відклик має бути внесений упродовж одного місяця від дня доручення цієї постанови на руки зв'язкового куреня, пл. сен. Петра Обуховича, під адресою: Торонто, Онт., вул. Оссінгтон ч. 2261.

Скоб

пл. скоб Іван Степаненко
курінний

пл. розв. Вол. Розумний
курінний писар

пл. сен. Петро Обухович
зв'язковий

(Постанову доручити обвинуваченому, а відписи: батькові чи опікунові обвинуваченого та у двох примірниках скласти до актів справи).

Виключення із Пласту вимагає потвердження крайової пластової старшини. Курінний провід висилає всі акти справи (разом із протоколами переслухань свідків та евент. іншими доказами) до

крайової пластової старшини після впливу одного місяця від дня доручення постанови про виключення обвинуваченому. Тому треба йому вислати цю постанову поштою за зворотним підтвердженням доручення. Якби обвинувачений вніс упродовж цього місяця відклик, тоді Рада Гурткових долучає цей відклик до актів справи і разом висилає до крайової пластової старшини.

Постанова крайової пластової старшини є остаточна. Вона може:

а) підтвердити постанову ради гурткових про виключення, або

б) відхилити цю постанову, вимагати проведення додаткових доказів радою гурткових і видання нової постанови, або

в) змінити постанову ради гурткових і звільнити обвинуваченого від вини.

Рада гурткових може виключити із Пласту теж такого пластуна-юнака, що хоч досі не одержував пластових пересторог, але свідомо так провинився, що стосування тільки пластових пересторог було б занадто лагідним засобом.

Якби стало відомим, що пластун-юнак провинився так, як вище згадано, курінний суддя має обов'язок зладити на письмі відповідне обвинувачення і відчитати його на сходинах ради гурткових. Таке обвинувачення може звучати так:

*9-ий Курінь УПЮ-ів гл. Івана Мазети
Торонто, Онт.,
Курінний провід суддя*

Торонто, 30. 6. 1969 року

До Ради Гурткових 9-го Куреня УПЮ-ів Торонто, Онт.

Пл. розв. Андрій Посмітюх, член гуртка „Бібр” нашого куреня, провинився так важко, що його дальша приналежність до Пласту наражувала б добре ім'я Пласту серед громадянства, а саме:

У травні 1969 р. пл. розв. Андрій Посмітюх брав участь у зграї молодих проступників-наркоманів у західній частині міста Торонто, разом із членами тієї зграї вживав наркотиків і для придбання засобів на купівлю цих наркотиків спільно з іншими членами тієї банди брав участь у грабункових нападах на перехожих та у вломах до крамниць. Поліція довгий час стежила за діяльністю цієї зграї злочинців і остаточно вночі з 26 на 27 червня 1969 р., при вломі до харчової крамниці при вул. Аварія ч. 79 у Торонті, арештувала її членів, між ними пл. розв. Андрія Посмітюха. Він був разом з іншими поставлений перед суд і постановою суду був, як малолітній, поміщений у поправному закладі, де тепер і перебуває.

На доказ пред'являю вирізки з місцевих часописів, а саме газети „Вечірня Зірка” і „Щоденний Телеграф” з 28.6.1969.

Провина обвинуваченого в даному випадку така велика й важка, що стосування до нього пластових пересторог було б залагідним засобом. Тому пропоную виключити пл. розв. Андрія Посмітюха з Пласту.

Скоб

*пл. скоб Богдан Рудавський
курінний суддя*

Рада Гурткових зобов'язана перевірити правдивість пресової інформації, наприклад, запитуючи про те батьків обвинуваченого, або іншим безсумнівно успішним способом. Про вислід цієї перевірки рада гурткових ладить „записку”, наприклад:

Записка. У справі проти пл. розв. Андрія Посмітюха курінний пл. скоб Іван Степаненко в товаристві зв'язкового куреня пл. сен. Петра Обуховича відвідали 1 липня 1969 р. батьків обвинуваченого в Торонті при вул. Теодора ч. 67 і від батька обвинуваченого, п. Івана Посмітюха, дізналися, що вістка в пресі про арешт і засуд обвинуваченого як члена зграї молодих наркоманів і вломників відповідає правді і обвинувачений дійсно перебуває тепер у поправному домі.

Торонто, 1 липня 1969 року

*пл. сен. Петро Обухович
зв'язковий*

*пл. скоб Іван Степаненко
курінний*

Ствердивши правдивість пресової інформації, рада гурткових видає постанову про виключення з Пласту.

бб) Виключення вищим пластовим проводом

Виключити юнака з Пласту може не тільки рада гурткових, але теж — у порозумінні із зв'язковим куреня — один із вищих пластових проводів, а саме: станична або крайова пластова старшина (ця остання можливість дуже мало правдоподібна).

Це діється тоді, коли рада гурткових із якихось причин надто поблажлива супроти члена свого куреня, який — на думку станичної або і крайової пластової старшини — так важко провинився, що його далі членство у Пласті приносить моральну шкоду Пластові.

У такому разі станична чи крайова пластова старшина перевіряє правдивість закидів проти обвинуваченого, списує відповідні протоколи, — зокрема докладно записує, **що** обвинувачений має на своє виправдання і яких свідків (чи які інші докази) він покликуює на свою оборону. Усе те станична чи крайова пластова старшина робить у **порозумінні** із зв'язковим куреня.

У постанові про виключення станична старшина повинна подати докладно причини виключення та обосновання постанови і повчити обвинуваченого про його право відклику до крайової пластової старшини. Постанову про виключення станична пластова старшина доручує обвинуваченому, а відпис його батькові чи опікунові.

***

Могло б здаватися, що подані вище вказівки, зразки писем, протоколів, постанов тощо надто докладні, надто специфіковані, **бюрократичні**. Але так воно не є. Якщо Пласт має бути підготовок до громадського життя, він повинен привчати своїх членів до способів правильної дії у важливих — також і **формальних** — справах. Дуже часто не тільки пластуни-юнаки, але теж і старші, навіть члени вищих пластових проводів, роблять основні помилки у долагоджуванні справ і наражують причетні до справи особи на прикrostі, утрату часу, конечність відкликів, заяв, спростувань тощо.

Треба сподіватися, що подані вище інформації в неодному випадку допоможуть пластовим провідникам вив'язатися з їхніх завдань, а передусім дадуть їм змогу навчити пластунів юнаків шанувати „правила пластової гри”.

І на закінчення найважливіша заввага. Користаючи з повищих інформацій, пластові провідники мусять мати на увазі,

– що ПЛАСТ — не держава, а організація з добровільним членством,

– що ПЛАСТОВИЙ ПРОВІД — не державне правління, що спирає свій авторитет на силі, а лише гурт досвідчених виховників, що виводить свою повагу з довголітньої безкорисної праці для молоді,

– що ПЛАСТОВІ ПРАВИЛЬНИКИ, ПРИПИСИ, ПОСТАНОВИ — не державні закони, а виховні засоби для пластової молоді.

Тому всі наведені вище форми, зразки, реченці, вимоги і т. і. — це лише **поради** для пластових провідників, **як** їм повестися в даній ситуації, а **не** зобов'язуючі правила.

Бо **не** є найважливішим у Пласті, щоб були дотримані передбачені реченці чи збережені установлені для чогось форми і зразки, — найважливішим є те, щоб поводитися згідно із пластовою виховною методою, щоб чинити так, як вимагає добро пластової молоді.

А коли будемо розважати, що **саме** добре для пластової молоді, — не забуваймо, що сьогоднішня молодь — це завтрішні громадяни. Якщо сьогоднішня молодь навчиться жити згідно з обов'язуючими її правилами, — завтрішнє громадянство буде вдержувати свій правопорядок.

XV. Олександр Бережницький

МОРСЬКЕ ПЛАСТУВАННЯ

Що таке морське пластування?

Морське пластування є однією з ділянок пластової самовиховної програми для пластунів і пластунок, які хочуть вправлятися у зайняттях на воді.

Мета: Завдання морського пластування в Уладі Пластунів Юнаків — дати старшому юнацтву, яке пройшло

вишкіл на рівні другої пластової проби, цікавий зміст пластових зайнять і цим заохотити його до дальшої самовиховної діяльності. Окрім цього, морське пластування має дати змогу пластовому юнацтву набути знання, потрібне у зайняттях зв'язаних із водою, та навчити його безпечної гри на воді. Завданням морського пластування є дати цій же молоді нагоду та можливість витворити зацікавлення до мореплавства, особливо зрозуміння значення Чорного моря для України, та користати у згоді із пластовою самовиховною методою з приємностей і радощів, що їх приносять різномодні зайняття на воді.

Хто ж із юнацтва може займатися „морським пластуванням”? — Пластуни розвідувачі та пластунки розвідувачки, які самі виявлять охоту і бажання.

Серед старшого юнацтва проявляється зацікавлення „морським пластуванням”, і тому треба піти їм назустріч. Це завдання можуть виконати лише ті, що самі є добрими пластунами, а до того інструкторами з ділянки „морського пластування”. Нам треба юнацьких упорядників із умінням інструктора для „морського пластування”.

Ділянка „морського пластування” вимагає дійсних пластунів та особливої „безпеки”, щоб зайняття на воді були корисною грою, а не ризиковим газардом. „... Лише юнак із 100% пластовою поставою, поведінкою, та знанням може брати участь у зайняттях „морського пластування”... якщо цього він не має — краще нехай зостається на суходолі... Нічого не можна робити на воді абонад водою, якщо всі засоби безпеки не будуть застосовані...” Добрі плаваки, відважні моряки, люди із багаторічним досвідом утратили життя, якщо злегковажили або забули про засоби безпеки. Вимоги важкі, але при-манливі, і тому треба хотіння, умілости і праці юнаків, захоплених грою на воді, а з другого боку — упорядників, інструкторів морського пластування,

СЛОВО МОРСЬКОГО ПЛАСТУНА

Як морський пластун даю слово, що зроблю все, що в моїй силі,

ЩОБ ОХОРОНЯТИ СЕБЕ ТА ІНШИХ ПЕРЕД ВИПАДКАМИ НА ВОДІ, ЩОБ ЗАВЖДИ ОЗНАЙОМИТИСЯ З РОЗМІЩЕННЯМ РЯТІВНИЧОГО ПРИЛАДДЯ НА ВОДІ І В ЧОВНІ ТА ВМІТИ НИМ КОРИСТУВАТИСЯ, ЩОБ ПЕРЕСТЕРІГАТИ В ЧАСІ НЕБЕЗПЕКИ ГАСЛО МОРЯ: „ЖІНКИ І ДІТИ ПЕРЕД УСІМА”.

(Морське пластування)

Устроєво-організаційні питання

Як одна з ділянок пластової самовиховної програми морське пластування в Уладі Пластунів Юнаків ведеться, як правило, у пластовому гуртку, який постановив прийняти цей рід своїх пластових зайнять. Такий гурток може прибрати назву; „Морський Гурток... напр. Альбатрос”.

Морський рід зайнять гуртка не звільняє його від нормальних обов'язків супроти куреня, до якого він належить. Морський гурток бере участь у всіх курінних сходах, радах, виступах та інших зайняттях, спільно з іншими гуртками куреня. Однак, такому гурткові має бути дана змога проявляти його специфічну діяльність.

Якщо в курені УПЮ немає гуртка, який постановив би стати морським гуртком, натомість є поодинокі члени, зацікавлені морським пластуванням, тоді ті члени можуть — без занедбування своїх обов'язків у гуртку й курені — набувати відповідне знання на курсах і в таборах морського пластування, влаштовуваних у їхній пластовій станиці або поза нею.

Морський гурток у юнацькому курені може постати і вести діяльність тільки тоді, коли він забезпечений упорядником із кваліфікаціями „провідника морського пластування”.

Програма

1) ПІДГОТОВНИЙ ЕТАП. Орлиний Круг РКПГОВИВ но-вацьку вмілість „Чорноморець”, яку опрацював Сірий Орел Орел Гавриіжж, Ч-ць (Бібліотека В.О.Р. ч, 3. Ціна 0.75 дол., стор. 78 плюс обкладинка). ЗМІСТ: оповідання, ігри, майстрування, пісні, вірші, розвага, різне — з морською тематикою. Подані матеріали можуть цілком бути використані юнаками у їхньому підготов-ному періоді праці з ділянки морського пластування. Ці! була б перша перевірка дійсного зацікавлення „морським пластуванням”, тим більше що вмілість „Чорноморець” подає не лише загальні відомості, але маємо там гарну українську мову та назовництво. брак якого відчувати будемо при користуванні чужою літера-турою.

2) ІСПИТИ ВМІЛОСТЕЙ У МОРСЬКОМУ ПЛАСТУВАННІ. Юнаки-розвідувачі мають право, але також обов'язок, здавати іспити вмілостей. Отже, кандидати на „морських пластунів” повинні зацікавитися і вивчати іспити вмілостей у морському пластуванні. Наразі маємо затверджених 17 іспитів умілостей.

1. Бортова механіка
2. Будівництво човнів
3. Веслування
4. Вітряльництво
5. Водне піонерство
6. Водне мандрівництво
7. Водне рятівництво
8. Водолаження
9. Моделярство човнів
10. Морське линварство
11. Навігація
12. Пілотаж
13. Плавання
14. Пстодознавство
15. Рибальство
16. Суднозавство
17. Якірництво

Вимоги поміщені в: "Пластові Іспити Вмілостей в УПЮ-ів". Записки Українського Пластуна ч. 23. Видання Головної Пластової Булави,

3) ПРОБА НА СКОБЛ-ГРКБЦЯ. ВТРЛИЦЮ-ГРЕБЦЯ. Завершенням „морського пластування” на терені УПЮ, крім іспитів умілостей (крім обов'язкових 4-ох до 3-ої" пл. проби, в тому числі 2-ох із морського пластування), с осягнення 3'Оі юнацької проби скоба (сір-лиці-гребця: Вимоги подані у Правильнику, а мате-ріял, потрібний для вивчення даних точок, шукайте ш поданій літературі,

Плян праці

1) ПІДГОТОВКА.

Передумова розпочинати морське пластування – опанування вимог новацької вмілості „Чорноморець”.

2) ДІЯЛЬНІСТЬ

- а) Підготовка до юнацьких умілостей із ділянки "морського пластування".
- б) Відбуття водного таболру-курсу відповідної водної мандрівки.
- в) Участь у праці "морського гуртка" або індивідуальна активність із ділянки "морське пластування".

3) ЗДОБУТТЯ 3-ої ПРОБИ СКОБА-ГРЕБЦЯ, ВІРЛИЦІ-ГРЕБЦЯ

Осягнення ступеня юнацькою впорядника та разом інструктора "морського пластування".

4) РОЗБУДОВА МОРСЬКОГО ПЛАСТУНАННЯ

- а) Закласти власну бібліотеку з ділянки "морського пластування".
- б) Збирати фотознімки і витинки про море, морепластво і морське пластування, зокрема українське.

в) Зацікаитися назвами місцевостей, які мають українські назви, а зокрема причорноморські, як Одеса, Севастопіль і т. п.

г) Збирати поштові марки – українські, як також моряцькі (держав світу).

г) Збирати пісні, приказки, афоризми тощо.

Опрацьовувати поодинокі ділянки „морського пластування”.

е) Збирати бібліографію.

Література

1. МОРСЬКЕ ПЛАСТУВАННЯ. Записки Українського Пластуна ч. 29. Видання ГПБ. Дітройт, 1960. Організаційні й діяльностеві напрями, вимоги проби на ступінь пластуна скоба-гребця.
2. ПРИПИСИ ІСПИТІВ УМІЛОСТЕЙ. Записки Українського Пластуна ч. 23. Видання ГПБ. Нью-Йорк — Торонто. Розділ „Іспити вмілостей у морському пластуванні”, стор. 71-88.
3. ПЛАСТОВІ ІСПИТИ ВМІЛОСТЕЙ в УНЮ-ок.
4. НОВАЦЬКА ВМІЛІСТЬ „ЧОРНОМОРЕЦЬ”. (Методичні матеріали. Сірий Орел Орест Гаврилюк, Ч-ць. Бібліотека ВОР ч. 3. Нью-Йорк, 1960.
5. ПРИРОДА УКРАЇНИ. Е. Жарський. Вид. Шкільної Ради. Нью-Йорк, Філядельфія, 1958. Розділ: „Річки і моря України”, стор. 121 - 156, а крім того такі статті: „Крим” (104-106), „На Ай Петрі” (106-109), „На Чорноморським узбережжі Кавказу” (114-115), „У кавказьких горах” (115-118). Подані матеріали цілком вичерпують вимоги з ділянки географії України. Докладніші відомості із географії подає д-р І. Тесля, „Географія України”, Торонто, 1957, та Енциклопедія Українознавства, Мюнхен—Нью-Йорк, 1949. При вивченні знань із ділянки географії слід користуватися фізичною мапою.
6. КРИМ. Історичний нарис. В. Січинський. Вид. ООЧСУ. Нью-Йорк, 1954. Стор. 31. Ціна 0.40 дол. Подає коротку історію Криму, а разом із тим і нашого Причорномор'я. Докладніші вістки можна знайти: „Історія Українського Війська”, вид. І. Тиктор, Вінніпег, 1953. Княжа доба — розділ „Фльота й Морські Походи”, стор. 81-93. Козацька доба — розділ „Морські Походи”, стор. 193-195. Нова доба — розділи „Українська Воєнна Фльота”, стор. 433-446 і „Доповнення”, стор. 585-589. Загальні дані подають підручники історії України.
7. Дані про „морське пластування”, деякі практичні матеріали, як також хроніки куренів „Чорноморців”, бібліографію і проблематику українського моря можна знайти: а. „Бібліотечка Чорноморця”; б. „Оріон”, 1951-1960; в. „Вітрила”, Ст. Чарлс—Нью-Йорк, 1957.
8. Фотоальбом „Любіть Україну”, вид. М. Борецького, стор. 152-170. Фотоальбом „Крим”, Київ, 1959. Короткі пояснення, багато ілюстрацій та ілюстрована мапа Криму.
9. Література із практичних ділянок морського пластування. Крім кількох статей <в „Оріоні” і „Бібліотечці Чорноморця” у нас такої нема. Тепер опрацьовується і буде виданий під назвою „Вадемекум” підручник морського пластування. Можна, однак, використати чужомовну літературу, зокрема скатську. Основний підручник — це: SEA EXPLORER MANUAL, Boy Scouts of America/National Council. New Brunswick, 1958. Ціна 1.25 дол. Подає загальні відомості про цілість. Поодинокі ділянки докладно обговорює т. зв. MERIT BADGE SERIES. Boy Scouts of America. Ціна 0.35 дол. No:

3301. Astronomy

3811. Canoeing

3295. Fishing

3278. Lifesaving

3392. Rowing

3347. Safety

3332. Seamanship

3299. Swimming

3816. Weather

Cub Scout Water Fun. Ціна 0.50 дол. Стор. 48 плюс обкладинка. Подає багато рисунків. Зміст: Зайняття на воді для новацького віку.

Деякі матеріали, статті, оповідання, поезії, пісні, фотографії, малюнки зможемо знайти час від часу внашій просі та журналах. Найчастіше появляються вони в місяці квітні — коли святкуємо „День українського моря” (29 квітня),

Пластові зайняття серед вільної природи і на воді та забезпечення перед нещасливими випадками

Пластові виховні зайняття серед вільної природи, які у великій мірі, мають на меті виробити в молоді відвагу, актини і стійку фізичну справність та зручність, мусять бути ведені так, щоб:

— не були ніколи тягарем ні перешкодою у праці посторонніх осіб;

— не наражали молді на небезпеку каліцтва, утрати здоров'я, а то й життя;

— не спричинювали моральної і матеріальної шкоди пластовій молоді та постороннім особам.

Зокрема на велику увагу та обережність заслуговують зайняття в лісі, в горах і на воді. Тому перед усякими зайняттями серед вільної природи виховник мусить повчити пластову молодь про те, які можуть виникнути для них і для їх оточення невігоди і небезпеки через необережність або через

порушення обов'язуючих у Пласті приписів. Водночас аиховник мусить підготувати технічно учасників до зайняття у даних умовах і приготувати все, що потрібне для безпеки цих зайняття.

Під час виховних зайняття на воді, як плавання (не навчання), веслування, їзда будь-яким судном для вишкільних цілей, зайняття у водному піонерстві, переходи в брід тощо, для забезпечення здоров'я й життя пластової молоді, **усі** компетентні і відповідальні ви-ховники дотримувати будуть щонайменше таких засобів безпеки, якщо суворіші і більш докладні вимоги не зобов'язують для даного зайняття:

а) пластовий виховник чи теж інша особа, покликана до нагляду над пластовими зайняттями на воді для вишкільних або розвагових цілей, має перевірити **особисто**, що всі, хто бере участь у зайняттях, може перепливти в даних умовах щонайменше 50 ярдів у білизні і шкарпетках, і що ті, які творять **залог** будь-якого судна, уміють, крім цього, веслувати, уміють обслуговувати дане судно, знають зобов'язуючі приписи безпеки на даному судні, уміють користуватися рятівничими приладами, приписаними для даного судна, і знають **кожночасно** їх розміщення;

б) сам пластовий виховник мусить мати кваліфікації **щонайменше** як повище, а крім цього, мусить уміти рятувати потопаючих та відрятувати тих, що втратили свідомість. Під час виконання нагляду він мусить бути у фізичній і психічній диспозиції зустріти кожне нещастя, що може природно трапитися під час даного зайняття;

в) пластовий виховник перевірить **особисто і впор**у безпечність місця і зайняття на воді та **подбас**, щоб усе приладдя, потрібне для рятування, було у достатній кількості, в доброму до ужиття стані, правильно складене і доцільно розміщене;

г) під час **кожного** зайняття на воді пластовий виховник завжди визначить одного або більше пластунів, що їх єдиним обов'язком буде стежити за безпекою зайняття і тих, що в ньому беруть участь, давати сигнал, якщо трапляється нещасливий випадок, рятувати тих, що в небезпеці, та уділювати першу поміч;

г) під час звичайного купання на ріці, озері або при березі моря пластовий виховник означає початок і кінець та місце купання з визначенням меж на воді, поза які **нікому** не вільно в часі купання віддалятися, окреме місце для тих, що не вміють або слабо плавають; крім цього, визначає вартових із добрих плаваків, у кількості пропорційній до числа тих, що купаються; вартові **мусять** бути роздягнені, але можуть бути в купелевих плащах і будуть плавати човном від сторони глибшої води або ходити уздовж берега, при якому купаються пластуни; вартові не можуть увиходити до 'води і купатися, поки всі інші не вийдуть з води і купання для даної групи пластунів проголоситься скінченим; купання для вартових організується за тими самими напрямними, як повище, себто вартові одержують подібну охорону, як інші учасники купання;

д) пластовий виховник не мусить визначувати вартових під час збірного купання у басейнах, коли там є окрема **кваліфікована** варта під час купання, установлена власником басейну, коли купання відбувається у приписаному часі і місці та коли виховник **ствердив**, що басейн позначений на зони глибоких і плитких вод та що басейн відповідає загально прийня-тим купелевим приписам.

Капітан судна

Безпека пасажирів і судна вимагає, щоб хтось один був у проводі. Тому кожне судно, хоча б найменше, мусить мати свого провідника-капітана. Його обов'язки і відповідальності докладно визначені, передусім морськими звичаями і приписами, і всі, що є на судні, повинні їх знати, щонайменше у загальних рямках, щоб не спонукати капітана зробити щось, що є проти безпеки судна, дозволеного обтяження та умовин і стану води.

Хто є капітаном судна? Звичайно це власник судна або той, хто його позичив або винаймив, але не конечно той, хто є при кермі. Це є у згоді з морськими правами і судовими постановами, зокрема, коли мова про малі судна на весла або дочіплювані мотори. Це дуже тонка межа, де кінчиться відповідальність того, що керує судном, а де починається відповідальність капітана судна.

Капітан починає виконувати свої обов'язки ще заки судно вирушить у дорогу. У першу чергу він мусить ствердити особисто, чи судно надається до дороги. Він перевіряє його обладнання та чи воно в безпечному стані. Це перевірювання може обмежитися тільки до ствердження, що судно забезпечене рятунковими колами і потрібними веслами, коли мова про малі човни, але теж може охопити перевірення пожежних гасниць, якорів,линов, мотору та інших приладів, що є потрібні на більших суднах. Він перевіряє не тільки те, чи збірники є повні палива, але й чи є докладний плян мандрівки і чи палива є подостатком, відповідно до цього пляну. Капітан мусить перевірити, чи можливо, що судно спізниться і вже нічною порою буде вертатися до берега та чи воно забезпечене приписовими і потрібними світлами. Він мусить уважати на те, що пасажир беруть із собою на судно. Часто через брак відповідного одягу, через холод або опарення променями сонця зіпсовано не одну прогулянку. Усе, що має більші виміри або тягар, слід складати на судні під наглядом капітана в належному порядку і місці.

Капітан мусить уважати не тільки на те, щоб кожний усів безпечно до судна (веслові човни дуже хиткі, а більші човни можуть мати ковзкі долівки), але й у відкритих човнах він визначає, де хто має сидіти. Зокрема, малі моторові човни мусять бути докладно збалансовані уздовж і впоперек, щоб їзда була швидка, ефектовна і безпечна. Чим менше судно, тим більший на його безпеку має вплив тягар пасажирів. Одне з головних завдань капітана — це уважати, щоб судно не було перевантажене. Коли човен є вже в дорозі, капітан мусить уважати, щоб ніхто без дозволу не міняв місця, не сидів на краю човна або в якийнебудь інший спосіб не порушував рівноваги човна.

Капітан мусить докладно знати своє судно та всі правила й закони, що обов'язують його на водах. А перш за все він мусить докладно знати ті води, на які вибирається. Коли ж він їх не знає, то його обов'язком буде — зібрати всі докладні відомості про них і порадитися з іншими, що мають потрібний досвід і знання, які додаткові засоби безпеки він має підприйняти, щоб зрівноважити своє незнання даних вод. Коли вибирається в дорогу судном, що його він не знає, його обов'язком є це судно випробувати щодо його обкладання, швидкості, зворотності і безпечності.

Зокрема, завданням капітана є підібрати відповідну особу на водія або керманича судна в дорозі. Тоді водій має вже свої обов'язки і відповідальності. Передусім, він не дозволить нікому, навіть капітанові судна, умішуватися безпосередньо у своє діло керування судном. Коли водій виявиться некомпетентним, то капітан у першу чергу не повинен був його підбирати, коли ж він має знання, то слід його залишити власним децизіям у хвилинах небезпеки, як вийти із важкої ситуації, зокрема тоді, коли він не має часу і можливостей прислуховуватися до порад і вказівок інших. Очевидно, що капітан судна може у властивій формі і у відповідному часі звернути увагу керманича судна на небезпеки, що він їх міг не доглянути.

Це є обов'язком керманича судна обсервувати і помічати докладно все, що діється довкруги. Він мусить помітити не тільки ті судна, що мають право плавби перед ним, але й лещатарів, плаваків, предмети і перешкоди у воді, зміну кольору води або інші знаки, що могли б промовляти про мілкі місця, підводні скали або інші перешкоди. Зокрема він не сміє впроваджувати інші судна у блуд або бути неуважливим до пасажирів, що є на інших суднах. Він мусить докладно знати звичаї і права, що обов'язують на водах, і капітан суднамусить про це переконатися перед тим, заки доручить йому керму судна.

Найважливіше постійно обсервувати найменші зміни у стані погоди. Обов'язком капітана є безупинно слідкувати за станом погоди, швидкістю і напрямом вітру. Він мусить передбачити громовиці, щоб оминати вчас небезпеки удару грому, бо все, що є понад водою, під час громовиці може бути поцілене громом. Досвідчений капітан, заки вибереться в дорогу, докладно слідкує за прогнозами погоди, подаваними через радіо, і в дорозі старається бути у постійному радієвому або телефоніч-

ному контакті з метеорологічними станціями. Уліті громовиці мають часто льокальний характер, і є можливість, що метеорологічні станції не звітуватимуть про них. Досвідчений капітан слідкує за реакціями свого радієвого апарату, щоб розпізнати, чи не надходить нагла громовиця. Треба завжди звертати увагу на вітри, що віють від берега. Відпливання від берега з вітром може бути небезпечним. Досвідчений капітан ніколи не буде відпливати від берега із сильним вітром, щоб пізніше припливати до нього проти вітру.

Зокрема, капітан судна слідкує докладно за припливом і відпливом та прибережними струями. Чим менше судно, тим більша небезпека від хвиль. Коли судно по-рушається мотором, капітан завжди буде уважно прислуховуватися до „співу" мотору, щоб негайно почути найменше його недомагання. Велика відповідальність перед капітаном судна, мотор якого погасне на широких водах.

Можливо, що повищі правила і вимоги надто формальні у відношенні до малих суден, а проте, досвід показує, що навіть найменше судно, зокрема моторове, мусить мати принайменше одну особу, що є задалегідь призначена дбати про безпеку та успішність водної мандрівки. Такою особою саме і є капітан судна.

XVI. Ярослав Лучкань

ЛІТУНСЬКЕ ПЛАСТУВАННЯ

Що таке літунське пластування?

Дефініція:

Літунське пластування є одною з ділянок пластової самовиховної програми для пластунів, які є зацікавлені в літунстві.

Мета: Завданням літунського пластування в Улад: пластунів юнаків є дати старшому юнацтву, що перейшло вишкіл на рівні другої пластової проби, цікавий зміст для його пластових зайнять і цим заохотити його до дальшої самовиховної діяльності. Завданням літунського пластування є дати молоді нагоду та можливість витворити зацікавлення до літунства, особливо ж зрозуміти важливість літунства у світі та його користь для України.

Зайняття в повітрі відзначаються не тільки тим, що вони цікаві і приємні. Вони вимагають теж окремого знання й досвіду, а в першу чергу постійного і наполегливого дбання про безпеку учасників цих зайнять. Тим то до ведення літунського пластування потрібно окремо кваліфікованих людей. Будемо їх називати „провідниками літунського пластування”.

Пластун-юнак, що з успіхом склав другу пластову пробу, перейшов уже основний пластовий вишкіл, відбув один або більше пластових таборів, браа участь у мандрівках, з питомою юнацькому віковій цікавістю шукає за новими, ще незнаними ділянками вияву. Досі українські пластуни дуже рідко показували своє заінте-ресування у літунському пластуванні. Юнак, що хотів навчитися про літунство, досі не міг цього зробити в Пласті. Із цієї причини почалася акція зацікавити молодь літунським пластуванням. Цей інформаційний розділ нехай буде тією основою та опертям для всіх тих, що мають покликання і зацікавлення у літунському пластуванні.

„І летом крил СКОБА під хмари долину”.

СЛОВО ЛІТУНСЬКОГО ПЛАСТУНА

Як літунський пластун даю слово, що зроблю все, що в моїй силі,
*ЩОБ ОХОРОНИТИ СЕБЕ ТА ІНШИХ ПЕРЕД ВИПАДКАМИ В ПОВІТРІ,
ЩОБ ЗАВЖДИ ЗНАТИ ЗАСАДИ РЯТУВАННЯ І ЯК КЛИКАТИ ПОМІЧ В РАЗІ ВИПАДКУ НА
ЗЕМЛІ ЧИ В ПОВІТРІ,
ЩОБ ПЕРЕСТЕРІГАТИ ГАСЛО МУЖНОСТИ — ПЕРША ПОМІЧ ЖІНКАМ ТА ДІТЯМ.*
(Літунське пластування)

Організаційні питання літунського пластування

Як одна з ділянок пластової самовиховної” програми літунське пластування в У лад і пластунів юнаків ведеться як правило у пластовому гуртку, який постановив прийняти цей рід пластових зайнять. Такий гурток може прийняти назву „Літунський гурток — наприклад — Беркут”. Літунські зайняття не звільняють гуртка від нормальних обов”язків супроти куреня, до якого він належить.

Літунський гурток бере участь у всіх курінних сходах, радах, виступах та інших зайняттях, спільно з іншими гуртками. Такому гурткові, однак, має бути панн змога проявляти свою специфічну діяльність. Якщо б курені УПЮ немає гуртка, що вирішив стати літунським гуртком, натомість є поодинокі члени, зацікавлені літунським пластуванням, тоді ні члени можуть набути відповідне знання на курсах і в таборах літунського характеру. За згодою зв’язкового та кошового вони можуть створити літунський гурток.

У юнацькому літунському гуртку зайняття в повітрі проводить кваліфікований пільот, який має дозвіл возити пасажирів і який не мусить бути провідником чи навіть пластуном, із тим, що він підлягає провідникові літунського пластування, який є впорядником Гуртка Без упорядника не можуть відбуватися ніякі зайняття юнацького літунського гуртка в повітрі. Очевидно, побажано, щоб провідник літунського пластування був ~гж кваліфікованим пільотом.

Програма

- 1) ВІДБУТТЯ КУРСУ практичного літання згідно з вимогами держави замешкання.
- 2) ІСПИТИ ВМІЛОСТЕЙ у літунському пластуванні.

Юнаки розвідувачі мають право, а також обов'язок здавати іспити вмілостей. Отже, кандидати на „літун-ських пластунів" повинні зацікавитися і вивчати іспити вмілостей у літунському пластуванні. Наразі маємо затверджених 16 іспитів умілостей:

1. Історія літунства
2. Теорія лету
3. Структура літака
4. Обсерватор
5. Літання ширяком
6. Літання літаком
7. Спадун
8. Перша поміч
9. Аеромеханік
10. Аероконструктор
11. Аеромодельяр
12. Аероінструменти
13. Авігатор
14. Картограф
15. Метеоролог
16. Радіозв'язок

Вимоги поміщені у „Пластових Іспитах Вмілостей в УПЮ-ів". Записки українського пластуна ч. 23.

3) ПРОБА НА СКОБА-ОБСЕРВАТОРА Затвердженням „літунського пластування" на терені УПЮ, крім іспитів умілостей (поза обов'язковими чотирма до 3-ої пл. проби), є осягнення 3-ої юнацької проби скоба-обсерватора. Вимоги подані в Правильнику, а мате-ріял, потрібний до вивчення даних точок, треба знайти із порученої літератури.

Плян праці

1) ПІДГОТОВКА. Розвідатися про державні розпорядки щодо правил, хто, коли та де може здавати іспити для одержання права літати літаком чи ширяком.

2) ДІЯЛЬНІСТЬ

а) Підготовка до юнацьких умілостей із ділянки літунського пластування.

б) Відбуття літунського табору-курсу або відповідно проведеної повітряної мандрівки.

в) Участь у праці „літунського гуртка" або індивідуальна активність із ділянки літунського пластування.

3) ЗДОБУТТЯ 3-ої ПРОБИ СКОБА-ОБСЕРВАТОРА

4) ОСЯГНЕННЯ СТУПЕНЯ ЮНАЦЬКОГО ВПОРЯДНИКА і разом інструктора „літунського пластування".

5) РОЗБУДОВА ЛІТУНСЬКОГО ПЛАСТУВАННЯ

а) Закласти власну бібліотеку з ділянки „літунсько-го пластування-".

б) Збирати фотознімки і витинки про чітаки, космонавтику і літунське пластування, зокрема українське.

в) Збирати поштові марки з літунською та космо-навтичною тематикою.

г) Збирати моделі літаків.

г) Опрацювати поодинокі ділянки „літунського пластування", я) Збирати бібліографію.

Література

1. Правильник літунського пластування.

2. Приписи іспитів умілостей. Записник українського пластуна ч. 23.

3. Історія військового літунства — Історія Українського Війська. Видавництво Івана Тиктора. стор.

326.

4. Комунікаційне літунство у чорноморському просторі — А. Огієнко.

5. Юнак —

1963 ч: 1, 4, 5

1964 ч: 5, 8, 11

1965 ч: 1, 2, 5, 9, 10, 12

1966 ч: 1, 3, 5, 11, 12

1967 ч: 2, 3, 10, 11

1968 ч: 2, 10.

6. Астрономія і Космонавтика — С. І. Селепшиков, Київ, 1968.

7. Air Scout Manual — Boy Scouts of America.
8. Hints to Squadron Leaders — Boy Scouts of America,
9. Official Handbook for the Ground Observer - Canada
10. The American Student Flyer — Pitman Publishing.
11. The Aeroplane Structure — Ac. Kermode.
12. Private Pilot's Handbook of Aeronautical Knowledge - Federal Aviation Agency.
13. Instrument Flying Handbook.
14. Commercial Pilot's Handbook.

Вилітаємо в космос

У тиху зоряну ніч, літньою порою, пригляньмося небу Коли повітря чисте і прозоре, тоді маленькі групки миготливих зірок нмов кличуть нас до себе: "Прилиньте до нас, викрийте наші таємниці. Чому від найдавніших часів указуємо подорожнім шляхи? Чому не-покоїмо уми учених? І вкінці, чому людина вже не тільки розумом, але і сама хоче прилинути до нас і збагнути наші таємниці?"

Чи не тягне і тебе, юначе, мандрівка у всесвіт? Ти промандрував уже всі плаї, річки, а навіть і океани нашої земної кулі, тобі вже затісно у нашому земному кутику, ти думками між плянетами. Твій розум починає лет у всесвіт і шукає ще дальшої мети.

Коли радієві звідомлення сповіщають світ про осяги нових космонавтів, то між ними можемо почути також і українські прізвища, як от Павло Попович. Бони хоч родились і зиховалися у советсько-комуністичних обставинах, та в них усе с українське серце і любов до свого. Про це писав сам астронавт Попович у своїй книжечці „Вилітаю вранці”.

Чи нам жити тільки його славою? Чи, може, довс деться й самим сідати у кабіну ракети і линути у всесвіт — із метою здобути для людства свіже знання про невідоме?

Дорога від уяви-мрії до самої ракетної кабіни не дуже то й далека. Саме постанова, сильна воля і постійне хотіння — це вже половина цієї дороги, а друга половина — це послідовна наука і терпеливе здобування вимог, потрібних для космонавта. А ці вимоги дуже великі. Ти як пластун-юнак маєш усі дані для цього. Уже сама ідея трьох головних обов'язків кличе тебе: „Помагай іншим — роби для них добро. Живемо не для себе, не для своїх вигод, а для всього людства, а передовсім для нашої найближчої спільноти — України”.

Пластовий Закон ставить тебе одного з-поміж перших у кандидати до школи космонавтів. Суворий лікарський перегляд знайде в твоєму організмі найменші дрібниці. Ти не куриш, не вживаєш алкоголю, твоє тіло ви-спортоване і приготоване до змагу. Духово ти зрівноважений, бистрий і пильний у здобуванні знання.

Так приготований старший юнак уже не стільки сміє мріяти, але навіть згідно із своїм переконанням прямує до наміченої мети.

У школі космонавтів під педагогічним наглядом лікарів загартовується фізична справність, воля і витривалість кандидатів. Плавання, легкоатлетика, ігри, від-биванка, кошиківка, марші, взимі ковзарство і лещатар-ство. Спортові вправи йдуть упарі із змаганнями. Кандидати на ракетні полети вправляють щоденно бокс, постійно скачуть із парашутами. Ці останні належать до дуже важливих приготувань. Скоки з парашутами відбуваються вдень і вночі.

Далі йде вправа у славній „космонавтичній центрo-фузі”. Кругле приміщення з банеподібним дахом імітуєвеличезний карусель. Туди саджають такого кандидата на космонавта І пускають ту круглу баню в оборот, при чому швидкість збільшується. Упарі з тим космонавти вправляють прорух у порожнечі.

Разом із фізичною підготовою ідуть і технічні науки. Вивчення моторів, оперування радієвими променями, астрофізика, астронедичина тощо.

Для чого те все діється? Чому людський розум спрямований на здобуття космосу, і, вкінці, що дасть людству освоєння всесвіту?

1. Дослідження постання плянетної системи.
2. Вивчення сил Гравітаційного поля землі (літопис землі).
3. Польоти в космос ставлять перед математиками і механіками безліч складних проблем (досліди у прикладних галузях науки: газодинаміка).
4. Дослідження металів у швидкому русі при дуже нмзйгн температурі.
5. Авотматичне керування ракетою і зв'язок із землею — царство радіоелектроніки.
6. Хемічні проблеми. Нові матеріали, що мають забезпечити корабель і космонавтів у польоті.
7. Нова ділянка — космічна біологія і медицина.
8. Космометрія: фотографування плянет із різних боків.
9. Нові завдання для геофізиків і метеорологів.

10. Досліди над містерією часу, простору і матерії,

Це тільки незначне число нових космонавтичних наук. Перед Вами, Юні Друзі, польот у космос або праця в одній із цих вищезгаданих наук.

Пластове гасло Вам каже: "Будьте сильні, красні, обережні і бистрі". Готуйтеся до далеких полетів, від мрії до дійсности.

XVII. Олександр Березницький

ІНШІ УЛАДИ

ВСТУП

Юнацтво є не лише ланкою у пластовій організації, але суттю нашого пластування — іншими словами: воно є найважливішою частиною пл. організації

1. Пласт є організацією української молоді, тобто перш за все молоді юнацького віку.

2. Пласт веде свою діяльність у різних ділянках лише тому, щоб юнацтво могло якнайкраще проводити своє пластування. І тому Пласт:

а) Створює відповідне довкілля, що має український і пластовий характер.

б) Підшукує засоби, методи тощо, щоб при їх допомозі краще заохотити самих юнаків до праці над собою та до гурткової праці.

в) Дбає про те, щоб забезпечити юнацтво добрими виховниками. І тому найкращі пл. сили повинні зайнятися юнацьким пластуванням, бо цього вимагає дуже часто важкий вік, який переживає юнак. Вишкіл для юнацьких виховників, табори і мандрівки — це найважливіші пластові завдання.

3. При оцінці усіх справ та проблем виникає таке питання: яка користь буде із цього для самого юнацтва чи даного юнака? Цей вступ вивяснює нам оцю „юнацьку ланку”, яку маємо у Пласті, і вона є за своєю суттю найважливіша та займає центральне місце.

НОВАЦТВО

Вступом-підготовою до юнацького пластування є Новацький Улад, який готує своїх членів до цього основного пластування. Метода і програма праці в новацтві є іншою, пристосованою до віку молоді від 7 до 11 року життя, і спирається головню на ігрові комплекси, це значить, що за формою та змістом новацькі зайняття — це гра. Роля і підхід швацьких виховників також зумовлені цією вимогою. Вони ж мають заступити батьків, братів та сестер, і тому маємо там гніздових, які опікуються, провадять, навчають цей малий гурт, а їм допомагають братчики та сестрички.

Отже, новацтво — це питомий для себе світ і тому вимагає окремого вишколу і підходу. Можна його порівняти до передшкілля, а ніколи до скороченої юнацької програми, поданої у легкій формі — як це часто роблять слабо підготовані виховники.

Привіт новака — це „Готуйсь”. Це значить: готуйся до пластування, бо ж справжнє пластування починається у юнацтві. Добре відбуте новацтво є великою допомогою для майбутнього юнака, бо ж він уже увійшов у процес пластового виховання і є зв'язаний з українством. Цих прикмет не мають ті, які з різних причин не відбули новацького пластування. Новацькі виховники, братчики та сестрички, стисло виконують устійнений плян праці (програму зайнять). І тут є різниця між: но-вацькими і юнацькими виховниками; від останніх вимагається самостійності та ініціативи, якою вони повинні зацікавлювати гурток та членів відповідно до їх зацікавлення, віку та пл. вироблення. Для новацтва притаманною є гра, а для юнацтва змаг у різних формах та виявах.

Також маємо ту саму засаду, якщо мова про табори, їх приміщення та проведення. Новацтво вимагає приміщення у будинках, дбайливої і неначе материнської опіки та уваги, бо ж багато з учасників перший раз опинилися поза опікою своїх батьків, вони ще не звикли до найменших перешкод тощо.

Юнацькі табори — це підготовка до життя в природі, замість будинків — шатра чи колиби, самостійність та зарадність, і тому комендант табору повинен спеці-яльно звернути увагу на наймолодших, себто а) новаків б) чи тих, які вперше опинилися в пластовому таборі, щоб їх не залякати чи не знеохочувати до справжнього юнацького пластування. Вони швидко звикнуть до вимог, якщо матимуть доброго дорадника і друга, якими повинні бути виховники та старше юнацтво, бо ж це суть пластового братерства і дружби.

Для докладнішого ознайомлення з УП Новаків треба переглянути:

1. Правильник УПН (устроєві, організаційні та діяльностеві справи, а зокрема вимоги новацьких проб та вмілостей).

2. Видання

а) Вогонь Орлиної Ради,

б) Бібліотека ВОР,

в) журнал „Готуйсь”.

3. Інші видання.

Початки праці з колишніми новаками у юнацтві мусять спиратися на тих знаннях і підході, який вони мали у новацтві — отже, перехід не може бути дуже наглий. Найбільше це відчувалося тоді, коли

негайно по переході до юнацтва вони відбували юнацький табір, і тому найкраще переводити з новацтва під осінь чи зимою.

СТАРШЕ ПЛАСТУНСТВО

Старше віком юнацтво задивлене вже у перехід до УСП і лише чекає хвилини, щоб звільнитися з юнацтва, бож це означає для них признання їхнього віку дозрівання. Цей момент повинні брати на увагу юнацькі виховники.

Старше пластунство так само творить свій питомий для себе світ (попередньо ми говорили про новацтво), отже має свої особливості, права та вимоги, яких ми не зустрічаємо в юнацтві. Члени УСП — це ті, які докінчують виховний процес пластування, найкраще надаються до виховної праці на терені юнацтва та на свій вік і молодечий запал є найбільше спокусливим прикладом до наслідування. І тому така важлива роля старшого пластунства у Пласті, бож це ланка, яка витягає старше юнацтво у дальшу пластову мандрівку, якою є виховна праця, зокрема в ділянці практичного пластування, таборів, мандрівок і т. п. До цього треба ще додати, що члени УСП найкраще та з найбільшим успіхом можуть зв'язувати юнацтво з українством, бож їхній приклад та їхнє розуміння юнацтво вповні приймає.

Старше пластунство побіч своїх обов'язків має і права, а вони впливають із того, що собою члени УСП представляють у Пласті, до новацтва припроваджують дітей батьки, до юнацтва зголошуються кандидати трохи із своєї спонуки, а трохи заохочувані своїми батьками, які підписують заяву про їх приналежність до Пласту. Зовсім інші вимоги переходу чи оформлення в УСП: тут вимагається індивідуальної ініціативи. Ні батьки, ні виховники, ні приятелі нічого не допоможуть, якщо не буде вповнених тих вимог даним кандидатом — усі інші можуть лише подати свою опінію.

Із цього зарисовується дійсна суть пластування в УСП, а саме — особиста ініціатива, виробленість і т. п., якими має відзначатися член УСП, і до цього повинно було приготувати його юнацтво, бож наше пластування — це ж те, якими ми є.

У дальшому бачимо, що УСП — це самостійний спосіб ведення праці, спертій на діяльності матірніх куренів із своїм проводом, законами, звичаями та традицією. Це гурт молодих людей, які мають довір'я пластового проводу, стоять на сторожі дальшого пластування. Вимоги проб в УСП, система відзначень і сам підхід, а до того самостійна діяльність матірніх куренів — це особливості УСП, з якими загально повинен ознайомитися ст. юнак, бож він має сам зважитися на евентуальне дальше пластування та на вибір собі матірнього куреня, де він матиме найбільше друзів.

До ст. пластунства переходять юнаки з юнацькими пробами, вони мають давати за поруку повної відповідальності і правильного розуміння основ пластування. Важливою справою є зрізничкованість МК в УСП, кожний з них має спеціальне зацікавлення і спеціалізацію в одній із ділянок пластування, а ст. юнак уже має за собою здобуті іспити вмілости та вих. курси, отже — проявляє більшу охоту до даної ділянки, і вона часто вирішує його пізнішу курінну приналежність до МК УСП.

Ознайомити старше юнацтво із життям і діяльністю старшого пластуна, а одночасно з тим зацікавити їх, щоб вони підшукували свій майбутній матірній курінь УСП і мріяли (укладали пляни) про дальше пластування. Це є трудною справою зокрема там, де нема старшого пластунства (мала станиця), яке своєю діяльністю, поставою і поведінкою могло б захоплювати кандидатів із юнацтва.

Для прикладу можемо подати, що подібною проблемою є вибір студій для тих, які кінчають середню школу, отже, треба наперед і зв'язковому, і старшому пластунству зацікавитися "старшим юнацтвом", щоб воно, повне віри і надії, хотіло стати членами УСП.

Для докладнішого ознайомлення з УСП треба переглянути:

1. Правильник УСП.
2. Журнал УСП.
3. Журнал "Пластовий шлях", який поміщує також статті на теми УСП.
4. Інші видання.